

Сәулет, қала құрылысы және құрылыс
саласындағы мемлекеттік нормативтер
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ

Государственные нормативы в области
архитектуры, градостроительства и строительства
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ҚҰРЫЛЫСТЫҚ ТЕРМИНОЛОГИЯ.
Құрылыс конструкциялары. Құрылыс
материалдары мен бұйымдары

СТРОИТЕЛЬНАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ.
Строительные конструкции. Строительные
материалы и изделия

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*
СП РК 1.01-104-2014*

Ресми басылым
Издание официальное

Қазақстан Республикасы Индустрия және инфрақұрылымдық даму
министрлігі Құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық
істері комитеті

Комитет по делам строительства и жилищно-коммунального
хозяйства Министерства индустрии и инфраструктурного развития
Республики Казахстан

Нұр-Сұлтан 2019

АЛҒЫ СӨЗ

- 1 ӘЗІРЛЕГЕН:** «ҚазҚСҒЗИ» АҚ, «ГеоДата Плюс» ЖШС
- 2 ҰСЫНҒАН:** Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер ресурстарын басқару комитетінің Техникалық реттеу және нормалау басқармасы
- 3 БЕКІТІЛГЕН ЖӘНЕ ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗІЛГЕН:** Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер ресурстарын басқару комитетінің 2014 жылғы 29-желтоқсандағы № 156-НҚ бұйрығымен 2015 жылғы 1-шілдеден бастап

ПРЕДИСЛОВИЕ

- 1 РАЗРАБОТАН:** АО «КазНИИСА», ТОО «ГеоДата Плюс»
- 2 ПРЕДСТАВЛЕН:** Управлением технического регулирования и нормирования Комитета по делам строительства, жилищно-коммунального хозяйства и управления земельными ресурсами Министерства национальной экономики Республики Казахстан
- 3 УТВЕРЖДЕН И ВВЕДЕН В ДЕЙСТВИЕ:** Приказом Комитета по делам строительства, жилищно-коммунального хозяйства и управления земельными ресурсами Министерства национальной экономики Республики Казахстан от «29» декабря 2014 года № 156-НҚ с 1 июля 2015 года

Осы мемлекеттік нормативті Қазақстан Республикасының сәулет, қала құрылысы және құрылыс істері жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органының рұқсатысыз ресми басылым ретінде толық немесе ішінара қайта басуға, көбейтуге және таратуға болмайды

Қазақстан Республикасы Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі Құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері комитетінің 2019 жылғы 06 қарашадағы №178-НҚ бұйрығына сәйкес өзгертулер мен толықтырулар енгізілді.

Настоящий государственный норматив не может быть полностью или частично воспроизведен, тиражирован и распространен в качестве официального издания без разрешения уполномоченного государственного органа по делам архитектуры, градостроительства и строительства Республики Казахстан

Внесены изменения и дополнения в соответствии с приказом Комитета по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства Министерства индустрии и инфраструктурного развития Республики Казахстан от 06 ноября 2019 года №178-НҚ.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	IV
1 ҚОЛДАНУ САЛАСЫ.....	1
3 ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР.....	1
4 ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР.....	1
КІТАПНАМА	124

КІРІСПЕ

Осы ережелер жинағы Қазақстан Республикасының «Техникалық реттеу туралы», «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» заңдарын және Қазақстан Республикасының құрылыс саласының нормативтік базасын реформалау аясындағы басқанормативтік құжаттардың талаптарын орындау үшін әзірленген.

Осы ережелер жинағының негізгі ерекшелігі – кітапнамада берілген, экономикалық дамыған елдердің нормативтік техникалық құжаттарындағы кейбір терминдер мен анықтамаларды қолданудың есебімен сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы құрылыс өнімдерінің белгілері үшін қолданылатын түсініктерді біріктіру және жіктеу арқылы келісуді, техникалық бірлікті қамтамасыз ету.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ҚҰРЫЛЫСТЫҚ ТЕРМИНОЛОГИЯ. ҚҰРЫЛЫС КОНСТРУКЦИЯЛАРЫ.
ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН БҰЙЫМДАРЫ

СТРОИТЕЛЬНАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ. СТРОИТЕЛЬНЫЕ КОНСТРУКЦИИ.
СТРОИТЕЛЬНЫЕ МАТЕРИАЛЫ И ИЗДЕЛИЯ

Енгізілген күні - 2015-07-01

1 ҚОЛДАНУ САЛАСЫ

Осы ережелер жинағында құрылыс конструкцияларына қатысты терминдер мен анықтамалар берілген. Ережелер жинағы мемлекеттік басқару органдарының, сондай-ақ Қазақстан Республикасы аумағында сәулет, қала құрылысы, құрылыс қызметін жүзеге асыратын және құрылыс объектілерін пайдаланатын заңды және жеке тұлғалардың қолдануына арналған.

2-бөлім алынып тасталды – ҚТҮКШК 06.11.2019 ж. №178-НҚ бұйрық

3 ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

*3.1 Ережелер жинағы Қазақстан Республикасы ҚР СТ 1.2, ҚР СТ 1.5 стандарттарының талаптарын ескере отырып дайындалды.

(Өзгерт.ред. – ҚТҮКШК 06.11.2019 ж. №178-НҚ бұйрық).

3.2 Осы ережелер жинағында осы ережелер жинағының 2-бөлімі мен Библиография бөлімінде көрсетілген Қазақстан Республикасының нормативтерінде, оның ішінде [1]-[6].

4 ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР

4.1 **Абака:** Арқалық жабыннан – антаблементтен күшті тікелей қабылдап алатын, бағана капителінің жоғарғы бөлігін құрайтын тақта.

4.2 **Абсорбенттер және адсорбенттер (ауаны баптау жүйесі):** Құйылған ауаны термодинамикалық өңдеу үшін аппараттарда және соратын ауаны зиянды газтәрізді қоспалардан тазарту үшін пайдаланылатын сұйық және қатты заттар.

4.3 **Авиаль:** Металл құралымдар жасау үшін қолданылатын, тоттануға төзімділігі жоғары және беріктігі жоғары, иілгіш, атомдысутекті және нүктелі балқытыумен дәнекерленетін кремний және магний қосылған алюминий қорытпасы.

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

4.4 Агломерат: Байланыстырғыштар (жартылай эфирлі шайыр немесе цемент) қосылған, әртүрлі тау жыныстарының (кварцит, гранит және мәрмәр) қиыршық тастарынан дайындалған жасанды тас. Әртүрлі түс беру үшін минералды пигменттер, сонымен бірге металл жоңқасы, түрлі-түсті шыны, авантюрин немесе ұлутас пайдаланылады. Агломерацияланған тас ғимараттың сыртқы және ішкі әрлеу жұмыстарында қолданылады – қасбетті, бассейндерді, баспалдақтарды, едендерді қаптауда, сатыларды, қабырға панельдерін, терезе алды тақтайларын, бар тіреулерін, асүй үстел үсті тақтайын әзірлеуде қолданылады.

4.5 Аглопорит: Жеңіл бетондарға арналған қиыршықтас немесе ірі құм түріндегі жасанды кеуекті толтырғыш – агломерация (жентектеу) әдісімен сазды жыныстардан немесе өндіруші өнеркәсіптегі сазқұрамды қалдықтардан әзірленген шихтаның уақталған өнімі. Аглопорит аглопоритті бетон шығару үшін қолданылады.

4.6 Аглопоритбетон: Кеуекті толтырғыш ретінде аглопоритті пайдаланатын жеңіл бетон.

4.7 Сейсмикалық қорғаудың бейімделген жүйе: Сейсмикалық әсер ету үдерісінде өзгере алатын өз ауытқу кезеңінің оңтайлы жүйесі.

4.8 Азерит: Жеңіл бетондарға арналған жасанды толтырғыш. Диаметрі 5-40мм болып келетін шар тәріздес шынытекес кеуекті бөлшектер түрінде. Азерит сондай-ақ жылу оқшаулаудағы төгінді ретінде пайдаланылады.

4.9 Акведук: Су жүргізетін құбырлар, жер суаратын және гидротехникалық арналарды терең жыралар, өзен аңғарлары, жолдар арқылы ауыстыратын көпір үлгісіндегі инженерлік құрылыс.

4.10 Акмигран: Түйіршіктелген минералды немесе шыны мақтадан тұратын және крахмал, карбосиметилцеллюлоз, бентонитпен байланыстырушы материал.

4.11 Акминит: Түйіршіктелген минералды немесе шыны мақтадан тұратын және крахмал, литопон мен поливинилацетатты эмульсиямен байланыстырушы материал.

4.12 Акмигран, Акминит: Төбе мен қабырғаның жоғарғы жағын қаптауға арналған акустикалық тақтай.

4.13 Акротерий: Фронтонның ортасы мен бұрыштарында орналастырылатын мүсін немесе декорациялық пішіндер өрнектері.

4.14 Алебастр: 120-170оС-да күйдіру арқылы құрылыс гипсін алу үшін арналған шикізат.

4.15 Алит: Химиялық белсенді минерал. Сумен өзара әрекеттесуінде көптеп жылу бөлінеді. Алиттің тез қатайтатын және осы клинкерден жоғары маркілі портландцементтің алынуын қамтамасыз ететін, жоғары беріктікті жинайтын қасиеті бар.

4.16 Алюминат: Алюминий қышқылдарының тұзы. Кальций алюминаты - тез қатайтатын балшық-топырақты цементтің басты құрамды бөлігі.

4.17 Андезит: Андезит жоғары қышқылды және қызуға шыдамды, отқа берікті, механикалық төзімді және тұтқыр қабілеті бар. Андезит қышқыл өндірісі құрылысын қаптамалау, әртүрлі реакциялық және адсорбциялық мұнараларды, тұндырғыштарды, тоңазытқыштарды және т.б. қаптамалау үшін қолданылады.

4.18 Анкер: Құрылыс конструкциялары мен жабдықтарын бекітудің бекітпе элементі.

4.19 Топырақты анкер: Топыраққа бекіту (түбіне) шегінде жұлқу күшімен берілетін конструкция. Топырақты анкер үш бөліктен тұрады - басы, анкерлік күші мен бекітілуі (түбіне).

4.20 Топырақты тұрақты анкер: Конструкцияның құрамды бөлігі болып

табылатын және жобада қарастырылған, ұзақ уақыт бойына құрылыстың тұрақтылығын қамтамасыз ететін анкер.

4.21 Сыналы анкер (анкер-бұрамасұқпа): Конустәрізді артқы ілмегі мен сомыны, белдік түріндегі цилиндрлік жылжымалы жалғастырғышы бар болат білік. Сомынды қозғаған кезде артқы ілмегіне біліктің түсуі басталады және конструкцияны салмақ түсетін негізде нық ұстап тұратын, тысырайту пайда бболады.

4.22 Анкер-РИТ: Топырақтық анкер, оның түбі разрядты-импульсты технологияны пайдалану арқылы жасалған, қазаншұңқырлар ернеуінің қоршауларын (тіреу және керме орнына), іргетастарды, негіздерді, құрылыс имараттарының басқа да бөліктерін бекіту үшін қолданылады.

4.23 Арматураны анкерлеу: Арматураны есептік қимадан артық белгілі бір ұзындыққа ұзарту немесе ұштарына арнайы анкерлер орнату жолымен оның өзіне әсер етуші күштерді қабылдауын қамтамасыз ету.

4.24 Антаблемент: Архитравтан – жабынның төменгі бөлігінен, фриз бен ернеуден тұратын, аралықтың арқалық жабыны немесе қабырғаның үстіңгі аяқталуы.

4.25 Аппарель: Жік тиеуге арналған темірбетон тұғырық, сондайақ еңіспен жүретін ғимаратқа (имаратқа) кіруге (өтуге) арналған қысқа еңіс тақтай түріндегі құрылғы.

4.26 Арболит: Жеңіл бетонның бір түрі, онда толтырғыш ретінде, ал байланыстырғыш ретінде – цемент. **Арболит** қолданылу мақсаты бойынша конструкциялық-жылуоқшаулағыш, құралымдық және арнайы бетон болып бөлінеді.

4.27 Арка: 1. Қабырғадағы немесе екі ұстынның арасындағы кеңістіктегі ойықтың жоғары қараған жартылай қисық сызықты аражабыны; 2. Қабырғадағы ойықты немесе екі тіректің арасындағы аралықты жабатын, қисық сызықты дінгек түріндегі, көтергіш құрылыс конструкция.

4.28 Топсасыз арка: Аралық топсалары жоқ, қысылған тірегі бар арка.

4.29 Биік арка: Жартылай аралықтан аралыққа дейінгі көтергіш жебесі бар арка.

4.30 Тақтай желімделген арка: Тақтайларды қабаттап немесе қабаттап және жиектеп желімделген арка.

4.31 Дулыға арка: Кескіні қайық корпусының дөңкиген бөлігі тәрізді, жоғарғы бөлігі сүйір арка.

4.32 Шатыржал арка: Дөңгелек жабынның шатыржалын жасайтын арка.

4.33 Дөңгелек арка: Білігі шеңбер білігімен сызылған арка.

4.34 Тік арка: Бірдей немесе көп аралық көтергіш жебесі бар арка.

4.35 Көпдоғалы арка: Білігі әртүрлі ортасы бар айналма доғаның көлденең білігіне қарай бірнеше симметриялы орналасқандардың ішінен жасалған арка.

4.36 Теріс арка: Дөңес жағымен төмен қараған және таянышы толтырылған арка.

4.37 Қуыс арка: Көтеру жебесі бірдей немесе аралықтан $1/5$ кем емес арка.

4.38 Төмен арка: Көтеру жебесі аралықтың $1/5$ -ден $1/2$ -ге дейінгі шамасында болатын арка.

4.39 Кермедоға: Тоғыспа кермесінің күшін тіреу дінгектеріне – контрфорсына беретін тіреуші сырттағы тас жартылай арка, ішкі тіреулердің көлденең қимасының ауданын едәуір азайтуына мүмкіншілік береді және ғимараттың пайдалы көлемін ұлғайтады.

4.40 Арматура: 1. Иілгіш немесе қатты болат (жекелеген жағдайларда металл емес)

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

сырықтар, бетон массасына онда әрекет ететін күштерге сәйкес орналастырылатын немесе құрылымдық, технологиялық тұрғыдан орнатылатын құралымдар; 2. Негізгі жабдықтың немесе құрылыстың құрамына кірмейтін, бірақ олардың жұмысын қалыпты қалыптастыратын, қосымша бөлшектер мен құрылғылардың жиынтығы, мысалға, құбыр өткізгіш, электр техникалық, пештік және т.б. арматура.

4.41 Дисперсиялы арматура: Бетон элементінің мөлшерімен бөлінген, металл немесе бейметалл дисперсиялы талшық (фибра). Фибра ретінде жұқа сымның немесе шыны, базальтты, асбестті кесінділер мен т.б. талшықтар қолданылады.

4.42 Темірбетон құралымының арматурасы: Ең алдымен созатын күштерді қабылдау және алдын ала кернеуді тудыру үшін салынатын темірбетон құралымдары құрамының бөлшегі.

4.43 Жанама арматура: Қысылған темірбетонды конструкциялардың арматурасы немесе бөлшектері, олардың тірек қабілетін көтеру мен бетонның көлденең деформациялануының дамуын ығыстыруға бағытталған. Жанама арматура ретінде шиыршықталған орам, шығыршық пен қамыт, болат тілім, құбырлы арматура мен көлденең тор пайдаланылады.

4.44 Монтажды арматура: Монтажды және көлік жүктемесін қабылдауға қабілетті, жұмыс барысында, бетон мен қалыптың өз салмақтарынан жүк түсетін, сонымен бірге арматуралық қаңқаларды жинауға және конструкцияда жұмыс арматурасының жобалық ережесін қамтамасыз етуге пайдаланылатын темірбетонды арматуралардың конструкциясы.

4.45 Алдын ала кернелген арматура: Пайдалану кезеңінде сыртқы жүктемелер түсірілгенге дейін құралымды жасау кезінде бастапқы (алдын ала) кернеу берілетін темірбетонды конструкция арматурасы.

4.46 Жұмыс арматурасы: Есебі бойынша орнатылатын, темірбетонды конструкция арматурасы.

4.47 Шыныпластикті арматура: Алюмо-боросиликатты негіздегі шыны талшықтарға бағдарланған шоғырдан және полимерлі байланыстырғыштан тұратын арматуралы элемент. Өзгермелі пішіні оралған жіпті жинаудан жасалады. Шыныпластикті арматураның тотығуға қарсы, бейөткізгіштік және антимангниттік қасиеттері бар.

4.48 Жанама арматуралау: Қысылған элементтерді дәнекерленген торлармен (жергілікті арматуралау) немесе бетонның көлденең деформациялануын шектеу есебінен элементтің көтергіштік қабілетін жоғарлататын, сақинамен (шиыршық) көлденең арматуралау

4.49 Армацемент: Армоцементті қиманың қалыңдығы бойынша біркелкі таралған сымды болат тордан және ұсақ түйіршікті (құмды) бетоннан тұратын құралымдық материал. Күрделі конфигурацияның жұқа бүйірлі құрылыс құрылымын дайындау үшін қолданылады.

4.50 Армшвы: Кірпіш ғимараттардағы тегіс қаңқалармен, торлармен арматураланған ерітінді жіктер, олар ғимараттың жерүсті бөлігінің қатандығын арттыруға және іргетастың біркелкі емес отыруына сезімталдығын азайтуға арналған.

4.51 Архитрав: Кәдімгі колонна капителінде орналастырылған, антаблементтің конструктивті төменгі негізгі элементі.

4.52 Талшықтас: Аса нәзік иілгіш талшықтардан құрастырылған, агрегаттардан жасалған, силикаттар класынан тұратын жіңішке талшықты минералдар тобының

жинақталған атауы.

4.53 Асбестцемент: Қатайған портландцементті тастан (матрица) және дискреттік арматура қызметін атқаратын асбест талшығынан тұратын композициялық материал. Арматураны матрицаға енгізу асбестцементтің созылуға беріктігін жоғарылатады, оның жылу өткізгіштігін төмендетеді.

4.54 Хризолитті асбест (МЕМСТ 12871): Әртүрлі ұзындықты талшықтар қосындысынан тұратын, өңделген асбест талшық. Асбест техникалық, асбоцементтік өнімдер, жылу жылу оқшаулау және т.б. өндірісте қолданылады.

4.55 Асбозурит: Ұнтақ. Асбозурит құбырлар мен жабдықтардың ыстық бетіне жағу, сондай-ақ жылу оқшаулағышта сылақ жұмыстарын жүргізу үшін қолданылады.

4.56 Асфальтобетон: Ұтымды таңдап алынған, араластырылған және нығыздалған минералдық толтырғыш (шақпата, ұсақталған минералдық ұнтақ) қоспасының органикалық тұтқыр затпен (битум немесе қарамай) қатаюы нәтижесінде алынған құрылыс материалы. Қарамай қосылған асфальтбетон қарамайлы бетон деп аталады.

4.57 Асфальтбетонды қоспа: Белгілі бір арақатынаста алынған және қыздырылған күйде араластырылған минералдық материалдардың (шақпата, майдата және минералдық ұнтақ қосылған немесе қосылмаған құм) битуммен оңтайлы қоспасы.

4.58 Асфальтты мастика: Мұнайлы битумның немесе қарамайдың минералдық толтырғышпен қоспасын қатайту арқылы алынған құрылыс материалы. Асфальттық мастиканы алу үшін шаң тәрізді (ұнтақталған әктас, доломит, бор, цемент, отынның қатты түрлерінің қалдықтары), болмаса талшықты (асбест, минералдық мақта және басқалар) толтырғыштар қолданылады.

4.59 Асфальтты тұтқыр зат: Композициялық материал жасауға арналған жасанды немесе табиғи зат. Асфальтты тұтқыр зат битумдық және қарамай заттарынан тұратын органикалық тұтқыр заттарға жатады. Асфальтты тұтқыр зат негізінде асфальтты бетондар, ерітінділер және мастикалар, сондай-ақ рулонды жабындық және гидрооқшаулағыш материалдар алынады.

4.60 Асфальтты ерітінді: Асфальтты тұтқыр зат және ұсақ минералды толтырғыш негізіндегі құрылыс ерітіндісі.

4.61 Аттик: Құрылыстың соңында, ернеудің астында орналасқан қабырға.

4.62 Аутригерлер: Қатаң өзектен шығарылатын биік ғимараттардың құралымдық элементтері, қиғаш тіректі және тірексіз фермалар түрінде болады (соңғылары «Верендель арқалығы» деген атпен белгілі), әдетте техникалық қабаттар деңгейінде орналасады, ғимаратты биіктігі бойынша жеке функционалдық және өртке қарсы бөліктерге бөледі.

4.63 Аэротенк: Ағынды сулар мен белсенді лай қоспасы, аэротенкпен ағып өтіп, олардың құрамындағы органикалық ластанудың белсенді лайдың микроағзаларымен тотығуы нәтижесінде тазаланады.

4.64 Арқалық: Көлбеу немесе еңіс орналасқан және екі немесе бірнеше тірекке тірелетін құрылыс құралымының сызықты көтергіш элементі.

4.65 Аркалы арқалық: Арканың пішіні бар, тұтас немесе тор тесікті арқалық.

4.66 Қос болатты арқалық: Болаттың екі белгісінен жасалып, дәнекерленген арқалық. Белдіктердің әсіресе қажетті жерлерін аса берік болаттан (төменгі қоспалы), ал қабырғасы мен аз қажетті жерлерін – аз көміртекті болаттан жасайды.

4.67 Қос құламалы арқалық: Жоғарғы жазықтығында қарама-қарсы еңісімен екі

жері бар арқалық.

4.68 Тақтайлардан жапсырылған арқалық: Тақтайларды (қабаттарды) қатпарлап немесе қатпарлап және жиектеп жапсырудан алынған арқалық.

4.69 Сақиналы арқалық: Тікбұрышты пішін үйлесімі бар, құрылымның қима жазықтығында немесе дөңгелек қима жазықтығындай берік және иілім қаттылығы бар, сондай-ақ осы жазықтыққа қалыпты, сақиналы жазықтық қыры. Сақиналы арқалық қабыршақты немесе қорапты құрылымда жергілікті күшті бөлудің негізгі салмақ түсетін элементі болып табылады.

4.70 Байлағыш арқалық: Тік бағана баулығын кеңістік тұрақтылығымен қамтамасыз ету мақсатында оларды байланыстырушы және тік бағана арасындағы аралықта жоғарыда жатқан құрылымнан күшті қабылдайтын арқалық.

4.71 Бір құламалы арқалық: Ұзын бойына еңіс жоғарғы жазықтықпен орналасқан арқалық.

4.72 Итарқа асты арқалық: Бойлық қатардың бағанасына таянған және итарқалық арқалық пен фермаға тіреу болатын арқалық.

4.73 Ортотропты тақталы арқалық: Жоғарғы бөліктері табақты болат тесемнен құралған, сығылу күштері жергілікті орнықтылығын қамтамасыз ететін бойлық және көлденең қырлармен нығайтылған арқалықтар.

4.74 Айқасқан қабырғалы арқалық: Қос таврлы қиманың ағаш арқалығы, оның қабырғасы түрлі жаққа қараған екі және одан көп тік еңіс тақталардан құралады бұрышы 45° белдікке бағытталған, қиылысқан тақтайшалардың.

4.75 Ойықталған қабырғалы арқалық: Кең жиекті қос таврларды ирек сызық бойымен бойлық бағытта кесіп, кейіннен адырларын бітістіре дәнекерлеу арқылы жасалған арқалықтар.

4.76 Арқалық-қабырға: Көлденең жіңішке қимасы бар арқалық түріндегі ғимараттың құралымдық элементі, оның ұзындығы өзі жауып тұратын элементтің ұзындығына тең болады.

4.77 Итарқалық арқалық: Шағын және орташа аралықтары бар ғимараттарды құламалы және жазық жабынмен жабуға арналған темірбетонды немесе ағаш арқалық.

4.78 Таврлы арқалық: Майысатын құралымдар үшін барынша тиімді пішін болып табылатын Т - әрпі тәрізді арқалық.

4.79 Іргетастық арқалық (ранд-аралық): Діңгекті немесе жолақты іргетасқа немесе бағана аспасына тірелетін және қабырғадан күш түсіретін арқалық.

4.80 Бунақты тіреуіштер (Балясиалар): Баспалдақтар, балкондар, жақтаулар, балюстрадалар таянышын ұстап тұратын аласа бунақты тіреушелер. Балясиалар тастан, ағаштан, металдан, темірбетон мен басқа да заттардан жасалады және қимада әртүрлі пішінде – жазық, дөңгелек, қырланған, кейде оюлы безекпен болады.

4.81 Темір бетонды құрсау (банкеты – банкеттер): Іргетас табанының периметрі бойынша оның тірек ауданын арттыру мақсатында орнатылатын және онымен мықтап қосылған темірбетон құрсау. Қайта қалпына келтіру және іргетасты күшейту үдерісінде орындалады.

4.82 Барит: Минерал, барий сульфаты. Өндірістің лак және бояу шығару, резеңке, цемент және т.б. салаларында, шыны және керамика өндірісінде инертті толтырғыш ретінде ұнтақталған түрінде қолданылады.

4.83 Барраж: Көшкіннің, шөгіндінің алдын алу үшін және үлкен еңісі бар аумақтарды нығайту, сонымен бірге тауда сел кезінде судың ағынынан автожолдар мен темір жолдарды қорғау үшін қолданылатын, сатылы сүйеп тұратын қабырға ретіндегі инженерлік құрылыс.

4.84 Тосқауыл: Банк қызметкерлерінің, күзеттің жеке құрамының қауіпсіздігін қамтамасыз етуге арналған және еркін өтуге кедергі болатын, оқ өткізбейтін, орнатылатын жеріне мықтап бекітілген банк мекемесінің қорғаныш құралы.

4.85 Тіректі башмак: Негізге күшті тегіс түсіретін тіреудің төменгі кеңейтілген тірек бөлігі.

4.86 Биік құрылыс: Биіктігі өзінің көлденең өлшемінен (диаметрі, негіздің жақтары) анағұрлым үлкен, ал орнықтылығын өзінің негізгі конструкциясы (тартқыштарсыз) қамтамасыз ететін, сүйенілмей тұратын биік құрылыс.

4.87 Тоқтаусыздық: Пайдаланудың тапсырылған шарттарында ерікті үзілісімен уақыттың белгіленген кезеңі бойымен жұмысқа жарамдылығын сақтайтын өнімнің қасиеті.

4.88 Белит: Портланцемент клинкерінің екінші негізгі минералы; баяу қатаюмен ерекшеленеді, алайда портландцементтің ұзақ қатаюы кезінде жоғары беріктік жетістігін қамтамасыз етеді.

4.89 Мұнара,: Мұнара, ғимарат үстіндегі қондырма, әдетте, жоспарда дөңгелек.

4.90 Бентонит: Кемінде 60 % монтмориллонит тобындағы минералдардан тұратын, байланыстырғыш қабілеті, абсорбциялық және катализдік белсенділігі жоғары саз. Құрамында қоспа ретінде кристобалит, кварц, цеолит, гипс, кальцит, ыдырамаған жанартау текті жыныстардың түйіршіктері, хлордың ерігіш тұздары болады. Қоспаларға байланысты бетониттер химиялық құрамы бойынша айтарлықтай ерекшеленеді. Бентониттің түсі әдетте сұр, көкшіл, ақ, жасылғыш-сары болады.

4.91 Бетон: Тұтқырзаттектер, су, ірі және ұсақ толтырғыштар және, қажет болған жағдайда, әртүрлі химиялық және минералды қоспалар қосындысының қатаюы нәтижесінде алынған жасанды тас болып табылатын құрылыс материалы. Бетон келесі негізгі белгілеріне қарай жіктеледі – тағайындалуы, орташа қалыңдығы, тұтқырлық түрі, толтырғыштар түрі, толтырғыш түйіршіктерінің ірілігі бойынша, құрылымы мен қатаю шарттары бойынша. Келесі бетондар тағайындалуы бойынша ажыратылады – кәдімгі, гидротехникалық, көлік құрылысына арналған бетон, жол, ыстыққа төзімді, конструкциялық жылу оқшаулағыш, тоттануға тұрақты, декоративтік. Орташа қалыңдығына қарай аса ауыр, ауыр, жеңіл және аса жеңіл болып ерекшеленеді. Тұтқырлығына қарай бетондар цементті, әкті, кожды, гипсті және арнайы (мысалы, магнезиялы тұтқырларда полимербетондар, бетондар) болады. Қолданылатын толтырғыш түрлеріне қарай бетондар – тығыз, кеуекті және арнайы толтырғыштарда (мысалы, металл ұнтақ, көбіктеніп түйіршіктелген полистирол). Толтырғыш түйіршіктерінің ірілігіне қарай бетондар ұсаққиыршықты және іріқиыршықты болып ерекшеленеді. Құрылымының сипатына қарай бетондар құрылымы бар бетондарға бөлінеді – тығыз, кеуекті, ірі кеуекті.

4.92 Автоклавты бетондар: Атмосфералық қысымнан жоғары жағдайда бұға қаныққан ортада қататын бетондар.

4.93 Гидротехникалық бетон: Үнемі немесе ара-тұра сумен шайылып тұратын имаратты немесе оның бөліктерін тұрғызу үшін қолданылатын бетонның арнайы түрі. Гидротехникалық бетонға осындай жағдайларда имарат нормаларының ұзақтығын,

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

қызметін (ұзаққа жарамдылығын) қамтамасыз ететін қасиеттер тән.

4.94 Жылтыратып өңделген бетон: Бояу, жылтыратып өңдеу, текстуралау, бедерлеу, нақыштау, топпингтер пайдалану және қажетті эстетикалық қасиетке жету үшін басқа да әдістерді қолдану жолдарымен алынған бетон.

4.95 Ыстыққа төзімді бетон: Жоғарғы температураның ұзақ уақыт әсері кезінде өзінің физика-механикалық қасиеттерін берілген шектерде сақтауға қабілетті бетонның арнайы түрі. Отқа төзімділік дәрежесі бойынша отқа төзімділігі жоғары ыстыққа төзімді, отқа төзімді және ыстыққа төзімді бетондар болып бөлінеді. Ыстыққа төзімді бетон тұтқыр заттан (гидравликалық немесе ауада) және толтырғыштан тұрады. Ыстыққа төзімді бетон орташа тығыздығына байланысты жай және жеңіл болып бөлінеді (соңғысының кептірілген күйдегі орташа тығыздығы 1500 кг/м^3).

4.96 Конструкциялы-жылу оқшаулағыш бетон: Тірек қабілетімен бірге жылу оқшаулау қасиетіне де талаптар қойылатын, конструкцияларға бағытталған бетон.

4.97 Құралымдық бетон: Ғимараттар мен имараттардың көтергіш және қоршау құралымдарының бетондары, олардың сапасына қойылатын басты талаптар физика-химиялық сипаттамаларына қатысты талаптар болып табылады.

4.98 Ірі қиыршықты бетон: Ірі толтырғыш қиыршығының өлшемі 10 мм-ден асып кететін, бетон.

4.99 Ірі кеуекті бетон: Тұтқыр заттың ерітіндісімен толмағанда, ірі толтырғыштың түйіршіктері арасындағы саңылаулары түзетін ашық кеуектері бар бетонның бір түрі. Мұндай құрылым бетонда ұсақ толтырғыштың болмауынан немесе аз мөлшерде болуы салдарынан түзіледі және оның ерекше қасиеттерін айқындайды - тығыздығының салыстырмалы төмен болуы, жылу өткізгіштігінің жоғары болмауы, яғни сүзу қабілеті, өткізгіштігі төмен.

4.100 Жеңіл бетон: Цементті тұтқыр зат, кеуекті ірі және кеуекті немесе тығыз ұсақ толтырғыш негізіндегі бетон.

4.101 Ұсақ түйіршікті бетон (құмбетон): Цементті тұтқыр зат және тығыз ұсақ толтырғыш негізіндегі құрылымы тығыз бетон.

4.102 Гипсті тұтқыр зат негізіндегі бетон: Жартылай сулы гипс немесе ангидрит (гипсцементті-пуццоланды және т.с.с. тұтқыр зат) негізіндегі бетондар.

4.103 Әкті тұтқыр заттар негізіндегі бетон: Гидравликалық активті және (немесе) кремнеземді компоненттер (цемент, қож, күл, кварц құмы және активті минералдық қоспалар) қосылған әк негізіндегі бетондар.

4.104 Органикалық толтырғыш негізіндегі бетон (арболит): Цементті тұтқыр зат және өсімдік тектес органикалық толтырғыштар (өндіріс қалдықтарынан алынған үгітілген ағаш, мақтаның сабағы немесе күріш сабағы, сораның және зығырдың қауызы) негізіндегі бетондар.

4.105 Сұйық әйнек негізіндегі бетон : Сұйықшыны тұтқыр негізде, әртүрлі кесекті минералды толтырғыштардан дайындалған, ауыр немесе жеңіл бетонның әр түрі. Қолдану саласы бойынша жалпы құрылысты, қышқылға берік және ыстыққа төзімді болып бөлінеді.

4.106 Мұнай битумы негізіндегі сұйық шынылы бетон: Ауыр бетонның немесе жеңіл бетонның бір түрі, сұйық шынылы тұтқыр зат, минералдық толықтырғыш және ірілігі әр түрлі толтырғыш негізінде жасалады. Сұйық шынылы тұтқыр зат ретінде натрийдің немесе калийдің ерігіш силикаттары тығыздығы $1,38 \text{ г/см}^3$ -ден $1,45 \text{ г/см}^3$ -ге

дейін болатын сулы коллоидты ерітінді ретінде пайдаланылады.

4.107 Тығыз толтырғыштар негізіндегі бетон: Тығыз тау жыныстарынан немесе қождан алынған толтырғыштар негізіндегі бетондар.

4.108 Кеукті толтырғыштар негізіндегі бетон: Жасанды және табиғи минералдық кеукті толтырғыштар, сондай-ақ кеукті ірі және тығыз ұсақ толтырғыштар негізіндегі бетондар.

4.109 Кернелетін бетон: Керетін цемент негізіндегі бетон. Портландцемент негізіндегі жай бетоннан айырмашылығы қатаудың алғашқы кезеңінде кеңейеді және өзімен ұстасқан арматураны созады, бұл ретте өздігінен сығылу кернеуі, яғни өзіндік кернеу пайда болады.

4.110 Цементтік тұтқырлық негізіндегі бетон (цементтегі бетон): Портландцементте немесе оның әртүрінде, балшық-топырақты цементтегі бетон.

4.111 Қожды тұтқыр заттар негізіндегі бетон: Қатайту активизаторлары (сілтілі ерітінділер, әк, цемент немесе гипс) қосылған уатылған қож және күл негізіндегі бетондар.

4.112 Тығыз бетон: Ірі және ұсақ немесе тек ұсақ толтырғыштың түйіршіктері арасындағы кеңістік қатқан тұтқыр затпен және сіңірілген газ немесе ауа, оның ішінде кеуктілікті 7 %-дан аспайтын көлемде реттейтін қоспаларды қосу есебінен түзілген ауа кеуктерімен толған бетон.

4.113 Радиациядан қорғайтын бетон: Радиациялық сәуленің әсерінен қорғауға арналған арнайы бетондар. Аса ауыр бетоннан жасалады. Толтырғыштар ретінде жоғары тығыздықты материалдар – барий, лимонит, гематит, магнетит, шойын қалдықтары, болат кесінділер қолданылады.

4.114 Силикатты (әктасты) бетон: Әктасты және кремний топырақты компоненттерден тұратын, автоклавты өңдеуден қатқылданатын бетон.

4.115 Арнайы бетондар: Қолданылу мақсатына қарай арнайы талаптар қойылатын бетондар.

4.116 Жылуоқшаулағыш бетон: Құралымдарды, ғимараттарды және имараттарды жылу оқшаулауға арналған арнайы бетондар.

4.117 Бос бетон: Цемент аз қолданылған және толтырғыш көп салынған төменгі кластардағы бетон. Бос бетон еденнің төсеміне, іргетасты даярлауға, асфальтбетон жолдарының құрылысына қолданылады.

4.118 Ауыр бетондар: Цементті тұтқыр зат және тығыз ірі және ұсақ толтырғыш негізіндегі тығыз бетондар.

4.119 Химиялық төзімді бетон: Химиялық төзімді тұтқыр заттар, толықтырғыштар және толтырғыштар негізінде дайындалатын бетонның арнайы түрі. Химиялық төзімді бетонда тұтқыр зат ретінде синтетикалық шайыр және полимерлік қоспасы бар натрийлі немесе калийлі сұйық шыны қолданылады (полимерсиликатты бетондар). Химиялық төзімді бетондар химиялық төзімділігі, тұтқыр заттар мен толтырғышы бойынша жіктеледі.

4.120 Кеук бетон: Біркелкі таралған кеуктерден тұратын минералды тұтқыр зат пен кремнеземдік құрам негізіндегі, газ түзілетін және көбіктендіргіш бетон.

4.121 Бетонполимер: Меномерлермен немесе сұйық олигерлермен қаныққан, олардың бетонның қуысында кейінгі полимерленуімен (қаттылықтан) пайда болған бетон. Нәтижесінде бетонның беріктігі мен оның суыққа төзімділігі 2 есеге жоғырылайды ($R_{сж} = 80-120$ МПа). Бетонполимерлер іс жүзінде су өткізбейді. Бетонполимерін алу үшін ең

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

бастысы бетонды полимерлейтін стирол мен метилметакрилатты, сәйкесінше полистирол мен полиметилметакрилатты пайдаланады.

4.122 Қос құралым: Тор байланыстармен қосылған, өз жазықтықтарында өзгермейтін екі жазық сырықты жүйеден тұратын кеңістік жүйе.

4.123 Бикрост: Бумалы дәнекерленіп ерітілген битумды жабынды және гидрооқшаулағыш материал. Бикросты шірімейтін шыныталшықты (шыныкенеп, шынымата) немесе тотыққан битум негізіндегі жоғары сапалы тұтқырды полиэфирлі негізіне екіжақты жағу жолымен, содан кейін қорғаныш қабаттары төсемінің екі жағына да жағумен алады. Жоғарғы жағы ірі қиыршықты үгінтөсемен, ал төменгі жағы – полимерлі үлдірмен жабылған. Монтаждау кезінде бума жанарғымен жылытылады және ақырындап шатырға жайылады. Төбе жабындысын орнатқанда және жөндегенде және құрылыс конструкцияларын гидрооқшаулағыш ретінде қолданылады.

4.124 Биметалл: Әртекті металдар мен қоспалардың (мысалы, болат пен алюминий, титан мен молибден) екі берік қосылған қабаттарынан тұратын материал. Биметалды қымбат бағалы және тапшы металдарды үнемдеу мақсатында немесе бастапқы материалдар қасиеттерінің үйлесуіне ие болған, материалдарды алу үшін қолданады.

4.125 Бипол: Бипол жабын мен гидрооқшаулау құрылысына бағытталған. Оны битум мен толтырғыштан тұратын, битумды тұтқырдың шірімейтін негізіне екі жағынан да қаптау жолымен, кейде жасанды каучукты қосумен алынады.

4.126 Битум: Көмірсутекті қоспалар мен олардан жасалатын күрделі қоспа, яғни жоғарымолекулярлы көмірсутектің оттеппен, азот және күкіртпен қоспасы. Битумдар табиғи және жасанды болады. Жасанды битумдар мұнай, қатпарлы тас, көмір, шымтезекті болып бөлінеді. Құрылыста негізінен мұнай битумдары қолданылады. Физикалық-механикалық қасиеттеріне қарамастан, мұнай битумдары жабындық материалдарды дайындауға, құбырларды оқшаулауға, гидрооқшаулау құрылысына, қиыршық тасты және ұсақтасты қоспаларды өңдеу мен суық асфальтты материалдар дайындауға қолданады.

4.127 Түрлендірілген битум: Бір немесе бірнеше химиялық агенттерді қолдану жолымен алынып, сапасы жақсартылған (өзгертілген) битум. Өзгертілген битум не «тікелей», не мұнай өнімі, мастика немесе эмульсия араластырылған түрде қолданылуы мүмкін.

4.128 Жасанды мұнай битумы (өндірістік): Мұнай өндеуден қалған өнімдер - гудрон, асфальттаудан қалған асфальттар, май фракциясын іріктемелі тазартудан алынған сығындылардан алынған битум. Өндіріс тәсіліне байланысты, өндірістік битумдар тоттықтырылған, тотықтырылмаған, араластырылған болып бөлінеді.

4.129 Табиғи мұнай битумы (табиғи асфальт): Битум түрлерінде (кира), асфальт және табиғи битум көлдерінде кездесетін битум.

4.130 Блок: Тікбұрышты параллелепипед пішіні бар және сыртқы және ішкі қабырғаларды, іргетастар мен ғимараттың басқа да бөліктерін тұрғызуда қолданылатын конструктивті элемент. Блоктар табиғи тастардан, қыш, бетонды (бетонның әр түрінен) және т.б. болады. Блоктар тегіс немесе кеуекті болып жасалады. Блоктар сонымен бірге терезелік және есіктік болады.

4.131 Желдеткіштік блок (вентблок): Темір бетон желдеткіш блоктары көптеген жағдайда дөңгелек немесе шаршы ойықтары бар тікбұрышты бетон тақталар түрінде келеді. Тұрғын үйлерді және қоғамдық ғимараттарды табиғи жағдайда желдетуге арналған.

4.132 Көлемдік блок: Ғимараттың нақты көлемін (фрагмент) шектейтін және

қажетті төзімділігі, қаттылығы мен тұрақтылығы бар, кеңістіктік жұқа қабырғалы конструкция түріндегі конструктивті элемент.

4.133 Терезе блогі: Ғимаратты, оның ауасын алмастыруды табиғи жарықтандыруға бағытталған және атмосфералық және шуылдың әсерінен қорғауға, құрастырма бірліктерден – қораптан және ашпалы элементтерден, желдетудің кіріктіріме жүйесінен тұратын және бірқатар қосымша элементтерді - жалюзи, терезе қақпағы мен т.б. қосып алатын мөлдір конструкция.

4.134 Шыны блоктар: Ғимараттың жарық өткізетін қоршау құралымдарын қалауға арналған боялған немесе түрлі-түсті тұтас шыны бұйым. Олар екі жартылай блокты дәнекерлеу кезінде түзілетін тұмшаланған ауа қуысы бар бос денелі; ашық ауа қуысы бар бос денелі; қуысы болмайтын тұтас болып бөлінеді.

4.135 Бұранда: Сомынның көмегімен біріктірілетін, бір ұшында бұрандасы және екіншісінде қалпақшасы бар сырық түріндегі бекітетін бұйым немесе жалғасқан бөлшектердің біріндегі бұрандалы тесіктің. Бұрандаманың бүкіл сырығы бойында (толық бұранда) немесе төменгі бөлігінде (толық емес бұранда) бұрандасы болуы мүмкін.

4.136 Анкерлі бұранда: Салмақ түсетін негізге бекітілген және қандай да бір конструкцияны ұстап тұратын зат.

4.137 Кедір-бұдырлы дәлдіктегі бұранда (С дәлдік класы): Қосылатын элементтерде бұрандаманың диаметрінен 2-3 мм үлкен етіп жаншу немесе бұрғылап тесу арқылы түзілген тесіктерге орнатылатын көміртекті болаттан жасалған бұрандамалар. С дәлдік класының бұрандамасы есепсіз конструктивті қойылады.

4.138 Қалыпты дәлдіктегі бұранда (В дәлдік класы): Қосылатын элементтерде бұрандаманың диаметрінен 1 – 1,5 мм үлкен етіп жаншу немесе бұрғылап тесу арқылы түзілген тесіктерге орнатылатын көміртекті болаттан жасалған бұрандамалар.

4.139 Жоғары дәлдікті бұрандамалар (А дәлдік класы): Диаметрі бұрандаманың диаметрінен плюс 0,25 - 0,3 мм-ден аспайтын беті тегіс тесіктерге орнатылатын көміртекті легирленген болаттан жасалған бұрандама Мұндай бұрандамаларды қайрап дайындайды және сондықтан да құны жоғары болады.

4.140 Жиек: 1. Жолды, жаяужолды, гүлзар және т.б. бөліп тұратын тар жолақтар (борт тасы, тақта). 2. Ғимарат қабырғасының жоғарғы бөлігін (майлау немесе тұсқағаз жұмыстарында) көмкерген, жолақ немесе көмкерме.

4.141 Брандмауэр: Өртке қарсы қабырға - отқа төзімді, негізінен саңылаусыз қабырға, өрт таралуының алдын алу мақсатында бір ғимараттың іргелес бөлмелерін болмаса екі іргелес ғимаратты бөлуге арналған.

4.142 Бөрене: Беті бұтақтарынан тазартылып тегістелген және қабығы толық алынып аршылған ұзындығы 3,0 м-ден 6,5 м дейінгі ағаш материалдар. Бөренелер жоғарыда кесілген бөлігіндегі өзектің қалыңдығы, бүлінген жерлерінің болуы және ұзындығы бойынша жіктеледі.

4.143 Брезент (су өтпейтін кенеп мата): Брезент немесе олардың әрекеттерімен. Брезенттік жапқыштарды қатталған құрылыс материалдарын, уақытша қойылған конструкциялары мен құрылыстарын жабу үшін пайдаланады; олармен терезе және басқа да ойықтарды және салынып бітпеген нысандардың төбелерін жабады. Отқа төзімді брезент маталардан дәнекерлеушілерге арнайы киімдер тігеді. Брезенттік кездеме.

4.144 Бризол: Мұнайлы битумды, кесектелген резеңкені (тозған авторезеңке), асбест

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

талшығын және пластификаторды араластыру жолымен алынған массаны илемдеу арқылы жасайды. Бризол 60°C дейін сәйкесінше 40 %-ға және 20 % дейінгі концентрациялы күкірт және тұз қышқылдарына төзімді. Олар жерасты металл құралымдарын және құбырларды тоттанудан қорғау үшін қолданылады, олардың бетіне битумдық мастикамен желімделеді.

4.145 **Бровка:** Көлденең жазығы бар үйінді бөктеріндегі кесі сызығы.

4.146 **Жентектас:** Қандай да бір минералды затпен (цементпен) байланысты, бір немесе бірнеше тау жыныстарының қырлы кесектерінен (1см және одан да көп) тұратын, кесек тау жыныстарының тобы. Табиғи тастардың (гранит, габро) қатты тау жыныстарынан алынған жентек тас, өзінің беріктігінің, төзімділігінің, ылғалға және суыққа төзімділігінің жоғарғы көрсеткіштерінің, ұнтақтау шамасы төмендігінің арқасында төмендегі элементтерді қаптау үшін жарайды:

- жоғары өткізгіштігі бар нысандардың едендері мен ішкі және сыртқы баспалдақтарын;

- қасбеттер, ірге және кіру топтары, сондай-ақ қатты климаты бар өңірлер үшін;
- қалалық көріктендіру нысандары – фонтандар, жағалау және ашық бассейндер;
- мемориалдық кешендер мен қалалық монументтер;
- саябақ сәулетінің элементтері.

Жұмсақ (мәрмер, жылан түтік) тау жыныстарынан алынған жентек тастың жоғары декоративтік қасиеті бар, үйдің ішкі көрінісінде жиірек қолданылады, қатты тау жыныстары топтарының көрсеткіштерінен ұнтақтау, қаттылық, суыққа төзімділік көрсеткіштері төмен. Қаптау үшін жұмсақ тау жыныстарынан алынған жентек тастың негізгі қолданылатын салалары:

- жеке тұрғын үйлер мен өткізгіштігі төмен ғимараттардың едені, қабырғасы мен ішкі баспалдақтары;

- қоғамдық ғимараттардың қабырғалары, бағаналары;
- ванна бөлмелері, сауналар мен бассейндер;
- климаты жайлы өңірлерде орналасқан, ғимараттың қасбеттері мен кіру топтары (сыртқы баспалдақтан басқа).

4.147 **Шатыржал білеуі:** Еңіс шатырдың итарқалық аяқтарының жоғарғы аралықтары үшін тіреу болып табылатын білеу.

4.148 **Шанап:** Сусымалы материалдарды (көмір, құм, цемент және т.б.) уақытша сақтауға арналған, болаттан, темірбетон немесе ағаштан жасалған ыдыс. Ауа тазарту мен ауа баптау техникасында шаң-тозаңды ұстайтын жинақтаушы ретінде пайдаланылады.

4.149 **Шойтас:** Тау жыныстарын уату жолымен алынатын ең үлкен өлшем бойынша мөлшері 150 мм-ден 500 мм-ге дейін болатын түрлі пішінді тас.

4.150 **Шойтасбетон:** Толтырғышы бар бутты тастан алынған бетон.

4.151 **Аралық тіреу:** Әдетте сүйір пішінді болып келетін, жоғарғы бөлігі мұз кескішпен жабдықталған, көпірдің немесе суағар имараттардың (бөгет, су қабылдағыш және басқалар) аралық тірегі.

4.152 **Оймыш тақтай:** Ширектің (фальцовка) немесе тығынның (фальцовка) бір немесе екі жағынан және бүйір жағынан тандаумен өңделген, жұқа қаптайтын тақтай. Бастапқы материалға қарамастан - ағаш вагон (материал – табиғи ағаш), пластик вагон (материал – поливинилхлорид) және МДФ-вагон (ағылшын тілінен аударғанда – орташа

қалыңдықтағы ағашталшықты тақтайды білдіреді).

4.153 Вайма: Желімделетін қалқан сынаның көмегімен қысу үшін берік ағаштан жасалған қапсырма (құрал).

4.154 Дәнекерленген жердің білікшесі (металл конструкциялардың дәнекерленген қосындысы): Бір рет өту үшін ерітілген немесе қайта балқытылған, дәнекерленген жердің металы.

4.155 Вальма: Үшбұрыш пішінді және ғимараттың бүйір жағында орналасқан күркелі шатырдың еңісі.

4.156 Ванта: Шеттері бекітілген, әдетте болат арқаннан жасалған, желімделетін ағаштан жасалуы да мүмкін, және аспалы конструкцияларда қолданылатын, қисық сызықты иілгіш керілген элемент (білік).

4.157 Шатыржал вантасы: Еңісті аспалы жабынның шатыржалын құрайтын ванта.

4.158 Каолин мақтасы: Өндірістің әртүрлі салаларында қолданылатын, жоғары температуралы (қолдану температурасы 1100-1250 ° C-ге дейін) жылуоқшаулағыш. Оны өндіру шикізатына техникалық балшық-топырақ пен кварцты құм жатады. Каолин мақтасының орташа қалыңдығы 80 кг/м³. Ол дірілге тұрақты, суға, су буына, май және қышқылға инерциялы, жоғары электр оқшаулау қасиеті бар, іс жүзінде 700-800 °C температураға дейін жоғарылап, өзгермейді. Каолин мақтасы бумамен және әртүрлі пішіндегі бұйымдар түрінде жеткізіледі.

4.159 Минералдық мақта: Тау жыныстарының балқымасынан, қождан немесе олардың қоспасынан алынатын әлсіз тығыздалған шыны тәріздес талшық түріндегі жылу оқшаулағыш құрылыс материалы. Минералды мақтаның жылуоқшаулау қасиеті талшықтар арасындағы ауаны (95 % дейін) жоғары ұстауға негізделген. Минералды мақта қолданыс кезінде көп еңбекті қажет етеді және нығыздалып қалады, сондықтан да одан негізінде дайын өнімдер (әртүрлі қаттылығы бар тақтайлар, төсеніштер, арнайы желден қорғайтын тақтайлар және т.б.) шығарады.

4.160 Шыны мақта: Өзара өріліп тоқылған жіңішке шыны талшықтарынан тұратын жұмсақ материал. Құрамына кварцты құм, әктас (бор, доломит), кальцилендірілген сода (натрий сульфаты) кіретін, шихтадан тұратын ванна пешінде балқытылғаншыны қоспаны қайта өңдеу арқылы шыны талшықты алады. Шыны мақтаның талшығы минералды мақтамен салыстырғанда қалың және ұзын болады, сондықтан да жоғары серпімділігі мен төзімділігімен ерекшеленеді.

4.161 Қож мақтасы: Жылуоқшаулағыш материал, металлургиялық қождарды өңдеу арқылы балқытпасынан шыны талшықтар алынған, минералды мақтаның түрі.

4.162 Вермикулит: Гидрослюд тобының минералы, магний мен темірдің негізгі сулы алюмосиликаты. Түсі қоңыр, қола түсті-сары, жасылдау. Қаттылығы минералогиялық шәкілі 1-1,5; қалыңдығы 2400-2700 кг/м³. Ұнтақ тәрізді вермикулит ұнтақталмайды және майлау қасиеті жағынан графитке сәйкес келеді.

4.163 Вермикулиті бетон: Ісінген вермикулиттен тұратын толтырғышы бар жеңіл бетонның түрлері. Орташа тығыздығы (көлемі бойынша) 250-400 кг/м³ болатын, вермикулит бетонды өндіріс құрал-жабдықтарын жылумен оқшаулау және ғимаратты қоршайтын құрылымды жылылау үшін қолданады. Орташа тығыздығы 600-1000 кг/м³ болатын вермикулит бетонды қабырға панельдерін, болктарын және т.б. қоршау құрылымдарын даярлау үшін қолданады.

4.164 Бағана тармақтары: Өтпелі бағананың көлденең біліктерінің бірі.

4.165 Виадук: Қағида бойынша, жыралар, өзендердің батпақты алқаптарымен және т.б. бірге жолдарды кесіп өткен кездегі үлкен аралықтың және биік тіреудің көпір құрылысы. Виадукке тіреу биіктігінің және шетінен ортасына қарай аралық өлшемінің ақырындап көтерілуі тән.

4.166 Дірілден қорғау: Құрылыста динамикалық әсерді төмендетуге, қарқынды дірілді болдырмауға және құрылым тербелісін тоқтатуға, адамдар мен нақты жабдықтарды дірілден қорғауға мүмкіндік беретін, инженерлік іс-шаралар жүйесі. Дірілден қорғау іс-шаралары үш негізгі топтарға бөлінеді - тербеліс көзін басу және құрылысқа динамикалық әсерді төмендету; жоспарланған және құрылымдық іс-шаралар; қоршаған ортамен құрылыстың өзара әрекеттесуінің шарттарын өзгерту; адамды, жұмыс орнын және жабдықтарды жергілікті қорғау.

4.167 (Алынып тасталды – ҚТҮКШІК 06.11.2019 ж. №178-НҚ бұйрық).

4.168 Вимперг (мандайөрнек): Ғимараттың бетше босағасы мен терезе ойығының аяқталған, жоғары.

4.169 Винипласт: Қатты термопластикалық мөлдір емес, құрамында термо және түсті тұрақтандырғыштар, антиоксиданттар (қайта жөндеу және пайдалану кезінде материалдың бұзылуын болдырмау) жағатын заттектер оны өңдеу мен қайта өңдеуді жеңілдетеді), пигменттер мен бояғыштар бар, пластификаторы жоқ, поливинилхлориді (ПВХ) және перхлорвинил шайыры негізіндегі пластик зат. Винипласт отқа жанбайды және иіссіз, механикалық өңдеулер жүргізуге болады, 230-250 °С температурада жеңіл дәнекерленеді, жақсы желімденеді, +20-дан -80°С дейінгі шамасында пайдалану кезінде жақсы диэлектрик болып табылады. Винипласт қышқылдардың, сілтілер мен көмірсутектердің әрекетіне төзімді, бірақ хош иісті және хлорланған көмірсутектердің әрекетіне тұрақсыз. Құрылыста және химиялық машина жасауда құбырлар, ыдыстар, беттер, пішіндер даярлау үшін қолданылады.

4.170 Бұранда: Бір жағында сыртқы бұрандасы бар білік түрінде жасалған және екінші жағында айналғыш сәтті беру үшін құрылымдық элемент болып табылатын, біріктіру немесе бекітуге арналған бекітпе зат (МЕМСТ 27017).

4.171 Витраж: Терезе, есік, аралықтың құрамына кіретін немесе дербес панноны көрсететін, әйнек немесе басқа да жылтыраған материалдан тұратын әшекейлі немесе сюжетті сәндік композиция, сондай-ақ ғимараттың қасбетін немесе оның біршама бөлігін тегіс әйнектеу.

4.172 Сутартқыш: Қысыммен су жіберуге (беруге) немесе оны тұтыну орнына су қабылдағыштан (су іркіш құрылыстан) өздігінен ағуға арналған туннель, канал, науа немесе құбыр түріндегі құрылыс.

4.173 (Алынып тасталды – ҚТҮКШІК 06.11.2019 ж. №178-НҚ бұйрық).

4.174 Базальт талшығы: 1000 °С-ге дейінгі температураны ұстап тұратын, тотығуға тұрақтылығы бар, құрылыс құрылымдарында жылу-дыбыс оқшаулайтын материалдар (отқа төзімді төсеніш, тақта және таспа ретіндегі) ретінде, өндіріс тоңазытқыштарын және т.б. оқшаулау үшін қолданылатын, базальтты минерал балқытпадан жасалған талшық. Базальтты мақтаның қалыңдығы - 75-100 кг/м³, жылу өткізгіштігі — 0,03-0,04 Вт/(м°С). Базальт талшықтарынан жасалған минералды-мақталы тақтайларды ғимаратты сыртқы жылу оқшаулаудан қорғау үшін жақсы қолданады.

Базальтты талшықтың екі негізгі түрі бар – штапельді және үздіксіз.

4.175 Минералды талшықтар: Минералды қоспалардан алынған талшықтар.

4.176 Шыныкерамикалық талшықтар: 750-850 °С мөлшерінде алдын ала термоөңдеуден өткен, диаметрі 1-3 мкм өте жіңішке базальтты талшық.

4.177 Талшықтан жасалған материал: Мақталы талшық немесе терморективті байланыстырушы негізінен, мысалы фенолоформальдегидті шайырдан тұратын пластмасса. Қалыңдығы 1250-1450 кг/м³, иілген кездегі беріктігі 40-90 МПа. тегершік, төлке, құрылыс панельдері, мойынтірек ішпегі, аппараттар тұрқы мен қақпақтарының және т.б. жасауда қолданылады.

4.178 Базальтты штапельді талшық: Базальтты штапельді талшықтың әсіресе маңызды параметрлері болып табылатын жеке талшықтардан жасалған заттардың маңызды қасиеттеріне – жылу өткіздік, дыбысты жұту, қалыңдығы және т.б. тартымды әсер ететін, оның диаметрлері. Талшықтың диаметріне байланысты әртүрлі мақсаттарда - микрожұқа (диаметрі 0,6 мкм) – газәуелік орта мен сұйықтықты өте жұқа тазарту сүзгісі үшін; ультражіңішке (диаметрі 0,6 дан 1,0 мкм-ге дейін) – аса жеңіл жылу оқшаулағыш және дыбысты жұтатын заттар, қағаздар, газәуелік және құйықтық құралдарын жұқа тазарту сүзгілерін дайындау үшін; өте жұқа (диаметрі 1,0-ден 3,0 мкм-ге дейін) – сырмаланған жылу оқшаулағыш маттарын және дыбысты жұтатын заттар, картон, көпқатпарлы мата емес материалдарды, жылу оқшаулағыш тоқыма-сырмалы материалдарды, ұзындық өлшегіш жылу оқшаулау жолақтары мен бұрауларды, жұмсақ жылу оқшаулағыш гидрофобты тақталарды, сүзгілер мен т.б. дайындау үшін қолданылады. Жұқа талшықтардың диаметрі 9-15 мкм және ұзындығы 3-1500 мм болады. Диаметрi 15-25 мкм, ұзындығы 5-1500 мм жуандаған талшықтар кенеп, сырмалы кенептер, әртүрлі тұтқырлар негізіндегі тақтайлар өндіруде пайдаланады; сондай-ақ гидротехникалық имараттардың сусiңгіш сүзгiден өткізілген негіздері ретінде қолданады. Қалың талшықтардың диаметрі 25-130 мкм, ұзындығы 5-3000мм, беріктігі 120-650 МПа. Диаметрi 150-500мкм, ұзындығы 3-15мм, қалыңдығы 200-350МПа қатты талшықтар сусымалы іріктемелі-талшықты мөлшерді береді.

4.179 Шыны талшық: Ерітілген шыныдан алынған, дөңгелек немесе бейінді қима талшығы. Екі түрі дайындалады - үздіксіз (диаметрі 3-100 мкм, ұзындығы 20 шм жоғары) және штапельды (диаметрі 0,1-20 мкм, ұзындығы 1-50 см).

4.180 Өртке қарсы қақпа: Өздігінен жабылатын құрылғымен жабдықталған және құрылысты нығайтуда қолданылатын, отқа төзімділігімен нормаланған қақпа.

4.181 Ойық салу: Ағаш конструкциялардың элементтерін біріктіру, мұнда бір элемент немесе оның бөлшегі екіншісінің қуысына кіріктіріледі, және олардың арасына арасындағы күш бір-біріне жанасып жүргізіледі.

4.182 Қарсы кертпе: Бір элементтің екіншісіне бұрыш астымен жанасатын кертпе.

4.183 Вулканит: Кезекті автоклавты жолмен өңделетін, асбест, диатомит (трепел) мен әк қоспасынан алынған және құбырлар мен өндіріс жабдықтарының ыстық (600 °С-ге дейінгі температураға дейін) бетін жылу оқшаулау үшін бағытталған, даналанған жылуоқшаулағыш материал.

4.184 Жанартау күлі: Жанартау күлін жеңіл бетондар, цементтер, жылуоқшаулау материалдарын, сүзгіленген массалар және т.б. дайындау үшін қолданады.

4.185 Битумды тұтқыр: Көмірсутектердің және олардың бейметалл туындыларының

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

(күкірт, оттек, азотпен көмірсутектердің қоспасы) күрделі қоспасы. Бастапқы шикізатқа байланысты оларды табиғи және жасанды мұнай битумдары деп бөледі.

4.186 Тұтқыр заттар: Физика-химиялық үдерістер нәтижесінде сұйық немесе қамыртәріздес күйден қатты тас тәрізді күйге енетін, мұндай жағдайда олармен шектес оқшау толтырғыштардың (қиыршықтас, малтатас, құм) кесектері мен бөлшектерін бір тұтасқұймаға (бетон) біріктіретін немесе кірпіш, тастармен және т.б. байланыстыратын құрылыс материалдары. Тұтқыр заттар бейорганикалық (минералды) – цементтер, әктас, гипс және органикалық – битумды, қарамайлы болып бөлінеді.

4.187 Тұтқыр қарамайлы: Қатты отынның химиялық зауытында өңделетін жанама өнім. Органикалық тұтқырлар тобынан құрылыста тас көмір қарамайын және тас көмір отшайырын жиірек қолданады.

4.188 Минералды тұтқыр материалдар: Бекіту кезінде (сүмен араластырғанда) берік тас тәрізді нәрсеге айналатын, сынбайтын дене құрайтын қасиеті бар, жұқа үгілген минералды заттар.

4.189 Органикалық тұтқыр материалдар: Физикалық және химиялық үдерістер әсерінен иілімді жағдайдан қаттыға немесе аз иілімді жағдайға ауысатын қасиеті бар, органикалық пайда болған заттар. Тұтқыр заттар екі топқа бөлінеді - битуминозды және полимерлі шайырлар.

4.190 Газ сақтайтын орын: Газ тарату құбырларына газ берердің алдында оны қабылдауға және сақтауға арналған стационарлық болат имарат немесе оны өндеуге арналған қондырғылар. Ауыспалы (ылғалды, газ болмағанда сүмен толтырылады) және тұрақты (құрғақ) көлемдер түрінде болып келеді.

4.191 Газды бетон: Тұтқыр заттың, құмның және газ түзетін қоспалары бар судың қоспасынан алынатын ұяшықты бетонның бір түрі. Газбетон жасау үшін тұтқыр зат ретінде портландцемент немесе портландцементтен және әктастан және ұнтақталған түйіршікті қождан тұратын аралас тұтқыр зат қолданылады; кварц құмы (ұнтақталған немесе табиғи күйдегі) кремнеземді компонент болып табылады. Газ түзуші ретінде көбінесе алюминий ұнтағы қолданылады.

4.192 Газогипс: Ұялы бетонның түрі, құрылыс гипсінен, әктен – көбіршіктер мен судан дайындалады. Гипсті ұстау жылдамдығын реттеу үшін үстіңгі-белсенді заттардың қоспалары қосылады.

4.193 Газды күлді бетон: Портландцемент қоспасынан, ұнтақталған әктен – көбіршіктен, күлден – ЖЭО қалдықтары, алюмин опасынан жасалады.

4.194 Газды қожбетон: Цементсіз ұялы бетонның түрі. Газқожбетон өндірісіндегі негізгі тұтқыр – домналық түйіршіктелген қождар, кремнезем компоненттері ретінде ұсақталған құм немесе күл – ЖЭО қалдықтары қолданылады. Қождың белсендіргіштері болатындар – әк, гипс немесе сұйық әйнек; газ түзілуші – алюмин опасы.

4.195 Сомын (гайка): Бұрандалы тесігі және бұрау сәтін беруге арналған құралымдық элементі болатын бекітетін бұйым.

4.196 Аспалы галерея: Ғимараттан шығарылған аспалар ұстап тұратын галерея.

4.197 Жіктақтай: Төбе ернеулігі, қабырға мен төбенің түйіскен жігін жабатын жіңішке тақтайша.

4.198 Малтатас (жұмыртас): Ірілігі 10-нан 150 мм-ге дейінгі тау жыныстарының суланған қалдықтары. Ұсақ қой тастардың қасиеттерін атқарады. Малтатасты қоспалар,

құрғатқыштар, қаптауыштар, төсемдер салу үшін қолданады.

4.199 **Шеге:** Сүйір білік, көбінесе темір күйінде, өткір емес жағында бүркеншігі бар.

4.200 **Бұрама шеге:** Пластмассалы дюбельмен бірге қолданылатын шеге тәрізді бұрама шеге (бұрандалы шеге).

4.201 **Герметиктер:** Құрылыс конструкцияларының тоғыстары мен қосылыстарының өткізбеушілігін қамтамасыз ететін, полимерлі композициясы.

4.202 **Гидрооқшаулау:** Ғимараттар мен имараттардың, конструкциялардың, сұйыққоймалардың және т.б. бөлшектерін судың кіруінен немесе әсерінен қорғайтын шаралар кешені, сонымен бірге осы мақсаттарға – арнайы құрылымдық элементтерге қолданылатын немесе ғимараттар мен имараттардың ішкі немесе сыртқы бет бөліктеріне су өткізбейтін қабаты.

4.203 **Гидрослюдадар:** Минералдар тобы, калий, магний, алюминий мен басқа катиондардың сулы алюминсиликаты. Басты түрлері – иллит (гидромусковит), вермикулит, глауконит және т.б. Әсіресе слюдтардың гидратациясы есебінен үгіту немесе шөгу жолымен құралады; балшық, үгілу кезіндегі топырақ қабаты тән. Керомогранит (иллит), жылу және дыбыс оқшаулағыш материалдар және ядролық энергетика «вермикулит) үшін оқшаулағыш материалдар жасау үшін кеңінен пайдаланылады

4.204 **Гипар, гиперболалық параболоид:** Екінші ретті теріс Гаусс қисығының бетімен анықталатын жабынның жұқа қабырғалы құралымы.

4.205 **Гипс:** Шөгінді (химиялық) жолмен түзілген сульфатты тау жынысы, мономинералды түйіршік-кристалл құрылымды, құрамындағы қоспаларға - саз, құм, органикалық заттар және басқа заттарға байланысты ақ немесе ашық сұр түсті өзі аттас минералдан - кальцийдің қос сулы сульфатынан ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) тұрады.

4.206 **Гипсобетон:** Гипстен, беріктігі жоғары гипстен немесе гипсоцементті-пуццоланды тұтқыр заттан, судан, толтырғыштар мен химиялық қоспалардан тұратын қатқан қоспа түріндегі жасанды тас тәріздес құрылыс материалы.

4.207 **Гипскартон табақтар:** Екі жағынан картонмен желімделген гипстік өзегі бар бұйым, екі типті - беткі жағы көмескіленген немесе бойлық жиектері түзу етіп шығарылады. Қалыптау қоспасын әзірлеу кезінде гипстік тұтқыр затқа құрғақ компоненттер ретінде бөлінген шыны талшығы, ұнтақтағышта майдаланған табақтың қалдықтары және құрғақ присадкалар қосылады.

4.208 **Жылтыратпа:** Қыш бұйымдар бетінде күйдіру кезінде арнайы жағылған белгілі бір құрамды қыш массаның балқуы және қатаюы есебінен түзілген жұқа шыны тәріздес қабат.

4.209 **Саз:** Илемді қамыр түзу қабілетімен ерекшеленетін шөгінді жолмен түзілген гидроалюмосиликат, ол сырттан түсірілген жүктеменің әсерінен тұтастығын жоғалтпастан, берілген пішінді қабылдау арқылы деформацияға ұшырайды, кептірілгеннен кейін оны сақтап қалады, ал күйдірілгеннен кейін тас тәріздес денеге айналады.

4.210 **Гнейс:** Метоморфизмдік тау жыныстары, тақтатасты, дала шпатына бай; қиыршықтас, тротуар тақтасын дайындауда немесе қаптайтын материалдар ретінде қолданылады. Минералдарға – қоспаларға байланысты гнейстерді биотикалық, мүйізталшық, графитті және т.б. болып ажыратылады.

4.211 **Жабын тақта:** Жұмсақ тау жыныстарының (шырша, қарағай, балқарағай, майқарағай, жөке, қандағаш, көктерек) тура қабатты таза ағаштан жасалған, қалың

қырының астауы бар сына тәрізді тақтайша түрінде кездесетін жабындық материал.

4.212 Гофр: Жұқа металл, асбофанер немесе фанер табактар, олардың қатандығын арттыру үшін толқын тәріздес қима түріне келтіріледі. Арқалықтың гофр түрінде орындалған қабырғалары оларға қатандық және қабырға материалының жергілікті бүгілуіне төзімділік береді (гофрленген қабырғалы арқалықтар).

4.213 Керамзитті қиыршық тас (керамзитті гравий): Керамзитті гравий – ішінде салынған ұялы құрылымы бар, жеңіл кеуекті материал. Керамзитті малтатасы жоғары температураға дейін тез қыздырылатын кезде қабынатын қасиеті бар, сазды тау жыныстарын тез балқытатын күйдіру жолымен дайындалады. Керамзитті малтатас жеңіл бетонға арналған жасанды кеуекті толтырғыштар арасында барынша тыйымды болып табылады.

4.214 Табиғи малтатас: Көбірек немесе азырақ тау жыныстарының және (сирек) әртүрлі минералдардың тегістелген сынықтарынан тұратын, борпылдақ шөгінді тау жынысы. Малтатасы шығуына қарай таулы, өзенді, көлдік, теңіздік және мұзды болып бөледі. Табиғи малтатас негізінен құм-малтатасы болып табылады. Тау малтатасы көп қолданылады, өйткені оның беті кедір-бұдырлы және сондықтан да жақсы жабысады. Табиғи малтатасы ауыр бетондар үшін ірі толтырғыш ретінде, жабынды материалдар өндірісінде балластық қабаттардың малтатасы-ұсақтасты қоспалар дайындау үшін қолданады.

4.215 (Алынып тасталды – ҚТҮКШК 06.11.2019 ж. №178-НҚ бұйрық).

4.216 Гранит: Құрамында 65 %-дан 75 %-ға дейін SiO_2 болатын, жанартаулық жолмен пайда болған табиғатта кеңінен таралған қышқыл тау жынысы. Граниттің құрамына массасына қатысты 40 %-дан 60 %-ға дейін калийлі дала шпаты (ортоклаз, микроклин) немесе қышқыл плагиоклаз, 20 %-дан 40 %-ға дейін кварц және гранитке ашық сұр және күңгірт-қызыл түс беретін 5 %-дан 20 %-ға дейін күңгірт түсті минералдар (биотит, мүйіз алдамышы) кіреді.

4.217 Топырақ: Адамның инженерлік-құрылыс қызметінің нысаны болып табылатын тау жыныстарының барлық түрлерінің жалпы аталымы.

4.218 Дисперсті топырақ: Бір-бірімен әлсіз байланысқан, түрлі өлшемді жекелеген минералдық бөліктерден (түйіршіктерден) тұратын топырақ; ол тасты топырақтың мүжілуі, кейіннен мүжілу өнімінің сумен немесе эолдық жолмен тасымалдануы және олардың шөгуі нәтижесінде түзіледі.

4.219 Илемді-тонды топырақ: Тұтқыр қасиеттері бар және сыртқы жүктеменің әсерінен сығылатын мұзбен цементтелген дисперсті топырақ.

4.220 Жартылай тасты топырақ: Цементтелетін типті мықты құрылымдық байланысы болатын бір немесе бірнеше минералдан тұратын топырақ. Жартылай тасты топырақтардың бір осьтік сығылуға беріктігінің шартты шекарасы $R_c < 5 \text{ МПа}$.

4.221 Отырғыш топырақ: Сыртқы жүктеменің және өз салмағының әсерінен немесе тек өз салмағынан сумен немесе басқа сұйықпен суланған кезде тік деформацияға ұшырайтын (отыратын) топырақ және оның салыстырмалы отыру деформациясы $\varepsilon_s \geq 0,01$ болады.

4.222 Сазды топырақ: Илемділік саны $I_p \geq 1$ болатын байланысқан минералды топырақ.

4.223 Салқындаған топырақ: Тұзданған ірі сынықты, құмдақ немесе сазды топырақ, оның теріс температурасы қату температурасынан жоғары болады

4.224 Тасты топырақ: Кристалданған типті мықты құрылымдық байланысы болатын бір немесе бірнеше минералдардың кристалдарынан тұратын топырақ.

4.225 Тонданған топырақ: Теріс немесе нөльді температуралы, құрамында көзге

көрінетін мұз қосындылары және (немесе) мұз-цемент болатын және криогендік құрылымдық байланыстармен сипатталатын топырақ.

4.226 Тонданып домбыққан топырақ: Еру кезінде өзінің көлемін кішірейтетін дисперсті топырақ

4.227 Физикалық әсерлерден өзгерген топырақтар: Техногендік әсерлерден (нығыздау, тоңдандыру, жылу әсері және т.б.) құрылысы және фазалық құрамы өзгерген табиғи топырақтар.

4.228 Химиялық-физикалық әсерлерден өзгерген топырақтар: Техногендік әсерлерден заттық құрамы, құрылымы және текстурасы өзгерген табиғи топырақтар.

4.229 Шымтезектелген топырақ: Құрамында құрғақ күйінде өлшегенде 10 %-дан 50 %-ға (массасы бойынша) дейін шымтезек болатын құм және сазды топырақ.

4.230 Ірі сынықты топырақ: Байланыспаған минералды топырақ, онда өлшемі 2 мм үлкен бөлшектердің массасы 50 %-дан астам болады.

4.231 Ісінетін топырақ: Сумен немесе басқа сұйықпен суланған кезде көлемін ұлғайтатын топырақ және салыстырмалы ісіну деформациясы (еркін ісіну жағдайында) $\varepsilon_{sw} \geq 0,04$ болады.

4.232 Топырақ-бетон: Байланысқан топырақтан, минералдық тұтқыр заттардан, судан және әр түрлі қоспалардан жартылай құрғақ тәсілмен алынатын құрылыс материалы.

4.233 Астар: Лак-сырлы жабынның сырланатын бетпен жақсы жабысуын қамтамасыз ету үшін сырлауға дайындалған бетке бірінші қабат ретінде жағылатын лак-сырлы құрамдар.

4.234 Топырақты материалдар: Күйдірісіз тұтасқан топырақтардан (саз балшық, саздақтар, құмды саздақ) дайындалған құрылыс материалдары, суға төзімді (топырақтыбетон) және суға төзімсіз (шала өңделген кірпіш және күйдірілмеген кірпіш). Топырақтыбетонды табиғи топырақты сумен, минералды тұтқырлар мен әртүрлі қоспаларды қосу жолымен алады. Шала өңделген кірпіш толық кептірілгеннен кейін құрғақ климаты бар аудандарда азқабатты құрылыста қолданылатын, күйдірілмеген кірпіш түрінде көрінеді. Күйдірілмеген кірпішті сазды топырақтан, сабаннан (сабан кесектері), талшықтар немесе басқа да талшықты материалдардан жасайды.

4.235 Топырақтың анкер: Бекітілетін құралымнан топырақтың көтергіш қабаттарына керу күштерін беретін құрылғы. Анкер негізгі үш бөліктен тұрады - баулық, анкер тартымы және бітеу (түбір). Жұмыс істеу шарты бойынша тіреуіш қабырғаларды бекітуге арналған тұрақты анкерлер, ол бір мезгілде ғимараттың жерасты бөлігінің элементі болып табылады, және қазаншұңқырлардың қоршауларын бекіту үшін қолданылатын уақытша анкерлер болып бөлінеді.

4.236 Топырақты негіздер: Құралым арқылы таралған жүктемелерді қабылдауға арналған жоспарланған және нығыздалған жергілікті немесе алып келінген топырақтар.

4.237 Топырақцементті қадалар: Топырақты цемент ерітіндісімен «бірден араластыру» режимінде бір мезгілде араластыру және бұзу үшін цемент ерітіндісінің жоғары арынды ағынының энергиясын пайдалануға негізделген ағындық цементтеу технологиясы бойынша жасалатын қада. Ерітінді қатқаннан кейін жаңа материал - беріктігі және деформациялық сипаттамалары жоғары топырақтыбетон түзіледі.

4.238 Гудрон: Мұнайдан бензинді, керосинді және майлы фракцияларды айырудан кейін қалатын, тұтқыр қара шайырлы масса. Гудронның тығыздығы 950-1000 кг/м³. Жол

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

құрылысында пайдаланылатын битумдар алуға және жабынды және тежеу материалдарын жасау үшін қажетті шикізат. Майлы фракцияларды толық емес айыру кезінде алынған қалдықты жартылай гудрон деп атайды.

4.239 (Алынып тасталды – ҚТҮКШІК 06.11.2019 ж. №178-НҚ бұйрық).

4.240 **Қоставр (двутавр):** Екі көлденен сөреден және олардың арасындағы қабырғадан тұратын прокат металл профиль.

4.241 **Екі қабатты панель:** Екі негізгі қабаты болатын қабатты панель. Тұтас қиманың екі қабатты панелінің арматураланған екі бетон қабаты - көтергіш және жылу оқшаулағыш қабаты болады. Экраны бар екі қабатты панельдің арматураланған құралымдық-жылуоқшаулағыш бетоннан жасалған ішкі қабаты және сыртқы экраны болады.

4.242 **Екі қабатты блок:** Екі негізгі - жылытатын және оқшаулайтын - қабаттан тұратын блок. Екі қабатты блоктар негізінен бөлме ауасының ылғалдылығы жоғары және жеміргіш орта болатын ғимараттардың сыртқы қабырғаларына арналған.

4.243 **Қос торлы қабықшалар:** Төменгі және жоғарғы белдеулері қосымша байланыстар - керегетормен байланыстырылған айқасқан фермалар жүйесін құрайтын, тікбұрыш түріндегі ғимарат жабынының қабықшалары.

4.244 **Қарамай (деготь):** Қатты отынды және басқа органикалық заттарды құрғақтай айдау кезінде түзілетін, ұшқыш көмірсутектердің және олардың металл емес қосылыстарының (күкіртті, азотты және оттекті) қоюлануының (конденсациялану) тұтқыр-сұйық өнімі. Қарамай жасанды материал болып табылады. Бастапқы шикізатқа байланысты қарамай ағаш қарамайы, тас көмір, кокс, сланец, шымтезек, қоңыр көмір, мұнай немесе мұнай-газ қарамайы деп бөлінеді. Құрылыс үшін тас көмір қарамайының техникалық қасиеттері жақсы.

4.245 **Ағаш қарамайы:** Ағашты құрғақтай өңдеу (пиролиз) өнімі ретінде түзілетін қоңыр-қара түсті тұтқырлығы жоғары сұйықтық. Қылқан жапырақты ағаштарда қарамайдың құрамында ыдырау өнімдерінен басқа табиғи шайыр болады. Пиролиз кезінде ағаш қарамайының шығымы 10 %-дан 12 %-ға дейін құрайды; процес реторттарда 400°C 500°C дейінгі температурада ыдырау реакцияларының экзотермиялық сипатында өтеді. Қарамай сұйық дистилляттан («қоймалжың») ректификациялық мұнарада бөлінеді. Қазіргі кезде ағаш шнекті тасымалданатын және пиролиздің басты өнімі - көмір механикалық жолмен шығарылатын үздіксіз көмірленуге арналған пештер пайдаланылады.

4.246 **Кокс қарамайы:** 900°C 1100°C дейін температурада тас көмірді (шамамен 5 %) кокстау кезінде бөлінетін өнім. Ол жартылай кокстау кезінде (500°C 550°C дейінгі температурада) алынатын алғашқы немесе төмен температуралы қарамайдан 25 %-дан 35 %-ға дейін ауыр.

4.247 **Сланец қарамайы:** Жартылай кокс өндіру кезінде ыстық сланецті деструкциялық айдау өнімі, ол негізінен парафиннен және майлардан тұрады. Сланец қарамайының құрамында жоғары молекулалы фенолдардың мөлшері көп болады. Сланец қарамайын дистиллятты айдау кезінде сланец күлі (пек) қалдық ретінде алынады.

4.248 **Тас көмір қарамайы:** Тас көмірді құрғақтай (ауа жібермей) айдаудың конденсацияланған өнімі. Жылумен өңдеу тәсілі бойынша тас көмір қарамайы жартылай кокстау кезінде (500°C 550°C дейінгі температурада) түзілетін, тығыздығы 0,80 г/см³-ден 0,95 г/см³-ге дейін болатын алғашқы немесе төмен температуралы және көмірді кокстау кезінде (900°C 1100°C дейінгі температурада) түзілетін, тығыздығы 1,05 г/см³-ден 1,20

г/см³-ге дейін коксті болып бөлінеді.

4.249 Шымтезек қарамайы: Жартылай кокс өндіру кезінде шымтезекті термиялық құрғақтай айдау (пиролиз) өнімі. Ол көмірсутектердің және олардың туындыларының күрделі қосылысы болып табылады. Шымтезек қарамайының құрамында фенолдар және олардың эфирлері, парафиндер, балауыз болады.

4.250 Қарамайлы бетон: Асфальтбетонға ұқсас материал. Қарамайлы бетонда тұтқыр зат ретінде қарамай немесе пек қолданылады. Толтырғыштың ірілігі бойынша қарамайлы бетон ірі, орташа және ұсақ түйіршікті болып бөлінеді.

4.251 Декор: Қасбеттер мен ғимараттар немесе имараттар интерьерлерін безендіру жүйесі. Біртүсті және көптүсті бояулар, көркем өрнектер, беткі фактуралық өңдеулер, әртүрлі материалдардан жасалған ою-өрнектер, мүсіндік кескіндемелер және т.б. декордың үлгі-нұсқалары болып табылады.

4.252 Әшекейлік жапсырмалар: Шыныға немесе шыныпакетке ішкі және сыртқы жақтарынан жапсырылатын және жалған жақтау түзетін жапсырмалы әшекейлік профильдер.

4.253 Әшекейлік шақпатас (құм): Тау жыныстарын уату (ұсақтау) арқылы алынатын және әшекейлік қасиеттері болатын шақпатас (құм).

4.254 Қыш тақтайшаны әшекейлендіру: Тақтаның сыртқы бетіне бір немесе бірнеше түстен тегіс немесе бұдырлы сурет салу.

4.255 Іскерлік ағаш: Ағаш дайындау өндірісінің түпкілікті өнімі болып табылатын және одан әрі ағаш материалына механикалық немесе химиялық өңдеу үшін жартылай фабрикат ретінде пайдаланылатын белгілі бір өлшемді және сапалы ағаш өзегінің бөліктері.

4.256 Дерматин (гранитоль): алдыңғы беттері бар бумалы материал; нитроцеллюлоза, пластификатор, толтырғыштар мен минералды дақтар қабаттарына мақта-мата негіздерін салу жолдарымен жасалады; қабырға панельдерін, есік жаппасын әрлеу үшін қолданылады.

4.257 Бөлшек: Аса жай құрамдас бөліктерге (арматуралық білік, шайба, серіппе, терезе асты тақтайы және т.б.) бүлінусіз бөлшектелетін, біртұтастықты көрсететін, бұйым немесе оның құрамдас бөлігі.

4.258 Бейінді погонаж бөлшегі: Ағаш, металл немесе полимерлі айтарлықтай ұзын өнім.

4.259 Құрылыс бөлшегі: Құрылыс құралымының жинау операциялары қолданылмаған, біртекті материалдан жасалған бөлігі.

4.260 Конструкциялардың деформациясы: Конструкциялардың (немесе оның бір бөлігінің) жүктемелер мен күштердің әсерінен пішіні мен өлшемдерін өзгертуі.

4.261 Диабаз: Кейде қара сұр түстіден, ал кейде жасылдау түр беретін, терең магмалық тау жынысы (габброға ұқсас). Диабоз үлкен тұтқырлығы мен аз ұнтақталғыштығымен ерекшеленеді. Тау жынысының тығыздылығы 2 800 – 3000 кг/м³, сығу кезінде беріктік шегі - шамамен 250 МПа (жеке түрінде ол 400 МПа жетеді) құрайды. Ғимараттың сыртын қаптау үшін сәулет-құрылыс бұйымдары түрінде және ернеулік, қырлы тастар, қиыршық тастар алу үшін, сондай-ақ тасты литий ретінде пайдаланылады.

4.262 Диафрагма: Көтергіш жүйенің бір бөлігін құрайтын, тік (қабырға түрінде) немесе көлбеу (диск түрінде) жазық құралым.

4.263 Қатандық диафрагмасы: Көлбеу жүктемелерді қабылдауды және оның іргетасқа берілуін қамтамасыз ететін көтергіш жүйенің тік элементі. Бұдан басқа қатандық

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

диафрагмасы беларкадан, аражабын тақталарынан, баспалдақтан, инженерлік жабдықтан түскен тік жүктемелерді қабылдайды.

4.264 Динас: Жоғары температурада күйдіріле отырып, әкті немесе басқа да байланыстырғыштармен кварцты жыныстардан дайындалған, кремнеземнің 93 % тұратын, отқа төзімді материал, отқа төзімділігі 1 680 – 1 730 °С. Өндіріс пештерін қалауда қолданылады (мысалы, какосты, шыны балқыту, металлургиялық).

4.265 Кремний диоксиді (кремнезем): SiO_2 кремнийдің оттеппен қоспасы. Табиғатында – кварц, тридинамит, кристаллобарит және т.б. минералы. Теңіз түбінде балдырлар мен инфузориядан кремнийдің аморфты диоксиді түзіледі. Кремний диоксидінің монокристалдарын гидротермалды жағдайда алады. Кремнийдің аморфты диоксиді – аэросил мен ақ күйе кеңінен қолданылады. Кремнийдің табиғи диоксиді - кремний, кварц шынысы өндірісінің шикізаты, әртүрлі материалдар компоненті.

4.266 Диорит: Негізінен далалық шпаттан (плагиоклаз) және мүйізді қоспалардан тұратын, толық кристалды атпалы орташа қабатты терең магмалық тау жыныстары. Диориттің түсі ұсақ ақ және қара дақтары бар бозғылт сұр түстен күңгірт жасылға немесе қара жасылға дейін болады. Тығыздығы шамамен 2 700 – 2 900 кг/м³, сығу кезіндегі төзімділік шегі – 150–300 МПа. Диорит жоғары тұтқырлығымен, соққыға және ұнтақталуға қатты төзімділігімен, желге қарсы беріктігімен, сондай-ақ суыққа төзімділігімен сипатталады. Жақсы жылтыратылады. Жол жабындары, қиыршық тас алу үшін қолданылады; диориттің кейбір сорттары қаптауыш декоративті тастар ретінде қолданылады.

4.267 Дискі: Жазық жүйені (қарапайым диск), бүтін жазық өзгермейтін жүйені немесе оның өзгермейтін бөлігін (іріленген диск) құрайтын жеке элемент.

4.268 Аражабын дискі: Көлбеу жазықтықта әсер ететін күштерді қабылдайтын және тік көтергіш құралымдарды біртұтас кеңістік жүйеге біріктіретін көлбеу диафрагма.

4.269 Бетондарға арналған қоспалар: Бетон құрамына оны жасау кезінде бетон қоспаларының технологиялық қасиеттерін, бетондардың физика-химиялық қасиеттерін жақсарту, олардың құнын төмендету мақсатында қосылатын табиғи немесе жасанды химиялық өнімдер.

4.270 Бетон қоспаларының қасиеттерін реттейтін қоспалар: Бетон қоспаларының қасиеттерін қажетті бағытта өзгертетін заттар.

4.271 Бетон қоспаларының сақталуын реттейтін қоспалар: Бетон қоспасының уақытқа қатысты жылжымалығын тез немесе ақырын жоғалтуына ықпал ететін заттар.

4.272 Бетонның қатаюын реттейтін (жеделдететін немесе тежейтін) қоспалар: Бетонның берілген бағытта берік болуының кинетикасын өзгертетін заттар.

4.273 Бетонның өткізгіштігін төмендететін қоспалар: Бетонның құрылымын нығыздайтын заттар.

4.274 Жабысу мерзімін реттейтін қоспалар: Бетон қоспасының құрылым түзу процестерін жеделдететін немесе тежейтін заттар.

4.275 Су үнемдейтін қоспалар: Су шығынын төмендете отырып төсеуге қолайлы бетон қоспасын алуға мүмкіндік беретін заттар.

4.276 Суды ұстап тұратын қоспалар: Бетон қоспасынан судың бөлініп шығуын төмендетуге мүмкіндік беретін заттар.

4.277 Ауа сіңіретін қоспалар: Бетон қоспасын араластыру кезінде бетонда біркелкі

таралған ұсақ дисперсті ауаны сіңіруге мүмкіндік беретін беттік-белсенді органикалық заттар.

4.278 Газ түзетін қоспалар: Цементтің гидратациялану өнімдерімен химиялық әрекеттесу есебінен газ бөлетін заттар.

4.279 Бетонға арналған кешенді қоспалар: Құрамына екі немесе бірнеше компоненттер кіретін қоспалар.

4.280 Көбік түзетін қоспалар: Еселігі және тұрақтылығы белгіленген техникалық көбік алу мүмкіндігін қамтамасыз ететін беттік-белсенді органикалық заттар, олар бетон қоспасының компоненттерімен араластыру ұяшық және кеуек құрылымды бетон алуға мүмкіндік береді.

4.281 Пластификациялаушы қоспалар: Бетон қоспаларының жылжымалығын арттыратын заттар.

4.282 Кеуек жасайтын қоспалар: Бетон қуысында ауа немесе басқа газ тәрізді кеуектердің мақсатты түрде пайда болуына жағдай жасайтын заттар.

4.283 Аязға қарсы қоспалар: Судың қату температурасын төмендететін және теріс температурада бетонның қатуына жағдай жасайтын зат.

4.284 Арнайы мақсаттағы бетонға арналған қоспалар: Химиялық немесе минералдық қоспалар, оларды қолдану нәтижесінде бетонда өзіне тән емес қасиеттер пайда болады, немесе белгілі бір жағдайларда пайдаланғанда жеткіліксіз болатын өзіне тән қасиеттерді күшейтеді. Арнайы мақсаттағы бетонға арналған қоспалар гидрофобты, биоцидты, болат арматураға қатысты бетонның қорғаныш қасиеттерін жоғарылататын (ингибиторлар, болаттың тоттануы), бояйтын (пигменттер) болып бөлінеді.

4.285 Тұрақтандырушы қоспалар: Бетон қоспасының қабаттарға бөлінуін төмендетуге ықпал ететін заттар.

4.286 Доломит: Кальций және магний карбонаттарынан $[CaMg(CO_3)]$ тұратын, шөгінді тау жынысы; шыны мен әшекей өндірісінде отқа төзімді материал ретінде, сонымен бірге қаптайтын тас, кесе тас түрінде және қиыршық тас алу үшін пайдаланылады.

4.287 Ағаш: Көп жылдық қолдану тәжірибесі бар дәстүрлі құрылыс материалы. Қазіргі құрылыста пиломатериалдар түрінде, сондай-ақ желімделетін ағаш, фанералы және құрастырылатын конструкция, ағаш тақтайлар мен зауытта дайындалатын панельді конструкциялар, сондай-ақ ағаш қалдықтары базасында өңделетін материалдар (арболит, фибролит және т.б.) ретінде пайдаланылады. Ағаштар қылқанды (қарағай, шырша) және жапырақты (емен, аққайың және т.б.) тұқымдастар болып бөлінеді. Ағаш - анизотропты, гигроскопиялық материал; байланыстырушы және еркін (жасуша қуысында) суды құрайды, кебеді, бүріседі. Декорациялық (түсі, жылтырауы, сипаты), төзімділік (аз төзімділікте), соққыға тұтқырлығы, қаттылығы, деформациялануы, акустикалығы, жылу өткізгіштігі және т.б. физикалық-механикалық қасиеттері ағашты құрылымдылық және ұсақ-түйек жасайтын материал ретінде кеңінен қолданады.

4.288 Жасанды ағаш: Жасанды ағашты немесе оның қалдықтарын (үгінді, жаңқа, бұтақтар) қайта өңдеу жолымен алынған, пластикалық масса. Жасанды ағаштың жоғары салыстырмалы төзімділігі бар, жақсы кесіледі, пішіні жақсы құйылады және қалып жасалады.

4.289 Ағаш жүні: Шыршаның, майқарағайдың немесе қарағайдың қысқа бөренелерінің ұзындығы 200 мм-ден 500 мм-ге дейін, ені - 2 мм-ден 5 мм-ге дейін және қалыңдығы 0,3 мм-ден 0,5 мм-ге дейін жаңқасы.

4.290 Ағаш талшықты тақта: Органикалық, негізінен целлюлозалы талшықтардан,

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

судан, синтетикалық полимерлерден және арнайы қоспалардан тұратын талшықты массаны ыстықтай баспалау немесе кептіру жолымен алынатын құралымдық ағаш материалы. Ағаш талшықты тақтаны дайындау үшін шикізат ретінде ағаш өңдеу өндірісінің және ағаш дайындау қалдықтары (ағаш жоңқасы және ұнтағы), сондай-ақ қамыстың сабағы, зығыр қауызы және өсімдік текті материалдар қолданылады.

4.291 Беті жақсартылмаған ағаш талшықты тақта: Тақтаның қалыңдығы бойынша ағаш талшықтарының фракциялық құрамы біртекті болатын және бояғыштар қосылмаған ағаш талшықты тақта.

4.292 Бір жағы тегіс ағаш талшықты тақта: Бір қабатының беті барынша кедір-бұдырлығы немесе көлік торының таңбасы болатын ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта.

4.293 Екі жағы тегіс ағаш талшықты тақта: Екі қабаты бетінің кедір-бұдырлығы бірдей болатын ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта.

4.294 Карбамидті байланыстырғыш негізіндегі ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта: Карбамидформальдегидті шайыр байланыстырғыштың басты компоненті болып табылатын ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта.

4.295 Құрылымы сатысыз өзгерген ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта: Талшықтарының өлшемдері немесе ағаш бөлшектері ұсақтан іріге қарай, қабаттарынан ортасына қарай біртіндеп өзгереді ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта.

4.296 Сыртқы қабаты боялған ағаш талшықты тақта: Сыртқы қабатына өндіру барысында баспалауға дейін бояғыштар сіңдірілген ағаш талшықты тақта.

4.297 Фенолды байланыстырғыш негізіндегі ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта: Фенолформальдегидті шайыр байланыстырғыштың басты компоненті болып табылатын ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта.

4.298 Тығыздығы орташа ағаш талшықты тақта: Құрғақ тәсілмен өндірілген, тығыздығы 600 кг/м^3 -ден 800 кг/м^3 дейінгі баспаланған ағаш талшықты тақта.

4.299 Ағаш жаңқалы тақта; АЖТ: Аз мөлшерлі (8-10 %) несепнәр-формальдегидті шайырды қосып байланыстырылған ағаш жоңқаларын тақта түрінде нығыздау арқылы жасалған ағаш материал. Тақтайлар жеңіл, орташа және ауыр болып бөлінеді. АЖТ-ны қабырға, еден қалқасы конструкциясында, ағаш бұйымдар мен жиһаз дайындау үшін қолданады.

4.300 Ағашты қабатталған пластик: Арщылған қабыршақты бакелитті лакпен сіңдіріліп жапсырылған қабаттардан тұратын, кейбіреуінде ағаш талшықтары шектескен беттерді бір біріне алдын ала белгіленген бағыттары бар, желімделген ағаш.

4.301 Ағаш шыбық: Тамыры бойы бөлігі мен бас жағы бөлініп алынбаған, құлаған ағаштың бұтақтардан тазартылған сабағы.

4.302 Түгіндік: Ғимараттың ішкі тас қабырғасының қабатында немесе үйдің мұржасында орнатылған, атмосфераға пеш немесе қазандық оттығы арқылы жанған өнімдерді өткізу каналы.

4.303 Дюбель: Қатты тұтас құралымдарда түрлі элементтерді бекітуге арналған және ұстап тұру күшін тудыратын бұрама шегені немесе бұраманы дюбельге орнату кезінде оның керілуі есебінен туындайтын үйкеліске негізделген бекітетін бұйым.

4.304 Еурооймыш тақтай: Егер тақтай деформацияға ұшыраса, саңылаулар мен тесіктерді қорғайтын, кәдімгі вагонкадан жапсарласқан ұзындығымен ерекшеленетін, жұқа тақтайды өндеуден алынған өнім. Сондай-ақ, еуровагонканы өндіру стандарттары

ағашқа күш түсірмейтін және артық конденсатты алып тастайтын, сырт жағында орналасқан желдеткіш жырашықтарын бар болуын болжайды. Еуровагонка сапасы бойынша С класынан (еңжоғарғы) А класына (ең төменгі) дейін дифференциаланады, сонымен бірге Экстра мен Элит категориялы еуровагонкалар бар. Қалыңдығы 12 мм-ден 16 мм-ге дейінгі еуровагонкалар ішкі әрлеуге, ал қалыңдығы 16 мм-ден 22 мм-ге дейінгі еуровагонкалар сыртқы әрлеуге қолданылады.

4.305 Бірыңғай модуль жүйесі (БМЖ): Қабылданған модульді жүйе негізгі $M = 100$ мм модульді және одан ірілінген бөлшекті модульді туынды болып келеді. Біртұтас модульді жүйені көлемді-жоспарланған және құрылымдық элементтер үшін өндірістік модульдерді қолданудың желілік шегін, модульді ажыратылған біліктері мен құрылымдық элементтерге байламдардың орналасу ережесі, көлемді-жоспарланған параметрлер мен заттардың номаналды және құрылымды мөлшерлерін үйлестіру бойынша нұсқауларын белгілейді.

4.306 Шатырнауа: Төбе жабындысында су жинауға арналған науа (кірме бұрыш) құрайтын шатырдың іргелес екі еңіс беті арасындағы кеңістік.

4.307 Бекітілетін тісшеге: Қатты материалдан алынған ішпекпен саңылауға енгізілетін, кетілген жүзі бар білік түріндегі және аздаған жүк-салмақ үшін анкердің рөлін атқаратын төселетін бөлшек.

4.308 *(Алынып тасталды – ҚТҮКШК 06.11.2019 ж. №178-НҚ бұйрық).*

4.309 Пердеше: Күн сәулесінен, шық-шамнан, шаңнан қорғау және ауа не жылу ағынын реттеу мақсатында қондырылатын, қосанжар табақшалардан жасалған терезе қақпағы мен пердесі. Пердеше тік (тік табақшалардан) және көлденең (көлбеу табақшалардан) жасала алады. Табақшалардың материалы бойынша пердешелер пластик, ағаш, металл, мата түрінде болады.

4.310 Темір: Д.И.Менделеевтің периодтық жүйесі элементтерінің VIII тобындағы химиялық элемент; атомдық салмағы - 55, 25. Бірқатар қосылыстар түзеді; көптеген металдармен қосылады.

4.311 Төбе жабындық темір: Табакты жабындық болат, қалыңдығы 0,38 мм-ден 82,00 мм-ге дейін күйдірілген жұқа табак түрінде шығарылады. Төбе жабындық темірі шатырды жабу және құрылыс кезінде қосалқы бөлшектер жасау үшін қолданылады.

4.312 Темірбетон: Бетон мен болат (арқаулық, сымды) арқаудан тұратын, екеуі де өз қасиеттеріне сәйкес күш қабылдап, біріге жұмыс істейтін, конструктивті элемент. Арқаудың жұмысы керу, ал бетон қысым жасауға негізделеді. Сондықтан да арқау міндетті түрде бетонның керілген аймағына орнатылады. Алайда арқауды қысылған аймаққа енгізсе, оның қысу қарсылығын ұлғайтады. Сондықтан темірбетонды қысатын құрылым үшін пайдаланады.

4.313 Темірбетон панелі: Пайдаланылу кезеңінде беріктігі бетон мен арматураның бірлескен жұмысы арқылы қамтамасыз етілетін панель. Темірбетон панельдің жұмыс арматурасы және әдетте құралымдық арматурасы болады. Сонымен бірге панельді дайындау мен тасылмау және қабырғаны жинақтау кезінде туындайтын күштерді қабылдауға арналған арматурасы болады.

4.314 Темірбетонды байлағыш арқалықтар: Ауыр бетоннан және кеуекті толтырғыш негізіндегі бетоннан жасалған арқалықтар, ол аспалы сыртқы және ішкі тас (кірпіштен және жеңіл бетон тастардан жасалған) қабырғаларда, есептік сейсмикалығы 7 баллдан 9 баллға дейін болатын ғимараттарды қоса алғанда, өнеркәсіп кәсіпорындарының

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

өндірістік және қосалқы ғимараттарының биіктік айырмасы жерлерінде қолдануға арналған. Ауыр бетоннан жасалған темірбетон байлағыш арқалықтар жеміргіш емес, әлсіз және орта жеміргіш газдық ортада, ал кеуекті толтырғыш негізіндегі темірбетон байлағыш арқалықтар жеміргіш емес және әлсіз жеміргіш газдық ортада қолданылады.

4.315 Темірбетонды құрама конструкциялар: Зауыттар мен полигондарда жасалған және құрылыс алаңына дайын күйінде жеткізілетін темірбетоннан жасалған бөлшектер. Оларға - темірбетон ұстындар, іргетас бөліктері, арқалықтар, жүгіртпелер және төсемдер (қуыс денелі), қабатаралық аражабындарға және шатыр жабынына арналған қырлы және тегіс тақталар, қабырғалар мен аражабындарға арналған ірі панельдер, алаңдардың маңдайшалары және баспалдақтар, көлбеу арқалықтар және басқалар жатады

4.316 Темірбетонды блок: Пайдаланылу кезеңінде беріктігі бетон мен арматураның бірлескен жұмысы арқылы қамтамасыз етілетін блок.

4.317 Қатты арматура: Биік ғимараттардың тұтас құйма құралымдарында, үлкен аралықтықты аражабындарда және жабындарда пайдаланылатын болат прокат бұрыштықтар, швеллер немесе қос тавр түріндегі құралымның арматураланған элементтері. Металл элементтің бетонмен жабысуын жақсарту үшін қажет болғанда оған пісіріліп бекітілетін шыбықтар немесе көлденең арматура көзделеді.

4.318 Қатты тіректер: Тас және армотас құралымдардың есептеулерінде қабырғалары кемінде 12 см болатын көлденең тас және бетон қабырғалар, қалыңдығы кемінде 6 см болатын темірбетон қабырғалар, қарсы кермелер, қатты торапты көлденең жақтаулар, көлденең қабырғалардың учаскелері және көлбеу жүктемелерді қабылдайтын басқа да құралымдар.

4.319 Қаңылтыр: Қалыңдығы 0,08 мм-ден 0,32 мм-ге дейін, суықтай тапталған күйдірілген жұқа табақты болат. Тағамдық ортаның әсерінен және атмосфералық тоттанудан қорғау үшін қаңылтырдың бетіне қорғаныш жабыны - қалайы (ақ қаңылтыр), хром, арнайы лактар және басқа заттар жағылады.

4.320 Сұйық шегелер: Адгезиялығы жоғары желімдер. Жапсырылатын материалдарға тұтастай емес, белгілі бір орындарға, яғни кәдімгі шегелер қағылатын орындарға жағылады.

4.321 Сұйық кристалдар: Молекулалық құрылысы реттелген сұйықтың ерекше күйі, ол қатты кристалдарға тән бірқатар физикалық қасиеттерінің анизотропиясымен сипатталады.

4.322 Сырғауыл: Диаметрі қылқан жапырақты түрлері үшін 6 см-ге дейін және жапырақты түрлері 8 см-ге дейін болатын жұқа ұзын бөрене.

4.323 Қаңылтыр: Салқын жаймаланған, ыстыққа қарылған (негізінен аз көміртекті) жіңішке таспа түріндегі немесе қалыңдығы 0,18 - 0,36 мм табақтар түріндегі болат. Әсіресе көп тараған ақ (қалайыланған) қаңылтыр, оны қалайы қабаты жауып тұр. Қалайыдан жасалған қорғаныш жабыны жоқ қаңылтырды қара (қалайыланбаған) деп атайды. Құрылыстық қаңылтырды жабын материалы ретінде, сондай-ақ желдету жүйелерін дайындау кезінде пайдаланады.

4.324 Қада аралық: Еденасты кеңістігін атмосфералық әсерлерден қорғауға арналған дінгекті іргетастар аралығындағы жұқа қабырға.

4.325 Дуал: Аумақты қоршауға (қорғау) және жиектеуге (шекараны белгілеу)

арналған имарат. Қоршаулар тұтас және аракідік (саңылаумен) болады. Пайдаланылған материалдарына қарамастан қоршауларды ағаш (сырғауылдан, қадалардан, тегіс тақтайлардан), тас, темірбетонды (құрастырылған немесе монолитті), металдан (әртүрлі пішінде дәнекерленген, қапталған, рабица торынан, профнастилден), табиғи жасыл желектерден (бұта қоршамы) болып ажыратылады.

4.326 Тығын (металл конструкциялар бөлшектері): Жабық қималар пішіндерінің соңғы саңылауларын жабуға арналған бөлшек.

4.327 Анкерді бітеу: Топырақ анкерінің жүктемені тартымнан топыраққа беретін бөлігі.

4.328 Жерге қосқыш: Жерге немесе оның баламасымен жалғасқан, металл байланыстырғыш өткізгіштердің өткізгіші немесе қосындысы. Адамдарды электр тоғынан қорғауға арналады.

4.329 Салмалы бөлшектер: Құрама немесе құрамамонолитті темірбетон құралымдарды және бұйымдарды өзара немесе ғимараттар мен имараттардың басқа да құралымдарымен біріктіруге арналған болат элементтер. Салмалы бөлшектер дөңгелек, жолақты, тақталы, бұрышты және швеллерлі болаттан жасалады.

4.330 Тойтарма: Бір ұшында қалпақшасы болатын тегіс цилиндрлі сырық пішіндес бекітетін бұйым, ол сырықтың екінші ұшында пластикалық деформациялау жолымен қалпақшасы жасалғандықтан ажырамайтын жалғау болып жұмысын атқарады.

4.331 Құлып, құпшылық тас: Тоғыспаны немесе арканы аяқтайтын жоғарғы орталық тас. Ол жазықтықтан біршама шығыңқы болатын сына тәріздес блок немесе кірпіш болып табылады.

4.332 Баяулатқыштар: Тұтқыр заттардың, ерітінділер мен бетонның құрамына оларға қажетті қасиеттер беру үшін енгізілетін қоспалар. Жабысу және қату баяулатқыштары болып бөлінеді.

4.333 Қоршауды толықтыру: Тіректер немесе ғимараттың құрылыс құралымдарының тік беті арасында орналасқан қоршау элементі.

4.334 Бетонға арналған толтырғыш: Табиғи немесе жасанды жолмен алынған түйіршіктердің борпылдақ қоспасы, олардың өлшемдері мемлекеттік стандарттарда немесе техникалық шарттарда белгіленеді. Бетонда толтырғыштың түйірлері тас тәріздес дене түзу арқылы тұтқыр затпен біріктіріледі. Бетонға арналған толтырғыштар бетонның жалпы массасының 80 %-90 % құрайды, олар бетон қоспасының технологиялық қасиеттеріне және қатқан бетонның сапасына айтарлықтай әсер етеді.

4.335 Бетонға арналған ірі толтырғыш: Табиғи немесе жасанды жолмен алынған материалдың 5 мм-ден 70 мм-ге дейін түйірлерінің борпылдақ қоспасы. Бетонға арналған ірі толтырғыш ретінде бетонда табиғи немесе жасанды жолмен алынған майдатас, шақпатас, сондай-ақ майдатастан алынған шақпатас қолданылады.

4.336 Бетонға арналған ұсақ толтырғыш: Табиғи немесе жасанды жолмен алынған материалдың 0,16 мм-ден 5,00 мм-ге дейін түйірлерінің борпылдақ қоспасы. Бетонға арналған ұсақ толтырғыш ретінде құм пайдаланылады.

4.337 Бетонға арналған кеуекті толтырғыш: Түйірлерінің тығыздығы 2000 кг/м³ болатын табиғи немесе жасанды жолмен алынған материал. Бетонға арналған кеуекті толтырғыш жеңіл бетондар үшін, сондай-ақ жылуоқшаулағыш үйінділер, дренаждаушы құрылғылар үшін және т.б. қолданылады. Кеуекті бетонға арналған толтырғыштар негізінен бейорганикалық шикізаттан жасалады.

4.338 Іштартпа: Аркалардың, тоғыспалардың, итарқалардың және т.с.с. керме құралымындағы созу күштерін қабылдайтын, құрылыс құралымдарының түпкі тораптарын жалғастыратын сырық элемент.

4.339 Анкерлік бұрандамаларды тартып керу: Қарапайым немесе механикаландырылған құралдарды пайдалану арқылы анкерлік бұрандаманы жабдықты жинақтаудың техникалық шарттарында көрсетілген шамаға дейін алдын ала керу. Бұрау моментінің аталған шамасы болмаған жағдайда бұрандаманы түпкілікті тарту кезінде ол нормаланған ең үлкен шекті бұрау моментінен аспауға тиіс. Тартып керу күші бұрау моментінің шамасы бойынша; бұрандаманың орнын ауыстыруы немесе ұзаруы бойынша; сомын бұрылу бұрышы немесе гидрожүйедегі осы мақсаттар үшін арнайы жасалған гидрокілттер қысымының мәні бойынша бақыланады.

4.340 Бетонның қорғаныш қабаты: Бетон қабатының элементтің қырынан арматуралық сырықтың ең жақын бетіне дейінгі қалыңдығы. Бетонның қорғаныш қабаты - арматураның бетонмен бірлескен жұмысын; бетонда арматураны анкерлеуді және арматуралық элементтердің жіктерін орналастыру мүмкіндігін; арматураны қоршаған орта әсерінен сақтандыруды (оның ішінде агрессивті әсерлер кезінде); құралымның отқа төзімділігін және оттан сақтандыруды қамтамасыз етеді. Бетонның қорғаныш қабатының қалыңдығы құралымдағы арматураның ролін (жұмыс немесе құралымдық), құралымның типін (ұстындар, тақталар, арқалықтар, іргетас элементтері, қабырғалар және т.с.с) есепке ала отырып, сондайақ арматураның диаметрі мен түріне байланысты алынады. Арматура үшін бетонның қорғаныш қабатының қалыңдығы арматура диаметрінен кем болмайтындай, бірақ 10 ммден кем емес етіп алынады.

4.341 Бетті қорғаныштық өңдеу: Құрылыс бұйымының немесе құралымының беткі қабатының тоттануға төзімділігін жоғарылататын физикалық, химиялық немесе электрохимиялық өңдеу.

4.342 Қорғаныс сіңірме: Құрылыс құралымы материалының кеуектерін немесе қорғаныш жабынын жеміргіш ортаның әсеріне төзімді материалдармен толтыру.

4.343 Қорғаныш жабыны: Құрылыс бұйымының немесе құралымының бетіне тоттанудан қорғау үшін жағылатын жабын.

4.344 Металдардың қорғаныштық жабыны: Металл құралымдардың, арматураның және темірбетонқұралымдардың байланысу тораптарының тоттану процестерінің алдын алуға және ингибирлеуге, пайдалану кезеңінде ғимараттар мен имараттардың металл элементтерінің, тораптары мен арматурасының жұмыс қабілетін қамтамасыз етуге және қалыпты жағдайда ұстауға бағытталған іс-шаралар кешені.

4.345 Дыбыс сіңіретін құралымдар: Құрамында дыбыс сіңіретін материалдар болатын құралымдар. Барынша көп таралған материалдар - тебенің, қабырға, желдету каналдары, шахталар беттерінің және т.с.с. дыбыс сіңіретін қаптамасы.

4.346 Дыбыс сіңіретін материал: Өтпелі кеуекті және дыбыс сіңіру коэффициентінің салыстырмалы түрде жоғары болуымен (0,2 астам) сипатталатын материал.

4.347 Дыбыс сіңіретін қаптама: Бөлме қоршауының ішкі беттерін түгелдей немесе бір бөлігін дыбыс сіңіретін материалдармен қаптау..

4.348 Айна: Бір бетінде қорғаныш жабыны бар жақсы көрсететін металл қабаты болатын табақты шыны.

4.349 Елеулі ақау: Өнімнің мақсаты бойынша қолданылуына және (немесе) оның

ұзақ мерзімге жарамдылығына едәуір әсер ететін, бірақ әлі де қолдануға жарамды ақауы.

4.350 Шығарылатын күл: Термохимиялық түрлену нәтижесінде отынның минералдық бөлігінен түзілетін, түтінді газдардан күл ұстағыш құрылғылар ұстап қалатын және ЖЭС пневмокөлікпен шығарылатын, бөлшектерінің өлшемі кемінде 0,14 мм болатын жұқа дисперсті ұнтақ.

4.351 Күлді-аглопорит: Шикізаттық шихтаны түйіршіктеу және агломерациялық күйдіру машиналарында шикізат түйіршіктерін термиялық өңдеу жолымен ЖЭС күлінен алынатын, жеңіл бетондарға арналған жасанды кеуекті толтырғыш, атап айтқанда күлді-аглопоритті малтатас.

4.352 Күлді-аглопоритбетон: Жеңіл бетонның бір түрі, онда күлді-аглопорит - толтырғыш, цемент, цемент негізіндегі композициялық заттар және тұтқыр заттардың басқа түрлері тұтқыр зат болып табылады.

4.353 Күлді-қожды материалдар: Жылу энергетикасының ірі тонналы қалдықтары (күрғақ күл, күлді-қож қоспалары, ЖЭС қожынан алынған құм және шақпатаc), олар ЖЭС немесе ГРЭС қазандықтарда қатты отынды жағу кезінде түзіледі және сұйық немесе қатты қождың шығарылуымен шаң тәріздес күйде жинақталады.

4.354 Күл-қожды қоспалар: Күлді және қожды сумен шығару кезінде ЖЭС түзілетін күлді және қожды құраушылардың қоспасы. Күлді құраушылар - күл мен қождың өлшемі 0,315 мм-ден аспайтын бөлшектері. Қожды құраушылар - қож құмының (0,315 мм-ден 5,000 мм-ге дейін) және қож шақпатаcының (5 мм-ден 40 мм-ге дейін) бөлшектері. Күл-қожды қоспалар қож құраушысының мөлшеріне байланысты, пайызбен берілгенде - 50 %-дан астам - ірі түйіршікті, 10 %-дан 50 %-ға дейін - орташа түйіршікті және 10 %-дан аспаса - ұсақ түйіршікті болып бөлінеді.

4.355 Инесүзгі: Төменгі жағында судың ағыны көмегімен гидравликалық тәсілмен инесүзгіні батыруға мүмкіндік беретін, сүзгі бөлігі мен жебеге қосылатын, құбыр бағанасынан тұратын инесүзгі. Инесүзгіні жерасты суларының деңгейін төмендету үшін қолданады.

4.356 Құрылыс материалдары мен өнімдерін сәйкестендіру (сертификаттау): Техникалық нормативті-құқықтық актілер мен техникалық құжаттамаларда, құрылыс материалдары мен өнімдер туралы ақпараттарда құрылыс материалдары мен өнімдерінің осы түріне қойылатын, құрылыс материалдары мен өнімдерінің талаптарын сертификаттауға сәйкестігін белгілейтін ресімдер.

4.357 Әктас: Табиғи құрылыс материалы, шөгінді тау жынысы. Негізінен кальциттен тұратын, шөгіндіден пайда болған карбонатты кен жынысы. Көбінесе әр түрлі қоспалары (кремнезем, батпақ, доломит, темір тотығы, органикалық қосылыстар) болады, соған байланысты әктастың түрі ақ түстен қара сұрға дейінгі әр түрлі реңкте болуы мүмкін. Құрылыста шағылған тас, ірі блок, кесек тас, бетонға арналған қиыршық тас, үгінді, ұнтақ, әктас өндіруде шикізат, сырылау жұмыстарында цемент ретінде кеңінен пайдаланылады.

4.358 Әктас – ұлутас: Цементтелген әктасты тұтқыр, қабыршақтан және оның сынықтарынан тұратын, борқылдақ тау жынысы. Ұлутастар өте борпылдақтығымен, төменгі төзімділігі мен аз жылу өткізгіштігімен сипатталады; олар арамен жақсы кесіледі. Әктас-ұлутастардың тығыздығы - 800-1500 кг/м³; қысу кезіндегі тығыздығы 2 – 5 Мпа. Тұрғын ғимарат қабырғаларын қалау кезінде тас және блоктар түрінде кездеседі, ал ұлутас қалдықтары - жеңіл бетондарға арналған қиыршық тас ретінде кездеседі.

4.359 Әк: Құрылыста және силикат материалдар, аралас тұтқыр материалдар және клинкерсіз әк-қож цемент өндіру технологиясында кең түрде пайдаланылатын ауада қатаятын тұтқыр зат. Әк өндіру шикізатты - әктасты өндіруден, оны уату мен күйдіруге әзірлеуден, әктасты күйдіру және одан кейін кесек әкті өндеуден тұрады. Құрылыста үгітілген сөндірілмеген әк (қызулы), сөндірілген әк (ұнтақ), әк сүті және әк қамыры пайдаланылады.

4.360 Ауада қатаятын әк: 6 %-дан аспайтын балшықты қоспалары бар әктасты, борды, ұлутасты, доломиттелген әктасты уатып, одан кейін шахта пешінде, айналмалы пеште, «қайнаған қабатты» пештерде, циклонды-құйынды және басқа да пештерде 1000°C 1200°C дейін температурада күйдіру нәтижесінде алынатын бейорганикалық тұтқыр зат. Активтілігі мен сөндірілмеген түйіршіктердің мөлшері бойынша ұнтақ әктің сортын анықтайды, MgO мөлшері бойынша оны кальцийлі ($\text{MgO} \leq 5\%$), магнезиялы (MgO 5 % - 20 %-ға тең) және доломитті (MgO 20 % - 40 %-ға тең) деп бөледі.

4.361 Сөндірілген әк (ұнтақ әк): Кесек әкті химиялық тәсілмен - арнаулы барабанды сөндіргіштерде, гидраторларда, әк сөндіргіш машинасында, құрылыс алаңдарында еріту жәшіктерінде сумен сөндіру арқылы - ұсату кезінде алынатын, гидратты әк деп те аталатын ауада қатаятын тұтқыр зат. Судың мөлшері аз болған кезде (әк массасының 30 %-дан 50 %-ға дейін) сөндірілген әк алынады.

4.362 Ылғалда қатаятын әк: 6 %-дан 20 %-ға дейін балшық қоспасы бар әксызды әктасты күйдіру (900°C 1100°C дейін) кезінде алынатын бейорганикалық тұтқыр зат. Оның құрамына CaO, $2\text{CaO} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3$, $2\text{CaO} \cdot \text{SiO}_2$, $2\text{CaO} \cdot \text{Fe}_2\text{O}_3$ кіреді. Соңғы үш қосылыс оған гидравликалық қатаю қасиетін береді. Ылғалда қатаятын әкті құрылыс ерітінділерін және беріктігі жоғары емес бетондарды дайындау кезінде қолданады.

4.363 Кесек әк: Кальцийлі магний немесе кальцийлі карбонат жыныстарды (әктасты, борды, доломиттелген әктасты) 1000°C 1200°C дейін температурада күйдіру арқылы алынатын MgO қоспасы бар CaO химиялық құрамы негізіндегі жартылай өнім.

4.364 Ұнтақталған әк (қызулы әк): Кесек әкті механикалық жолмен ұсақтау арқылы алынатын ауада қатаятын тұтқыр зат. Шарлы диірмендерде ұнтақтаудың майдалығы № 2 елеуіштегі қалдық 1,5 %-дан, ал № 008 елеуіште 6 % - 8 %-дан артық болмауымен, бетінің үлес көлемі 3500 см²/г-нан 5000 см²/г-ға дейін болуымен сипатталады. Үгітілген әктің суды қажет етуі төмен болады, себебі оның бөлшектері ірі дисперсті, бұл бетондар мен соның негізінде жасалатын ерітінділердің аса беріктігін қамтамасыз етеді. Бұйым қатайған кезде процестің экзотермиясы салдарынан бөлінетін жылуды окшаулау, сондай-ақ алдын ала суытылған судың көп мөлшері, мысалы, әктің массасы бойынша 100 %-дан 150 %-ға дейін, талап етіледі.

4.365 Арматура өнімдері: Арматурадан жасалған өнімдер, оларға тегіс торлар мен қаңқалар, кеңдік қаңқалар, төсеме бөлшектер және т.б. жатады.

4.366 Асбесцемент өнімдері: Көпқуысты панельдер, толқынды және тегіс жабынды беттер, терезе асты тақталар, швеллер, қағаз, картон, бау, құбырлар, қалыпқа келтірілген бөлшектер. Асбесцемент өнімдерін кейде сыртқы түрін жақсартатын, диэлектрлі немесе су сіңіргіш қасиеттерін жоғарылататын қосымшаларды қосып, жасайды.

4.367 Полимерлік әрлеу өнімдері: Профильді-погонажды және тақталы бұйымдар, олар әрлеу және арнаулы болып бөлінеді. Арнаулы бұйымдарға тұтқаға арналған поливинилхлоридті погонажды бұйымдар, ернеулік, баспалдақтардың жапсырмалары, есік

қуыстарының табалдырықтары, қаптама табак беттерді бекітуге арналған жаймалар, терезеге арналған аратөсемдер, қуысты бекітетін тығындар, трубкалар жатады. Өрлеу бұйымдарына ішкі қаптамалардың погонажды поливинилхлоридті элементтері және полистирол тақтайшалар жатады.

4.368 Минералмақталы және шынымақталы өнімдер: Әртүрлі байланыстырғыш заттарды қолдана отырып, иілімді қоршау немесе қалыптауда минералдымақта (шынымақта) қабаттарын жасау нәтижесінде алынған, даналанған, орамды және баулы неорганикалық жылытқыш.

4.369 Жалғайтын бұйым: Құрылыс құралымдарын немесе олардың элементтерін құрылыс және жинақтау жұмыстарын жүргізу кезінде (салмалы бұйымдар арқылы немесе тікелей) жалғауға арналған металл бұйым.

4.370 Изол: Негізсіз қайта өңделген резеңке мен битумнан, оларға әртүрлі толтырғыштар енгізе отырып, дайындалған гидрооқшаулағыш және жабынды материал. Резеңкебитумды тұтқырдың құрамына, сондай-ақ оған қолданылған толтырғыштардың мөлшері мен сапасына қарай изолды гидрооқшаулау мен жабынға арналған, сонымен бірге жабын тақта немесе гидрооқшаулау жағымы түрінде, орамды материал ретінде дайындауға болады.

4.371 Изотропты материал: Изотроптығымен ерекшеленетін зат, яғни изотропты материалдардың физикалық, химиялық, механикалық және басқа қасиеттері олардың өлшемдерінің бағытына байланысты емес.

4.372 Изоспан: Кеңінен қолданылатын, материалдар жүйесі - жылытқышты және ғимарат құрылымын атмосфералық ылғалдан қорғайтын гидрооқшаулау мембранасы, жабын, шатыр және қабырғаның гидро және бу оқшаулағышы.

4.373 Сырлы тақталар (кафель): Қабырғаларды, пештерді, каминдерді қаптауға арналған керамикалық тақтайшалар. Оларды тегіс және бедерлі, жылтыратылған (майоликті) және жылтыратылмаған (терракотты) етіп дайындайды.

4.374 Импост: 1. Арка немесе тоғыспа үшін тіреу болатын және кәдімгі сөрелер немесе пішінді ернеу түрінде пайдаланылатын бағана немесе қабырғаның жоғарғы тасы. 2. Терезе ернеуі немесе есіктің жақтауын бөліп тұратын, терезе немесе есіктің қорабындағы пішінделген білеуше.

4.375 Тоттану ингибиторы: Тоттану ортасына (аз мөлшерде) енгізу кезінде металл тотығының жылдамдығын төмендететін зат. Бетондағы арматура тоттануының алдын алу немесе оның жылдамдығын төмендету үшін тоттану ингибиторы бетонның құрамына немесе арматураның қорғаныш жабының құрамына енгізіледі.

4.376 Бетонның индукциялық қызып кетуі: Электромагниттік индукция бағыттаған болатты қыздыру үшін магнитті құрамдас бөлікті және ауыспалы электромагнит өрісін пайдалануға негізделген бетонды термоөңдеу тәсілі. Бетонды индукциялық қыздыру кезінде ауыспалы электромагниттік өріс энергиясы арматурада немесе болат қалыпта жылу энергиясына айналады және бетонға жылу сәулеленуі болып беріледі. Индукциялық тәсіл құрылыс алаңы жағдайында монолитті құралымдардың кейбір типтерінің бетонын термоөңдеу үшін де, құрылыс жанындағы полигон жағдайында құралымдарды дайындау кезінде бетонның қатаюын жылдамдату үшін де пайдаланылуы мүмкін.

4.377 Бөтен қосындылар: Көп қабатты шыныны дайындау кезінде оған енгізілетін түрлі бөтен бөлшектер.

4.378 Жасанды материалдар: Табиғи немесе жасанды шикізатты арнаулы өңдеуден кейін алынатын материалдар, физикалық-химиялық қасиеті бойынша бастапқы шикізаттан елеулі түрде айырмашылығы болады.

4.379 Буланушылық (ұшпалылық): Қатты немесе сұйық заттардың буға айналу қасиеті. Мөлшері жөнінен булану жылдамдығы бойынша сипатталады (уақыт бірлігінде бет бірлігінен массаның кемуі).

4.380 Нағыз ерітінді: Ерітіндіде жекелеген атомдар, иондар немесе молекулалар түрінде біркелкі таралған екі немесе одан да көп заттардың (компоненттердің) біркелкі қоспасы. Ерітілген заттың бөлшектері диффузия нәтижесінде еріткіштің молекулаларымен өздігінен араласып кетеді. Нағыз ерітінділер әрқашан мөлдір және ұзақ уақыт бойы тұрақты болады.

4.381 Үгітушілік: Үйкеліс күшінің әсер етуі салдарынан материалдың бетінен ұсақ бөлшектерінің үзілу және түсіп қалуы арқылы бірте-бірте немесе жылдам бүлінуге қарсылық көрсету қабілетінен көрінетін механикалық қасиеті. Уатылушылықтың сандық көрсеткіші болып үлгінің үгілуінің 1 см^2 көлеміне жатқызылған бастапқы массасы жоғалуының мөлшері алынады.

4.382 Қабанша: Жол ортасындағы төсемдері бар қуыс қаптайтын кірпіш түрі, екі бөлікке жеңіл бөлінеді, әрқайсысы қаптауыш ретінде қолданылады.

4.383 Кальцит: Кеңінен таралған тау жынысын түзуші минерал, CaCO_3 кальций карбонаты. Түсі ақ, сарғыш, қызғылт, қоңырлау және т.б., қараға дейін болады; таза кальцит түссіз болады (исланд шпаты). Минералогиялық межелігі бойынша қаттылығы 3; тығыздығы шамамен $2700\text{--}2800 \text{ кг/м}^3$. Тұтастай карбонатты жыныстар қосылады – әктас, бор, мәрмер, карбонатит. Құрылысқа арналған және ұсақ-түйек жасайтын материал.

4.384 Тас (блок): Таспен қалау жұмыстарында қолданылатын алдын ала құрастырылған элемент.

4.385 Жиіктеме бетонды тас: Бетоннан жасалған және табиғи немесе көзбен көрінетін шектеулерді, немесе көмкеруді қамтамасыз ету мақсатында бірдей немесе әртүрлі биіктіктегі беттерді ажырату үшін қолданылатын өнім; су бұрғыш науаларды басқа тастармен жеке немесе бірге құрастырады; басқаша жайғастырудың әр түрлеріне арналған беттерді бөледі.

4.386 Жиік тас: Жолдың көлік жүретін бөлігін тротуардан бөлу үшін табиғи тастан жасалған зат. Жиік тасты негізінен аязға және тозуға беріктігімен және мықтылығымен ерекшеленетін, атқылаған тығыз жыныстардан (гранит, диабаз және басқа) дайындайды. Жиік тас ұзындығы 1000 мм-ден 2000 мм-ге дейін, биіктігі 300 мм-ден 400 мм-ге дейін және ені 100 мм-ден 200 мм-ге дейін тік бұрышты параллелепипед болып табылады.

4.387 Гипс тасы: α немесе β -модификациялы жартылай сулы гипсті кристалл косгидрат күйіне түскенге дейін суға бұқтырып қою арқылы алынған қатайған қамыр тәрізді гипс.

4.388 Камень керамический: Шартты қалыңдығы 140 мм және одан да астам үлкен пішімді бос денелі қалау жұмыстарында қолданылатын керамикалық бұйымболып табылады. Бұйымдардағы қуыстықтар көлденең немесе тігінен орналасуы мүмкін. Қабырғалар мен шымылдықтарды салу жұмыстарында пайдаланылады.

4.389 Беткі тас: Қабырға тастың бір немесе екі беткі жақтары болады және құрылыстар мен ғимараттарды салу, сонымен қатар қаптау жұмыстарында

пайдаланылады(6133 MEMCT).

4.390 Бетонды төсем салу тасы: Ғимараттың сыртқы бетін қаптау үшін пайдаланылатын бетоннан жасалған бұйым және ол келесі талаптарға сай келеді - әр қырынан 50 мм аралықтағыкөлденең қимасының тігінен өлшемі 50 мм;жалпы ұзындықтың қалыңдық шамасына қатынасы 4 кем болмауы керек.

4.391 Толық денелі тас: Бұйымды қармауға арналған қуыстықсыз немесе технологиялық қуыстықтары бар қабырға тас (MEMCT 6133).

4.392 Бос денелі тас: Бұйымды шаруашылық мақсатқа пайдалануда қажетті қасиеттерге сай қалыптау үдерісінің барысында алынатын тура немесе көлденең қуыстықтары бар қабырға тасы (MEMCT 6133).

4.393 Құрылыстық тас: Ғимарат пен құрылыстарды салу және әдетте одан әрі әрлеу жұмыстарына арналған қабырға тас (MEMCT 6133).

4.394 Табиғи қабырға тасы: Тығыздығы 2200 кг/м^3 дейінгі әктастан, жанартау туфтарынан және басқа да тау жыныстарынан жасалған тас. Қолмен қалауға арналған тастардың өлшемдері— $390 \times 190 \times 190$, кесектерден жасалған блоктарды механизацияланған жолмен қалау өлшемдері тау жынысының беріктігі мен крандардың жүк көтерімдігіне сай белгіленеді. Әдетте, тастар мен блоктардың геометриялық пішіні мен талап етілген өлшемдері тұтас массивтен тас кесіш машиналармен аралап алу арқылы алынады. Шақпақталған дара тастар әлдеқайда сирек шығарылады.

4.395 Фарфор тасы: Құрамында бояғыш оксидтердің мөлшері аз, мөлдір жіңішке қиыршықты тау жынысы; құрамы бойынша қышқыл болып келетін эффузивтер мен туфтардың гидротермальды-метасоматикалық өзгерісінен кейін пайда болатын өнім. Құрамында 30–50 % (65 % дейін) кварц бар. Фарфорды сілтілі қызуға шыдамды шыныны және отқа төзімді шикізатты жасауда қолданылады.

4.396 Цемент тасы: Цементті қатайту және гидратациялау нәтижесінде түзілетін материал (MEMCT 30515).

4.397 Ұсақ-түйек тастар: Көркемөнер тас кескіш бұйымдарды, бедерлерді, өрнектерді, зергерлік бұйымдарды жасау үшін, сонымен қатар сәндік мақсаттарда пайдаланылатын әсем боялған және жылтырап өңделетін минералдар мен тау жыныстары.

4.398 Қамыс материалы: Қамысты тығыздау, сыммен тігу және ағаш еңсіз тақтайшаларына бекіту арқылы жасалынатын тік бұрышты тақтайшалар түріндегі арзан құрылыс және жылу өткізбейтін материал. Применяют в основном для тепловой изоляции ограждающих конструкций и заполнения каркасных стен 1-2-этажных домов.

4.399 Арна: 1. Суды қысымсыз өткізуге арналған қуыста немесе төстабанда орналасатын созылыңқы ашық құрылыс. 2. Байланыс жүйелерін (шоғырсымдарды, құбырларды және т.б.) тартуға арналған жабық жер асты құрылыс.

4.400 Болат арқан: Қапталмаған немесе мырышталған, көлденең қимасы дөңгелек немесе пішінді, диаметрі 0,5 мм-ден 2,0 мм-ге дейін болат сымнан дайындалған ұзын майысқақ бұйым. Болат арқанды аса мықты, суықтай созылған сымнан дайындайды, оның бастапқы материалы көміртекті болаттан жасалған, беріктік шегі 700 Н/мм^2 -ден 800 Н/мм^2 -ге дейін, диаметрі 6 мм-ден 16 мм-ге дейін болатын созбасым болып табылады.

4.401 Каолин: Балшық минералдан тұратын, әдетте ақ түсті болатын. Каолин фарфорлы-фаянсты құрылыстық, тұрмыстық және техникалық бұйымдарды, отқа берік материалдарды және т.б.өндіру үшін пайдаланылады.

4.402 Каолинит: Балшықты материал, $Al_4(OH)_8$ алюминийінің негізгі силикаты. Түсі - түрлі реңкті ақ. Минерологиялық шәкіл бойынша қаттылығы - 1-3; тығыздығы 2600 кг/м³ шамасында. Каолинит – әр түрлі техникалық мақсаттарда пайдаланылатын каолинитті балшықтар мен каолиндердің негізгі минералы.

4.403 Каптаж: Жер асты су, мұнай және газдарды ашу, оларды сыртқы қабатқа алып шығу және одан әрі қолдану үшін пайдаланылатын инженерлік-техникалық құрылыстар (бұрғылау ұңғымалары, шахталық құдықтар, ұңғы және т.б.).

4.404 Капитель: Аражабының көлбеу арқалықтарынан түсетін жүктемені қабылдайтын, тік тіректің құралымдық-жоғарғы бөлігі.

4.405 Бетонды карбондау: Цемент тастың көмірқышқыл газбен өзара әрекеттесу процесі, бұл бетонның сұйық фазасының сілтілігінің төмендеуіне жеткізеді.

4.406 Арматуралық қаңқа: Қалып пішініне орнату үшін тиісінше көлемдік немесе жазықтық жүйеге жиналған (байланыстырылған, дәнекерленген) темірбетон құралымдардың бойлық және көлденең арматуралары сырықтарының жинағы.

4.407 Ригельсіз каркас: Жабындары бағана түріндегі жеке-жеке тіреуіштерге тірелген тақталар ретінде қолданылатын ригельдері жоқ кеңістік жүйе.

4.408 Ғимараттың (имараттың) қаңқасы: Жүктемелер мен әсерлерді қабылдайтын және ғимараттың беріктігі мен орнықтылығын қамтамасыз ететін сырықтық көтергіш жүйе.

4.409 Рамалы-байланыстырғыш қаңқа: Рамалы қаңқа және қатаңдықтың тік диафрагмасы түріндегі кеңістік жүйе, онда тік жүктемелерді негізінен рамалы қаңқа қабылдайды және негізге береді, ал көлбеу жүктемелерді қатаңдықтың тік диафрагмалары және рамалы қаңқа бірлесіп қабылдайды.

4.410 Рамалы қаңқа: Барлық тік және көлбеу жүктемелердің жиынтығын қабылдайтын, барлық немесе бірқатар қатты (майысу моменттерін қабылдай алатын) жалғастыру тораптары болатын ұстындар мен беларқалардың кеңістік жүйесі.

4.411 Байланыстырғыш қаңқа: Беларқасыз қаңқа немесе ұстынды және қатаңдықтың тік диафрагмалары бар беларқалар қатты емес немесе қатты тораптармен жалғасқан беларқалы қаңқа түріндегі кеңістік жүйе, онда тік жүктемелерді негізінен қаңқаның ұстындары қабылдайды және негізге береді, ал көлбеу жүктемелерді қатаңдық диафрагмасы қабылдайды. Қатаңдықтың тік диафрагмаларымен біріктірілген ұстындардан басқа, қаңқа көлбеу жүктемелерді қабылдауға қатыспайды.

4.412 Қатаңдық өзектері бар қаңқа (каркасты-діндік жүйе): Байланыстырылған, рамалыбайланыстырылған немесе қаңқақабырғалы құралымдық жүйе, онда қаңқа дінгек немесе қатаңдық өзегі түрінде - тұйық пішінді қатаңдықтың тік кеңістік элементтері түрінде орындалады.

4.413 Қаңқалы-панель конструкциялар: Қаңқаның (темірбетон немесе болат ұстындар мен беларқалардың) және қоршау конструкцияларының (қабырға панельдерінің, тақталардың және аражабын панельдерінің және жабындардың) көтергіш элементтерінен тұратын құралым. Негізінен көп қабатты ғимараттарды салу кезінде қолданылады.

4.414 Ернеу: Шір кигізілген тігінен пішінді қабырға дөңесі. Карниздің міндеті – төбеден ағатын суды қабырғадан бөгеу. Карниз эстетикалық мақсатта да пайдаланылады - төбе мен қабырға аралығын безендіреді, сондықтан ғимараттың маңызды сәулетті-композициялық элементі болып табылады.

4.415 Илемдеу арқылы жасалынатын сым (катанка): Салқын жолмен созылған сымды өндіру үшін қолданылатын диаметрі 5 - 10 мм ыстық илемделген сым. Темір бетонның арматурасы ретінде де пайдаланылады.

4.416 Кафел: Алауошақтарды, пештерді, қабырғаларды, кейде едендерді қаптау үшін пайдаланылатын, сыртқы беті зертаспен қапталған, жіңішке керамикалық тақтайша, безер.

4.417 Қатырма: Көбінесе өзара тығыз өрілген және өңдеу кезінде талшықтарының арасында туындайтын ілінісу күштері арқылы біріккен, арнаулы өңделген өсімдік талшықтарынан тұратын жасанды материал. Қағаздан айырмашылығы қалыңдығы мен массасының үлкендігінде. Картон дайындау кезінде оған ерекше қасиет - биотөзімділік, жылуға төзімділік, өрт қауіпсіздігі, ылғалға беріктік беретін қоспалар мен жабындылар қолданылады.

4.418 Квазибіртекті материал: Орта есеппен алғанда біртекті материал - дененің қарастырылған элементінің көлемі оны құрайтын құрылымдық бірліктерінің көлемінен біршама асып түседі.

4.419 Кварц: Барынша кең тараған минерал, SiO_2 кремнеземінің маңызды кристалды түрі, оған жер беті жағдайында кремнеземнің барлық басқа да жасырын кристалды және коллоидалды модификациялары (халцедон, кварцин, опал) біртіндеп ауысады.

4.420 Кварцит: Негізінен кварцтан тұратын тау жынысы. Бастапқы-шөгінді және туынды кварцит болып бөлінеді. Бастапқы-шөгінді кварциттер қарқынды тектоникалық қозғалыстар жағдайында болатын құмның өзгеруінің соңғы сатысы болып табылады.

4.421 Кварцты порфир: Химия және минералогия бойынша, құрамы бойынша гранитке ұқсас тау жынысы, өзінің порфирлі құрылымы бойынша граниттен айырмашылығы бар. Кварц және көбінесе дала шпаты оның сеппелері болып табылады. Сеппелер мен негізгі массасының мөлшері арасындағы қатынас тұрақты емес. Кварцты порфирге тән қасиет - тығыздығы төмен, аса кеуекті бір түрін беру қабілеті (мысалы, кеуектас).

4.422 Керамзит: Жеңіл балқытылатын балшықты жыныстар күп болып кепкенге дейін күйдіру арқылы алынатын жеңіл грануланатын материал; қиыршық тас (қиыршықтардың көлемі 5-тен 40 мм дейін) және құм (түйірлерінің өлшемі кемінде 5 мм); керамзит бетонның толтырмасы, сирек жағдайда ғимараттардың құрылыстарында жылу және дыбыс өткізбейтін шашпа ретінде қолданылады.

4.423 Кесек тәріздес керамзит: Жабық кеуекті бұрыс азбұрышты пішінді соңына дейін жұқартылмаған керамзит.

4.424 Керамзитбетон: Толтырғышы - керамзит, тұтқырлаушысы – цемент құрылыс гипсі, синтетикалық шайырлар болып табылатын жеңіл бетон. Бірнеше қабатты қорғау құрылыстарында қолданылатын жылу өткізбейтін керамзитобетонның орташа (көлемі бойынша) тығыздығы 350-ден 600-ге дейін кг/м^3 , қысуға беріктік шегі 0,5-ден 2,5 МПа; бір қабатты қоршау құрылыстарында қолданылатын құрылымдық-жылу өткізбейтін керамзитобетонның тығыздығы 700-ден 1200 кг/м^3 , қысуға беріктік шегі 3,5 – 10 МПа; инженерлік құрылыстарының элементтерінде және салмақ түсетін құрылымдардағы керамзитобетонның орташа тығыздығы 1400 – 1800 кг/м^3 , қысуға беріктік шегі 10-ден 50 МПа.

4.425 Керамикалық қыш: Балшықтардың және олардың араластырмасын Күйдірілген балшықтан жасалған минералды қоспалармен жентектеу арқылы алынатын күйдірілген балшықтан жасалатын бұйымдардың барлық түрінің (майолика, терракота,

кәрлен, кәрсен және т.б.) жалпы атауы.

4.426 Әшекейлік қыш: Жұқа дисперсті массада жасалған күйдірілген қыш бұйымдар, олардың құрамына балшықты минералдар, балқымалар мен арықтатқыштар кіреді. Әшекейлік қыш ғимараттар мен имараттардың қабырғалары мен ішкі интерьерлерін безендіруге арналған. Мақсаты бойынша әшекейлік қыш құрылыс (қыш тақталардың барлық түрі, сырлы тақталар, каминдік тақталар, панно және басқалар) және көркем-әшекейлік (скульптуралар, вазалар, ыдыстардың кейбір түрлері және басқалар) болып бөлінеді. Соңғысы өз кезегінде жылтыратылған (фарфор-фаянс бұйымдар мен майолика) және жылтыратылмаған (терракота) болып бөлінеді.

4.427 Құрылыстық керамика: Құрылыста пайдаланылатын, керамикадан жасалған материалдар мен бұйымдар. Құрылыстық керамикаға қабырға материалдары (кірпіш және керамикалық тастар), ғимараттың ішкі беткі қабаттарын әрлеу материалдары (қабырға және еден тақталары) жатады. Құрылыстық керамиканың санатына жабындық материалдар (жабынқыш), санитарлық-техникалық керамика, кремикалық құбырлар, қышқылға төзімді бұйымдар, яғни, кірпіштер мен тактайшалар, футеровкалық және әрлеу жылу өткізбейтін бұйымдар-қабықтар мен сегменттер, арнайы мақсаттағы бұйымдар (клинкер, жер асты құрылыстарына арналған тастар) және отқа төзімді бұйымдар да жатқызылады.

4.428 Қасбеттік қыш: Ғимараттың қабырғаларын атмосфералық әсерлерден қорғауға, үйдің сипатына сәйкес эстетикалық міндеттерді шешуге, сондай-ақ ғимараттарда панно мен скульптуралық топтар құру жөніндегі сәулеттік шешімдерді орындауға арналған қыш бұйымдары.

4.429 Керамикалық қыш мақта: Құрамында АІО кемінде 45 % болатын НІ алюмосиликат балқымадан алынатын мақта.

4.430 Қыш қорамы: Белгілі бір мақсаттағы қыш бұйымдар өндіруге арналған қоспалары бар құрамы әртүрлі балшық қоспасы. Қыш массаның негізгі компоненттері балшықты (балшық және каолин), арықтыратын (кварц құм, шамот) материалдар мен қорыстар (дала шпаты, пегматит, перлит, нефелин) және басқалар.

4.431 Керамикалық қыштан жасалған қышқылға төзімді материалдар: Химиялық әсерлерге төзімділігі жоғары болатын жасанды дара бұйымдар мен ұнтақ тәрізді материалдар.

4.432 Керамикалық қыштан жасалған санитарлық бұйымдар: Ақ балшық пен минералдардың қоспасынан дайындалған, жоғары температурада күйдірілген және санитарлық-гигиеналық және шаруашылық мақсатта пайдалануға арналған, ластанғанда сумен жуылатын жылтыратылған бұйымдар.

4.433 Қыштан жасалған жылуоқшаулағыш бұйымдар: Қыш массаны кеуектендіру немесе оларға баяу балқитын кеуекті толтырғыштарды енгізу арқылы алынатын кеуектілігі жоғары қыштың бір түрі. Осы массада пішінделген бұйымды кептіреді, одан кейін жоғары температурада күйдіреді. Бастапқы шикізатқа байланысты қыштан жасалған жылу оқшаулағыш бұйымдарды диатомиттік (трепелдік), шамоттық, перлиттік және вермикулиттік, қыш талшықты және басқа бұйымдарға бөледі.

4.434 Керамит: Жол төсеуде қолданылатын, кепкенге дейін күйдірілетін кеспе тас түріндегі кірпіш.

4.435 Кессон: Су астында немесе сулы топырақта судан бос жұмыс кеңістігін қалыптастыруға арналған бетонды (темірбетонды) камералар түріндегі қоршау

құрылымдары; көпір тіреуіштерін және терең іргетас орнату кезінде жиі қолданылады.

4.436 Кессонды аражабын: Екі бағытта жұмыс істейтін айқасқан арқалықтар мен тақталар жүйесінен тұратын тұтас құйма аражабын.

4.437 Кірпіш : Балшықты күйдіру немесе кептіру арқылы және әк пен құм қоспасынан жасалынатын, әдетте, параллелепипед түріндегі дұрыс пішінді жасанды тас, дара құрылыс материалы. Кірпіштің екі түрі ажыратылады - кәдімгі (балшықты, силикатты) және тиімді (жеңілдетілген).

4.438 Қыш кірпіш: Күйдіру арқылы балшықты шикізаттан алынатын, әдетте дұрыс пішінді болатын тасты дара бос денелі немесе толық денелі құрылыс материалы, Жүктеме көтеретін, өзі көтеретін және жүктеме көтермейтін йқабырғалар мен ғимараттар мен құрылыстардың басқа да бөліктерін салу және әрлеуде пайдаланылады.

4.439 Қышқылға төзімді кірпіш: Балшық минералдардан қоспамен немесе қоспасыз дайындалған, сұйық немесе газ тәрізді күйдегі түрлі химиялық реагенттердің ұзаққа созылатын әсеріне қарсы тұруға қабілетті, қыштан жасалған жасанды құрылыс материалы.

4.440 Клинкерлік кірпіш: Балшық минералдардан қоспамен немесе қоспасыз дайындалған, өлшемі 250x120x65 мм, айтарлықтай қуысы жоқ (толық құйма) тік бұрышты параллелепипед болып табылатын, толық пісірілгенге дейін күйдірілген, қыштан жасалған жасанды құрылыс материалы. Клинкерлік кірпіш келесі физикалық-механикалық сипаттамаларға ие – жоғары беріктік және аязға төзімділік, суды аз сіңіру, агрессивті әсерлерге жоғары деңгейлі төзімділік. Клинкерлік кірпіш көбінесе аса агрессивті ортада жасалынатын қалау және әрлеу жұмыстарында, атап айтқанда, ғимарат іргетасын және ғимарат қабырғаларының іргелерінде, жертөлелерде, тірек қабырғаларын, бағаналарды, жақтауларды құру үшін, ылғалды режимдегі ғимараттардың сыртқы қабырғалары үшін, канализация жүйелерінде, вентиляциялық арналарда, түтін құбырларын салу үшін және басқа да мақсаттарда пайдаланылады. Сонымен қатар жол төсеуде де қолданылады.

4.441 Силикат кірпіш: Шикі кірпішті автоклавта өңдеу арқылы алынатын, әк-кремнеземді тұтқыр зат негізіндегі жасанды қыш құрылыс материалы. Силикат кірпіш:

- мақсаты бойынша – қатарлық және беттік;
- дайындау түрі бойынша – қуысты, кеуек (кеуек толтырғышпен), кеуек-қуысты және толық құйма;

- жылу техникалық көрсеткіштері бойынша - тиімді (тығыздығы 1400 кг/м³-ден артық емес, жылу өткізгіштігі 0,46 Вт/(м·°С дейін), шартты-тиімді (тығыздығы 1401 кг/м³-ден 1650 кг/м³-ге дейін және жылу өткізгіштігі 0,58 Вт/(м·°С дейін) және кәдімгі (тығыздығы 1650 кг/м³ жоғары және жылу өткізгіштігі 0,7 Вт/(м·°С дейін);

- сығуға беріктігі бойынша – 300, 250, 200, 150, 125, 100 және 75 маркаларына;

- аязға төзімділігі бойынша – F50, F35, F25 және F15 маркаларына бөлінеді.

4.442 Сырт кірпіш (қаптама): Қалаудың пайдалану сипаттамаларын қамтамасыз ете отырып, сәндік материал қызметін атқаратын кірпіш.

4.443 Отқа төзімді кірпіш: Жоғары температураға дейін қыздырылатын жылу агрегаттарын салу және футеровкалау үшін қолданылатын, отқа төзімді материалдардан жасалынатын кірпіш.

4.444 Қуыс кірпіш: Әр түрлі пішінді және өлшемді қуыстықтары бар кірпіш.

4.445 Шикі кірпіш: Күйдірілмеген балшықты кірпіш.

4.446 Кірпіш панельдер: Ерітінді жіктері дірілмен немесе діріл қолданылмай

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

толтырылған, 75 төмен болмайтын маркалы сазды немесе силикатты кірпіштен, 50 төмен емес маркалы ерітіндіде орындалған бір немесе көп қабатты элементтер. Екі қабатты панельдер сыртқы немесе ішкі жақтары жылу ұстағышы бар жылу оқшаулағыш тақталардан жарты немесе одан астам кірпіштің қалыңдығындай етіп жасалады және қалыңдығы кемінде 40 мм болатын 50-ден төмен емес маркалы ерітіндіден жасалған қаптамалы арматураланған қабатпен қорғалады. Үш қабатты панельдер сыртқы қабаттары кірпіштің жартысының немесе төрттен бірінің қалыңдығындай етіп және ортаңғы қабаты қатты немесе жартылай қатты жылу оқшаулағыш тақталардан орындалады.

4.447 Кірпіш тоғыспалары: Түрлі қисық болып келетін тоғыспа түрінде орындалған:

- 75 төмен емес маркалы сазды (толтырылған және қуыс) немесе силикатты кірпіштен жасалатын тоғыспалардың аралығы 18 мге дейін және үлкен аралықтар кезінде 100 кем болмайтын;

- ауыр бетоннан жасалған тастардан жасалатын;

- кеуекті толтырғыш негізіндегі бетоннан жасалатын;

- А түріндегі автоклавты ұяшықты цементті бетоннан, сондайақ 50ден төмен емес маркалы табиғи тастан жасалатын жұқа қабырғалы жабындар.

4.448 Қышқылға төзімді ерітінді: Калий немесе натрийдің еріген силикаты түріндегі тұтқыр заттан, қатайтқыштан және қышқылға төзімді толтырғыштардан - шаң тектес толтырғыштан, құмнан (шақпатастан) тұратын ерітінді.

4.449 Қышқылтұрақтылық (қышқылға төзімділік): Материалдың қышқылдың (бейорганикалық және органикалық, оттекті және оттексіз, бір негізді және неғұрлым жоғары негізді, концентрациялы немесе езілген ерітінді күйіндегі) әсерінен болатын деструкцияға қарсы тұру қабілетін көрсететін химиялық қасиеті. Материалдың құрамында тиісті реагенттердің болуы оның құралымдағы қышқылтұрақтылығын әрқашан кемітеді.

4.450 Қыш тақтайшаның қышқылға төзімділігі: Тақтайшаның белгілі бір жағдайда белгілі бір концентрациядағы қышқылдың әсеріне қарсы тұру қабілеті, бұдан кейін жылтыратылған бетінде ақау пайда болмауы және (немесе) қыштың бұзылмауы.

4.451 Блокпен қалау: Тас және бетон блоктарын таспен қалау.

4.452 Кесекті-бетонды төсеу: Тік қабырғалары бар қалыптар мен траншеяларда қолданылатын, бетонды қоспалардың қабаттарынан мен кесектастардан жасалған тас төсемі.

4.453 Арматураланған тасты қалау: Өзара әсерлесу арқылы бірлесе әрекет жасап және түрлі әсерлерге қарсы тұратындай етіп жасалынған тор немесе арқалықты бітейтін ерітінді, бетоннан тұратын қалау.

4.454 Құрғақ қалау: Қалау ерітіндісі қолданылмай, тігістерді байлау арқылы тастан жасалынатын құрылымдардың түрі. Дұрыс пішіндерді бекіту үшін металл анкерлер пайдаланылады. Бұрыс пішінді тастармен қалау кезінде төсеуіш тастар іріктеліп, мұқият түрде қиыршықталады.

4.455 Арматураның классы: Болат арматураның созылуға беріктігіне байланысты сапасын анықтайтын негізгі нормаланған және бақыланатын көрсеткіші:

- ыстықтай тапталған және термомеханикалық бекемделген арматура үшін А;

- суықтай деформацияланған арматура үшін В;

- арматуралық арқандар үшін К деп белгіленеді.

Арматураның классы стандарттар мен техникалық шарттардың талаптарына сәйкес

МПа берілген аққыштық шегінің кепілдендірілген мәніне (физикалық немесе шартты) сәйкес келеді. Созылуға беріктігі бойынша талаптардан басқа, арматураға тиісінше стандарттар бойынша анықталатын қосымша көрсеткіштер бойынша талаптар қойылады - пісірілгіштігі, шыдамлығы, иілгіштігі, тоттық шытынауға төзімділігі, релаксациялық төзімділігі, суыққа төзімділігі, жоғарғы температураға төзімділігі, үзілу кезінде салыстырмалы ұзару және тағы басқа.

4.456 Бетон классы: Бетон сапасының кепілмен қамтамасыз етіп (сенімді ықтималдықпен) қабылданған осы көрсеткіштің бірегейленген қатарының нормаланған мәндерінің бірі.

4.457 Бетонның созылуға беріктігі бойынша классы: Мемлекеттік стандартқа сәйкес жасалған және сыналған эталондық үлгілердің осьтік созылуға уақытша кедергісінің орташа статистикалық мәні.

4.458 Бетонның сығылуға беріктігі бойынша классы: Мемлекеттік стандартқа сәйкес жасалған және 28 тәуліктен кейін сыналған эталондық үлгілердің (кубта $150 \times 150 \times 150$ мм) уақытша кедергісінің орташа статистикалық мәні.

4.459 Арматуралық болаттың беріктік тобы: Болаттың физикалық немесе шартты аққыштық шегінің стандартпен белгіленген нормаланған мәні.

4.460 Желімді ағаш аркалар: Жоғарғы белдеуі қабаттар бойынша желімделген тақтайдан жасалған арка.

4.461 Желімделген фанерлі арқалық: Фанерадан жасалған қабырғасы бар қимасы қос таврлы арқалық, оған бойлық бағытта жоғары және төменгі жиектеріндегі кертпеге тақтайлар жапсырылады.

4.462 Толқын қабырғалы желімделген фанерлі арқалық: Иілген толқын тәріздес фанерадан жасалған қабырғасы бар қимасы қос таврлы арқалық, оған бойлық бағытта жоғарғы және төменгі жиектеріндегі толқын тәрізді кертпеге тақтайлар жапсырылады.

4.463 Желімделген бұйым: Желімделген құралымның элементі ретінде қолдануға арналған бұйым.

4.464 Желімделген фанерлі қалқан: Төсемнің немесе қабырғалардың қоршау құралымдарының фанер табағы желімделген білеулік қаңқадан тұратын элементі.

4.465 Еріткіш арқылы әрекеттендірілетін желім: Желімделінетін беттерді еріткішпен алдын ала жібіту арқылы желімдеу қабілетіне ие болатын желім. Егер аталған жібіту су арқылы жүзеге асырылса, бұндай желімді су арқылы әрекеттелетін желім деп аталады.

4.466 Көпіршіктенетін желім: Жағу барысында көпіршіктенеді, сол арқылы бос аралықтар мен тесіктерді қарқынды түрде толтыруды қамтамасыз ететін, тығыздығы төмен полимерлік желім (МЕМСТ 28780).

4.467 Саңылаусыздандырушы желім: Тігістер мен саңылауларды бітеуге арналған желім (МЕМСТ 28780).

4.468 Ыстық жағдайда қататын желім: Қыздыру кезінде қататын желім (МЕМСТ 28780).

4.469 Салқын жағдайда қататын желім: Қыздырусыз қататын желім (МЕМСТ 28780).

4.470 Балқытпа желім: Қыздыру кезінде жабысқақ-созылғыш күйге көшетін және салқындату жолымен қатыру арқылы желімдеуді қамтамасыз ететін термопластикалық желім (МЕМСТ 28780).

4.471 Термопластикалық полимерлер негізіндегі желімдер: Ерітінді немесе балқыма түрінде болуы мүмкін құрылыс желімдері.

4.472 Термореактивті шайыр негізіндегі желімдер: Негізі фенолформальдегидтік, несепнәрлі және меламинді формальдегидтік, эпоксидті шайыр болып табылатын құрылыс желімдері. Оларға полиуретан және эфир желімдері де жатады.

4.473 Құрылыс желімдері: Мықты желімді қосылыстар түзілуімен қатаятын, дара заттар немесе органикалық, элементті органикалық немесе бейорганикалық қосылыстардың қоспасы. Құрылыс желімдерін мынадай негізгі белгілері бойынша сыныптайды -

- химиялық табиғаты бойынша – табиғи (жануардан, өсімдіктен алынатын және минералды) және синтетикалық – бейорганикалық (қыш, силикат және цемент) және полимерлік;

- желімдік негізі бойынша – органикалық және бейорганикалық;

- қоюлығы бойынша – қатты (кесек, шыбық, пленка, түйіршік немесе ұнтақ түрінде), паста тәрізді, сұйық (ерітінділер мен дисперсиялар);

- полимер сыныбы бойынша – термореактивті және термопластикалық.

4.474 Тойтарылған құралым: Ғимараттар мен имараттардың элементтері тойтармамен жалғанған металл құралымдары. Негізінен көпір құрылысында және үлкен жүктеме түсірілетін өндірістік ғимараттарда қолданылады, циклді жүктемелердің әсерінен металдың бүліну мүмкіндігі ерекше қауіпті болатын немесе құрама қиманы дәнекерлеу жолымен әзірлеу айтарлықтай технологиялық қиыншылықтар туғызатын жағдайларда қолданылады.

4.475 Тойтару: Қосылатын элементтерде тесік жасау, тойтарма енгізу, тұйықталатын қалпақша алу – тойтарма көмегімен негізінен табақ металдан жасалған құралым элементтерін ажырамайтындай етіп жалғау процесі.

4.476 Клинкер: Цемент өндірісінде әктас пен сазды біріктіру нәтижесінде пайда болатын жартылай фабрикат.

4.477 Сазбалшықты (жоғары сазбалшықты) клинкер: Көбінесе кальцийдің төмен негізді алюминаттарынан құралатын клинкер (МЕМСТ 30515).

4.478 Нормаланған құрамдағы клинкер: Минералогиялық құрамына нормативтік құжатта талаптар белгіленген клинкер.

4.479 Сульфоалюминийлі (ферритті) клинкер: Көбінесе кальцийдің сульфоалюминаттарынан (ферриттерінен) құралатын клинкер (МЕМСТ 30515).

4.480 Цементтік: Негізінен жоғары негізді силикаттардан және (немесе) кальцийдің төмен негізді алюминаттарынан тұратын, тиісті құрамды шикізат қоспасын біріктірілгенге және балқытылғанға дейін күйдірілетін өнім (МЕМСТ 30515).

4.481 Клинкер фазасы: Клинкер минералдар негізіндегі қатты ерітінділер, жекелеген тотықтар немесе шыны түріндегі клинкердің құрамдас бөлігі.

4.482 Клинкер минералы: Клинкер фазасының кристаллхимиялық негізі болып табылатын стехиометриялық құрамның жасанды қосылысы.

4.483 Кляммер: Құрылыс элементтерін бекітуге арналған қайрылған болат жолақ.

4.484 Тиек: Бұғаттағы тор көздерді немесе шатыр тіреуішін орналастыруға арналған итарқа ұшын ұзартатын тақта кесіндісі.

4.485 Қыш тақтайшалардан жасалған кілем: Жапсыру кезінде жұмысты

жеңілдету үшін елеуіш тәрізді материалға немесе табақ қағазға желімделген тақтайшалар жиынтығы.

4.486 Соғылғыштық: Металдар мен қорытпалардың соғу және қысым арқылы өңдеудің басқа түрлерін (илемдеу, созу, баспалау, қалыптау) пайдалануға икемділігі. Пластикалығымен және деформацияға қарсылығымен сипатталады.

4.487 Күнқағар: Есік немесе терезе үстінен орнатылатын қорғаушы жабын немесе қалқа.

4.488 Коллектор: Әр түрлі байланыс жүйелерін төсеу үшін пайдаланылатын сызық түріндегі жер асты инженерлік құрылыс.

4.489 Бағана: Ғимарат(құрылыс) құралымдарының жүктемелерін қабылдайтын тік тірегі, оған тірелетін бөренелердің, ригельдердің, фермалардың және т.б. жүгін қабылдайтын каркастың негізгі элементтерінің бірі.

4.490 Қос тармақты бағана: Енсіз жұқа тақтайшалар, торлар және басқа да әдістер арқылы өзара байланыстырылатын екі тармақты негізден тұратын тесіп өтетін металл бағанасы.

4.491 Қалпақшалы сомын: Сфералық және жазық бүйірлік беттері және бұрандалы тесігі бар сомын.

4.492 Құрама пісірілетін қосылыстар: Негізгі металдағы кернеу пісірілетін жіктер үшін рұқсат етілген мәннен жоғары болғанда және қисық түйісетін жік жасау мүмкін болмайтын жағдайларда бір немесе екі жақты бастырмалар көмегімен түйісетін жіктерде қолданылатын қосылыстар.

4.493 Құрама жүйелер: Көтергіш құралымдардың түрлі өзіндік ерекшеліктері болатын жүйелердің үйлесімін құрайтын жүйелер – фермалы аркалар, арқалығы бар аспалы құралымды фермалы арқалықтар, аркалы арқалықтар және т.с.с. осындай жүйелерде элементтің бір бөлігі майысуға, ал екінші бөлігі созылуға немесе сығылуға жұмыс істейді.

4.494 Құрама қадалы-тақталы іргетас (ҚҚТІ): Іргетастық тақта, онда отыруын және оның әркелкілігін азайту үшін қада өстерінің арасы кемінде 57 диаметр және одан үлкен арақашықтықта қадалар орнатылады. ҚҚТІ отыруын есептеу әдісі қадалар мен тақталардың қатандығын бірге есепке алуға негізделген. Бұл орайда жобалау нормаларында тақта жұмысқа қосылғанда іргетасқа түсірілетін жалпы жүктеменің шамамен 85 % қадаларға, ал 15 % тақтаға түседі.

4.495 Кешенді конструкциялар: Зауыттарда жасалатын, функционалдық тұрғыдан әр түрлі элементтерден тұратын құрылыс конструкциялар – есік және терезе блоктары орнатылған қабырғалық панель, жылу ұстағыш және тәсемі бар жабын тақталары және т.с.с.

4.496 Конструкциялар және (немесе) бұйымдар жиынтығы: Ғимаратты немесе оның бөліктерін қалыптастыру үшін қажет конструкциялар саны немесе осыған ұқсас конструкциялардың немесе оның бөліктерін қалыптастыру үшін қажет бұйымдар саны.

4.497 Қаңқаны құрастыру: Есептеуге дейін орындалатын көтергіш элементтер мен байланыстардың ұтымды сұлбасын анықтау, оның негізінде есептік сұлбалар жасалады және қажет болғанда ол орындалғаннан кейін нақтыланады.

4.498 Қаңқалы ғимараттардың байланыстарын үйлестіру: Қаңқаға түсірілетін жүктемелердің сипатын және түрлерін ескере отырып, жазық рамаларды кеңістіктік қатты қаңқаға біріктіретін ұстындар арасындағы түрлі тік байланыстар мен жабын байланыстарының оңтайлы орналастыру.

4.499 Минерал композициясы: Құрғақ зат мөлшері қоспа көлемінен 1 % аспайтын

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

минералды тұтқыр толтырмалар мен қосындылардың, соның ішінде органикалық қосындылардың қоспасы.

4.500 Полимерлік минералды композиция: Минералды тұтқырдың, толтырмалар мен қоспалардың қосындысы.

4.501 Полимерлік композиция: Полимерлік тұтқырдың, толтырмалар мен қосындылардың қоспасы.

4.502 Шатыржал: Шатырдың жоғарғы көлбеу қыры. Шатыржал екі жабын еңісінің қиылысуымен түзіледі. Шатыржалдық білеу – төбе жабындысының адырлары бойынша өтетін және оның еңістерін бекітетін білеу, сондайақ осы білеудің ұшындағы оймалы әшекей (бастапқыда ат басы түрінде), еңістердің қиылысуы нәтижесінде түзілетін шатырдың жоғарғы көлбеу қыры (айқаспа).

4.503 Консол: Бір ұшы берік бекітіліп, екіншісі бос болатын құралым (бөрене және ферма) немесе тіреуіш түріндегі.

4.504 Құралымдық жүйе: Жүйені құрайтын элементтердің құралымдық шешімімен, олардың өзара орналастырылуын және күштердің берілу тәсілдерін сипаттайтын белгілі бір типтегі көтергіш жүйе. Ғимараттың беріктігін, қатаңдығын және орнықтылығын қамтамасыз ететін оның элементтерінің жүйеге біріктірілген жиынтығы. Құралымдық жүйенің беріктігі - жүйенің бұзылмай және шекті белгіленген деформацияларға ұшырамай есептік жүктемелердің әсеріне қарсы тұру қабілеті; қатаңдығы – жүктемелерді қабылдау процессінде пішінінің өзгермеуі; орнықтылығы - опырылып құлауға төзімділігі. Осы қасиеттерінің бірін жоғалту барлық жүйенің істен шығуына алып келеді.

4.505 Құралымдық қаңқалы жүйе: Қаңқаның ұстындары негізгі тік көтергіш құралымдары болып табылатын жүйе, онда аражабыннан жүктемелер тікелей (беларқасыз қаңқа) немесе беларқалар арқылы (беларқалы қаңқа) қаңқаның ұстындарына беріледі. Қаңқалы ғимараттардың беріктігі, орнықтылығы және кеңістік қатаңдығы аражабындар мен тік құралымдардың бірлескен жұмысымен қамтамасыз етіледі. Құралымдық жүйелердің беріктігін, орнықтылығын және қатаңдығын қамтамасыз ету үшін қолданылатын тік құралымдардың типіне байланысты рамалық, байланысқан және рамалы-байланысқан қаңқалы жүйелер болып бөлінеді.

4.506 Беларқасыз құралымдық жүйе: Беларқасы және аражабыны болмайтын жүйе; жалпы алғанда ұстындар түріндегі жеке тіректерге сүйелген тақталар ретінде жұмыс істейді.

4.507 Қаңқалы конструктивтік жүйе: Жүктеме тікелей арақабырғаға (ригельсіз қаңқа) немесе ригель арқылы (ригельді қаңқа) берілетін қаңқаның бағандары негізгі вертикаль күш түсетін конструкциялар болып табылатын жүйе.

4.508 Айқыш-қабырғалық құрылымдық жүйесі: Тік және көлденең жүктеме қабылдайтын, жабындары сұлба және үш жақ бойымен тірелетін қабырғалары бар кеңістік жүйе.

4.509 Көлденең-қабырғалық құрылымдық жүйе: Жабындар мен салмақ түсірмейтін қабырғалардан келетін көлденең жүктемелер көбінесе көлденең жүктеме қабылдайтын қабырғаларға түсетін, ал жабын тақталары, негізінен, бөренелік сызба бойынша жұмыс жасайтын құрылымдық жүйе.

4.510 Бойлық-қабырғалық құрылымдық жүйе: Жабындар мен салмақ

түсірмейтін қабырғалардан келетін бойлық жүктемелер көбінесе тікелей жүктемені қабылдайтын қабырғаларға түсетін, ал жабын тақталары, негізінен, бөренелік сызба бойынша жұмыс жасайтын құрылымдық жүйе.

4.511 Горизонталь (торлы) арматуралануы бар армотасты конструкциялар: Арматуралық тормен қаланған горизонталь жіктерге арматураланып төселген тастан қаланған ғимараттар мен құрылыстардың бөлшектері (қабырғалар, бағаналар, аралық қабырғалар).

4.512 Бойлық арматуралануы бар арматасты конструкциялар: Арматурасы ішінен (қалаудың көлденең тігістерінде) немесе сыртынан (сылақ қабатының астында немесе одан әргі бітеу кезінде штрабта) орналасқан тастан қаланған ғимараттар мен құрылыстардың бөлшектері (қабырғалар, бағалар, аралық қабырғалар). Көлденең іргелер қамытпен байланады.

4.513 Бетонды конструкциялар: Шаруашылық мақсатқа пайдалану кезеңінің барысында беріктігі бетон арқылы ғана қамтамасыз етілетін арматураланбаған немесе аз көлемде арматураланған бетон ретінде қарастырылатын құрылыс.

4.514 Дисперсті-арматураланған конструкциялар: Құрамында дисперсті орналасқан фибралары немесе жұқа болат сымнан жасалған ұсақ ұяшықты торлары болатын темірбетон конструкциялар (фибробетонды, армоценментті).

4.515 Жеңіл алынатын конструкциялар: Жарылыс қаупі бар өндірістік ғимараттардың, имараттардың және бөлмежайлардың сыртқы қоршау конструкциялары (немесе олардың элементтері), олар жарылыс болған жағдайда жарылыс кезіндегі қысымды төмендету және ғимараттар мен имараттар конструкцияның сақтығын қамтамасыз ету үшін ашық саңылаулар түзе отырып, бірден алынуға (немесе бұзылуға) тиіс.

4.516 Тұтас құймалы конструкциялар: Негізгі бөліктері ғимарат және имарат салынатын жерлерде тікелей біртұтас (монолит) етіп орындалатын (негізінен бетон және темірбетон) құрылыс конструкциялары.

4.517 Көтергіш конструкциялар: Жүктемелер мен әсерлерді қабылдайтын және ғимараттар мен имараттардың беріктігін, қатандығын және орнықтылығын қамтамасыз ететін құрылыс конструкциялары.

4.518 Желдетілетін қоршау конструкциялары: Ғимараттың сыртқы қабырғасындағы немесе жабынындағы буды, артық жылуды шығаруға, жылу ұстағышты кептіру үшін ауа алмасатын қуыстары бар конструкциялар.

4.519 Жазық конструкциялар: Белгілі бір жазықтықта әрекет ететін жүктемені қабылдай алатын конструкциялар.

4.520 Пневматикалық конструкциялар: Ішкі жабық көлеміне атмосфералық ауа толтырылған, резеңкелі немесе полимерлі жабыны бар арматураланған пленкадан немесе ауа өткізбейтін синтетикалық матадан жасалған жұмсақ қабықшалар.

4.521 Желімделген конструкциялар: Тұтас құрылымы немесе негізгі бөліктері ғана монолиттік желімдеу арқылы тақталардан, кесектерден, шерелерден жасалынатын, көбінесе, ағаш конструкциялары.

4.522 Кеңістіктік конструкциялар: Өздеріне түсірілген кеңістіктегі күштер жүйесін қабылдайтын құралымдар.

4.523 Кешенді конструкциялар: 1. Жүктеме көтеру қабілетін арттыру мақсатында құрамына темірбетон элементтерін қосу арқылы күшейтілген, тастан қаланған

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

(қабырғалар, аралық қабырғалар, бағаналар) конструкциялар. 2. Өзара қызметтік тұрғыдан байланысты, әртүрлі мақсаттағы бөліктерден тұратын құрылыстық конструкциялар – есік және терезе блогтары орнатылған қабырғалық панель, жылытқышы және жабындылары бар жабу тақталары және т.б.

4.524 Өздігінен кернелген конструкциялар: Алдын ала кернелген темірбетон конструкциялардың бір түрі, ұлғаятын цемент негізіндегі бетонның қату процесінде бетон көлемінің ұлғаюы нәтижесінде арматураға кернеу беріледі.

4.525 Табақ металлды конструкциялар: Әр түрлі пішіндес жабындыларды түзетін, тік немесе бүгілген металл табактары түріндегі жүктеме қабылдайтын негізден тұратын кеңістікті жіңішке қабырғалы конструкциялар. Көбінесе сұйықтықтарды, газдар мен ұнтақ тәріздес материалдарды сақтауға арналған жіңішке қабырғалы тұйықталған жабын түріндегі ыдыстар болып табылады. Олардың санатына сұйыққойма, газгольдерлер, бункерлер, мал азығын сүрлейтін шұңқырлар, үлкен диаметрлі құбырлар, металлургиялық, химиялық және басқа да өндіріс салаларында қолданылатын арнайы конструкциялар (домна пештерінің, ауажылытқыштардың, шаңұстағыштарының, химиялық және мұнай өндірісі жабдықтарының ыдыстарының және т.б. қаптамасы), түтін және вентиляциялық құбырлар, тұтас қабырғалы мұнаралар, градирнялар, АЭС қорғаныс конструкцияларының қаптамасы және т.б. жатады.

4.526 Құрама конструкциялар: Кәсіпорында жасалатын және ғимараттар мен имараттарды салу кезінде пайдаланылатын құрылыс конструкциялары. Құрастырмалы құралымдар темірбетоннан, бетоннан, металдан, ағаштан және т.б. жасалынады.

4.527 Үйлесілген конструкциялар: Түрлі мақсаттағы ғимараттар мен имараттарды салу кезінде қолданылатын, көтеру және қоршау функцияларын атқаратын құралымдар.

4.528 Болаттемірбетонды конструкциялар: Темірбетон элементтермен бірлесіп істейтін, арматуралық болаттан ерекшеленетін болат элементтері болатын темірбетон құралымдар.

4.529 Алдын ала кернеуленген конструкциялар: Құралымдар бөлшектеріне алдын ала (жасау немесе мотаждау барысында) оңтайлы түрде үлестірілген кернеуі бар құрылыс конструкциялары. Қазіргі заманғы құрылыста алдын ала кернеуленген темірбетонды құралымдар мен бұйымдарда кеңінен пайдаланылады. Беріктігі жоғары материалдарды қолдану және физикалық-механикалық қасиеттерді мейлінше толымды деңгейде пайдалану себебінен алдын ала кернеуленген конструкциялар өте тиімді болып табылады.

4.530 Қабатты конструкциялар: Бір немесе әр түрлі тектес материалдардың бірнеше қабатынан түзілген құрылыс конструкциялары.

4.531 Болат темірбетонды конструкциялар: Жүктелу кезінде ортақ бірлесе әрекет ете алатындай етіп біріктірілген, темірбетон мен болат элементтерінен құралған құралымдық жүйелер.

4.532 Шыны бетонды конструкциялар: Тұрғын, қоғамдық және өндіріс ғимараттарында (шымылдықтар, басқыш алаңдары, лифт шахталары және т.б.) мөлдір қоршауларды орнату үшін қолданылатын құрылыс конструкциялары. Шыны бетонды конструкциялар зауытта дайындалып (әдетте бетонды құрсау түрінде болатын, ішінде ерітінді арқылы шыны блоктары орналасқан панельдер), құрылыс орнында салынуы мүмкін. Шыны блоктарының арасындағы тігістерге бетонды белдікке бекітілетін арматура

салынады.

4.533 Ішек бетонды конструкциялар: Тіреуіштерге керілетін сымды арматурадан тұратын алдын ала кернеуленген құрастырмалы темірбетонды конструкциялар.

4.534 Құрылыс конструкциялар: Құрылыс және монтаждау жұмыстарының барысында өзара байланыстырылған элементтерден тұратын, белгілі қызметтік міндет атқаратын құрылыс конструкциялары. Құрылыс құралымдары ғимаратта көтергіш, қоршау және басқа қызметтерін жекелей немесе қосарлап атқарады (іргетас, қабырға, жабын, басқыш, еден, ауа өткізгіш, санитарлық-техникалық торап, құдық, сұйыққойма және т.б.).

4.535 Контргайка: Негізгі сомын өз бетімен босап кетпеуі үшін, оған қосымша бұрандама немесе түйреуіш ретінде бұралатын сомын.

4.536 Түйісу: Бір элементтердің немесе конструкциялардың басқаларымен өзара әрекеттесетін жазықтығы немесе аймағы.

4.537 Түйістірілген қосылыс: Ағаш элементтерді қосу, бұл кезде күштер бір элементтен екіншісіне өңделген және араланған беттер арқылы беріледі.

4.538 Түйіспелі жапсар: Аражабын тақталары бар құрастырмалы панель қабырғалардың көлбеу жапсары, онда сығушы тік жүктеме қабырғаның құрастырлатын элементтерінің түйісетін беттері арасындағы ерітінді жігі немесе серпімді аратөсем арқылы беріледі. Түйіспелі жапсар кезінде аражабын тақталарын ерітіндісіз қабырғаға (құрғақтай) сүйеуге рұқсат етіледі, тақталардың шетжақтары мен арматуралық тор арасындағы қуысты ерітіндімен толықтыру көзделеді, ол құрастырмалы аражабынды қатаңдықтың көлбеу диафрагмасына айналдырады.

4.539 Түйісетін түйін: Тұтас құйма қабырғалы аражабындардың құрастырмалы, тұтас құйма және құрастырмалы - тұтас құйма тақталары жанасатын көлбеу түйін, онда сығушы күштер көтергіш қабырғаның тұтас құйма бетон арқылы ғана беріледі және бұл ретте түйінді бетонмен толтыру (құйып бекіту), қажет болғанда - жекелеген сырықтармен арматуралау көзделеді.

4.540 Бақылау иілуі: Бұйымның қатаңдығы бойынша жарамдылығын бағалауға арналған бақылау жүктемесі түсірілгендегі нақты иілумен салыстырылатын иілудің мәні.

4.541 Бақылаулық жұмыс істеу: Бұйымның циклдарда, істен шықпай жұмыс істеу ұзақтығын сипаттайтын шама.

4.542 Бақылау үлгілері: Негізгі үлгілерді сынауды бастар алдында бетонның сығуға беріктігін анықтауға арналған үлгілер.

4.543 Жүктеме арқылы бақылау статикалық сынаулар: Бұйымға түсірілетін біртіндеп өсірілетін сыртқы жүктеме арқылы сынау, бұл бұйымның беріктігі, қатаңдығы және жарықшаға беріктігі сипаттамасының нақты және жобалық мәндерінің арасындағы сәйкестікті белгілеуге арналады.

4.544 Цементті бақылау сынақтары: Цементтің белгіленген талаптарға сәйкестігін анықтау мақсатымен оның сапасын бақылау үшін жүргізілетін сынау.

4.545 Бетон қоспасының немесе бетонның бақылауы құрамы: Қоспасыз әзірленген, белгілі бір нормаланған құрамдағы бетон қоспасы немесе бетон.

4.546 Қарсыкерме: Қабырғаның сыртқы жағында орналасқан және бүйірлік кермені қабылдайтын тік тірек. Қарсыкерменің қимасы негізге жақындаған сайын үшбұрыш бойынша немесе сатылы ұлғаяды. Салыстырмалы түрде үлкен емес жүктеме туындағанда

қарсыкерменің қимасы тұрақты болуы мүмкін.

4.547 Конха (жартылай күмбез): Жартылай күмбез пішіндес ғимараттың жартылай цилиндрлі (апсида, ниша) бөлігінің үстіңгі жабыны.

4.548 Кернеудің шоғырлануы: Қималар бұрмаланған жерлерде (саңылау, ойынды, қалыңдаған жерлер) туындайтын кернеу. Қалыпты температура және статикалық әсерлер кезінде байқалмайды, төмен температура және қосымша динамикалық әсерлер кезінде морт бүлінуге алып келуі мүмкін.

4.549 Қораптану: Бұйымдарды, құралымдарды жасау кезінде туындайтын ішкі кернеудің пайда болуы және кейіннен сыртқы факторлардың әсер етуі нәтижесінде олардың пішіндері мен өлшемдерінің өзгеруі.

4.550 Құрылыс материалының тоттануға төзімділігі: Бұйымдағы немесе құралымдағы құрылыс материалының белгілі бір мерзім ішінде жебір ортаның әсеріне қарсы тұруға салыстырмалы қабілеті.

4.551 Құрылыс материалының тоттанудан бүлінуі: Құрылыс материалының және (немесе) құралымының тоттану салдарынан массасының, қимасының, беріктігінің өзгеруі немесе басқа да сапалық сипаттамалары мен сапа көрсеткіштерінің нашарлауы.

4.552 Тоттанудан шаршау: Металдың немесе қорытпаның циклдық ауыспалы қысыммен және тоттандырушы ортаның бір мезгілде әсер етуі кезінде шыдамдылық шегінің төмендеуі.

4.553 Тоттанудан шытынау: Болаттың (оның ішінде арматуралық) өз-өзінен морт бұзылуы, бұл оған тоттану ортасы және созатын қысым (механикалық, қалдық немесе термикалық) бірлесіп әсер еткен кезде пайда болады. Тоттанудан шытынауға жақындық - болаттың пайдалану кезіндегі маңызды сипаттамасы, ол болаттың беріктігі мен қысым деңгейін арттырумен қатар ұлғаяды.

4.554 Цементтің тоттануға төзімділігі: Цемент тасының жебір ортаның химиялық және физикалық әсеріне қарсы тұру қабілеті.

4.555 Құралымның тоттануға төзімділігі: Бұйымдағы немесе құралымдағы құрылыс материалының белгілі бір уақыт аралығында жеміргіш ортаның әсеріне салыстырмалы төзімділік қабілеті.

4.556 Құралымдардың тоттанудан бүлінуі: Тоттану салдарынан құрылыс материалы және (немесе) құралымы массасының, қимасының, беріктігінің өзгеруі немесе басқа да сандық сипаттамалары мен сапалық көрсеткіштерінің нашарлауы.

4.557 Тоттануға сынаулар: Құрылыс материалдарын, бұйымдар мен құралымдарды немесе қорғаныш төбе жабындыларының тоттануға төзімділігін және (немесе) жебір ортадағы қорғаныш қабілетін анықтау мақсатымен сынау.

4.558 Құралымды тоттануға сынау: Құрылыс материалдарының, бұйымдары мен құралымдарының немесе қорғаныш жабындардың тоттануға төзімділігін және (немесе) олардың жеміргіш ортадағы қорғаныш қабілетін анықтау мақсатында жүргізілетін сынақ.

4.559 Тоттану: Сыртқы ортамен химиялық немесе физика-химиялық әрекет немесематериал компоненттері арасындағы өзара әрекет салдарынан материалдың бұзылу процесі. Жүру механизмі бойынша электрхимиялық, химиялық және биологиялық тоттану болып бөлінеді.

4.560 Бетонның сульфаттық тоттануы: Сульфаты бар ортаның әсерімен бетонның бұзылуы.

4.561 Әктің ерітінділенуі салдарынан бетонның тоттануы: Жүйелі түрде су әсер еткен кезде бетонның бұзылуы. 1,2 г/л шамасында суда ерігіштігімен сипатталатын әк бетоннан ерітінділеніп кетуі мүмкін. Бетонның сұйық фазасында әк концентрациясының кемуімен бірге силикат пен кальций алюминатының бұзылуы басталады. Әктің ерітінділенуімен бетонның өткізгіштігі мен беріктігінің төмендеуі қатар жүреді.

4.562 Бетонның және темірбетонның тоттануы: Сыртқы ортаның әсері немесе бетон компоненттерінің өзара химиялық немесе физика-химиялық әрекеттесуі салдарынан бетонның және темірбетонның бұзылуы. Тоттану процесінде бетон да, болат арматура мен металл төсеме детальдар да бүлінуі мүмкін.

4.563 Бетонның қышқылдық тоттануы: Компоненттерінің қышқылмен әрекеттесуі салдарынан бетонның бұзылуы. Қышқылдар цемент тасы мен карбонатты толтырғышты бұзуы мүмкін.

4.564 Құрылыс материалының қысым кезіндегі тоттануы: Бұйымдағы немесе құралымдағы құрылыс материалының жебір орта мен механикалық қысымның қатар әсер етуінен тоттануы.

4.565 Бетонның ерітінділену тоттануы: Еритін құрамдас бөліктерінің еріп, шайылып кету (ерітінділену) салдарынан болатын бетонның тоттануы.

4.566 Темірбетон құралымның тоттануы: Бетонның және (немесе) арматураның тоттануы салдарынан темірбетонның бүлінуі.

4.567 Кернеу берілген құралымның тоттануы: Жеміргіш ортаның және механикалық кернеулердің бірізгі әсер етуінен құралымның тоттануы.

4.568 Металдардың тоттануы: Металдың қоршаған ортамен әрекеттесуі кезінде туындайтын химиялық және электрлік-химиялық процестерден болатын бұзылу.

4.569 Қисық тақтайлы төсем: Төбе жабындысының еңіс құралымдары бойынша орындалған тұтас немесе сиретілген төсем.

4.570 Қисық майысым: Білектің осі арқылы өтетін сыртқы күштердің әсерінен болатын білектің (сырықтың) қисаюымен сипатталатын және білектің негізгі жазықтықтарының ешбіріне сәйкес келмейтін деформацияның түрі.

4.571 Қисық тақтайлы төсем: Төбе жабындысының еңіс құралымдары бойынша орындалған тұтас немесе сиретілген төсем.

4.572 Қисық кеспек: Кесілген ағаш құралымдарының элементтерін қысқартып кесу арқылы қосу, ол тіреулер мен арқалықтардың жапсарлары үшін майысу моменттерінің мәні нөлге немесе кіші мәндерге тең болатын жерлерде, қажет болғанда тартқыш бұрандамаларды орнату арқылы қолданылады.

4.573 Көлбеу арқалық: Баспалдақтың алаңшалары арасында салынған көлбеу арқалық, оған өз кезегінде баспалдақ сатылары төселеді. Өндірістік үй құрылысында жиналмалы баспалдақ маршы толығымен (көлбеу арқалық та, баспалдақтар да) темірбетоннан жасалды және олар да көлбеу арқалық деп аталады.

4.574 Бояу: Боялатын қабатқа жағу кезінде мөлдір емес лак бояғыш жабынды түзетін және синтетикалық полимерлердің су дисперсиясы мен әр түрлі маркалы олифті қабықша түзгіш заты бар, сұйық немесе паста түріндегі пигменттелген лак бояғыш материал (МЕМСТ 28246).

4.575 Водозэмульсионалық боялар: Сулы-дисперсиялық бояулар санатына жататын бояғыш материалдар. Судан, полимердің ұсақ бөлшектерінен алынатын эмульсия түрінде

болады және аталған эмульсия осы бояудың негізін құрайды, сулы ортада үстіңгі қабатқа шығады, сонымен қатар эмульсия бөлшектері ерімейді.

4.576 Керамикалық боялар: Жоғары температураларға төзімді, боялған минералды заттар (көбінесе ауыр металлдардың оксидтері, корунд, гранат, циркон секілді синтетикалық байланыстар). Керамикалық бояулар зертасасты және зертасүсті болып бөлінеді. Бірінші түрін зертаспен қапталмаған бұйымдарға жағып, кейін зертаспен сырланып, күйдіріледі, ал екінші түрі – күйдіру арқылы бекітіліп, зертаспен қапталған күйдірілген бұйымдарға жағылады.

4.577 Майлы сырлар: Олифаға езілген пигменттер мен толтырғыштардың суспензиясы. Оларды олифаға пигментті және толтырғышты араластырып, мұқият езу арқылы дайындайды. Майлы сыр қою етіп езілген және пайдалануға дайын түрде шығарылады. Қою етіп езілген сырлар (паста түрінде) жұмыс жүргізілетін жерде олифа және сиккатив қосылып, жұмыс істеуге жарамды қоюлыққа келтіріледі. Пайдалануға дайын сырларда олифа 40 %-дан 50 %-ға дейін болады. Май бояулары құрылыс құралымдарын коррозиядан, ағаш бөліктерін ылғалдан қорғайды, сонымен қатар дүркін-дүркін ылғалдандырылатын қабаттарды бояу үшін қолданылады.

4.578 Минералдық негіздегі сырлар: Бейорганикалық тұтқыр зат пен табиғи шикізаттан жасалған желім негізіндегі сырлау құрамы. Минералдық негіздегі сырлар цементті, әкті, силикат және желімді деп бөлінеді.

4.579 Полимерлік сырлар: Полимерлердің немесе перхлорвинил шайырының ерітінділеріндегі пигменттер суспензиясы; ұшпа шайырлы, эмульсиялы (латексті) және полимерцементті болып бөлінеді.

4.580 Цемент сырлар: Ақ портландцементтің сілтіге төзімді пигменттермен және сырдың жұғуын, оның созылғыштығын, адгезиясын және су жұқтырмайтын қасиеттерін (кальций стеараты) арттыратын кейбір қоспалармен (ұнтақ әк, хлорлы кальций) араластырылған қоспасынан тұратын сулы суспензия. Цемент сырлар атмосфераға төзімді, оларды тас, кірпіш, бетон, сылақ және басқа да кеуек беттердің сыртын сырлау үшін қолданады. Цемент сырлардың бірнеше түрі шығарылады, бірақ олардың түс гаммасы сілтіге төзімді табиғи пигменттердің біраз санымен шектелген.

4.581 Эмальді боялаулар: Әр түрлі лактардағы (май бояулар – май лактарынан, нитроэмальдар – нитроцеллюлозалық лактардан, глифталейлік бояулар –глифталейлік лактардан және т.б.) пигменттерді сылау арқылы дайындалған бояулар. Пигменттер түріндегі эмаль бояулары құрамына мырыш, титан және литопонды опалар, бояғыштар, ультрамарин, құрымдар, темір жоса және кейбір органикалық пигменттер кіреді.

4.582 Крент: Кристалданған компоненттер - цементті ұнтақтау кезінде оның (мысалы, портландцементтің) құрамына енгізілетін қоспалар. Бастапқы шикізатқа байланысты крент құрамы өзгеруі мүмкін, бірақ оларда міндетті түрде SiO_2 , активті алюминий тотығы, Fe, Al, Na, K сульфаттары болады.

4.583 Кремнезем: Кремний мен оттегінің қосындысы. Табиғатта кварц, аметист, агат, сутас, құм және т.б. түрінде кеңінен таралған. Шыны өндірісінде пайдаланылады.

4.584 Бекітетін бұйымдар: Құрылыс құралымдарын бекіту үшін қолданылатын бұрандамалар, бұрамалар, шпилькалар, сомын, бұрама шеге, сына, тойтарма және т.с.с.

4.585 Бекітпелі қаңқа: Қабырғаларды қосымша жылу оқшаулаудың құралымдық элементтер жүйесі, ол қаптау панельдері және (немесе) жылу оқшаулағыш материалдар

арқылы (жел, температура және т.б.) жүктемелерді жылытылған ғимараттың көтергіш элементтеріне беру арқылы оларды жобалық жағдайда ұстап тұруға арналған жүйе.

4.586 Анкерлік тіреуіш: Тіреуіш бұйым, яғни анкер арқылы жүктеме көтеретін құрылыс құралымдарының бөліктеріне бекітілетін, әр түрлі бұйымдардың, құралымдардың, жабдықтардың және т.б. тіреуіштері.

4.587 Бекітпе: Жерасты қазбаларында берілген өлшемдерді сақтау және оларды айналасындағы топырақтың опырылуынан және ісінуінен қорғау үшін салынатын құралым.

4.588 Айқас байланыстар: Жазық немесе кеңістікті құралымдық жүйелердің геометриялық түрленбеуін (өзгермеуін) қамтамасыз ететін қатты немесе топсалы қосылған айқас байланыстар.

4.589 Қисық бөрене: Қисық сызықты осьті бөрене. Қисық бөрененің осьтік сызығы жазық қисық болса және көлденең қималар осы жазықтықта жатқан симметрияның осі болса, осындай бөрененің майысуына қатысты есепті шешу материалдар кедергісі әдісімен қаралады.

4.590 Кристалдық заттар: Бұл қатты күйдегі заттар, оларға кристалдық құрылыс, яғни атомдар (молекулалар) периодты үш өлшемді орналасуы тән. Кристалдық заттар кристалл түрінде, сондай-ақ поликристалдық (поликристалдар), тас түріндегі және қопсыған агрегаттар түрінде болуы мүмкін.

4.591 Төбе жабындылық асбестцемент тақтайша: Жазық асбестцемент бұйым, оның ұзындығы мен ені - 600 мм-ден, ал қалыңдығы 5 мм-ден аспайды.

4.592 Төбе жабындылық материалдар: Төбе жабындысын - ғимаратты тұтастай алғанда атмосфералық жауын-шашыннан қорғайтын жабындының сыртқы су өткізбейтін жоғарғы қабатын жасауға арналған құрылыс материалы. Бірқатар жағдайларда (машиналар тұрағы, жазғы кафе және т.б. үшін пайдаланылатын жабындылар) төбе жабындылық материалдарға эстетикалық талаптар да қойылады.

4.593 Төбе жабындылық мастикалық материалдар: Битумдық, резина-битумдық, битум-полимерлік, полимерлік мастикалар мен эмульсиялар. Орамалы (желімдік) оқшаулау құрылғылары үшін, сондай-ақ мастикалық оқшаулау, шыныкенеппен, матамен және басқа полотнолармен арматуралау үшін қолданылады.

4.594 Төбе жабындылық орамалы полимер материалдар: Атмосфераға төзімді синтетикалық каучук негізінде тиісті ингредиенттермен резина қоспасынан пішінделген көпкомпонентті материалдар. Төбе жабындылық орамалы полимер материалдар шыны материалдармен (армогидрокром) немесе тоқылмаған материалдармен (армогидробутил және элон) ауыстырылуы мүмкін.

4.595 Төбе жабындылық картон: Битумды және қара майлы төбе жабындылық және гидроизоляциялық жұмыстар жүргізуге арналған, сіңіру мүмкіндігі жоғары картон. Төбе жабындылық картонды шүберектен, қағаз макулатурадан және ағаш целлюлозадан, тез балқитын битум сіңіруді қолданып жасайды.

4.596 Жабынды кілем: Ғимаратты атмосфералық шөгулерден және механикалық әсерлерден қорғайтын сыртқы қабаттың жоғарғы бөлігі.

4.597 Жабынды науашық: Жаңбыр суының ағып кетуін ескертетін, шатыр қырының жабынды сыртқы қабаты.

4.598 Ғимарат (құрылыс) жабыны: Тікелей атмосфералық әсерлерге ұшырайтын

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

ғимараттың (құрылыстың) шатырдың арқалығы мен шатырдың сыртқы қоршауы (қабаты); жүктемені қабылдайтын құралымдар немесе жылытқыш (қосарланған қабаттарда) бойымен салынатын су өткізбейтін қабат пен негізгі бөліктен (тұтас салынан кереге көз ағаштар, тұтастұрғы) тұрады.

4.599 Инверсиялық жабын (реверсивтік жабын): Жылытқышы су өткізбейтін қабат бойымен салынатын жабын, ол қорғаныс торқапшығымен (ұсақ ұяшықты полимерлік) қапталады және қиыршық тас пен керамзит қабаты арқылы сыртқы әсерден оқушауланады. Жылытқыш жоғары деңгейлі аязға төзімділік және төмен деңгейлі су сіңіру қасиеттеріне ие болуы тиіс.

4.600 «Жылы» жабын: Жылу өткізбейтін қабаттары бар жабын.

4.601 Пайдаланудағы жабын: Негізгі арнауына сәйкес, сондай-ақ басқа да мақсаттарда (солярий, спорт алаңы, демалыс орны және т.б.) пайдаланылатын жабын.

4.602 Асбестцемент бұйымның жиегі: Асбестцемент бұйымның оң жақ бетінің шектес беттердің бірімен қиылысу сызығы.

4.603 Ағаш-талшықты (ағаш жаңқалы) тақтаның жиегі: Ағаш-талшықты (ағаш жаңқалы) тақтаның бүйір жағындағы жіңішке беті.

4.604 Жұмыр ағаш материалдары: Жоғарғы кесіндісінде жуандығы (диаметрі) әртүрлі және ұзына бойында өзгеріп отыратын ағаш діңінің кесінділері. Жұмыр ағаш материалдары бөрене, тауарлық және сырғауыл деп бөлінеді.

4.605 Кіреберіс: Әдетте, ғимараттың кіреберісінде жердің жобалық белгісінен асатын деңгейде орналасатын алаң немесе баспалдақ түріндегі сыртқы жапсарлас құрылыс.

4.606 Шатыр: Үстіңгі жағынан жоғарғы (мансарда) қабаттың немесе шатырдың ішкі кеңістігімен шектесетін, ғимараттың ішкі кеңістігін, атмосфералық және басқа сыртқы әсерлерден қорғайтын, ғимараттың бөлігі болып келетін құралымдар мен бөліктер. Шатырлар шатырлы және шатырсыз болып бөлінеді.

4.607 Вальмалық шатыр: Төрт құламасы мен шатыржалы бар, соның ішінде екі құламасы – вальмалары – ғимараттың шеткі жақтарына айналдырылған болып келеді.

4.608 Мансардалық шатыр: Үйдің төбесінде үй жайлары орналастырылған шатыр.

4.609 Жазық шатыр: Еңісі жоқ немесе 2,5 % дейінгі болмашы еңісі бар шатыр.

4.610 Құламалы шатыр: Беткі қабатында бір немесе бірнеше еңкейген бөліктері, құламалары бар шатыр.

4.611 Ксилолит (магнолит): Магnezиялық цемент пен ағаш үгінділерден, асбесттен және басқа да толтырғыштардан тұратын жасанды құрылыс материалдары; еден, шымылдық, терезе алды тақтай және т.б. орнату үшін ағаштың орнына қолданылады.

4.612 Күмбез: Көбінесе бөлмелердің жобаларында дөңгелек, эллипті немесе көп бұрышты жабатын, ғимараттар мен құрылыстардың кеңістікті жабыны, оның негізі тік немесе дөңес сызықтардан тұрады және көлденең жүктемеден көбінесе қысу күші, ал тіреуіштерінде тік кернегіш түзіледі.

4.613 Кәріз: Жер асты суларын жинап, жер бетіне шығаруға арналған жер асты құрылыс.

4.614 Еденарқалық: Көлбеу орналасқан және ғимараттың еденіне немесе тұғырға тіреу болатын бөрене, білеу немесе металл арқалықтар.

4.615 Лак: Қатты мөлдірлі біркелкі үлдір қалыптастырғаннан кейін құралған, органикалық еріткіштерде немесе суда үлдіртүзуші заттектердің ерітіндісі.

4.616 Оттан қорғайтын лак: Ағашқа отқа беріктік қасиет беруге арналған екі

компонентті түссіз құрам. Лакпен қорғалған ағаштың бетіне от әсер еткен кезде жабынды қопсып көтеріледі де, оттың таралуын тоқтатады және ағаштың қызып, тұтануын болғызбайды.

4.617 Лак-сырлық қорғаныш жабын: Құрылыс бұйымының немесе құралымының бетіндегі лак-сыр материалынан жасалған, ол қорғалатын бетпен адгезиялы байланысқан бір немесе бірнеше қабаттан тұратын жабын.

4.618 Лак-сырлық материалдар: Әрленетін заттың бетіне жұқа қабатпен жағылатын тұтқыр сұйық құрама материал, ол кеуіп қатайғаннан кейін негіздемемен берік ұстасатын пленка пайда болады. Лак бояулы материалдарға - құрылыс сырлары, лактар, байланыстырғыш заттар және пигменттер, еріткіштер және лактар мен бояуларды сұйылтқыштар, сиккативтер, тегістегіштер, астарлама, майлағыштар, қатайтқыштар мен полимер бояулардың пластификаторлары және басқа да арнаулы қоспалар жатады.

4.619 Ақсөл: Полимерлердің сулы дисперсиясы. Латекстердің келесі түрлері төмендегідей ажыратылады -

- табиғи - көксағызды өсімдіктердің сүттіген шырыны;
- синтетикалық – эмульсиялы полимерленуде құралған, каучуктардың немесе кейбір пластиктердің сулы дисперсиясы;
- жасанды - суда полимерлер ертіндісінің ерігенінен пайда болған, дисперсия. Бұл үшін ертіндіде - бутилкаучук, изопренді каучукте полимерлеу әсерінен синтездейтін, каучукті жиі пайдаланады.

4.620 Мұз кескіш: Мұз кеткен кезде және мұзды бөгелістің пайда болуының алдын алу кезінде көпірлер мен бөгеттерді қорғау үшін олардың тіреулеріндегі жеке құрылым немесе құрылғы. Мұз кескіш мұз сокқыларын ұстайды, оны бұзады және көпірдің (бөгеттің) аралықтарын бағыттайды.

4.621 Жатқызба: 1. Итарқа, траншея бекіткіші немесе тау бекітпесіннің бағанасы болатын, төменгі көлденең білеу немесе тілім. 2. Ағаш қаңқа қабырғаның көлденең базасы (төсеме білеу).

4.622 Оқшаулағыш таспа: Резеңке, шайыр, май, асфальт, лакпен және басқа да электр оқшаулағыш заттектермен сіңірілген, матадан жасалған таспа. Токтың электр өткізгіштерін құрастыру кезінде қолданылады.

4.623 Жабысқақ қабаты бар полиэтиленді таспа: Бір жағынан құрғамайтын композициядан құралған адгезионды жабысқақ қабаттары бар, белгілі бір енінің жолақтарға кесілген әртүрлі қоспаларымен полиизобутиленді негіздегі полиэтиленді үлдір.

4.624 Термонығыздағыш таспа: Өрт кезінде саңылауларды герметикаландырумен қамтамасыз ету үшін бағытталған және жанасу периметрі бойынша есіктің жақтауы мен қорабы, қақпасы немесе қақпағы арасында орналасқан, өздігінен жабысатын немесе басқа да тәсілдермен бекітілетін таспа.

4.625 Жабысқақ ленталар: Тұмшалаушы материалдар, бір немесе екі жағына жабысқақ желім қабаты жағылған пленка төсемеден тұрады. Төсеме ретінде мата, қағаз, металл фольга немесе полимер пленка пайдаланылады. Желім қабаттың құрамына эластомерлер, табиғи және синтетикалық шайырлар, пластификаторлар, толтырғыштар мен стабилизаторлар кіреді.

4.626 Жапсырма: Әдетте гипстен, сылақтан, бетоннан не басқа материалдан құйылған не сығындалып жасалған, ғимараттың қасбеттеріндегі және интерьерлердің

бедерлі эшекейлері (мүсінді және ою-өрнекті).

4.627 Ағаш материалдар: Ағаштың табиғи нақты құрылымын және химиялық құрамын сақтап қалатын, құлаған ағаштан, шыбығынан және (немесе) олардың бөліктерінен көлденең және (немесе) ұзына бойғы бөлетін жолмен алынған ағаштан жасалған материал.

4.628 Баспалдақ: Ғимараттардың қабаттарын қосатын құралымдық элемент. Еңіс белдеуінен, қабаттық (қабатпен бір деңгейдегі) және аралық (қабатаралық) баспалдақ алаңшасынан тұрады. Баспалдақ конфигурациялары бойынша тура, ауыспалы, қисық сызықты, айналмалы болып бөлінеді.

4.629 Тік баспалдақ: Көлбеу бұрышы горизонталға қатысты 75° -тан астам шаманы құрайтын баспалдақ.

4.630 Аспалы баспалдақ: Ілмектің көмегімен арқалықтан, маңдайшадан немесе кез келген көлбеу орналасқан шетінен ілінетін баспалдақ.

4.631 Еңіс баспалдақ: Горизонтальға еңістік бұрышы 60° тан 75° қа дейін болатын баспалдақ.

4.632 Сыртқы өрт сөндіру баспалдағы: Өрт сөндіру командасының жеке құрамын және өрт-техникалық құралдарын ғимараттың және имараттың төбе жабындысына көтеруге арналған баспалдақ.

4.633 Баспалдақ торы: Баспалдақты орналастыруға арналған және отқа төзімділігі мен өрт қауіпсіздігі класымен нормаланған құрылыс конструкциялары бар басқа да имараттардан бөлек тұрған ғимараттың бір бөлігі.

4.634 Баспалдақ алаңы: Баспалдақ аралығы арасындағы алаң.

4.635 Баспалдақ бөлігі: Баспалдақ алаңдары арасында бір бағытта орналасқан, көлбеу арқалық пен басқыштардан тұратын, баспалдақтың құрылымдық элементі.

4.636 Нөсер суын бұрғыш: Ағынды сулардың қабылдағышына нөсерағардан жауын суларын бұруға арналған құбыр.

4.637 Нөсер суын ағызатын (жауын суын қабылдағыш) құдық: Жерүсті ағынды суларын және атмосфералық жауын-шашынды нөсерлі канализациялық жүйеге қабылдауға арналған камера немесе шахта.

4.638 Лизерна: Құрылымдық сипаты бар немесе декоративті элемент болып табылатын, қабырғадағы жайпақ көлденең шығыңқы жер. Пилястрдан ерекшелігі сол базасы мен әсембағаны жоқ.

4.639 Линкруст: Қағаз түп негізден тұратын, жазық немесе бедерлі алдыңғы беті бар, жұқа пластикалық масса қабатымен жабылған, синтетикалық шайыр немесе өсімдік майынан дайындалған, бумалы әрлеуші құрылыс материалы.

4.640 Линолеум: Еденді жабуға арналған полимерлік орамалы материал полимерлі жағым мен желім көмегімен тегістелген негізге желімделген жолмен.

4.641 Липарит: Химиялық құрамы жөнінен гранитке ұқсас жанартаулық жыныс. Кварц, санидин, плагиоклаз, биотит және пироксен сеппелері бар, құрылымы біртектес емес шынымақта массададан тұрады. Сеппелер әдетте көлемінің 5 %-дан 15 %-ға дейін алады, бірақ 30 %-50 % және 80 %-ға да жетуі мүмкін. үш-, төртмиллиметрлік ірі сеппелер болған жағдайда құрылымы порфирлі; текстурасы көлемді, флюидаальді, кеуек. Тығыздығы - 2650 кг/м^3 , қысуға беріктік шегі 174 МПа-дан 228 МПа-ға дейін. Липариттегі $\text{Na}_2\text{O} + \text{K}_2\text{O}$ болуы 5,0 %-дан 9,5 %-ға дейін, осыған байланысты осы белгісі бойынша

сілтілігі төмен (5 %-дан төмен), сілтілігі қалыпты (5 %-дан 8 %-ға дейін), қосалқы сілтілі (8,0 %-дан 9,5 %-ға дейін) және сілтілі липариттер (9,5 %-дан астам) болып бөлінеді.

4.642 Пішінделген асбестцемент табақтар: Әртүрлі мақсаттағы ғимараттардың жабындылары мен қабырға құрылғыларына арналған бұйым. Пішінделген асбестцемент табақтардың конфигурациясы толқынды, жазық толқынды, трапециялы немесе қатпарлы болуы мүмкін.

4.643 Пішінделген табақтар: Қоршау құралымдарға арналған толқынды металл табақтар.

4.644 Гипс талшықты табақтар: Гипсті тұтқыр және целлюлоза талшықтан (соның ішінде қопсытылған макулатурадан) алынатын табақ бұйымдар.

4.645 Гипс талшықты кәдімгі табақтар; ГВЛ: Негізінен құрғақ және қалыпты ылғалды режимдегі ғимараттар мен үй-жайларды ішкі әрлеу үшін қолданылатын гипс талшықты табақтар.

4.646 Гипс талшықты ылғалға төзімді табақтар ГВЛВ: Оң және теріс жақ бетінің ылғал өтуіне қарсылық қасиеті жоғары болып келетін гипс талшықты табақтар.

4.647 Гипсокартон табақтары Жанбайтын гипсты біліктен жасалған, барлық жалпақтығы, шөркелеу жиегінен басқа, білікке тығыз жапсырылған, картоннан жасалған (МЕМСТ 6266).

4.648 Ылғалсақтағыш гипскартонды табақтар, ЫГТ: Ылғалды өткізу кедергісі жоғары және су сіңіру қабілеті төмендетілген (10 % төмен) гипсокартонды табақтар (МЕМСТ 6266).

4.649 Ашық жалынның әсеріне қарсы тұратын ылғалсақтағыш гипсокартонды табақтар, АЖҚЫГТ: Бір уақытта ЫГТ және ЖГТ табақтарының қасиеттері бар, гипсокартон табақтары (МЕМСТ 6266).

4.650 Кәдімгі гипсокартонды табақтар: Құрғақ және бірқалыпты ылғалды режимде ғимарат пен имараттың ішкі әрленуі үшін басымырақ қолданылатын, гипсокартонды табақтар (МЕМСТ 6266).

4.651 Соққыға төзімді полистиролдан жасалған табақтар: Стиролды онда ерітілген бутadiенстиролды немесе полибутadiенды каучукпен бірге полимерлеу арқылы алынған табақталған құрылыс материалы.

4.652 Поливинилхлоридті қаптама бедерлі табақтар: Поливинилхлоридтан немесе оның акрилонитрил, бутadiен, стирол, пластификаторлар, толтырғыштар, стабилизаторлар және пигменттер полимерімен қоспасынан экструзиондық немесе каландрлық тәсілмен жасалған бір немесе екі қабатты табақтардан немесе пленкалардан вакуумдау және механикалық-пневматикалық пішіндеу тәсілімен дайындалған құрылыс материалы. Құрылымы мен түсіне байланысты табақтарды төрт түрге бөледі -

- бір қабатты бір түсті немесе көп түсті;
- екі қабатты бір түсті және;
- екі қабатты көп түсті.

Олар бедерлі немесе баспа суреті бар, үстіңгі беті тегіс немесе өрнек басылған болуы мүмкін.

4.653 Қағаз-қатпарлы пластикадан жасалған қаптамалық табақтар: Қалыңдығы 1-5 мм тегіс немесе жылтыр беті бар декоративті беттер. Әртүрлі түсті әсері бар, сондай-ақ ағаш пен тастың бағалы түрлеріне ұқсайды. Арнайы қағазды синтетикалық шайырмен

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

канықтырып, әрі қарай ыстық тығыздау арқылы жасалады. Қағазды-қабатты пластик шағын салыстырмалы массасымен, жоғары жарыққа беріктігімен, суға төзімділігімен, гигиеналығымен ерекшеленеді; ол жақсы механикалық өңделеді және аз қышқыл, спирт, бензин және жоғары температураның әсеріне (100 °С-ге дейін) қарсы тұрады. Қағазды-қабатты пластиктен жасалған беттер тұрғын және қоғамдық ғимараттардың ішкі қабырғаларын, есік жақтаулары мен басқа да элементтерін әрлеу үшін пайдаланылады.

4.654 Қаптамалық полипропилен табактар: Беттік полипропиленді полипропиленді экструзия әдісімен алады. Ол іс жүзінде гидроскопиялық әсерін көрсетпейді, көптеген агрессивті ортада тамаша химиялық беріктігін иеленген, органикалық және бейорганикалық қойытылған және сұйытылған қышқылдарда пайдаланылады, жақсы бейөткізгіш болып табылады. Беттер тегіс немесе жылтыр бетті болады, әртүрлі өрнектеледі. Олар УФ-тұрақтандырғышпен, екпінді беріктігінің түрлендірушісімен, белсендіргішпен толықтырылуы мүмкін, сондай-ақ қабатты құрылым мен әртүрлі реңке ие болады. Жылтыр беттеріне қорғаныш үлдірі жапсырылуы мүмкін. Беттік полипропиленнің қолдану саласы әр түрлі. Құрылыста беттерді әрлеу және электр оқшаулау материалдары ретінде, бассейндер салуға және қаптауға, күмбездер даярлауға, септиктерді орналастыруға және әртүрлі тазарту имараттарын тұрғызуға, ауа өткізгіштерді дайындауға, әртүрлі мақсатта қолданылатын ыдыстар жасауға пайдаланылуы мүмкін.

4.655 Тас құйма: Шикізаттық шикікұрамды қорыту, қорытпаны формаға құю және одан кейін кристалдану және жұмсару процестерін қамтитын термиялық өңдеу арқылы құйылған тас бұйымдар алу тәсілі.

4.656 Ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақтаның беткі қабаты: Баспаланған ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақтаның тегіс қабаты.

4.657 Асбестцемент бұйымның оң жақ беті: Асбестцемент бұйымның жоқ беті, онда техникалық шұғаның немесе тордың ізі болмайды.

4.658 Қыштактайшаның оң жақ беті: Тақтайшаны қабырғаға немесе еденге төсегеннен кейін көрініп тұратын беті.

4.659 Профильдің оң жақ беті: Профильдің құрастырылған құралымда көрініп тұратын және сыртқы түрінің көрсеткіштері бойынша талап қойылатын беті.

4.660 Мозаикалы паркеттің оң жақ беті: Мозаикалы паркеттің тозу қабатының сыртқы беті.

4.661 Паркет жұқатақтайшаның оң жақ беті: Паркет жұқатақтайшаның (планканың) тозу қабатының сыртқы беті.

4.662 Лифт (жедел саты): Ғимараттар мен құрылыстарда еңіс бұрышы тігінен 15° (МЕМСТ 5746) кем емес, қатты тура бағытталған, кабинамен адамдар мен жүктерді тасымалдауға арналған тұрақты жұмыс істейтін көтергіш машина. Бағыта бойынша лифтер жолаушылар, ауруханалық, аз салмақ көтергіш және арнайы бөлініп бөлінеді.

4.663 Гидравликалық лифт: Ілгерінде қозғалыстың электрсорғылысужетегі бар лифт (МЕМСТ 5746).

4.664 Электрлі лифт: Электр жетегі бар лифт (МЕМСТ 5746).

4.665 Локк-бұрандалар: Алюминийлі қорытпалардан жасалған элементтерді қосу үшін қолданылатын, қатты қорытпадан жасалған сығатын сақиналары (цилиндрлері) бар бұрандамалар.

4.666 Науа: Судың қысымсыз қозғалысы үшін тұйық емес су жүретін имарат.

4.667 **Сужинағыш науа (шатыр):** Еріген қар жиналатын және сыртқа шығарылатын шатыр элементі.

4.668 **Аршылған қабыршақ:** Өз осі бойынша айналдырылатын бөрененің бетінен алынған үздіксіз жұқа қабық - қалыңдығы - 0,55 мм-ден 1,50 мм-ге дейін; ені - 150 мм-ден 1900 мм-ге дейін; ылғалдығы - 6 %-дан 10 %-ға дейін. Аршылған қабыршақты желімделген фанера жасау үшін қолданады

4.669 **Қаралатын құдық қақпағы:** Корпусы мен қақпағынан тұратын, камераның немесе шахтаның тірек бөліміне орнатылған, қаралатын құдықты жабынының жоғарғы бөлігі (МСТ 3634).

4.670 **Төбетерезе:** Шатыр жабыны немесе күмбезді жабында әсіресе, дөңгелек пішінде кездесетін, терезе ойығы.

4.671 **Магнезит:** Магнезит минералынан тұратын, кристалды тау жынысы. Күйдірілген магнезит (1 500 – 1 650°C кезінде) магний қышқылына ауысады және отқа төзімді материал ретінде пайдаланылады. Күйдірілген магнезит (750 – 1 000°C-де күйдірілген) және біріншіден ерекшелігі - әртүрлі химиялық реакцияларға қабілетті; құрылыста магнезиялы цементер, жылу оқшаулау, пластмасса өндірісінде және т.б. өндіріс салаларында пайдаланылады.

4.672 **Майолика:** Боялған тез балқитын балшықтан жасалған қыш бұйым, оның сыртындағы қызыл түсті жасыру үшін саңылаусыз жылтыратпа жағылған және күйдіргеннен кейін су сіңіруі 10 %-дан 15 %-ға дейін болады. Көркем суретпен немесе гүлдің, жемістердің көркем бедерлі суреттерімен және басқаша әсемделген бұл бұйым негізінен тұрмыстық мақсатта қолданылады.

4.673 **Елеусіз ақау:** Өнімді мақсаты бойынша пайдалануға және оның ұзақ мерзімге жарамдылығына айтарлықтай әсер етпейтін ақау.

4.674 **Мальта:** Балауыз бен шайырдың қоспасы – мұнай мен асфальт арасында аралық жағдайды алатын, тұтқыр битумдардың топтық атауы. Мальталар 40-45 % майдың құрамбөліктерінен құралған; олардың консистенциялары шайыр мен асфальттың салыстырмалы құрамына байланысты қаттыдан ($t_{пл} 40^{\circ}C$ жоғары емес) жартылай сұйыққа дейін өзгереді - тығыздығы шамамен 1000 кг/м^3 .

4.675 **Марблит:** Оң жақ беті жылтыратылған және сыртқы беті бедерлі түрлі-түсті сәндірілген шыныдан жасалған, қалыңдығы 12 мм табақша құрылыс материалы, мәрмәр сияқты көрінуі мүмкін

4.676 **Марка (белгі):** Материалдың қасиеттерінің негізгі көрсеткіштерінің бірі бойынша сандық сипаттамасы, әдетте, ол стандартты әдіспен шартты өлшем бірлігімен анықталады. Материалдың қасиеттерінің түрлі көрсеткіштері бойынша бірнеше маркасы болуы мүмкін.

4.677 **Бетон маркасы:** Бетон сапасының қандайда бір көрсеткіші бірдейлендірілген қатарының нормаланған мәні, ол орташа мәні бойынша қабылданады. Бетон маркасы бірдейлендірілген мәнінің қатары бетонның тиісті түріне арналған стандарттармен белгіленеді. Бетон маркалары беріктігі, аязға төзімділігі, су өткізбеуі, орташа тығыздығы бойынша бөлінеді. Бетонның жобалық маркасын құралымдар мен ғимараттарды есептеу кезінде тағайындайды және құралымға немесе бұйымға жасалған жұмыс сызбаларында көрсетеді.

4.678 **Бетонның аязға төзімділік бойынша маркасы:** Бастапқы физика-механикалық қасиеттері нормаланған шекте сақталатын базалық әдіс бойынша сыналған

бетон үлгілерін қатыру мен ерітудің нормамен бекітілген ең аз циклдар саны.

4.679 Кеуек толтырғыштың маркасы: Жеңіл бетондарға арналған кеуек толтырғыштардың негізгі жіктеу сипаттамасы. Құрғақ күйдегі үйінді тығыздығына байланысты кеуек майдатас, шақпатас және құм он екі маркаға бөлінеді - 250 кг/м^3 -ден 1100 кг/м^3 -ге дейін (250 кг/м^3 -ден 500 кг/м^3 -ге дейін марка аралығында градация 50 кг/м^3 аралықта, ал бұдан кейін 1100 кг/м^3 маркасына дейін - 100 кг/м^3 аралықта).

4.680 Құрылыс ерітіндісінің маркасы: Құрылыс ерітіндісі сапасының қандайда бір көрсеткіші бірдейлендірілген қатарының нормаланған мәні, ол орташа мәні бойынша қабылданады. Құрылыс ерітіндісін сығу беріктігі және аязға төзімділігі бойынша маркаларға бөледі.

4.681 Құрама бұйымдардың маркасы: Пішін өлшемдері бірдей болатын, бірақ бөлшектері ерекшеленетін құрылыс бұйымдарының шартты белгілері.

4.682 Маршалит: Күлдей кварц (тау ұны, күлдей кремнезем); кәдімгі ақ түсті жұқа шашыраған кварцтың ұнды массасы. Ерімтал шыны, жеңіл өтқа төзімді және әртүрлі отқа төзімді жеңіл, автоклавты силикатты материал өндірісі үшін қолданады. Халцедон, жылтыр тас, карбонаттар мен сазды материалдардың қоспалары бар кварцтың қырлы түйіршіктерінен тұрады.

4.683 Баспалдақ маршы: Екі баспалдақ алаңшасын қосатын сатылар қатарынан тұратын баспалдақ құралымының бір бөлігі.

4.684 Пигменттің майлылығы, см^3 немесе г: Біртектес масса алу үшін әрбір 10 г пигментке қосуға қажетті майдың мөлшері. Пигменттің майлылығы неғұрлым төмен болса, жабу қабаты мықты әрі ұзаққа шыдайтын болады.

4.685 Жағым: Жұқа ұнтақталған қосымшалары бар органикалық тұтқыр заттардың (битумды, қарамайлы, полимерлі және басқа да) қатпарлы қоспалар түріндегі материалы. Жабындық жағымдар гидроокшаулағыш, герметикаландырғыш және т.б. болып бөлінеді.

4.686 Битумды жағымдар: Жабындық және басқа да құрылыс материалдарын желімдеу үшін қолданылатын материалдар, тоттанудан қорғау мақсатында қолданылатын гидроокшаулау және құрылымдық элементтерді майлау құрылғысы. Жағымдар ыстық битумды – қолданар алдында қорытуға дейін қыздырылатын ($140-160^\circ\text{C}$), битум мен ұсақ толтырғыш қоспасы, және суық – толтырғыш қосымшалары бар, органикалық ерітінділердегі битум ерітіндісі. Битумды жағым құрамына олардың қасиетін жақсарту үшін ескі резеңке, полимерлер, конифоль және т.б. ұнтағы енгізіледі.

4.687 Кептірілген түрдегі жағым (герметиктер, желім-герметиктер): Құрамына төменгі молекулярлы компоненттер (ерітінділер) енгізу есебінен жұмысшы жағдайына ауысатын материалдар (МЕМСТ 25621).

4.688 Ыстық қолданудағы герметикаландырғыш жағым (битумды-эластомерлі): Қолданған кезде жұмысшы температурасына дейін қыздырылатын, жерасты құрамының қолданылуымен және қолдануынсыз, битумды-эластомерлі герметикаландырғыш материалдар.

4.689 Құрғамайтын түрдегі жағым (герметик, пасталар, майлар): Даярлаудан кейін және пайдалану үдерісінде консистенциясы өзгермейтін материалдар (МЕМСТ 25621).

4.690 Құрғайтын түрдегі жағым (герметиктер): Кеңістікті химиялық құрылымдық байланыстарымен бірге химиялық агенттер, ылғал немесе кислород қатысқанда, жұмыс жағдайына өткен кезде құрғайтын материал (МЕМСТ 25621).

4.691 Абляциялық материалдар: Сәулеленумен және ыстық газ ағысымен және қатты заттың бетінен заттектерді алып кету үдерісіне әсер ететін тікелей байланыстан құрылымын қорғап қалатын материалдар.

4.692 Түрпітастар материалдары (түрпітастар): Металлдан, ағаштан, шыныдан, пластмассадан және т.б. материалдардан жасалған өнімдерді механикалық өңдеу үшін (тегістеу, сылау, қайрау және т.б.) кесек немесе үкпе жағдайда пайдаланылатын қатты тау жыныстары мен минералдар (табиғи және жасанды). Табиғи түрпітасты материалдар - алмас, корунд, егеуқұм, анартас, кварц, кеуектас,; жасанды - электркорунд, карборунд, синтетикалық алмас, бор карбиді және т.б.. Түрпітасты кескіш құрал-саймандар, отқа төзімділігі жоғары өнімдер өндірісінде қолданылады.

4.693 Автоклавты материалдар: Әк пен кварц құмдарының қоспасынан алынған және жоғары температура мен қысымда қатаятын материалдар мен автоклавты қатаятын өнімдер. Автоклавты материалдар мен өнімдерге қабырғаға арналған силикатты бетондар, силикатты кірпіш және қабырға мен аражабын үшін панельдер мен блоктар жатады

4.694 Акустикалық материалдар: Ғимараттарда шуылды төмендету және естілудің оңтайлы жағдайларын құруға арналған материалдар; дыбыссіңіргіш және дыбысоқшаулағыш болып екіге бөлінеді. Акустикалық материалдар төсемдер, тақталар, блоктар, мақталар немесе сусымалы заттектер (керамзит, қопсытылған перлит) түрінде жасалынады.

4.695 Базальтталшықты материалдар: Базальтты талшықтардың негізінде жылуоқшаулағыш және дыбысоқшаулағыш материалдардың мол түрін алады. Ондай материалдарға жататындар - өте жұқа және жұқа талшықтардан жасалған кенептен, төсемнен (сырмалы, қоршаусыз және фактураланған), ұласқан талшықтар (жіптер, олардың негізіндегі маталар, композициялық материалдар), тақталар мен картондар. Базальтталшықты материалдар химиялық жағынан инерциялы және барлық құрылыс материалдарымен үйлесімді, тоттану құрамдары жоқ, биологиялық жағынан орнықты (иісінің болмауы зиянкестерінің көбеюінің алдын алады). Базальт талшықтарынан жасалған өнімдер берік, іс жүзінде деформацияланбайды және көптеген жылдар бойына өзінің қасиетін сақтап қалады.

4.696 Тұтқыр материалдар: Бетондар мен ерітінділер дайындау үшін, құрылыстық конструкцияларды бекітетін (монолиттейтін), гидрооқшаулау және т.б. қолданылатын, минералды және органикалық заттектер. Минералды (бейорганикалық) тұтқырлар - сумен қосылғанда кезде иілімді масса беретін қасиеті бар, берік тас тәрізді пішінге қатаятын, ұнтақ тәрізді заттектер. Минералды тұтқырларды гидравликалық деп бөледі, олар сумен қосылғаннан кейін және бастапқыда ауада қатаюында ("белдесу") суда өзінің беріктігін сақтап қалады және ұзартады (портландцемент және оның түрлері, пуццоланды және қож цементтері, глиноземді цемент, роман-цемент, гидравликалық әк және т.б.); әуелік, қатаятын және өзінің беріктігін тек қана ауада ұзақ сақтап қалатындар (гипсті тұтқырлар - құрылыс гипсі, ангидритті цемент және т.б.); магнезиялы тұтқырлар - каустикалық магнезит және доломит, әуе әгі және т.б.); автоклавты қатаю, бұл қысымы жоғары болған кезде 8-16 сағат бойына өңдеуде тиімді қатаяды (әкті-кремнезем және әкті-нефелинді тұтқырлар, құмдақты портландцемент және т.б.). Органикалық тұтқырлар негізінен су қосылмай пайдаланылады; бастапқы жағдайда олар толтырғыш және толтырмалар қоспасымен физикалық және химиялық әсер етуінен қатаятын иілімді илеу жасайды.

4.697 Геосинтетикалық материалдар: Топырақтың немесе әртүрлі құрылыстық

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

конструкциялардың техникалық сипатын көтеру үшін геотехникада қолданылатын, синтетикалық немесе табиғи полимерлерден толық немесе жартылай дайындалған материалдар.

4.698 Гидроокшаулағыш материалдар: Жоғары су өткізбейтін және суға төзімді деңгейлерімен ерекшеленетін материал.

4.699 Жол-құрылыс материалдары: Автомобиль жолдары мен алаңдарын салу үшін қолданылады. Жол-құрылыс материалдарына жататындар - грунтталған, тас және керамикалық материалдар, органикалық және минералды тұтқыр заттектер, бетон және одан жасалған өнімдер. Жол құрылысында молимерлі материалдарды үлдір түзуші қорғаныш жабындары ретінде ең алдымен пайдаланылады.

4.700 Ағаштан жасалған жасанды материалдар: Ағашты, ағаш бөлшектерін, талшықтарды, жоғары температурада қысыммен қабыршақтарды өңдеу жолымен және байланыстырғыш заттектермен (мысалы, синтетикалық шайырмен) немесе цемент ерітіндісімен араластыра отырып, желімдеу арқылы және т.б. жолдармен алынған, конструкциялық, окшаулағыш және ұсақ-түйек композициялық материалдар жасанды ағашқа қарағанда ағаштан жасалған материалдардың жоғары пайдаланылмалы қасиеттері бар, анизотропты қасиеті аз (арболит, ағаш пластинкалар, ағаш талшықты тақталар, ағаштан жасалған қабатты пластинкалар).

4.701 Ағаштан жасалған табиғи материалдар: Табиғи ағаш негізде жасалған конструкциялық, окшаулағыш және ұсақ-түйек материалдар.

4.702 Қызуға берік материалдар: Қызуға берік материалдар, оларға никель, темір, кобальт негізіндегі қоспалар, баяу балқитын металдар мен олардың негізіндегі қоспалар, сонымен бірге кейбір композициялық материалдар

4.703 Дыбысоқшаулағыш материалдар (орамды және плиткалы): Қабатаралық аражабынның ішкі қабырғалары мен арақабырға конструкцияларында (минералданған мақта және шыныталшықты төсеніш және тақта), сондай-ақ машина мен жабдықтар астындағы дірілоқшаулағыш төсемдер (иілгіш газ толтырылған пластмассадан, құйылған немесе кеуекті резеңкеден жасалған) ретінде пайдаланады.

4.704 Дыбысты жұтатын материалдар: Аралық қуысы бар және дыбыс жұтудың қатысты жоғары коэффициентімен (0,2 аса) сипатталатын материалдар.

4.705 Жанбайтын материалдар мен заттектер (күймейтін): Ауада жанбайтын заттектер мен материалдар. Жанбайтын заттектер өрт-жарылысқа қауіпті болуы мүмкін (мысалы, сумен, ауада оттекпен немесе бір бірімен өзара әрекеттесу кезінде бөлінген тотықтырғыштар немесе заттектер) (МЕМСТ 12.1.044).

4.706 Уатылған тастарды елеуден алынған материалдар: Шақпатас өндіру кезінде жартасты тау жыныстарын, майдатасты және қойтастарды уату процесінде алынатын бейорганикалық түйіршікті сусымалы құрылыс материалдары (МЕМСТ 25137).

4.707 Тасты табиғи құрылыс материалдары: Тау жыныстарынан алынған және тастан қалауға, қаптауға, жабын құрылысына, жол төсеу және т.б. үшін қолданылатын материалдар. Өңдеу тәсіліне қарай тасты табиғи құрылыс материалдары келесі негізгі түрлерге бөлінеді - Борпылдақ тау жыныстарын елеу және шаю арқылы алынған, құм мен малтатас; әктастарды, құмдақ және басқа да шөгінді тау жыныстарын өңдеу кезінде алынған кесек тас (жару әдісімен); жеңіл тау жыныстарынан алынған, кесілген тастар мен блоктар (туфтар, ұлутастар және т.б.); жонылған дара тас (бүйірлік немесе ернеулік,

төсемтас, көпірлік және т.б.); қаптайтын тастар, тақталар мен бір қалыпты өнімдер. Тау жыныстары жасанды тасты материалдарды даярлау үшін шикізат, сондай-ақ тұтқыр материалдар ретінде кеңінен қолданылады (керамикалық, жылуоқшаулағыш).

4.708 Жабынды ерітіп дәнекерленген материалдар: Битумдарды түрлендіргіш полимерлер ретінде қолданатын жабынды материалдар. Желімдейтін жағым қажет етілмейді.

4.709 Кенсіз құрылыс материалдары, тығыз толтырғыштарды, сондай-ақ борпылдақ табиғи толтырғыштарды қоса: Тау жыныстарынан, сонымен бірге қоса өндірілген жыныстар мен тау-кен байытылған кәсіпорын қалдықтарынан алынған және олардың химиялық құрамы мен фазалық жағдайын құрылыста өзгеріссіз қолданатын бейорганикалық, қиыршықты, сусымалы құрылыс материалдары (МЕМСТ 25137).

4.710 Сұйық шыны негізіндегі жылу оқшаулағыш материалдар: Сұйық шынының шикізат қоспасына енгізілетін арнайы заттармен химиялық әрекеттесуі нәтижесінде жылумен көпіршіту немесе ісіндіру арқылы алынатын жылуоқшаулағыш бұйым.

4.711 Полимерцементті материалдар: Минералды тұтқырлар (бетондар, ерітінділер, жағымды құрамдар), полимердің түрлендірілген қосымшасы (минералды тұтқыр массасынан 2-3 %) негізіндегі материалдар, әрі полимерлі компонент тікелей дайындалған қоспаға енгізіледі. Полимерцементті материалдар алу үшін суда ерітілетін полимерлерді, сулы дисперсияларды, суда ерімейтін сұйық (сирек ұнтақтәрізді) олигомерлер. Полимерлердің (поливинилацетат, каучук және т.б.) сулы дисперсиялары негізінде полимерцементті материалдар әсіресе көп таралған. Кәдімгі бетондар мен ерітінділермен салыстырғанда полимерцементті материалдар құрылыс материалдарының көбіне жоғары адгезияға, созылуда беріктікке, ұнтақтауға және қарсы әсерлерге, су өткізбеушілікке және электрлік кедергіге қарсы тұтқырлыққа ие болады. Полимерцементті материалдардың ақауы – катаю кезіндегі жоғары кему. Полимерцементные материалдарды әрлеу жұмыстарында пайдаланады (қасбетті әрлеу, едендерді жабу, сылау), жіктерді бітеу, бетон және темірбетон конструкцияларын, жолдар, аэродромдар салуда пайдаланады.

4.712 Мәтке (арқалық): Аспалы төбе бекітілетін ағаш үйлердегі негізгі көтергіш арқалық.

4.713 Мауэрлат: Итарқаның төменгі бөліктеріне сүйеу болатын және имараттың шатырынан түсетін жүктемені таратуға арналған білеу. Тас қабырғаның үстіне орналасады.

4.714 Діңгек: Іргетасқа сүйелген тік оқпаннан (металл, темірбетон, ағаш) жасалған және оның анкерге бекітілген еңіс кергілерін (әдетте болат арқандарды) ұстап тұратын имарат.

4.715 Шыны талшықтарынан алынған бойралар: Жылу-дыбыс оқшаулауға арналған, байланыстырғыш материалы бар, шатасқан шыны талшықтардың тегіс қабаты түріндегі бұйым.

4.716 Шамшырақ (маяк): Навигациялық жабдықтардың жарық оптикалық немесе радиотехникалық құралдарын орналастыруға бағытталған және кеменің бағытын тұспалдауға қажетті мұнара түріндегі имарат.

4.717 Мыс қорытпалар: Қалайы, мырыш, алюминий, қорғасын, никель, марганец, темір, фосфор, кремний және басқа элементтер қосылған мыс негізіндегі қорытпа. Құрамында 45 %-ға дейін мырыш бар мыс қорытпалар іс жүзінде қолданылады, олар

латунь деп аталады.

4.718 Бор: Біркелкі ақ, жұқа қиыршықты жағылатын органогенді-шөгінді жыныс, әктастың түрі. Негізінен теңіз микроорганизмдерінің кальциттен құралған қалдықтарынан тұрады. 91-98 % CaCO_3 тұрады. Пішінді көлемді массасы $1500-1600 \text{ кг/м}^3$, кеуектілігі 40-50 %, табиғи ылғалдылығы 20-35 %-ға дейін, беріктігі 4-5 МПа көп емес. Бор құрылысқа арналған әкті алу үшін, нефелин рудаларын өңдеу кезінде технологиялық шикізат ретінде глинозем, цемент пен сода алуға, портландцемент, шыны өндірісінде, ауыл шаруашылығында, қышқыл топырақты тыңайтуда, резеңке, лак және бояу, полимерлі, қағаз өндірісінде толтырғыш ретінде пайдаланылады.

4.719 Үздіксіз жұмыс істейтін диірмендер: Қаттылығы әртүрлі шикізат материалдарын үздіксіз салу және түсіру арқылы ұсақ және жұқа етіп ұсақтауға (ұнтақтауға) арналған агрегат. Құралымы мен жұмыс принципі бойынша үздіксіз жұмыс істейтін диірмендер - іші қуыс цапфа арқылы салынатын шарлы (цилиндрлі немесе конусты); перифериялық түсірілетін шарлы; құбырлы көп камералы; орталықтан тебетін; шахталық; тербелісті және ағынды болып бөлінеді. Үздіксіз жұмыс істейтін диірмендер айырғышпен тұйық циклда жұмыс істейді.

4.720 Мезгілдік жұмыс істейтін диірмен: Қаттылығы әртүрлі шикізат материалдарын ұсақ және жұқа етіп ұсатуға (ұнтақтауға) арналған, циклдық принциппен - салу, ұнтақтау, түсіру ретімен жұмыс істейтін агрегат.

4.721 Араластырғыш-диірмендер: Балшықты үздіксіз араластыруға және қажетті ылғалдықтағы балшық суспензиясын әзірлеуге арналған машиналар.

4.722 Мембрана: Жұқа, абсолютті иілгіш пластинка немесе қаттылығы иіліміне қарай аз, иілген қабықша түріндегі кеңістіктік конструкция. Мембрана периметріне қарай контурға орналасады. Құрылыста ғимараттар мен имараттарды жабу үшін қолданылады.

4.723 Мергел: Кальцит немесе доломиттен және саз балшықтан тұратын, шөгінді тау жынысы, портландцемент өндірісінде шикізат ретінде қолданылады.

4.724 Мертельдер: Жіктерді қалау және толтыруда отқа төзімді өнімдерді байланыстыруға арналған (негізінде суды қосқаннан кейін), майда ұсақталған отқа төзімді қоспа. Мертельдер шамотты, жоғары глиноземді, династы және магнезиялы болып бөлінеді. Шынында отқа төзімді мертельдер, қатаятын мертельдер, гидравликалық цемент қосымшалар құрайтын және бөлмелік температурада немесе қыздыруда қатаятын химиялық байланыстырғышы бар мертельдер болып ажыратылады. Мертельдерді өндірістік пештер мен құрылғыларда қолданады.

4.725 Құралымның металлдандырылған қорғаныш жабыны: Құралымның немесе оның элементтерінің қорғалатын бетіне балқытылған металл бұрку жолымен жағылған қорғаныш жабын.

4.726 Металл бұйымдар (метбұйымдар): Болат сымнан, созбасымнан немесе лентадан дайындалған өнеркәсіптік немесе кең ауқымды мақсаттағы әртүрлі номенклатуралы стандартталған бұйымдар (пісіретін электродтар, торлар, тартпалар, бекіткіш бұйымдар - бұрандамалар, сомындар, шегелер, түйреуіш-шеге, бұрамалар, тойтармалар, бұрама шегелер және басқалар).

4.727 Металл профильдер: Көлденең қимасы түрлі формадағы илемді бұйымдар (профиль).

4.728 Металлағаш құралымдар: Ағаштан және металдан жасалған құралымдар,

онда созылған элементтер болаттан, ал сығылған немесе сығылған-майысқан элементтер ағаштан жасалады.

4.729 Металлоизол: Екі жағынан да битуммен қапталған, қалыңдығы 0,4-0,2 мм металл жұқалтырдан тұратын, орамды гидроизоляциялық материал; жерасты және гидротехникалық имараттарда желімделген гидрооқшаулағыш ретінде қолданады.

4.730 Металлопласт: Қалыңдығы 0,05-1 мм бір немесе екі жақты жабыны бар полиолефиннен, поливинилхлоридтен, фторпластан, полиамидтерден және басқа да полимерлерден, қалыңдығы 0,3-1,2 мм металл беттен жасалған материал.

4.731 Металлжабын: Металл (басқа химиялық құраммен) немесе бейметалл өнімдердің беттерінде қапталған, металдан немесе металл қоспалардан жасалған жабын. Металл жабын өнімдерді тоттанудан қорғайды, олардың тозудан төзімділігін көтереді, декоративті мақсаттарға пайдаланады.

4.732 Металл полимерлер: Металл ұнтақтар немесе талшықтар ретінде толтырғыштар құрайтын, синтетикалық шайыр мен каучук, термопластар негізіндегі материалдар.

4.733 Металлдар: Жоғары жылу өткізгіштігі мен электр өткізгіштік, созылмалық, жылтыраған және т.б. өзіне тән қасиеттері бар, олардың кристалды торында электрондардың еркін орналасуына негізделген жай заттектер. Бұл қасиеттерге шамамен 80 химиялық элементтер мен көптеген металл қоспалар ие болған. Барлық металдар мен қоспалар қара (оларға темір және оның негізінде қоспалар; олардың үлесіне әлемде шығарылатын металл өнімдерінің шамамен 95 % келеді) және түрлі түсті немесе нақтырақ айтсақ темір емес (барлық қалған металдар мен қоспалар) болып бөлінеді.

4.734 Түрлі-түсті металдар: Таза күйінде құрылыста тым аз қолданады. Жеңіл және ауыр болып бөлінетін, түрлі-түсті металдардың қоспалары әсіресе жиі қолданылады.

4.735 Қара металдар: Көміртектен бірге темірдің қоспасын көрсетеді. Бұдан басқа, олардың құрамында көп немесе аз мөлшерде басқа да химиялық элементтер (кремний, күкірт, фосфор) болады. Қара металдарға арнайы қасиет енгізу мақсатында олардың құрамына жақсартатын немесе қоспалы қосымшалар (никель, хром, мыс) енгізеді. Қара металдарды құрамындағы көміртекке қарамастан шойын және болат деп бөледі.

4.736 Шағын қадалар: Ауданы 300 см² ге дейінгі және ұзындығы негізінен 2,5 мден 5,5 мге дейінгі дөңгелек, тікбұрышты немесе трапеция тәрізді көлденең қиманың шағын темірбетонды қағылмалы және құйма қадалары.

4.737 Микроқұрылым: Белгілі бір өзара байланысы мен өзара ілінісу тәртібі бар микробөлшектердің кеңістіктегі орналасуы. Құрылыс материалдарының әр түріне байланысты микробөлшектердің өзара байланысы иондық, коваленттік, молекулалық, сутектік немесе металдық типтер болады. Коагуляциялық, конденсаттық және кристалданған біртектес микроқұрылымдар болып бөлінеді.

4.738 Тау жынысының микроқұрылымы: Тау жынысындағы минералдық түйіршіктердің және түйіршікаралық шекаралардың құрылымы.

4.739 Шағын сызаттар: Бетонға қатысты - бүліну механикасына сәйкес шағын сызаттар класына бетонның созылуға беріктігіне тең келетін кернеумен өзара тартылатын бойлық жиектерінің ашылу арақашықтығынан аспайтын сызаттар жатады.

4.740 Іші қуыс алюминий силикатты микросфералар: Көмірді жоғары технологияда лаулатып жағу кезінде пайда болған, шыныкристалды алюминий силикатты

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

шарлар. Жылу электр станциясының ең бағалы компоненттері болып табылады. Диаметрі 10-нен бірнеше жүз мкм жылтыр беті бар, іші қуыс, орташа алғанда шамамен 100 мкм силикатты шарлардың пішіндерін көрсетеді. Қабырғалары тегіс борқылдақ, қалыңдығы 2 ден 10 мкм-ға дейін. Бөлшегінің ішкі қуысы азотпен және көміртектің қос тотығымен толтырылған. Микросфераның бірегей қасиетінің жиынтығы - тығыздығы төмен, аз мөлшерде, сфералық пішінде, жоғары қаттылығы мен балқу температурасы төмен, химиялық инерттілігі микросфераның заманауи өндірісте қолдануына кеңінен жол ашады. Құрылыста микросфераның алюминий силикатты салалары аса жеңіл бетондар, әктасты және сұйық ерітінділер, цементтер, сылақтар, жабынды және дыбысоқшаулағыш материалдар даярлауда, керамика өндеуде (отқа төзімді материалдар мен кірпіш, керамикалық жабындар, оқшаулау материалдары), пластидтер (нейлон, полиэтилен, полипропиленді және басқа да әртүрлі қаттылығы бар материалдар) әзірлеуде пайдаланылады.

4.741 Минералит: Жанбайтын аражабын, баспалдақ, едендер және т.б. даярлау үшін қолданылатын асбесті цемент.

4.742 Минералдық мақта бұйымдар: Байланыстырғыш сіңдірілген немесе эластикалық материалдардан айналдыра жабу арқылы жіппен (сыммен) тігіп біріктірілген минерал мақта талшықтар негізіндегі тақталар және бойра.

4.743 Клинкердің минералогиялық құрамы: Химиялық анализ деректері негізінде есептеу жолымен анықталатын негізгі клинкерлік минералдардың болуы.

4.744 Цементке қосылатын минералдық қоспа: Белгілі бір сапа көрсеткішіне жету және (немесе) отын-энергетика ресурстарын үнемдеу мақсатымен цементке енгізілетін материал.

4.745 Арқалықтың ең қысқа биіктігі: Арқалықтың барынша төмен биіктігі, бұл кезде иілім шекті нормаланған шамадан төмен болады, алайда есептеу бойынша материалдың беріктігі толығымен пайдаланылады.

4.746 Циклдың ең төмен қысымы: Үлгідегі алгебралық мәні бойынша ең төмен қысым.

4.747 Арматураның сырықтары арасындағы ең аз арақашықтық: Арматуралық сырықтың жарық түскендегі сырықтар арасындағы ең жақын арақашықтығы, ол арматураның бетонмен бірлескен жұмысын; арматураны анкерлеу және түйістіру мүмкіндігін; құралымды сапалы бетондау мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Ол арматураның диаметріне, бетонның ірі толтырғышының өлшеміне, элементте арматураның бетондау бағытына қатысты орналасуына, бетонды төсеу және бекемдеу тәсіліне байланысты алынады. Арматураның сырықтары арасындағы арақашықтық - арматура диаметрінен кем емес және кемінде 25 мм болуға тиіс. Қысылған тар жағдайларда арматураның сырықтарын топтап (шоғырлап), сырықтар арасында саңылау қалдырмай орналастыруға рұқсат етіледі. Бұл ретте шоғырлардың жарық түскендегі арақашықтығы арматура шоғыры қимасының ауданына тең болатын шартты сырықтың келтірілген диаметрінен кем болмайтындай етіп алынады.

4.748 Мипора: Мочевиноформальдегидті шайырлар негізіндегі қатты пенопласт.

4.749 Көп қабатты қабырғалар: Құралымдық қабаттар арасында жүктеменің таралуын қамтамасыз ететін қатты немесе икемді байланыстармен өзара қосылған жеңілдетіп қаланған қабырғалар және қапталған қабырғалар. Көп қабатты қабырғалардың беріктігін есептеу кезінде екі жағдай бөліп көрсетіледі:

- қабаттардың қатты қосылуы. Қабаттардың түрлі беріктігін және серпімділік қасиеттерін, сондайақ олардың қабырғадағы бірлескен жұмысы кезіндегі беріктігінің толықтай пайдаланылмауын қима ауданын негізгі көтергіш қабаттың материалына келтіру жолымен есепке алу керек. Барлық күштердің эксцентриситеттері келтірілген қиманың осіне қатысты анықталуға тиіс;

- қабаттардың икемді қосылуы. Әрбір қабатты өздері қабылдайтын жүктемелерге жеке есептеу керек, жабындар мен аражабындардан түсірілетін жүктеме тек ішкі қабаттарға берілуге тиіс. Жылу ұстағыштың өз салмағынан түсетін жүктемені көтергіш қабаттарға олардың қимасына барабар етіп бөлу керек.

4.750 Бетонның түрлендіргіштері: Органикалық және бейорганикалық қоспалар (табиғи немесе жасанды заттар), оларды бақыланатын мөлшерде бетон құрамына енгізу есебінен бетон қоспасының немесе бетонның қасиеттері қажетті бағытта реттеледі, не бетонға өз табиғатына тән емес арнаулы қасиет беріледі, не цементті үнемдеуге қол жетеді.

4.751 Түрлендіру: Ағаштың физика-механикалық, жылу физикалық, триботехникалық, биохимиялық және басқа қасиеттерін ағаштан жасалатын бұйымдарды пайдалану жағдайларына қатысты бағдарлы түрде өзгерту.

4.752 Таскесте: Әртүрлі материалдардан жасалған, ерітіндіде немесе жағымда қабырғаның, күмбездің немесе еден беттерінде күшейтілген инкрустация және интарсиядан ерекше негізді қолданбастан) суретті толық жабатын өрнек немесе сюжетті композиция. Мозайканы жасау үшін түрлі-түсті тастар, смальта (шыны қоспалардың әртүрлі бөліктері), түрлі-түсті керамикалық плитка және т.б. қолданылады.

4.753 Көп қабатты қабырғалар: Құралымдық қабаттар арасында жүктеменің таралуын қамтамасыз ететін қатты немесе икемді байланыстармен өзара қосылған жеңілдетіп қаланған қабырғалар және қапталған қабырғалар. Көп қабатты қабырғалардың беріктігін есептеу кезінде екі жағдай бөліп көрсетіледі:

- қабаттардың қатты қосылуы. Қабаттардың түрлі беріктігін және серпімділік қасиеттерін, сондайақ олардың қабырғадағы бірлескен жұмысы кезіндегі беріктігінің толықтай пайдаланылмауын қима ауданын негізгі көтергіш қабаттың материалына келтіру жолымен есепке алу керек. Барлық күштердің эксцентриситеттері келтірілген қиманың осіне қатысты анықталуға тиіс;

- қабаттардың икемді қосылуы. Әрбір қабатты өздері қабылдайтын жүктемелерге жеке есептеу керек, жабындар мен аражабындардан түсірілетін жүктеме тек ішкі қабаттарға берілуге тиіс. Жылу ұстағыштың өз салмағынан түсетін жүктемені көтергіш қабаттарға олардың қимасына барабар етіп бөлу керек.

4.754 Жайтартқыш: Ғимараттарды және өндірістік, көліктік, коммуналдық, ауыл шаруашылығы мен басқа да имараттарды жайдың тікелей соққысынан қорғайтын құрылғы.

4.755 Сұйық әк: Избесті судағы $\text{Ca}(\text{OH})_2$ избесті су ерітіндісі.

4.756 Цемент сұйығы: Цемент бетоннан оның тығыздалуының соңғы сатысында, құралымның немесе жабындының монолит элементінің жоғары тығыздығына жеткен кезде бөлінетін сұйық тәрізді орта.

4.757 Тұтасқұйма: 1. Тұтас тас үйіндісі; 2. Тұтас тастан ойылған, бүтін имарат немесе оның бөлігі.

4.758 Мономер: Әр молекуласы бір не бірнеше құрамдас немесе қайталама буындарды құрай алатын заттек.

4.759 Тұтас құйма құралымдар: Тікелей құрылыс объектісінде біртұтас етіп (тұтас құйма) орындалған (негізінен бетон және темір бетон) құралымдар.

4.760 Қыш тақтайшаның жинақтау беті: Тақтайшаның қалаған кезде қабырғаға немесе еденге жанасатын беті.

4.761 Тұтас құйма түйіс: Аражабын тақталары болатын құрама панель қабырғалардың келбеу түйісі, онда сығатын тік жүктеме аражабын тақталарының шеті арасындағы қуысқа төселген тұтас құйма бетон қабаты арқылы беріледі (тұтас құйылған түйіс).

4.762 Анкерлік жинақтау тесігі: Металл ұстындардың, фермалардың, аркалықтардың тірек тақтасындағы диаметрі анкердің диаметрінен 2,0-2,5 есе үлкен болатын, кейіннен тірек тақтаға пісіріп бекітілетін тікбұрышты шайбамен жабылатын тесік, құралымды жинақтау кезінде оны жобалық қалыпқа орнату үшін көзделеді.

4.763 Жинақтау түйістері: Элементті тұтастай тасымалдау мүмкін болмағанда немесе прокат профильдердің ұзындығы жеткіліксіз болғанда құралымда көзделетін түйістер Жинақтау түйістері құралымды бастапқы элементтер немесе бастапқы маркалар деп аталатын жеке бөліктерге бөледі

4.764 Жинақтау бұрандамасы: Ағаш элементтердің түйіспелі қосылу тораптарындағы ағашты түйреп бекіту кезінде тораптың бұзылуына кедергі келтіретін металл байланыс

4.765 Монтмориллонит: $(\text{Si}_8)^{\text{IV}}[\text{Al}_{3,33}(\text{Mg}_{0,67};\text{Na}_{0,67})]^{\text{VI}}\text{O}_{20}(\text{OH})_4$ идеалды формуласы және $\text{SiO}_2 - \text{Al}_2\text{O}_3 = 4,8 - 2,0$ қатынасы болатын қабатталған силикат.

4.766 Морилка: Табиғи құрылымын күңгірттемейтін, ағаштың түсін өзгертпейтін табиғи түрдегі бояғыш зат.

4.767 Аязға төзімді профиль: Орташа айлық температурасы қаңтар айында минус 20°C (ұзақ мерзімге жарамдылыққа сынау кезіндегі бақылау жүктемесі - минус 55°C) болатын аудандарда қолдануға арналған профиль.

4.768 Асбестцемент бұйымдардың аязға төзімділігі: Асбестцемент бұйымның суға қаныққан күйде ауыспалы қатыру және еріту циклдарының нормативтік санына бұзылу белгілерінсіз шыдау қабілеті.

4.769 Асбестцемент бұйымдардың аязға төзімділігі: Асбестцемент бұйымның суға қаныққан күйде ауыспалы қатыру және еріту циклдарының нормативтік санына бұзылу белгілерінсіз шыдау қабілеті.

4.770 Бетонның аязға төзімділігі: Бетонның дымқылданған күйде қату мен ерудің көп қайтара алмасуынан болатын бұзу әсеріне қарсыласу қабілеті. Бетонның аязға төзімділігі, әдетте, су сіңірілген бетон үлгілерді стандартты режим бойынша қатыру мен еріту кезінде экспериментті түрде анықталады және үлгілер беріктігі, массасы төмендеуінің, сыртқы түрі өзгеруінің нормаланған мөлшеріне дейін шыдаған сынақ циклдарының санымен сипатталады. Бетонның аязға төзімділігі F15 F1000 дейінгі маркалармен сипатталады.

4.771 Қыш тақтайшаның аязға төзімділігі: Тақтайшаның белгілі бір жағдайда қатыру және еріту циклдарының белгілі бір санынан кейін жылтыратылған бетінде ақау пайда болмай және (немесе) қыш бұзылмай шыдау қабілеті.

4.772 Цементтің аязға төзімділігі: Цемент тасының көп қайталанған ауыспалы қатыру мен ерітуге қарсы тұру қабілеті.

4.773 Мусковит: Слюда, ақ слюда топтарындағы тау жынысын түзуші минерал.

Слюда­лы ұнтақ даярлауда пайдаланылады (жабын толын, слюда­лы картон, отқа төзімді бояулар және т.б. даярлауда).

4.774 Жалғастырғыш (муфта): Білік, тартым, құбырлар, арқандар, шғырсымдар, арматуралар және т.б. біріктіретін құрылғы.

4.775 Жаға: Жағалау белдеуі бойы орналасқан қоршау немесе қорғаныс құрылысы (МЕМСТ 19185). Жаға қалалық және порттық болып бөлінеді.

4.776 Бетон қабаты: Тасты немесе бетонды тасты беттердің үстіндегі бетон қабаты.

4.777 Бетонды шашырату: Құмнан, қиыршықтастан немесе ұсақталған тастан, судан және, ереже бойынша, ұстасу мен қатуды тездететін арнайы қоспадан тұратын бастапқы қоспаның жұмыс бетіне сығылған ауаның қысымымен жағу (шашырату) нәтижесінде алынатын беріктігі жоғары, тез қататын бетон.

4.778 Ісіну: Қатты дененің сұйықты немесе оның буын сіңіру процесі, бұл процес осы дене көлемінің ұлғаюымен қатар жүреді.

4.779 Үстелеу: Бұйымның бетіне металл қабатын дәнекерлеу арқылы жағу тәсілі. Құрылыста үстелеуді жол құрылысы техникасының осі, білігі және басқа да бөлшектерінің қалпына келтірілетін бетіне таспаны электр импульстік түйістіріп дәнекерлеу кезінде пайдаланады.

4.780 Аспа: Қабырғалық конструкциялары жоқ немесе жартылай (50 % алаңнан артық емес) жаппай қабырғалық қоршауы бар бір қабатты, шатырсыз, жылытылмайтын құрылыс.

4.781 Пластинкалы сыналар: Ағаш құралымдарының элементтерін қосу үшін қолданылатын, икемділігі мардымсыз болып келетін болат немесе ағаштың қатты түрлерінен жасалған ағаш пластинкалар.

4.782 Сына: Әдетте болаттан (кейде басқа да материалдан, пластмасса­дан немесе ағаштан) жасалатын, алдын-ала бұрғыланған, саңылауға немесе ұяшыққа тығыз орналасқан және оның осіне перпендикуляр әсер ететін жүктемелерді беру үшін қолданылатын цилиндр шыбық немесе пластина.

4.783 Үшкір емес нагель: Біріктірілетін элементтердің денесіндегі жасырын нагель.

4.784 Цилиндрлік сыналар: Алдын ала жасалған тесіктерге орнатылатын ағаш құралымдар элементтерінің қосылысы болат немесе ағаштың қатты түрлерінен жасалған ағаш, саңылаусыз немесе өтпелі қосылыстар.

4.785 Пластинкалық нагель: Болаттан немесе қатты ағаштан жасалған, топтастырылған ағаш білеулері арасында орнатылатын пластинка түріндегі нагель.

4.786 Өтпелі нагель: Ұзындығы бекітілетін элементтердің жалпы қалыңдығына тең немесе одан асатын нагель.

4.787 Тіреуішті бастиек: Балғамен соққан кезде бұзылудан қорғау үшін темірбетон тіреуіштің басына кигізілетін металл құйма.

4.788 Конструкцияның сенімділігі: Конструкцияның қасиеті талап етілетін режимдерге және пайдалану, техникалық қызмет көрсету, жөндеу, сақтау және тасымалдау шарттарына сәйкес уақтылы мәнін, берілген шектеулерде орнатылған пайдалану көрсеткіштерін сақтай отырып, қызметтерді орындау.

4.789 Зімпара: Магнетитпен, сынғыш слюдалармен, шпинельмен, гранатпен, кварцпен, гематитпен, пиритпен және басқа минералдармен қоспада корундадан тұратын жұқа және ұсақ түйіршікті қара түсті тау жынысы. Абразивтік материал ретінде қолданылады.

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

4.790 **Төсеме:** Жабындар аралығы арасында немесе аралықтар үстіне төселетін ағаш төсем.

4.791 **Қаптама:** Тақта кесіндісі немесе металл пластинка түрінде қаптама бөлшек.

4.792 **Біріктіргіш қаптама (металконструкцияларды дәнекерлеп біріктірулер):** Конструкция элементтерін біріктіру үшін қызмет көрсететін және біріктіруде күштеуді бөлуді қамтамасыз ететін қаптама.

4.793 **Жақтау:** Есік немесе терезе ойықтарын жиектейтін сәндік жұқа тақтайша.

4.794 **Балқытып қаптау:** Бөлшектің бетіне металл қабатын дәнекерлеу арқылы жағу тәсілі. Балқытып қаптастыруды жаңа бөлшек дайындау және тозған бөлшектерді қалпына келтіру үшін қолданады. Балқытып қаптауды балқуға дейін қыздырылған бұйымның бетіне балқыған металды жағу арқылы жүргізеді. Балқытып қапталған қабат негізгі металмен тұтас бір зат жасайды, бұл ретте оның химиялық құрамының негізгі металдың құрамынан елулі айырмашылығы болады. Балқытып қапталған металдың қалыңдығы 0,5 мм-ден 10,0 мм-ге дейін және одан да артық болады.

4.795 **Толтырғыш:** Органикалық тұтқырға күрделі материалдардың қасиеттерін арзандату немесе жақсарту үшін қосылатын жұқа ұнтақталған минерал (бояу құрамдары, асфальт бетондар және ерітінділер, битумдық мастикалар, резеңке және пластмасса материалдары).

4.796 **Лакбояу материалы үшін толтырғыш:** Лакбояу ортада ерімейтін, белгілі физикалық қасиеттерге бағытталған әсері үшін пигменттелген лакбояу материалдарының құрауышы ретінде қолданылатын түйіршіктелген немесе ұнтақ тәріздес формадағы зат (МЕМСТ 28246).

4.797 **Полимер материалдарға арналған толтырғыштар:** Суда, еріткіштерде және дисперсті ортада ерімейтін бейорганикалық және органикалық заттар. Полимер материалдарға арналған толтырғыштар құрылымы бойынша үш топқа бөлінеді -

- ұнтақ тектес (ағаш ұнтағы, каолин, тальк және т.б.);
- талшықты (асбест, шыны және синтетикалық талшықтар) және
- табақтық (қағаз, мата, ағаш шпоны).

4.798 **Полимерлік желімді толтырғыш:** Консистенцияны және / немесе пайдалану қасиеттерін реттеу үшін қолданылатын полимерлік желімнің қатты ерімейтін компоненті (МСТ 28780).

4.799 **Қақпалар бағыттағышы:** Қозғалмайтын көтергіш элементтер, онда қақпаның бір бөлігі жылжиды немесе тіреледі.

4.800 **Роллет үшін бағыттағыш:** Роллеттік төсем қозғалысының бағыты үшін қолданылатын, оның шет жақтары бойынша орнатылған және қабырға саңылауына бекітілетін конструкция элементі.

4.801 **Көтергішті бағыттағыш:** Оны көтерген (түсірген) кезде жүк көтергіш құрылғының жылжу бағытын анықтайтын мачтаның немесе шахтаның металконструкция элементі.

4.802 **Өсіру:** Ортақ осі бар екі немесе одан да көп тік элементтердің биіктігі бойынша қштастыру.

4.803 **Келте итарқа:** Еңісті итарқалық аяқпен және шатыр салмағы арасында домалау учаскесін қолдайтын қысқартылған итарқалық аяқ.

4.804 **Панельдің сыртқы әшекейлік қабаты:** Панельдің сыртқы (қасбеттік) бет

жағында орналасқан және тек қана әшекейлік қызмет атқаратын негізгі емес қабаты. Панельдің сыртқы әшекейлік қабаты бір немесе екі қабат болып жағылатын әрлеу қабатынан немесе панельдің бетіне қажетті түс және фактура беретін қорғаныш функциясын орындамайтын қаптамадан тұрады.

4.805 Панельдің сыртқы қорғаныш-әшекейлік қабаты: Панельдің сыртқы (қасбеттік) бет жағында орналасқан және пайдалану процесінде панельдің негізгі қабаттарын сыртқы климат әсерінен қорғауға (немесе оның қарқындылығын кемітуге) арналған, әшекейлік қызмет атқаратын негізгі емес қабаты. Панельдің сыртқы қорғаныш-әшекейлік қабаты мынадай бір немесе бірнеше қабаттан - ерітінді немесе бетон қабатынан; тақтайшалар немесе табақ бұйымдар қаптамасынан, әрлеу жабындысынан, суқашқыл жабындыдан немесе қорғаныштық немесе әшекейлік функция орындайтын басқа да материалдар мен бұйымдардан тұрады.

4.806 Саптама: Қадалар немесе шпунтиндер бірқатар бастарының үстіне төселген көлденең білеу.

4.807 Мембраналы сорғы: Лай, абразивті және аса жебір емес суспензиялар мен сұйықтарды 0,01 МПа-дан 3,00 МПа-ға дейін қысыммен соруға арналған машина. Мембраналы сорғының жұмыс принципі сорылатын сұйығы бар клапанды қорап пен жұмыс сұйығының (су немесе май) тұрақты мөлшері толтырылған сорғының жұмыс істейтін бөлігін (поршеньді немесе плунжерлі) тұмшалап бөліп тұратын резеңке мембрананы қолдануға негізделген

4.808 Төсем: Тірек көтергіш құралымдарға (қабырғалар, арқалықтар, беларқалар, жүгіртпелер) орнатылатын және көп қабатты ғимараттарда еденді орналастыруға, өндірістік ғимараттарда - төбе жабындысын немесе технологиялық жұмыс алаңдарын орнатуға және т.с.с. арналған ғимарат аражабынының немесе жабынының элементі.

4.809 Диагонал төсеу: Төсем әдетте ағаш болады, оның элементтері тіреуіш конструкцияларға кейбір бұрышпен орналасқан.

4.810 Үйме: Инженерлік жер құрылысы, табиғи және (немесе) техногендік топырақтан жасалатын, оның шегінде жер қабатының барлық беті жер деңгейінен жоғары орналасқан

4.811 Арматураны керу: Алдын ала кернеу берілген темірбетон құралымды дайындау кезіндегі технологиялық операция, ол құралым бетонын кейіннен сығу мақсатымен кернеулі арматураның ұзақ уақыт (құралымды пайдаланудың бүкіл мерзіміне) созылу күшін қамтамасыз етеді.

4.812 Саңылау жапқышы: Конструкциялардың ұштасатын элементтері арасында саңылауларды жабу үшін жолақты қаптама түрінде тар поғонаждық бұйым.

4.813 Талшықты емес қосындылар: Мақтадағы әртүрлі пішіндегі балқыманың талшықты емес бөлшектері.

4.814 Сырлардың толық күйдірілмеуі: Күйдіру температурасының жеткіліксіздігінен сырдың жылтыр емес, күңгірт болуы.

4.815 Сызықтық емес серпімді материал: Салмақ түсіру және салмақтан босату кезінде деформациялар мен кернеулер арасындағы бір ғана сызықтық емес немесе кесек-сызықты тәуелділікпен сипатталатын шартты материал.

4.816 Бейорганикалық полимерлер: Негізгі тізбегінде көміртегі жоқ, сондай-ақ органикалық бүйірлік тобы болмайтын полимерлер. Бейорганикалық полимерлер

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

тығыздығының және ұзақ уақыт жылуға төзімділігінің жоғарылығымен ерекшеленеді, бірақ олар икемділігі жоғары күйде ұзақ уақыт бола алмайды, осал және динамикалық жүктемені нашар көтереді. Бейорганикалық полимерлер табиғи (асбест) және жасанды (қыш) болуы мүмкін.

4.817 Бейорганикалық талшық: Бейорганикалық металл емес заттардан жасалған талшық.

4.818 Салмақ түсірілмейтін панель: Ғимараттың құралымдарын (терезе және есік блоктарынан және жеңіл терезе аралық қосымшаларынан басқа) тіреуге арналмаған панель.

4.819 Тығыз толтырғыштарды қоса алғанда, руда емес құрылыс материалдары, сондай-ақ кеуек табиғи толтырғыштар: Тау жыныстарынан, оның ішінде жолай өндірілетін жыныстар мен кен-байыту кәсіпорындарының байыту қалдықтарынан алынатын және құрылыста химиялық құрамы мен фазалық күйі өзгертілмей қолданылатын бейорганикалық түйірлі сусыма құрылыс материалдары.

4.820 Жанбайтын материал: Оттың немесе жоғары температураның әсерінен жалындап жанбайтын, бықсымайтын және көмірленбейтін материал.

4.821 Көтергіш панель: Ғимараттың құралымдарын тіреуге арналған панель.

4.822 Көтергіш жүйе: Тұтастай алғанда ғимараттың беріктігін, қатаңдығын, орнықтылығын және кеңістікте өзгермеуін қамтамасыз ететін, сырықты, жазықты немесе көлемдік элементтерден тұратын кеңістік құралым, ғимараттың негізі.

4.823 Қаданың көтеру қабілеті: Есептеулер немесе дала сынақтарының нәтижелері бойынша анықталатын жалғыз қаданың топырақ негізінің көтеру қабілеті.

4.824 Ферманың төменгі белдемі: Созу күштерін қабылдайтын, итарқа фермаларының төменгі бөлігінде орналасқан элементтер (сырықтар).

4.825 Нитрожылтырсыр (нитролак): Еріткіштер, жұмсартқыштар, шайырлар мен бояғыштар қосылған органикалық ерітінділердегі нитроклетчатканың коллоидтық ерітіндісі. Нитролак ауа-райына берік, майлы лактардан тез кебеді, жақсы жалтырлайтын икемді үлдірді түзейді.

4.826 Нитроэмаль: Нитролактағы дақтар мен толтырғыштардың суспензиясы.

4.827 Итарқа аяғы: Екі тіректегі көлбеу арқалықтар, олардың жоғарғы ұштары ат тәрізді жүгірпеге тіреледі, ал төменгісі жүктемені мауэрлатқа береді.

4.828 Үлгінің номиналды диаметрі:

- сырықты арматура үшін көлденең қимасының көлемі бойынша үлкендігі бірдей жұмыр сырықтардың номиналды диаметріне тең;

- сырықты арматуралық болаттың беріктелген созындысы үшін сырықтың созылғанға дейінгі номиналды диаметріне тең;

- арматуралық сым үшін сымға периодтық (кезеңдік) профиль қондырылғанға дейінгі оның номиналды диаметріне тең;

- арматуралық арқандар үшін олардың номиналды диаметріне тең диаметр.

4.829 Ағаштың нормаланған ылғалдылығы: Ортаның температурасы (20 ± 2)°C және салыстырмалы ылғалдылығы (65 ± 5) % күйінде қабыл алатын тепе-теңдік ылғалдылығы.

4.830 Арматураның нормативтік кедергісі: Бақыланатын ең аз мәндер, олар - сырықты арматура, беріктігі жоғары сымдар және арматуралық арқандар үшін физикалық

немесе шартты аққыштық шегінде; кәдімгі арматуралық сым үшін үзілу күшінің қиманың номиналь ауданына қатынасы ретінде анықталатын үзілуге уақытша кедергінің 0,75ке тең болатын кернеу алынады.

4.831 Қалыпты қоюлық: Белгілі бір икемділіктегі қамыр тектес зат алуға қажетті минералды тұтқыр массаға пайызбен шаққандағы судың мөлшері. Қалыпты қоюлық шамасы тұтыр заттың суды қажет етушілігін сипаттайды.

4.832 Қалыпты сұйықтар (таза және ерітінділер): Сыртқы әсер болмаған кезде макроскопиялық біртектес және изотропты сұйықтар. Қыздырған немесе тығыздығы кеміген кезде олардың қасиеттері (жылуөткізгіштік, тұтқырлық, өздігінен диффузиялану және басқа), әдетте, газдардың қасиеттеріне жақындау жағына қарай өзгереді. Кристалдану температурасына жақындағанда қалыпты сұйықтар қасиеттерінің көбі (тығыздық, сығылғыштығы, жылу сыйымдылығы, электр өткізгіштігі және басқа) тиісті қатты заттардың дәл осындай қасиеттеріне жақын.

4.833 Қалыпты импеданс (қарсылық): Үлгінің бетінде дыбыстық қысымның қалыпты тербелу жылдамдығына қатынасын көрсететін кешенді шама.

4.834 Бетонның нормаланған тығыздығы: Нормативтік-техникалық және жобалық құжаттамада көрсетілген беріктік (жобалық және аралық уақыттағы, босатылу, беру) мәні.

4.835 Ерітіндінің нормаланған тығыздығы: Мемлекеттік стандарттарда немесе белгіленген тәртіппен бекітілген нормативтік-техникалық құжаттамада көрсетілген қатайған құрылыс ерітіндісінің беріктігі (жобалық марка).

4.836 Бекіткіш: Тік тіреуіштердің тіреуіш қималарын (үстіңгі және астыңғы) бекітетін қаңқалы ғимараттың периметрі бойынша тұйықкөлденең рама.

4.837 Бетонның сусыздануы: Қатайтын немесе қатайған бетоннан оның кеуектері мен капиллярындағы бос немесе механикалық байланысқан суды шығару процесі.

4.838 Қаптама: Даналанып алынған немесе қатты табакты бұйымдардан тұратын конструкцияның сыртқы сәндік немесе қорғаныс қабаты.

4.839 Қаптамалық ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта: Бір немесе бірнеше қабаты әрлеу материалдарымен қапталған ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта.

4.840 Қаптамалық профильдер: Терезе жақтауларын әрлеуге арналған профильдер (бұрыштамалар, жақтаулар, жапқыштар және т.с.с.). Қаптамалық профильдер түрлі жүйелерді құруы мүмкін.

4.841 Байытылған құм: Түйіршікті құрамы жақсартылған, арнайы байыту жабдығын қолдану арқылы алынған және фракцияларға бөлінбей жеткізілетін құм.

4.842 Тұсқағаз: Әдетте қағаз негізде, тұрғын және қоғамдық ғимараттарда бөлмелердің қабырғалары мен төбелеріне жабыстыру үшін қолданылатын әрлеу материалы (көбінесе орамдық).

4.843 Бетон отсауыт: Үш немесе төрт жақтан конструктивтік элементті қамтитын күштейтін бетон қабаты; қажент болған кезде армирленген бола алады.

4.844 Қабы: Екі қисық сызықты беттермен шектелген, олардың арасындағы арақашықтық конструкцияның қалған өлшемдерімен салыстырғанда (қабық қалыңдығы) аз болатын кеңістікті конструкция.

4.845 Ойыс қабық: Төменге қарай шығыңқы қабық.

4.846 Шығыңқы-ойыс қабық: Ершік тәрізді қабық, оның басты қисығында әртүрлі

белгілер бар.

4.847 Екі жақты қисық қабығы: Бетінде теріс гаусс қисығы бар қабық.

4.848 Жазық қабықтар: Жеке тұрғанда немесе көп толқынды етіп құрастырады. Алғашқылары қоғамдық ғимараттарда, соңғылары – өнеркәсіптік ғимараттарда басымырақ қолдануға ие болды. Қоғамдық ғимараттарда жазық жинақ қабықтар жоспардағы қабырға өлшемдері 18х18 до 60х60 м квадрат ғимараттар үшін типтелген. Тәжірибеде 100—150 м аралықтар жабындары үшін жазық қабықтарды қолдану жағдайлары бар.

4.849 Қысыммен өңдеу: Пластикалық деформациялануды немесе материалды бөлуді көздейтін өңдеу, материалды қысыммен бөлу кезінде жоңқа түзілмейді. Көлемдік және беттік қысыммен өңдеу қолданылады. Қысыммен өңдеудің көлемдік түрлеріне - илемдеу, ширату, қалыптау, баспалау және соққылау, ал беттік өңдеуге ағынды ұсақтап бекемдеу, болат шарикпен бүрлеу, центрден тепкіш-шарикті бекемдеу, алмазды тегістеу және басқалар жатады.

4.850 Ағашты өңдеу: Сыртқы әсерлердің (механикалық, химиялық, радиациялық және басқа) ықпалынан материалдың пішінін немесе тұтыну қасиеттерін өзгертетін процестер жиынтығы.

4.851 Сынауға арналған үлгі: Құралымның сынауға жарамды жинағы (оның бір бөлігі) немесе бұйым, олардың техникалық сипаттамалары сынау орталығына (лабораторияға) ұсынылған нормативтік және конструкторлық ілеспе құжаттамаларға толықтай сәйкес келеді.

4.852 Кратерлердің түзілуі: Пленкаларда қатқаннан кейін сақталатын, дөңгелек пішіндес кішігірім терең ойыстардың пайда болуы.

4.853 Көпіршіктің түзілуі: Пленкаларда жабынның бір немесе бірнеше қабатын жергілікті ысырып алу кезінде пайда болатын дөңес деформация.

4.854 Асбестцементті бұйымның сыртқы беті: Асбест-цементті бұйымның техникалық шұғаның немесе тордың таңбалары бар беті.

4.855 Кесінді: Қабырғаның немесе іргетастың жоғарыда жатқан бөлігін қалау қалыңдығының өзгеруі нәтижесінде түзілген көлбеу кертпеші.

4.856 Іргетастың кесіндісі: Іргетастың үстіңгі жазықтығы, оған жерүсті конструкциялары тіреледі.

4.857 Торкөз: Ағаш білеулердің немесе тақталардың шатыр тіреуіші бойынша параллель төселген, домалату құрылғысынан тұратын табақты немесе даналанған материалдардан жасалған шатыр асты негіздемесі.

4.858 Обсидиан: Шығу тегі вулкандық шыны тәріздес тау жынысы. Шыны мақта жыныстарының басқа түрлерінен айырмашылығы обсидиандағы судың мөлшері салмағы бойынша 1 % аспайды. Өнеркәсіптік қолдану тек қышқыл құрамдағы обсидианды (SiO_2 —69-73 %) алды. Обсидиан ұнтағы сөндірілген әкпен үйлесу қабілеттігінің арқасында су астында қатады, портландцемент үшін гидравликалық қоспа ретінде қоладнылады. Ол қараңғы әйнекті дайындау үшін және термиялық оқшаулағыш ретінде шикізат түрінде әкке қоспа ретінде қолданылады.

4.859 Торлама: Жабын материалын төсеу үшін итарқаға көлденең орналасатын біліктер, тақталар, сырғауыл және т.с.с.

4.860 Бөлгіш: Бұрыштықтың бойлық жиегі

4.861 **Қаптау:** Конструкцияның үстіңгі жақ бетінде немесе панельдер, тақталар сияқты дайын бұйымдардың беттерінде тақталардан, білеулерден немесе табақты материалдардан жасалған қаптамалы қабат.

4.862 **Жалпы құрылыстық цемент:** Бетонның немесе ерітіндінің беріктігі мен ұзақ мерзімге жарамдылығын қамтамасыз ету негізгі талап ретінде қойылатын цемент.

4.863 **Біріктірілген сынама:** 1.Жиыннан іріктеліп алынған рулондар жиынтығы. 2. Нүктелік сынамалардан тұратын және партияны тұтастай сипаттайтын материалдың сынамасы.

4.864 **Цементтің біріктірілген сынамасы:** Жиынға (жиынның бір бөлігіне) қатысты нүктелік сынамалардың барлығын мұқият араластыру жолымен алынған цементтің сынамасы.

4.865 **Көлемдік деформациялар:** Құралымның барлық бағыттарында семудің, температураның және ылғалдылықтың өзгеруі әсерінен туындайтын деформациялар.

4.866 **Көлемдік элементтер:** Қаңқасыз ғимараттардың зауыт жағдайында жасалатын және көтергіш тетіктер арқылы орнатылатын ірі көлемдік блоктары.

4.867 **Оттан қорғау:** Арнайы өңдеу арқылы материалдар мен құралымдардың өрт қауіптілігін төмендету.

4.868 **Құрылыс құралымдарын оттан қорғау үшін өңдеу:** Отқа төзімділігін жоғарылату және (немесе) өрт қауіптілігін төмендету мақсатында құралымға қорғаныш жабынын сіңіру, қаптау немесе жағу.

4.869 **Оттан қорғау тиімділігі:** Оттан қорғау құралының салыстырмалы көрсеткіші, ол стандартты үлгінің және отқа қарсы жабыны бар үлгінің өрт әсері басталғаннан ең жоғары температураға жеткенге дейін минутпен есептелетін уақытпен сипатталады.

4.870 **Оттан қорғайтын бұйым (материал, құралым):** Бұйымның (материалдың, құралымның) өрт қауіптілігінің төмендеуі оттан қорғау қабаты арқылы қамтамасыз етіледі.

4.871 **Оттан қорғайтын аспалы төбе:** Қорғалатын аражабынды немесе жабынның отқа төзімділігін жоғарылатуға арналған аспалы төбе.

4.872 **Отты тоқтату қабілеті:** Жанудың таралуына кедергі келтіру қабілеті.

4.873 **Құралымның оттан бүлінбей сақталуы:** Құралымның қалдық беріктігі немесе қайтымсыз деформациясы оның өрттен кейінгі сенімді жұмысын қамтамасыз ететін күйі. Бетонның және арматураның оттың әсерінен кейінгі есептік жүктемелері мен есептік кедергісі кезінде құралымның өрттен кейін оттан бүлінбей сақталуы есептеледі.

4.874 **Отқа төзімділік:** Құралымның және бұйымның белгілі бір уақыт аралығында бұзылмастан жоғары температураның әсеріне шыдау қабілеті.

4.875 **Отқа төзімді асбестцементті жазық табак:** Жылу берілуге кедергісі жоғары, өрт кезінде құрылыс материалдарын оттың әсерінен қорғау үшін пайдаланылатын бұйым.

4.876 **Алюмосиликатты отқа төзімді заттар:** Кремнезем-глинозем жүйесіндегі отқа төзімді заттар тобы.

4.877 **Глиноземді отқа төзімді заттар:** Алюминий тотығы негізіндегі отқа төзімді заттар тобы. Глиноземді отқа төзімді заттарды екі топқа бөледі - массасы бойынша алюминий тотығының мөлшері 95 %-дан жоғары болатын корундтық және кемінде 85 % болатын қоспалары бар корундық заттар. Глиноземді отқа төзімді заттарды алу үшін бастапқы шикізат ретінде күйдірілген техникалық глинозем, сондай-ақ электрмен балқытылған жұқа дисперсті корунд ұнтағы пайдаланылады.

4.878 **Әктасты отқа төзімді заттар:** Негізгі компоненттің массасы кемінде 85 %

болатын кальций тотығы негізіндегі отқа төзімді заттар тобы. Эктасты отқа төзімді заттарды өндіру үшін шикізат ретінде кальций карбонаты негізіндегі табиғи тау жыныстары (бор, әктас), сондай-ақ химиялық өңделген материалдар қолданылады.

4.879 Карбидті кремнийлі отқа төзімді заттар: Құрамында кремний карбиді (SiC) болатын отқа төзімді заттар тобы. Различают карбидокремниевые изделия с содержанием SiC массасы 70 %-дан астам болатын карбидкремнийлі және құрамында 15 %-дан 70 %-ға дейін SiC болатын карбидкремнийі бар бұйымдар болып бөлінеді.

4.880 Кремнеземге ұқсас отқа төзімді заттар: Кремнезем (кремний диоксиді сусыз) негізіндегі отқа төзімді заттар тобы. Химиялық-минералдық құрамына байланысты төрт топқа бөлінеді - массасы бойынша кемінде 98 % кремний диоксиді болатын кварц (кремнеземді) шыны; династы - 93 %-дан жоғары; қоспалары бар династы - 80 %-дан 93 %-ға дейін қоса алғанда; кварцты - кемінде 85 %. Кремнеземге ұқсас отқа төзімді заттар табиғи шикізаттан - кварциттерден (кристалдық), кварц құмынан, сондай-ақ синтетикалық шикізаттан - кварц құмын немесе кремнеземді балқыту арқылы алынатын кварцты шынының ұнтағынан жасалады.

4.881 Магнезиялы отқа төзімді заттар: Құрамында магний бар қосылыстардың негізінде алынатын отқа төзімді заттар тобы. Магний тотығының және басқа заттардың мөлшеріне байланысты магнезиялы отқа төзімді заттар - жоғары магнезиялы, магнезиялы-әктасты, магнезиялы-силикатты және магнезиялы-шпинелиді болып бөлінеді.

4.882 Қалыпталмаған отқа төзімді заттар: Белгілі бір пішінсіз шығарылатын отқа төзімді заттар. Пішінделмеген отқа төзімді заттар қолданылу мақсаты, байланыстырғыштың типі, түйіршіктердің үлкендігі, жеткізу кезіндегі физикалық күйі бойынша жіктеледі. Жекелеген түрлері төсеу, нығыздау, термиялық және қосымша өңдеу тәсілдері, құрамында пластификациялық қоспалардың болуы, қатаюының температуралық жағдайына байланысты қосымша жіктеледі.

4.883 Тотықты отқа төзімді заттар: Бериллий, магний, кальций, алюминий, хром, кремний, цирконий, иттрий, қорғасын, гафний, торий, уран және басқа заттардың тотықтары немесе қосылыстары, қатты ерітінділер мен олардың негізіндегі қоспалар негізіндегі отқа төзімді заттар тобы. Негізгі компоненттің мөлшеріне байланысты екі топқа бөлінеді, массасы бойынша пайызы - кемінде 97 % - тотықты; 97 %-дан кем болса - құрамында тотығы бар (сиалондар, оксинитридтер, оксикарбидтер, сикарбидтер және басқа қосылыстар).

4.884 Қалыпталған отқа төзімді заттар: Белгілі бір геометриялық пішіні және өлшемдері болатын отқа төзімді заттар (бұйымдар), Пішінделген отқа төзімді заттар мынадай белгілері - бекемдеу тәсілі, байланыстырғыштың типі, пішіндеу тәсілі, пішіні мен өлшемдері (массасын есепке ала отырып), қосымша өңдеу тәсілдері бойынша жіктеледі.

4.885 Көміртекті отқа төзімді заттар: Көміртекті шикізат негізіндегі отқа төзімді заттар тобы. Құрамындағы көміртегінің мөлшеріне байланысты көміртекті отқа төзімді заттар үш топқа бөлінеді, массасы бойынша пайызы - 98 %-ға дейін - графиттелген; 85 %-ға дейін - көмірлі және 8 %-дан 82 %-ға дейін - құрамында көміртегі бар. Әдетте көміртекті топқа алғашқы екі топ жатады.

4.886 Хромды отқа төзімді заттар: Хром тотығы негізіндегі отқа төзімді заттар тобы. Олар құрамындағы хромның мөлшеріне байланысты - кемінде 90 % - хромтотықты және 60 %-дан 90 %-ға дейін - жоғары хромды болып бөлінеді. Синтетикалық хром

тотығы хромды отқа төзімді заттарды алу үшін шикізат болып табылады.

4.887 Цирконийлі отқа төзімді заттар: Цирконий қос тотығы негізіндегі отқа төзімді заттар тобы. Цирконийлі отқа төзімді заттар төрт топқа бөлінеді - цирконий қос тотығының мөлшері массасы бойынша 85 %-дан астам болатын - тотықты-цирконийлі, цирконий тотығының мөлшері 20 %-дан 85 %-ға дейін болатын және алюминий тотығы 65 %-дан аспайтын - бадделеитті-корундты (бакор); цирконий қос тотығы 50 %-дан жоғары және кремний қос тотығы 25 %-дан жоғары болатын - цирконийлі; цирконий қос тотығы 20 %-ға дейін болатын құрамында тотықты цирконийі бар заттар болып бөлінеді.

4.888 Баулық: 1. Тіреуіштің жоғарғы ұшы; 2. Жоғарыда жатқан конструкция тірелетін бағананың үстіңгі бөлігі.

4.889 Топырақтық анкердің баулығы: Жүктемені имараттың немесе топырақтың бекітілетін элементінен анкерлік тартпаға беретін анкердің құрама элементі. Ол жүктемені имараттың құралымына беретін тірек тақтадан және жүктемені тақтадан тартпаға беретін бекітетін элементтерден (сомын, шайба, тірек тақта, қалып және конус) тұрады.

4.890 Ұстынның баулығы: Ұстынға салмақ түсіретін құралымның сүйелетін жоғарғы бөлігі.

4.891 Қоршау құралымдары: Ғимараттың ішіндегі кеңістікті жекелеген бөліктерге бөлетін немесе ғимараттың ішкі бөлігін сыртқы ортадан қоршап тұратын тік (немесе көлбеу) құралымдар.

4.892 Қазаншұңқырдың қоршауы: Іргетасты, жераслы және терендетілген имараттарды салу кезінде топырақтың опырылып құлаудан ұстап тұратын құралым. Қазаншұңқырлардың уақытша және тұрақты қоршаулары болып бөлінеді. Қазаншұңқырлар қабырғалары құралымдарының қоршауы темірбетон қағылмалы және бұрғы толтырмалы қададан; «топырақтағы қабырға» әдісімен немесе «қиысушы» бұрғы қадалар әдісімен орындалған тұтас темірбетон қабырғадан орнатылады. Сонымен қатар темірбетон немесе металл шпунттан, прокат профильдерден жасалады.

4.893 Аспалы қоршау: Көтергіш құралымы болмайтын және ғимараттың құрылыс құралымына тікелей ілінетін сақтандырғыш қоршау.

4.894 Тірек қоршау: Көтергіш құралымның элементі (тірегі, жақтауы және т.с.с.) болатын сақтандырғыш қоршау.

4.895 Жұмыс қабілеті шектелген жағдай: Құралымның техникалық жағдайының санаты, бұл кезде көтергіш қабілетінің бірқатар темендеуіне әкеп соғатын ақаулар мен бүлінген жерлері болады, алайда кенеттен құлау қаупі болмайды және оның жағдайына, пайдаланылу ұзақтығы мен шарттарына бақылау жүргізілгенде құралым жұмысқа жарамды болып табылады.

4.896 Жеке арматуралау: Майыстырылатын темірбетон элементті арматуралау кезінде жұмыс арматурасы созылатын аймақта ғана орнатылады.

4.897 Біросьті сығу: Бетонды бір осьтің, мысалы бойлық осьтің бағытымен сығу.

4.898 Бір торлы қабықшалар: Тікбұрышты ғимарат жабынының цилиндрлік беті, олардың сырықтары ромбылық немесе үшбұрышты жүйенің торларын құрайды.

4.899 Біртектілік: Материалдың құрылымындағы белгілі бір бөлшектердің, қасиеттердің немесе біртектілікті зерттеу үшін қабылданған басқа да шамалардың біркелкі таралғанын көрсететін сипаттамасы.

4.900 Бір қабатты ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта: Қалыңдығы

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

бойыншталшықтарының немесе ағаш бөліктерінің өлшемдері, олардың бағыты, тығыздығы, байланыстырушының үлесі бойынша біртекті құрылымды ағаш талшықты (ағаш жаңқалы) тақта

4.901 Бір қабатты желімделген ағаш құралым: Ағаштың бір қабаты түріндегі құралым.

4.902 Бір қабатты панель: Бетоннің бір түрінен жасалатын негізгі қабаттан тұратын панель

4.903 Бір қабатты блок: Бетоннің бір түрінен жасалатын негізгі қабаттан тұратын блок.

4.904 Бір қабатты еден: Аражабын тақталарына немесе тегістелген төсемге тікелей төселген жабыннан тұратын еден.

4.905 Тегістеуші төсем бетіндегі бір қабатты еден: Тегістеуші төсемге төселген жабыннан тұратын еден.

4.906 Озокерит (табиғи мұнай битумы): Таулы балауыз, мұнайлы битумдар тобынан тұратын минерал тіндерге және ағашқа сіңу үшін қолданылады.

4.907 Терезе жақтауы: Шыныны бекемдеу немесе әшекейлік безендіру мақсатында шынылау алаңын бөлуге арналған жұқа тақтайшалардан тұратын құралым.

4.908 Сырланатын бет: Лак-сырлы қабат жағылатын немесе жағылуға тиіс бет.

4.909 Алюминий оксиді (глинозем): Al_2O_3 , суда ерімейтін, $t_{пл}$ 2050 °C ақ кристалл зат. Табиғатта минералдар — корундар түрінде кездеседі - түссіз, қызыл рубин, көк сапфир. Алюминий оксиді - алюминий алуға арналған шикізат; құрамында бокситтері басым кен алюминилерінен жасалыды. Абразивтік материал, адсорбент және катализатор, өндірісте отқа төзімді материал түрінде қолданылады. Синтетикалық монокристалдар — лазерлердің жұмыс денелері, нақты механизмдер бөлшектері, зергерлік тастар. Кеуекті алюмогель — адсорбент және катализатор.

4.910 Олигомер: Молекулаларының құрамында бір-бірімен қайталанып жалғасатын құрамдас тізбектер болатын зат; олигомердың қасиеттері бір немесе бірнеше құрамдас тізбектер қосылғанда (немесе алып тасталғанда) өзгереді.

4.911 Олифа(әліпмай): Өсімдік майларының немесе майлы алкидтік шайырлар негізінде алынатын, майлы бояуларды, төсеме бояуларды, майлап бітеулерді, сылағыш заттарды дайындау үшін, сондай-ақ ағаш бетіне сіңдіру үшін қолданылатын сұйық үлдір түзеткіш зат.

4.912 Қараағаш: Сүйреу әдісімен қысқан кезде беріктік шегі 35 МПа болатын, ақ ағашы бар ағаш. Ағаш шеберлігі және токарлық жұмыстар, фанера дайындау және с.с. үшін кеңінен қолданылатын жеңіл және жұмсақ ағаш.

4.913 Ондулин: Талшықты толтырғышы бар толқынды табақты жабынды материал. Ондулиннің құрамында асбест жоқ.

4.914 Опока: Сұр немесе қара түсті қатты микрокеуек жеңіл жыныс. Ең бастысы кварц, дала шпаттарының және басқа минералдардың, сазды бөлшектердің, кремний микроорганизмдерінің қаңқа қалдықтарының түйіршіктері қоспасымен опалдан (90 % дейін) тұрады. Құрамындағы аморфтық кремнезем 92-98 %. Тығыздығы шамамен 2300-2550 кг/м³. Құрылыста адсорбент ретінде қолданылады.

4.915 Тірек тақтасы: Ұстынның базасын және сырықтың элементтерін жалғастыратын және ұстынның төменгі бөлігіндегі жүктемені іргетас кесіндісіне беретін болат пластина.

4.916 **Тірек баған:** Ферманың тірек және жоғарғы түйіндерін қосатын ферманың тік элементі (сырығы).

4.917 **Қиғаш тіреу:** Тірек түйінін ферманың жоғарғы белдеуінің түйінімен қосатын ферманың жоғары өрлеме қиғаш тіреуі (сырығы).

4.918 **Тірек үстел:** Тігінен дәнекерленген табактан немесе қатаңдықтың тік қабырғалы тірек пластинасынан орындалған элементтердің жанасатын түйіні.

4.919 **Тіректер:** Жоғарыда орналасқан аражабын элементтерінің, құбырлардың, су жинау мұнараларының, сүрлемнің және т.б. элементтердің жүктемесін іргетасқа беретін жеке тұрған көтергіш элементтер, тіректер қатты және серпімді, жылжымалы және жылжымайтын, топсалы және топсасыз болады және темірбетон, металл, ағаш сияқты түрлі материалдардан орындалады.

4.920 **Терең орналасқан тіректер:** Ғимараттың немесе имараттың жерүсті бөлігінен едәуір жүктемені үлкен тереңдікте жатқан бекемделген топыраққа беруге арналған инженерлік имараттар (қабықшалар, монолитті бұрғы тіректері және т.б.)

4.921 **Терең орналасқан тіректер:** Ғимараттың немесе имараттың жерүсті бөлігінен едәуір жүктемені үлкен тереңдікте жатқан бекемделген топыраққа беруге арналған инженерлік имараттар (қабықшалар, монолитті бұрғы тіректері және т.б.)

4.922 **Арқалықтың оңтайлы биіктігі:** Металл арқалықтың биіктігі, бұл кезде кедергі моменті белгіленген арқалық металл аз жұмсалған жағдайда алынады (белдеулер мен қабырғалардың жиынтық салмағы аз болады).

4.923 **Қоспаның оңтайлы мөлшерлемесі:** Бетон қоспасының немесе бетонның басқа сапалық көрсеткіштерін төмендетпестен (немесе рұқсат етілген мөлшерде төмендеген), барынша (негізгі) технологиялық немесе техникалық нәтиже алуға мүмкіндік беретін ең аз мөлшерлеме

4.924 **Түсірмелі құдық:** Ішкі бөліктерден топырақты шығару процесінде топыраққа батырылатын түрлі пішінді қуыс цилиндрлік қабықша. Түсірмелі құдық негізінен қысымды топырақтың төменгі, аса берік қабаттарына беретін терең тіректерді орнату және топыраққа тереңдетіле орнатылатын бөлмелерді салу үшін пайдаланылады. Түсірмелі құдық үшін материал ретінде негізінен (құрастырмалы және тұтас құймалы) темірбетон қолданылады. Түсірмелі құдықтың қабырғаларын тігінен тегіс етіп немесе оның топыраққа батуын жеңілдету үшін ішінен төмен қарай көлбеуленген сатылы етіп жасайды. Топырақты қазып алу экскаватормен, грейфермен, гидроэлеватормен және т.б. жүзеге асырылады.

4.925 **Органоминералдық қоспа:** Шақпатасты, майдатасты, құмды және олардың қоспаларын, сондай-ақ органикалық тұтқыр заттар (сұйық немесе тұтқыр битум, битумды эмульсия) мен белсенді қоспалар қосылған немесе олар қосылмаған немесе органикалық тұтқыр заттармен бірге минералдық заттар қосылған минералды ұнтақты (оның ішінде өнеркәсіп өндірісінің ұнтақ қалдықтарын) араластыру арқылы алынатын жасанды қоспа.

4.926 **Орнамент:** Ұсақ масштабты мәнерлеп жабыстырылған және суреттік бейнелеулер, қабырғаларда, интерьер заттарында және т.б. көбінесе геометриялық және өсімдік сипатында.

4.927 **Ортогогротроптық:** Екі немесе үш өзара перпендикуляр бағыттағы жазықтықтарда физикалық сипаттамалары симметриялы болатын материалдың қасиеті.

4.928 **Осьтік созатын жүктеме:** Сынақтың осы сәтінде үлгіге әсер ететін жүктеме.

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

4.929 Көк терек: Ақ, біртекті, жұмсақ ағашы бар ағаш. Талшық бойы қысқан кезде беріктік шегі 40 МПа. Тойтарымды, жабындық гонтты, ағаш жаңқасын, фанераларды және т.б. дайындауға жүреді.

4.930 Шатыр астындағы ірге: Суоқшаулау кілем қабатын жабыстыратын жылуоқшаулағыштың, көтеруші тақталардың немесе тұтастырмалардың беті (орамдық немесе мастикалық). Асбестцемент табақтардан және басқа даналанған материалдар – табақтарды бекітуге арналған тіреуіштерден жасалған жабындыларда (арқалықтарда немесе тор көзделгенде) болады.

4.931 Құралым астындағы негіз: Көтергіш құралым, оған оның элементі болып табылмайтын аспалы фасад жүйелерінің астыңғы құралымдары бекітіледі. Бұл орташа тығыздығы кемінде 900 кг/м^3 , құралымдық материалдан жасалған көтергіш, өзінөзі көтергіш, аспалы қабырға, мысалы, толық денелі керамикалық кірпіштен, бетон және жеңіл бетон блоктардан, бетоннан, жеңіл бетоннан жасалған кірпіш қалауы болып табылады. Кейбір жағдайларда бұл фасадтың сәулеттік элементтерін жасауға арналған металл қаңқа болуы мүмкін.

4.932 Еден негіздемесі (тұтастырғы): Еденнің немесе жабындының төмен жатқан қабатының бетін тегістеу үшін қызмет көрсететін еден қабаты, берілген еңісті жабуда еден жабындысын беру, әртүрлі құбырлардың жабындысы, жабындыдағы қатты емес төмен жатқан еден қабаты бойынша жүктемелерді бөлу.

4.933 Құрылыстың негіздемесі: Құрылыстан жүктемені тікелей қабылдау үшін дайындалған жер қабаттары іргетасы табанынан төмен. Құрылыстың негіздемесі табиғи бола алады, егер іргетас табаны табиғи бекітілмеген жерге тірелсе, және жасанды болады, егер жер тығыз болмаса, соңғысы кез келген әдіспен бекітіледі, мысалы тіреуіш қағылады немесе анағұрлым берік жермен, бетонмен алмастырылады, тығыздалады және т.б.

4.934 Негізгі өлшенді: Стандарттыүлгі құрамындағы заттардың граммен берілген өлшендісі, оған үлгіге берілген куәлікте келтірілген элементтің аттестацияланған мәні шартты түрде сәйкес келеді және оған қатысты өлшемдеу ерітінділердің концентрациясы есептеледі.

4.935 Негізгі ерітінді: Негізгі өлшендіден дайындалған элементтің концентрациясы белгілі ерітінді.

4.936 Қоспа әсерінің негізгі нәтижесі: Белгілі бір мақсатты орындауға арналған қоспаның негізгі функциясын анықтайтын нәтиже.

4.937 Цементтің негізгі компоненттері: Клинкер, гипс немесе оның туындылары, сондай-ақ минералды қоспалар, олардың цементтегі мөлшері массасының 5 %-дан астамын құрайды.

4.938 Негізгі кернеулер: Жазық қималар гипотезалары тұрғысынан сыртқы әсерлерден материалдардың кедергісі әдістерімен анықталатын кернеулер. Мінсіз есептік сұлба үшін белгіленген күштер бойынша жергілікті, қосымша және ішкі кернеулерді есепке алмай анықталады.

4.939 Блоктың негізгі қабаттары: Сыртқы қорғаныш- әшекейлік және ішкі әрлеу қабаттарын қоспағанда, блоктың қалыңдығы бойынша барлық қабаттары.

4.940 Панельдің негізгі қабаттары: Сыртқы әшекейлік немесе қорғаныш- әшекейлік және ішкі әрлеу қабаттарын, рулон немесе қабықшалы материалдан және ауа қабатшаларынан жасалған қабаттарды қоспағанда, панельдің қалыңдығы бойынша барлық

қабаттары, оның ішінде жылуоқшаулағыш қабаты және сыртқы экран.

4.941 **Қалдық деформациялар:** Серпімді құраушысы алып тасталған қайтымсыз, салмақ жоғалғаннан кейін қалған материалдың жалпы деформациясының бір бөлігі.

4.942 **Сындырылғандық:** Жылтыратпа қабаты жағылмаған бұйымның (бұрышы, қырлары, жиектері) механикалық бұзылуы.

4.943 **Лакбояу материалы үшін қатайтқыш:** Үлдіртүзеткіш заттың макромолекулаларын тігу және үш өлшемді құрылымы пайда болу үшін лакбояу материалына енгізілетін зат (МЕМСТ 28246).

4.944 **Полимерлік желімді қатайтқыш:** Полимерлік желім негізімен химиялық өзара әрекет ету арқылы полимерлік желімді жікті реттеу үшін қолданылатын полимерлік желім компоненті (МЕМСТ 28780).

4.945 **Арматураның қайырмасы:** Бойлық жұмыс арматура сырығы элементінің созылған аймағынан сығылған аймағына апару кезінде түзілетін көлбеу учаскелері.

4.946 **Босандату:** Бұйымды технологиялық өндіру барысында туындайтын қалдық ішкі кернеуді болдырмау немесе шекті рұқсат етілген мәндерге дейін азайту үшін шыныны термиялық өңдеу.

4.947 **Жылтыратылған сынық:** Жылтыратпа жағылған бұйымның механикалық бұзылуы.

4.948 **Қопарылма:** Шыны немесе пленка бетінен желімделген қабаттың түсіп қалуы.

4.949 **Айрылу сызаты:** Өсуші ағаштың өзегінде, жылдық қабаттардың арасында пайда болатын сызат.

4.950 **Қорғаныш:** Ғимарат периметрі бойынша қабырға мен іргетастардан суды бұрып әкету үшін жерге төселетін жасанды жабынды.

4.951 **Офикальцит:** Форстерит жаңадан пайда болуларды гидратациялау кезінде пайда болған парасерпентиннің ұяшықтарымен, дақтарымен және тармақтарымен контактілі- метаморфизмдік доломиттік әк. Офикальциттің құрамында сондай-ақ жасыл шпинель, флогопит, брусит болады. Офикальцит құрамында асбесті бар парасерпентиниттердің іздеу белгісі және аспагаш типті хризотил-асбест кен орны болып табылады.

4.952 **Кертпе:** Қалаудың беріктік қасиеттерін жақсартуға арналған тастың бетіндегі ойық.

4.953 **Қалдық талшық:** Зығыр, көбік және басқа иіруге жарамсыз тінті дақылдардың алғашқы өңдеуден шыққан талшықты қалдықтары. Қалдық талшық төсеніш, оқшаулағыш, толтырғыш жән т.б. материал ретінде қолданылады.

4.954 **Қалқанның палубасы:** Бетонмен тікелей беттесетін бет.

4.955 **Әшекейлік полимерлік панельдер:** Мәдени-тұрмыстық және әкімшілік ғимараттардағы бөлмелердің қабырғалары мен төбелерін ішкі жағынан әрлеуге арналған полистиролдан және поливинилхлоридтен (полиформ, полидекор және басқа) жасалған бұйымдар.

4.956 **«Полидекор» декоративтік поливинилхлорид панельдері:** «Полидекор» панельдерді қатты поливинилхлорид үлдірден алдын-ала поливинилхлорид әрлеу үлдірімен (немесе онсыз) қайталанған вакуум-қалыптау әдісімен алады. Панельдер қоғамдық ғимараттар қабырғаларының ішкі қаптауы үшін қолданылады.

4.957 **«Полиформ» декоративтік полистирол панельдер:** «Полиформ» панельдерін соққыға берік полистиролдан немесе полистирол негізінде құю әдісі

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

композициясынан жасайды. Такталар қоғамдық ғимараттардың дәліздері мен холдарынан басқа ішкі қабырғалары мен төбелеріне, сондай-ақ жылжымалы аралықтар құрылғыларына және интерьердің элементтеріне арналған. Декоративные полистирольные панели выпускают с декоративной отделкой, имитирующей текстуру ценных пород древесины, лепные узоры и другие рисунки. Плиты обладают высокой водостойкостью.

4.958 «Сэндвич» типтес панельдер: Ғимараттардың қабырғалары мен жабындарына арналған сыртқы қаптамалардан тұратын үш қабатты пластиналар, олар өзара көпіртілген пенопластпен - пенополиуретан немесе фенолды пенопластпен біріктірілген.

4.959 Ферма панельдері: Ферманың түйіндері арасында орналасқан ферманың жоғарғы белдеуінің участкелері.

4.960 Панель: Имараттардың немесе ғимараттардың құрылысында әртүрлі мақсатта қолданылатын және салмақты көтеру, қоршау немесе қатар қолдану қызметтерін атқаратын зауыттық дайындаудағы жазықтық элемент.

4.961 Асбестцемент панелі: Қуыстары жылуды оқшаулайтын материалдармен (минералды мақтамен, көбікпласпен және т.б.) толтырылған, көп қуыстық экструзиялық өнім. Асбестцемент панелдері өнеркәсіптік және ауыл шаруашылық ғимараттарының, спорт имараттарының және т.б. қабырғалары мен жабындылары үшін қолданылады.

4.962 Бетон панелі: Пайдалануға беру кезеңінде бір бетонмен қамтамасыз етілетін берік панель. Бетон панельдің құрылымдылық арматурасы бар және панельді дайындау және тасымалдау және қабырғаларды монтаждау кезінде пайда болған күштеулерді қабылдауға арналған есептік панелі болуы мүмкін. Егер арматура тек шектеулі учакелерде болса, ол бетон панелі болып саналады (мысалы, салмақ түскен аумақтарда, жергілікті жүк салмақтан күш салуды шоғырландыру аумақтарында) (МЕМСТ 11024).

4.963 Желдегілетін панель: Ауа айналуына арналған бір немесе бірнеше қуыстары бар панель.

4.964 Екі қабатты панель: Екі негізгі қабаттан тұратын қатпарлы панель. Тұтас қима екі қабатты панельдің екі арматураланған бетон қабаты бар - салмақ түсетін және жылуды оқшаулайтын. Экраны бар екі қабатты панельдің арматураланған конструкциялық-жылуды оқшаулайтын бетоннан тұратын ішкі қабаты және сыртқы экраны бар (МЕМСТ 11024).

4.965 Қабырғалық панель: Бойлық және (немесе) көлденең қатты қабырғалармен күшейтілген панель.

4.966 Панель составная: Панель, состоящая из нескольких бетонных и (или) железобетонных элементов, соединенных с помощью металлических соединительных изделий или другим способом (МЕМСТ 12504).

4.967 Тұтас панель: Ауа аралықтары және қуыстары жоқ панель (МЕМСТ 11024).

4.968 Экраны бар панель (қабырғалық сыртқы бетон және темір бетон панельдері): Панель отнoсында (әуе қабатымен) орналасқан сыртқы қабаты бар қатпарлы – сыртқы экранымен. Сыртқы экрандар қабырғаның негізгі конструкциясына климаттық әсерді азайту мақсатында, оны судан, желден және жылу тұрақтылығын жоғарлатудан қорғау үшін қолданылады және арматураланған бетоннан, табақтан және өзге материалдардан жасалады.

4.969 Термиялық-құрылымдық панель: Тұтқыр полистиролдан көпірту әдісімен

жасалған панель. Нәтижесінде пайда болған микрокеуектер ауамен толтырылған ұсақ қуыстар болып көрінеді.

4.970 Үш қабатты панель: Үш негізгі қабаты болатын қабатты панель. Тұтас қиманың үш қабатты панелінің сыртқы және ішкі арматураланған бетон қабаты және олардың арасында орналасқан жылуоқшаулағыш қабаты болады. Экраны бар үш қабатты панельдің ішкі арматураланған бетон қабаты, жылуоқшаулағыш қабаты және сыртқы экраны болады.

4.971 Бүтін қабырға: Панель құралымының тұтастығы оны қалыптау кезінде (оның жеке арматураланған бетон немесе басқа негізгі элементтері өзара біріктірілмейді) қамтамасыз етіледі.

4.972 Ферма панелі: Ферманың жартысы жоғарғы немесе төменгі жапсарлас торабымен шектелген.

4.973 Паранет: Шатыр, терасса, балкон шеттерімен, жағалау, көпір бойларымен (қоршау ретінде) жүргізілген аласа тұтас қабырға; сәулеттік құрылыс тәж карнизіне ұқсас қабырға.

4.974 Паркет: Үлкен емес сүргіленген тілімдер (тойтарма) түріндегі еденді жабуға арналған материал. Осындай еденнің жабыны да (сыртқы қабаты) паркет деп аталады. Паркетті негізінен ағаштың қатты түрлерінен (емен, шамшат, қайың, қызыл қайың, шаған, үйеңкі және басқа) жасайды. Паркетті тұрғын үйлерде және қоғамдық ғимараттарда төсейді; ол сыртқы әдемілігімен, жылу және дыбыс өткізбейтінімен, қатты тозбайтындығымен ерекшеленеді. Паркеттер - даналық, қалқанды (паркет қалқандары), паркет тақталары, жинамалы (мозаикалы) болып бөлінеді.

4.975 Мозаикалық паркет: Қарапайым шаршыларға жиналған паркеттің еңсіз жұқа тақтайшаларына қағаз немесе басқа иілімді материал жабыстыру нәтижесінде пайда болған кілем тәріздес шаршы немесе тікбұрышты пішінді еден жабындысының элементі.

4.976 Құрастырма паркеті: Еден жабындысының конструкциясынан қалып қойған қағазға немесе икемді материалға жабысқан алдын-ала тойтарманың түсі және суреті бойынша таңдалған паркет.

4.977 Буоқшаулағыш: Салмақ түсетін конструкция мен әртүрлі шатыр қабаттарының арасындағы еркін бумен алмасуға шектеу болатын және шатырды ұзақ пайдалану кезінде жылу оқшаулағыш және су оқшаулағыш қабаттарында ылғалдың артық жиналуына тосқауыл болатын лакбояу қабаты, мастика қабаты немесе битум, битумдық-полимерлік негізіндегі орама материалдың синтетикалық үлдірі.

4.978 Қоршау құралымдарының бу өткізгіштігі: Қоршау құрылымдары материалдарының оның сыртқы және ішкі бетіндегі су буының парциалдық қысымының айырмашылығы әсерінен ылғалды еткізу қасиеті.

4.979 Желкендер: Күмбез құралымның пландағы квадрат күмбез асты кеңістігінен күмбездің шеңберіне немесе оның барабанына өтуді қамтамасыз ететін элементі және ол құралымдық тұрғыдан төбесі төмен қараған үшбұрыш түрінде болады. Парустарды арқалық – консольдық және аркалық - күмбезді деп бөледі.

4.980 Құралымның паспорты: Жобалық шешімдерді, қауіпсіздік және сапа параметрлерін, құрылыс жүргізу (жинақтау) және пайдалану бойынша нұсқауларды, сондайақ тараптардың (шығарушының және тұтынушының) құқықтарын, міндеттері мен жауапкершілігін қамтитын нұсқаулық құқықтық құжат.

4.981 Келте құбыр: Негізгі құбырды, резервуарды және с.с. бұрып апаруға арналған

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

кұбырдың кішкене қимасы.

4.982 Пегматит: Тау-жыныс түзуші минералдар негізінен (гранит пегматиттерде – жер шпаты, кварц, слюда) тұратын және минералдармен байтылған, сирек металдар мен жеңіл ұшпа заттардан (фтор, бор және т.б.) тұратын ірі дәнді ашық атпалы тау жыныстары.

4.983 Пек: Қатты немесе тұтқыр аморфты қарамай аралықтан алынған раковина тәріздес сынық ерекше қанық түсті зат; құрылыста органикалық тұтқыр ретінде пайдаланылады. Пектің шығу тегіне байланысты тасбұрышты, шымтезекті, ағаш және бұрғылау бұрышты болып бөлінеді.

4.984 Кеукетас: Бөлінген газдармен көбіршіктенетін, сыртқы түрі бойынша қатқан көбікке ұқсайтын, қышқыл лавалар тез суыған кезде пайда болатын кеукеті жеңіл жанартау тектес. Түсі ақ немесе ашық сұр. Қаттылығы минералогиялық шкала бойынша шамамен 6, кеукетілігі шамамен 80 %. Аниялық типті пемза кесегіндегі орташа тығыздық $500-600 \text{ кг/м}^3$, литоидтік $1300-1400 \text{ кг/м}^3$, тығыздығы сәйкесінше $2350 - 2400 \text{ кг/м}^3$. Аниялық типті пемзаны жылуоқшаулағыш конструкцияларды және қысудағы беріктігі $1,5 - 10 \text{ Мпа}$ дейін конструктивтік-жылуоқшаулағыш бетондарда, литоидтік қысудағы беріктігі $10 - 40 \text{ МПа}$ дейін конструктивтік бетондарда қолданады. Пемзаның үлкен кеукетілігі жақсы жылуоқшаулағыш қасиеттерге ие, ал көптеген кеукетердің бітелгіштігі жеткілікті аязға төзімділікке ие. Пемза жеңіл бетондарда толтырғыш болып қызмет істейді. Пемзада активті кремнеземнің болуы оны цементтерге және әкке гидравликалық қоспа ретінде қолдануға мүмкіндік туғызады. Пемзаны сондай-ақ жылуоқшаулағыш үйіндісі ретінде, ал ұнтақталған күйінде портландцементке гидравликалық қоспа ретінде қолданады. Тегістеу үшін абразивтік материал ретінде (кесекпен) қолданады. Жеңіл құрылыс материалы ретінде қызмет ете алады.

4.985 Қож кеукетас (термозит): Олар тез суыған кезде балқыған металлургиялық қождардың өсуімен алынатын жеңіл бетонның жасанды кеукеті толтырғышы. $400, 600$ және 800 қождық пемзадан жасалған қиыршықтас маркасы (орташа үйілген тығыздығы, кг/м^3); құмның орташа үйілген тығыздығы - $1\ 200 \text{ кг/м}^3$ артық емес. Қождық пемзаны жеңіл бетондарды және жылуоқшаулағыш құюларды өндіру үшін қолданады.

4.986 Пемзобетон: Толтырғыштары табиғи пемзалық қиыршық тас және кез келген құм (пемзалық, кварц, қождық және т. б.), ал тұтқырлығы - цемент, кейде әк (автоклавтық катуудағы бетондар үшін), гипс болып табылатын жеңіл бетон.

4.987 Көбікгипс: Ұяшықты бетонның әртүрлілігі, онда тұтқыр материал ретінде гипс қолданылады.

4.988 Көбікті қыш: Ұяшық (кеук) құрылымды қыш материалдар. Қыш шихтаны сумен және арнайы дайындалған көбікпен араластыру немесе ұнтақталған қыш материалдың сулы суспензиясын көпіршіту арқылы көбікті қыш алынады, осының нәтижесінде массаның құрылымы кеуктенеді, ол кейіннен кептіру және күйдіру арқылы қатырылады.

4.989 Көбіктүзеткіш: Оны сұйықтыққа қосқан кезде тұрақты көбіктүзуші зат.

4.990 Көбік түзететін қоспалар: Еселігі және тұрақтылығы белгіленген техникалық көбік алу мүмкіндігін қамтамасыз ететін беттік-белсенді органикалық заттар, олар бетон қоспасының компоненттерімен араластыру ұяшық және кеук құрылымды бетон алуға мүмкіндік береді.

4.991 Көбікпласт: Жылуоқшаулағыш материал ретінде қолданылатын, газбен немесе ауамен толтырылған, бітеулі ұяшықтары бар жеңіл пластикалық материалдар.

Көбінесе қолданылатындар - көбікполистирол, көбікполивинилхлорид, мипора, көбікполиуретан.

4.992 Көбікполистирол: Газтүзушінің әсерімен қыздырған кезде полистиролдың өсуінен алынатын жылуоқшаулағыш поропласт. Көбікполистиролдың орташа тығыздығы 14 - 35 кг/м³ құрайды. Экструзиялау тәсілімен дайындалған көбікполистирол ең жақсы сипатқа ие.

4.993 Көбікполистиролды майдатас: ПСВ және ПСВ-С маркалы көбіктенетін суспензиялы полистиролдан (моншак) алынатын жылуоқшаулағыш материал.

4.994 Көбікполиуретан: Полимермен әсер ететін және бастапқы қоспаны өсіретін полиэфир шайырдан және арнайы қоспалардан алынатын жылуоқшаулағыш поропласт. Жоғары температурада қатайды. Орташа тығыздығы 20 - 30 кг/м³. Көбікполиуретан қатты немесе икемді бола алады.

4.995 Көбіксиликат: Ұяшықты бетонның әртүрлілігі, құрылымы, қасиеттері және көбікбетонды қолдану бойынша ұқсас, бірақ әк пен ұнтақталған құмнан жасалған анағұрлым арзан тұтқыр затпен цементті алмастыра отырып, дайындалады.

4.996 Көбікшыны: Жұқа ұсақталған шыны ұнтақты және көбіктүзушіні біріктіру жолымен алынатын ұяшықты құрылыс материалы. Ғимараттардың сыртын қаптау, қабырғаларды, жабындарды жылыту, құбырларды, сыйымдылықтарды, тоңазытқыштарды және с.с. үшін қолданылады.

4.997 Көбікфенопластар: Резольды немесе жаңа лакты фенолформальдегидті шайыр негізіндегі газбен толтырылған полимерлік материалдар. Алу әдістері бойынша құйылатын және тақталы көбікфенопластар болып бөлінеді.

4.998 Көбікшыны: Түрлі газдардың қоспаларымен толтырылған кеуектері тұмшалап жабылған, блоктар немесе тақта түрінде жасалатын және жылу-дыбысоқшаулауға арналған шыны тәріздес көбік түрінде қатқан материал.

4.999 Көбік: Бір жаздық шөпті өсімдік – сора сабағынан алынатын құнарсыз тінті талшық. Тұрмыстық және техникалық мақсаттағы құнарсыз тіндерді және ширатылған өнімдер – бауларды, жіптерді, арқандарды және с.с. жасау үшін қолданылады.

4.1000 Жанартау күлі: Борпылдақ жұқа ұнтақталған тектес (түйіршіктер өлшемі 0,05 - 2 мм), оның құрамына жанартау шынысының бөліктері, тау-жыныс түзуші минералдардың кристалдары және жанартау өзегінен лақтырылған әртүрлі тау жыныстарының сынықтары кіреді. Орташа тығыздығы 500 - 1800 кг/м³, кеуектілігі 20 - 70 %. Тығыздалған жанартау күлі - күлді туф - жеңіл бетондарда және сылақ ерітінділерінде ұсақ толтырғыш ретінде қолданады. Ұнтақталған күлді туфтерді пуццоландық және сульфатберік цементтердің гидравликалық қоспасы ретінде, кірпішті өндіру кезінде, шыныны, әшекейлерді және с.с. дайындау кезінде қоспа ретінде қолданады.

4.1001 Тоттанудан алғашқы қорғау: Материалды таңдау, құрылыс материалының құрамын немесе құрылымын жасалғанға дейін немесе құралымды жасау процесінде өзгерту арқылы тоттанудан қорғау.

4.1002 Пергамин: Артық битумдарды одан әрі қыса отырып, жеңіл мұнай битумдары сіңген жұқа жабын картонынан алынатын жабын және гидрооқшаулағыш материал. -350 және Б-300 маркалы жабындық картонға БНК-45/180 немесе БНК-45/190 битумын сіңіру арқылы алынатын жамылғысы болмайтын жұмсақ рулонды шатыржабын материалы. Пергамин төбе жабындысы оқшаулағыш жабынның төменгі қабаттарының арматуралау бөлігі болып табылады.

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

4.1003 **Пергола:** Өртүрлі шырмалап өсетін өсімдіктерді бекіту үшін консольдары бар тасты, кірпіш, ағаш, бетон немесе металл конструкция.

4.1004 **Тастан қалап байлау:** Өзара әрекет етуге қол жеткізу мақсатында белгілі ережелер бойынша қалауда реттеулі бірізділікпен тастардың (блоктардың) орналасуы.

4.1005 **Арақабырға:** Ғимараттағы іргелес бөлмелерді бөлетін тік ішкі қоршау конструкциясы.

4.1006 **Қаңқалы арақабырға:** Қаңқадан (көтергіш бөлігі), толтыру мен қаптамадан тұратын арақабырға.

4.1007 **Өртке қарсы арақабырға:** Көлденең бағытта өрттің таралуын шектеу үшін қолданылатын отқа беріктігінің нормаланған шегімен жанғыш емес материалдардан тұратын ішкі қоршау конструкциясы.

4.1008 **Қиылыспалы-қабырғалы құрылымдық жүйе:** Көлденең және бойлық ішкі қабырғалары көтергіш, сыртқы қабырғалы көтергіш немесе көтермейтін (аспалы), ал аражабын тақталары контуры бойынша немесе үш жағынан сүйелген болып келетін құрылымдық жүйе.

4.1009 **Аражабын:** Имаратты қабаттарға бөлетін құрылымдық бөлігі. Қолданылу мақсаты бойынша аражабындар іргелік, қабатаралық, шатырлық, өту үстілік және т.б.; пішіні бойынша жазық және тоғыспалы болып бөлінеді. Арқалықтар және тақталар жазық аражабындардың көтергіш элементтері болып табылады. Құралымдық жағынан аражабындар арқалықты, арқалықсыз, кессондық және т. б. болуы мүмкін. Өзінің үстіндегі құрал-жабдықтардың, арақабырғалардың, жиһаздың және т. б. заттардың жүктемесін қабылдайды және қабырғалар мен басқа да тік тіректерге береді. Аражабындар бір мезгілде ғимараттың қаттылығының горизонталь диафрагмаларының ролін атқарады.

4.1010 **Тосқауыл:** Қабырғадағы саңылауды (терезе, есік және басқалары) жабатын және жоғарыда көрсетілген конструкциялардың жүктемесін қабылдайтын арқалық немесе доғалық типтегі конструктивтік элемент.

4.1011 **Сыналы маңдайша:** Радиальды немесе сыналы кірпіштен салынған арка типтес жазық маңдайша. Арка қағидаты бойынша жұмыс істейді. Сондай-ақ пеш, әсіресе тас құрылысында қолданылады.

4.1012 **Білеулі маңдайшалар, БМ:** Кірпіш ғимараттарда ойықтарды жабу үшін қолданылатын, тіреуіш сөресі бар немесе тікбұрышты қиманың бірегейлендірілген құрастырмалы темірбетон арматураланған маңдайшалары (арқалықтары).

4.1013 **Перлит:** Ұсақ жеке шоғырлас – қабықты жанартаулық шыны, інжу жылтырағы бар ұсақ шарлар жарылады. Ұсақталған 1000 - 1200°C қызған кезде көлемі үлкейеді, 10 - 20 есе өседі. Көлемі үлкейген перлитті жылуоқшаулағыш және басқа бұйымдарда жеңіл бетондарды толтырғыш ретінде қолданады.

4.1014 **Ісінген перлит:** Перлиттің құрамында суы бар жанартаулық шыныларын, витро-зитаны, обсидианды және басқа заттарды айналмалы немесе шахталық пештерде 950°C 1150°C дейін температурада арнайы режим бойынша күйдіру кезінде ісіндіру арқылы алынатын жасанды кеуекті тас тәріздес материал. Үйілмелі тығыздығы 80 кг/м³-ден 450 кг/м³-ге дейін, цилиндрде сығу кезіндегі беріктігі – кемінде 0,1 МПа.

4.1015 **Перлитбетон:** Толтырғыш ретінде көлемі үлкейген перлит қызмет істейтін жеңіл бетон. Перлитбетонда цемент, әк, гипс, еритін әйнек, синтетикалық шайырлар

тұтқыр болады. Перлитбетон басты түрде жылуокшаулағыш материал (сирек конструкциялық - жылуокшаулағыш) қолданылады.

4.1016 Перфорацияланған асбестцементті табақ: Жайпақ асбестцементті табақ, оның ауданының басым бөлігінде саңылаулар болады.

4.1017 Түйіршіктелген қождардан алынған құм: Түйірлерінің ірілігі 5 мм дейінгі бейорганикалық түйіршікті сусымалы материал, ол арнайы уату-іріктеу жабдығын пайдалану арқылы түсті металлургияның түйіршіктелген қождарын уату кезінде алынады.

4.1018 Қожды уату електерінен алынатын құм: Бейорганикалық түйіршікті сусымалы материал; түйірлерінің ірілігі 5 мм-ге дейін, қара және түсті металлургия қождарын уату електерінде елеу арқылы шақпатасты бөліп алу жолымен алынады.

4.1019 Қалыпты құм: Волга маңы кен орнының түйіршіктері дөңгелек пішінді, өлшемі 0,5 мм-ден 0,9 мм-ге дейін болатын кварцты табиғи құмы. Цементті (белсенділігін, беріктік бойынша маркасын) сынауға арналған. Құмның сапасы кремний тотығының (кемінде 98 %), сондай-ақ сазды, батпақты және шаң тәріздес қоспалардың (1 %-дан аспайтын) мөлшерімен, 950°C 1000°C дейін температурада қыздыру кезінде массасын жоғалтуы (0,3 %-дан аспайтын) бойынша бағаланады. Құм түйіршіктерінің ірілігі құм сынамасын № 09 және № 05 торлы елеуішпен елегенде № 09 торлы елеуіште сынама массасының 1 %-дан аспайтын бөлігі қалуы және № 05 торлы елеуіштен массаның 8 %-дан аспайтын бөлігі өтуі керек.

4.1020 Табиғи құм: Құзды тау жыныстарының табиғи бұзылу нәтижесінде пайда болған және арнайы байыту жабдығын қолданбай, құмды және құмды – қиыршық тасты кен орындарын әзірлеген кезде алынатын, түйіршіктің үлкендігі 5 мм дейін бейорганикалық сусымалы материал (МЕМСТ 8736).

4.1021 Құмдақ: Кальцитпен, гипспен, сазды материалмен, кремнеземмен, фосфаттармен, гидрогетитпен және басқаларымен цементтелген кварц, дала шпаты, слюда, хлорит түйіршіктерінен (өлшемі 2,0 - 0,01 мм) тұратын түйіршікті, әртүрлі боялған (ақ, сұр, қызыл, сары және т.б.), тығыз шөгетін жыныс. Құмдақ көлдерде, өзендерде және т.б. және одан әрі цементтеуде сынық материалдың үйілу нәтижесінде пайда болады.

4.1022 Петалит: Минерал, литий алюмосиликаты $\text{Li(AlSi}_4\text{O}_{10})$. Түсі ақ; көбінесе түссіз. Минералогиялық шкала бойынша қаттылығы 6,5. Бірқатар бірегей қасиеттері бар (мысалы, термиялық кеңейтуде нөлдік коэффициентімен) құйылатын қышқа арналған оңтайлы (құрамында литий мен кремнийдің болуы және қоспалардың болмауы) шикізат.

4.1023 Топса (терезе және есік блоктары үшін): Қораптары бар есіктер мен терезелерді біріктіру үшін қызмет көрсететін және есіктер мен терезелердің, фрамугалар мен форточкалардың ашылуы мен жабылуын қамтамасыз ететін бұйым (МЕМСТ 27346).

4.1024 Арматуралық ілмектеу (монтаждық) ілмектер: Формадан алған кезде, тиеу-түсіру және монтаждау жұмыстары кезінде ілу ыңғайлылығын қамтамасыз ететін жинақ темірбетон бұйымдарында бір рет қолдану элементтері.

4.1025 Пехштейн: Құрамында 10 % дейін суы бар шайырлы жалтырымен қара тау-жынысы. Тығыздығы аз, кеуектігі көп, дыбыс және жылу өткізгіштігі аз «көлемі үлкейген перлит» түрінде пехштейн термиялық өндегеннен кейін жеңіл бетондарды және жылуокшаулағыш материалдарды өндіру үшін қолданылады.

4.1026 Пигменттер: Түстері әртүрлі, суда және боялатын орталарда ерімейтін, бірақ олармен араласуға қабілеті жақсы және материалдардың бетін бояу үшін бояуларды

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

дайындауда қолданылатын табиғи немесе синтетикалық жұқа ұсақталған жоғары дисперсиялық ұнтақтар.

4.1027 Пиломатериалдар: Көбінесе қылқанды ағаштарды (қарағай, шырша, балқарағай, майқарағай, самырсын), сирек жағдайларда, жапырақты ағаштарды (қайың, көктерек, қандағаш, терек, шамшат және жөке) ұзына бойымен аралау арқылы алынатын ағаш құрылыс материалдары. Пиломатериалдардың радиалды, тангенциалды және аралас түрлері ажыратылады.

4.1028 Пилоөнім: Бөренелерді ұзына бойымен кесу және оның нәтижесінде алынған бөліктерді ұзына бойымен және көлденең кесу арқылы алынған ағаш өнімі (МЕМСТ 18288).

4.1029 Пирамида тәрізді қада: Көлбеу бүйірлік қырлары бар темірбетон қағылмалы қада; бүйірлік қырларының көлбеу бұрыштары шағын (1° тан 4° қа дейін) және үлкен (4° тан 14° қа дейін) болып келетін пирамида тәрізді қадалар болады.

4.1030 Пирофиллит: Минерал, қатпарлы силикат. Ақ, жасылдау түсті болады. Минералогиялық шәкіл бойынша қаттылығы 1 – 2, тығыздығы $2700 - 2900 \text{ кг/м}^3$. Қызуға төзімді, әрі қышқылға шыдамды. Электротехникалық, резеңке және қағаз өндірісінде, құрылыста қолданылады.

4.1031 Майқарағай: Кавказда және Сібірде өседі. Ұзындығы 40 - 50 м және диаметрі 60 см. Ағаш ақ түсті, жұмсақ, жеңіл болады; көлемдік салмағы 0,37 - 0,44; сымдауышпен өн бойымен қысу кезіндегі беріктік шегі 29 - 34 МПа. Жабындық жоңқаны, гонт, жабындық жұқа тақтайды өңдеу үшін құрылыс материалы ретінде қолданылады.

4.1032 Балқытпа: Құрамында натрий, калий және кальций қосылыстары болатын, қыш массаларға пісіруді тездету және күйдірудің ең үлкен температурасын төмендету үшін қосылатын табиғи және жасанды материалдар.

4.1033 Плагноклаздар: Дала шпатының тобына енетін тау-жыныс түзуші материалдар, әктік-натрийлі алюмосиликаттар. Ақ, сұр, сарғыш, жасылдау, сұрғылт, қызғылт түсті болады. Таза кальцийден тұратын түрі - анортит; таза натрийлік - альбит. Минералдың аморфтық қатарын түзеді, аталған қатардың аралық мүшелері өз алдына жеке атауларға ие - олигоклаз, андезин, лабрадор, битовнит. Минералогиялық шәкіл бойынша қаттылығы 6 - 6,5; тығыздығы 2620-дан (альбит) 2760 кг/м^3 (анортит). Плагноклаздың әсем безерлеуші түрлері (лабрадор және олигоклаз - беломорит) – ұсақ-түйек және сәндік-қаптауыш материал болып табылады.

4.1034 Паркетті еңсіз жұқа тақтайша: Өзара параллельді орналасқан фрезеленген қабаттар мен пішінделген жиектері бар тұтас ағаштың бөлшегі, паркетті еденді төсеу кезінде аталмыш жиектер арқылы оған көршілес орналасқан еңсіз жұқа тақтайшалар байланыстырылады.

4.1035 Пластбетон: Байланыстырушысы синтетикалық полимерлік шайыр болып табылатын бетонның түрі. Пласбетонның ұсақ және ірі толтырғышы ретінде ауыр және жеңіл минералды материалдар, яғни құм, қиыршық тас, шағыл, ұсақ үгітілген қоспалар қолданылады. Пластбетон құрылымы бойынша толық, кеуекті, ұяшықты және сәйкесінше ауыр, жеңіл және аса ауыр болуы мүмкін.

4.1036 Аражабын және жабын тақталары (панельдері): Қаңқалы ғимараттардың көтергіш жүйелерінің өздеріне тікелей түсірілген тік жүктемелерді қабылдайтын және оларды беларқаларға немесе көтергіш қабырғаларға беретін құрастырмалы элементтері. Сондайақ көлбеу жүктемелерден түсетін сығушы және ығыстырушы күштерді қабылдайды.

4.1037 Таспалы іргетастардың тақталары: Ғимараттар мен имараттардың таспалы іргетасына арналған құрастырмалы темірбетон тақталар, олар ауаның есептік температурасы минус 40°C дейінгі, есептік сейсмикалығы 9 баллға дейінгі құрғақ және сумен қаныққан топырақтарда қолданылады. Олар сығылуға беріктік классы бойынша B10 ауыр бетоннан, суыққа төзімділігі бойынша F75 маркалы бетоннан, су өткізбейтіндігі бойынша W2 маркалы бетоннан жасалады. Бойлық кернелетін арматура ретінде АІІІ; ВІ болат қолданылады.

4.1038 Қағазды-қатпарлы сәндік пластик: Қалыңдығы 1-3 мм табақты қаптауыш материал, термоактивті полимерлермен сіңірілген қағазды ыстықпен сығымдау арқылы алынады.

4.1039 Қатпарлы ағаш пластигі: Бакелитті лакты сіңірген аршылған кілтектің желімделген табақтарынан тұратын, бірнеше қабатты желімделген ағаш, бұл ағаштың сабақтас жапырақтарының талшықтары бір-біріне бағытталған болады.

4.1040 Пластикат: Арнайы түрде құрамына бір немесе бірнеше пластификатор енгізілген полимерлік шайыр. Пластикат қалыпты және төмен температураларда жоғары иілгіштік қасиетке ие жұмсақ металлдардың өндірісінде кеңінен пайдаланылады.

4.1041 Пластификаторлар (жұмсартқыштар): Өңделетін заттармен өзара химиялық реакцияға түспейтін, алайда сол өнімдерге иілгіштік және жұмсақтық қасиеттерін беретін сұйық, қатты, ұшпайтын немесе ауыр ұшатын органикалық қосылыстар.

4.1042 Цементті пластификациялау: Арнайы қоспалар қосу арқылы цементтің су қажеттілігін төмендету.

4.1043 Пластификациялаушы қоспалар: Бетон қоспаларының жылжымалығын арттыратын заттар.

4.1044 Иілімді материалдар мен бұйымдар: Серпімділігі болмайтын, берілген пішінін сақтайтын және оны жүктеме қайтадан түсірілгенде ғана өзгертетін материалдар мен бұйымдар.

4.1045 Пластмасса: Негізгі құрамы жоғары молекулярлы салмаққа ие шайыр тәріздес (көбінесе полимерлік) органикалық заттардан тұратын материал. Бұл заттар белгілі бір кезеңде пластмассаға созылғыштық қасиетін, яғни талап етілген пішінге еніп, қатайту, салқындату және қысымды түсіруден кейін, сол пішінді сақтап қалу қабілетін береді.

4.1046 Иілімді-майысатын материалдар мен бұйымдар: Иілімді қасиеттерімен қатар бірқатар серпімділігі болатын, жүктеме алып тасталғанда өзінің бастапқы пішінін ішінара қалпына келтіретін материалдар мен бұйымдар.

4.1047 Полиолефиндардан жасалған пленкалар: Шексіз көмірсутектер негізіндегі жоғары молекулалы қосылыстардан алынған материалдар.

4.1048 Поливинилхлоридті әрлеу пленкалары: Қабырғаларды, арақабырғаларды, есіктер мен кірістіре орнатылған жиһазды әрлеу үшін пайдаланылатын құрылыс материалы. Негізі болмайтын және қағаз, мата, жылтыр шыны негізіндегі желім қабаты болмайтын немесе өздігінен желімделетін пленкалар болып бөлінеді. Негізі болмайтын пленкаларға – поливинилхлоридті эшекейлік әрлеу және поливинилхлоридті әрлеу материалы винистен жатады, негізі бар пленкаларға - линкруст, пенопен, полипен, изопен, девинол жатады. Бұл пленкалар улы емес.

4.1049 Полимерлік қабықша: Полимерлік (полиэтиленді, поливинилхлоридті,

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

фторопластты, бакелитті, полистироды, полиамидты) шайырлардың негізінен алынатын материалдар; құрылыста су, газ, бу өткізбейтін қабықшалар, коррозияға қарсы және сәндік жабындар түрінде қолданылады.

4.1050 Лакты-сырлық материалдарға арналған пленка түзуші: Лакты-сырлық ортаның ұшпайтын бөлігі, ол пленка түзеді және пигментті байланыстырады.

4.1051 Тақта: Әр түрлі арнаудағы және жүктеме көтеретін, қоршау немесе қосарланған (жүктеме көтеретін, қоршау), жылу техникалық, дыбыс өткізбейтін, дыбыс жұтатын және тағы басқа қызметтер атқаратын ғимараттар мен құрылыстарды салуда пайдаланылатын тік жазықтық бөлшек (қиманың ені оның ұзындығы мен қалыңдығынан үлкен).

4.1052 Плита анкерная: 1. Анкерлік (іргетастық) бұрандаманы бетонға берік орнату және созу (суыру) кезінде анкердің ұзындығын азайту қызметтерін атқаратын анкерлік бұрандаманың негізгі бөлігіндегі металл тақта. 2. ЭБЖ мен басқа да діңгектердің металл және темірбетонды тіреуіштерінің созғышын жер қыртысында бекітуге арналған темірбетонды тақталар.

4.1053 Құрастырмалы бетон тақтасы: Блоктардың топсалы қосылысын камтамасыз ететін жинақ капрон арқандары арқылы бір-бірімен байланыстырылған, үлгілік өлшемі бірдей жазық бетонды блоктардың жиынтығы.

4.1054 Вермикулитті тақта: Отқа және қызуға жоғары төзімділік қасиеттерімен қатар, дыбыс жұту, жылу өткізбеу бойынша жоғары көрсеткіштерге ие, сонымен қатар пайдалану мерзімі шексіз керемет сәндік қасиеттері бар экологиялық таза материал. Вермикулитті материалдар химиялық тұрғыдан бейтарап, инертті, құрамы бойынша органикалық емес табиғатқа ие болып келеді, оның құрамында сілтілі қоспалар жоқ және коррозияға ұшырамайды. Тақталардың құрамына гидрофобты зат енеді, соның арқасында тақтаға судың капиллярлық жолмен сіңірілуіне жол берілмейді. Қажет болған жағдайда, тақтаның жабынын кәдімгі эмульсиялық немесе текстуралық бояулармен бояуға болады. Сонымен қатар, тақталардың беткі қабатына кәдімгі немесе ауыр жанатын кілтектер, пластиктер орнатылуы мүмкін. Құрылыстың төбесі мен қабырғалары сәндік қапталған жағдайда, ламинатталған тақталар қолданылады. Бұл тақталар оңай өңделеді.

4.1055 Талшықты гипс тақтасы: Талшықты толтырғышы бар гипстен жасалған тақта.

4.1056 Шақпақталған немесе жоңылған тастан жасалған тақта: Ірге мен қабырғалардың беткі қабаттарын қалауға арналған шартты емес блоктарды шақпақтау арқылы жасалынатын тақта.

4.1057 Табиғи тастан жасалған араланған қаптауыш тақта: Ғимараттар мен құрылыстардың ішкі және сыртқы жағын қаптауға арналған, дайындама блоктарды аралау арқылы жасалынған тақта. (МЕМСТ 9480).

4.1058 Ағаштан жасалған қаптауыш тақта: Бір немесе бірнеше қабаттардан немесе қабықтардан (мысал, сіңірілген қағаз, синтетикалық материал, синтетикалық шайырдан жасалған қабықша, металл немесе сәндік шере) тұратын ағаштан жасалған бұйым.

4.1059 Аражабын және жабын тақталары (панельдері): Ғимарат жүйелерін көтеретін, оған тікелей жалғанған көлденең жүктемелерді қабылдайтын және оларды көлденең орналасқан құралымдарға жіберетін жинақ немесе монолитті тігінен орналасқан бөлік.

4.1060 Пішінделген ағаш талшықты тақта: Беткі жағы талап етілген пішінге келтірілген ағаш талшықты тақта (МЕМСТ 27935).

4.1061 Қамысты жылу өткізбейтін тақта: Кәдімгі немесе оңтүстіктік сығымдалған

қамыстан жасалған, тот баспайтын және жылумен өңделген байлағыш мырышталған сыммен байланған тақта.

4.1062 Цемент пен ағашы жоңқаланған тақта (цементі жоңқаланған): Ағаш кесектеріне портландцемент пен химиялық қоспаларды қосып, сығымдау арқылы дайындалатын құрылыс материалы. Цемент пен ағашы жоңқаланған тақталар тығыздығы жоғары ағашы жоңқаланған тақталардан су мен биотөзімділікпен, уытының жоқтығымен және өңделу қасиетінің жоғарылығымен ерекшеленеді.

4.1063 Керамикалық тақта: Керамикалық массада жасалған жазық, әдетте, жіңішке қабырғалы, жылтыратылған немесе жылтыратылмаған бұйым болып табылады, қабырғалар мен қабырға панельдерін ішкі және сыртқы жағынан қаптау және едендерді төсеу үшін қолданылады. (ЭКК СТ 3979).

4.1064 Едендерге арналған керамикалық және қаптауыш тақта метлах тақтасы: Балшық пен бояғыштар біріктірілгенге дейін күйдіріледі. Беткі жағы кедір-бұдыр, тегіс, батырып салынған суреті бар және т.б. болуы мүмкін. «Метлах тақтасы» атауы алғашқы өндірістік өнеркәсіп ұйымдастырылған неміс Метлах қаласының атынан шыққан.

4.1065 Кілемшелі-мозаикалық тақта: Қабырғаларды қаптауға арналған, белгілі бір пішінді және көлемді боялмаған немесе түрлі-түсті сөндірілген шыныдан жасалған тақта, қағазға желімделген немесе шашылған күйінде әкелінеді.

4.1066 Шыны қаптауыш тақта: Қабырғаларды қаптауға арналған, белгілі бір пішінді және көлемді боялмаған немесе түрлі-түсті өшірілген шыныдан жасалған тақта.

4.1067 ПОГ типті терезеалды темірбетон тақталар: Сыртқы беті жылтыр, ақ немесе түсті цемент негізіндегі бетоннан жасалған бұйымдар

4.1068 ПОО типті терезеалды темірбетон тақталар: Сырлауға арналған беті тегіс, цемент немесе әк тұтқыр заты негізіндегі бетоннан жасалған бұйымдар.

4.1069 ПОШ типті терезеалды темірбетон тақталар: Сыртқы беті жылтыратылған мозаикалы, мәрмәрдан алынған шақпатас негізіндегі бетоннан жасалған бұйымдар.

4.1070 Перлит негізіндегі жылуоқшаулағыш тақталар: Құрылыс құралымдарын жылу оқшаулауға арналған бұйымдар. Тақталардың мынадай - перлитцементті, перлитфосфорлы, перлитбитумды, перлитпластбетонды, термоперлитті түрлері қолданылады.

4.1071 Аражабын және жабын тақталары (панельдері): Қаңқалы ғимараттардың көтергіш жүйелерінің өздеріне тікелей түсірілген тік жүктемелерді қабылдайтын және оларды беларқаларға немесе көтергіш қабырғаларға беретін құрастырмалы элементтері. Сондайақ көлбеу жүктемелерден түсетін сығушы және ығыстырушы күштерді қабылдайды.

4.1072 Жазық жүйе: Құралымның барлық элементтерінің симметрия осі және сыртқы күштердің әсер ету сызығы бір жазықтықтың бойында жататын жүйесі.

4.1073 Жазық ағаш құралымдар: Ғимараттар мен имараттардың құралымдары мен элементтері, сырықтық элементтерден жасалған арқалықты және аркалы фермалар мен жақтаулар (өтпелі), тегіс тұтас құрама арқалықтар, аркалар және жақтаулар.

4.1074 Жайпақ асбестцементті табак: Жайпақ монолит тікбұрышты бұйым, оның қалыңдығы әдетте 4 мм-ден 25 мм-ге дейін болады.

4.1075 Жайпақ асбестцементті калибрлік табак: Қатқан күйінде қосымша өңдеу жолымен ұзындығы және ені бойынша калибрленген табак.

4.1076 Жайпақ асбестцементті калибрленбеген табақ: Қатпаған күйінде кесілген табақ.

4.1077 Жайпақ асбестцементті баспаланбаған табақ: Форматты барабаннан алынғаннан кейін қысыммен қосымша нығыздалмаған табақ.

4.1078 Жайпақ асбестцементті баспаланған табақ: Форматты барабаннан алынғаннан кейін жартылай фабрикатты қысыммен қосымша нығыздау арқылы дайындалған табақ.

4.1079 Бөгет: Су деңгейін көтеру үшін, су ағыны мен оның аңғарын қоршайтын су бөгейіш құрылыс (МЕМСТ 19185).

4.1080 Тығыздық: Материалды, яғни оның көлем бірлігіндегі массасын түзетін заттардың мөлшерін көрсететін материалдың физикалық сипаттамасы. Көлемінің шамасы кеуектердің және басқа да тесіктерді есепке ала отырып алынуы мүмкін, яғни материалдың қалыпты күйдегі көлемі, болмаса материалдың көлемінен қуыстар шегеріп тасталғандағы көлемі, бұл есептеуде заттың көлемі ғана есепке алынады.

4.1081 Ерітінді қоспаның тығыздығы: Тығыздалған ерітінді қоспа массасының көлеміне қатынасымен сипатталатын тығыздығы.

4.1082 Пневмобетон: Ірілігі 7 - 10 мм дейін толтырғышы бар, торкретбетонның бір түрі, көбінесе жіктерді біріктіру кезінде пайдаланылады.

4.1083 Құралымдардың зақымдануы: Сыртқы әсерлер себебінен, құрылыс құралымы немесе оның белгілі бір бөлігінің нормативтік-техникалық құжаттама белгілеген деңгейлерден жоғары деңгейде жарамды болмауынан туындайтын оқиға.

4.1084 Гипскартон табақтың бұрыштары мен жиектерінің бұзылуы: Гипсті өзектің ғана немесе оның картонмен бірге бұрыштары мен жиектерінің сындырылғандығы (мүжілуі).

4.1085 Арқалық астар: Көтергіш арқалықтың және тіреу бағандардың арасында орналасқан білеудің кесіндісі. Тігінен түсірілетін жүктемені таратуға арналған.

4.1086 Аспалы жол: Жер бетінен жоғары орналасқан, аспалы арқаны мен бір рельсті (монорельсті) жолы бар көтергіш-тасымалдағыш құралым.

4.1087 Аспалы арқанды жол: Жер бетінің деңгейінен жоғары тіреулерде орналасқан, арқанға ілінген тасымалдау құралдарын (вагонша) қолданатын жол

4.1088 Ұстап тұратын элементтер: Қалқандарды орнату үшін қолданылатын және бетондау кезінде жүктемені қабылдайтын элементтер.

4.1089 Сүйеме: Құрылыс құралымдарындағы сығылуға жұмыс істейтін келбеу білеу; құралымның көлбеу элементтерін ұстап тұрады (арқалық, аражабын); тік элементтерге (бағанға, ұстындарға) тіреледі.

4.1090 Кранасты арқалығы: Жүк крандары жүретін рельс жолдарын орнатуға арналған темірбетон немесе болат құралым.

4.1091 Кранасты тармағы: Айнымалы қиманың өтпелі ұстындардың кранасты арқалығымен бірге тік осьте орналасқан көтергіш элементі.

4.1092 Терезе алды тақтайша: Терезе блогының құрамдас бөлігі болып табылатын, бөлме жақтан терезе ойығының төменгі жағына орнатылатын тақтай немесе тақта.

4.1093 Шашпалар, тығырықтар (табандар мен іргетастар): Ірілігі орташа құмнан, қиыршық тастан, шақпақталған тастан немесе олардың құммен қосындысынан жасалған қабаттар (қоспасыз), ұсақ орналасқан іргетастың астындағы әлсіз және техногенді қалыңдықты алмастыру немесе жоспарлы белгілерді арттыру үшін, сонымен қатар төменде орналасқан суды

сіңірген шанды құмдардың немесе иілмелі балшықты топырақтың бірігуін қарқындату үшін қолданылатын құрғату бөлшегі ретінде қызмет етеді.

4.1094 Құрылыстық көтерме: Құралымды жасау кезінде, оның бүкпелерінің санын азайту мақсатында, сыртқы жүктеме әсерінен қарама-қарсы жаққа бағытталған ию.

4.1095 Жабын материалы: Бұйымдағы оқшаулағыш материалға бекітілген және оның бетін бір немесе екі жағынан жабатын материал.

4.1096 Жабын: Бояу, шаңдату және т.б. арқылы жағылатын функционалдық немесе сәндік материал (МЕМСТ 31309).

4.1097 Қорғаныс жабыны (төбе жабындысы): Су өткізбейтін кілемшені механикалық зақымданулардан, химиялық өндірістің қауіпті қалдықтарының тікелей әсерінен қорғайтын, пайдаланылатын жүктеме көтеретін жабындының бойымен өрттің таралуын ескертетін, жабындының құйылған асфальбетоннан, бетонды немесе темірбетонды ұсақ кесілген тақталарынан, монолиттік бетоннан, керамикалық тақтадан, табиғи тастан тұратын сыртқы қабаты.

4.1098 Ғимараттың жабыны: Ғимаратты сыртқы ортадан бөліп, атмосфералық шөгулерден және басқа да сыртқы әсерлерден қорғайтын, төбе жабындысынан, жылытқыш пен жүктеме көтеретін құралымдардан (итарқа, тақта, белағаш және т.б.) тұратын сыртқы қоршау құралымы.

4.1099 Шатырсыз ғимараттың жабыны (қосарланған шатыр): Шатырсыз ғимараттың үстінде орналасқан, шатыр мен шатыр жабынының қызметтерін қосарлап атқаратын қоршау құралымы.

4.1100 Керамикалық жабын: Көбінесе, металлдың химиялық, термиялық және механикалық беріктік қасиеттерін арттыру мақсатында, металл және басқа да (мысалы, графит) жазықтықтарда эмальдау, газ бен отты және плазмалық шаңдату, газ фазасынан химиялық тұнба алу және басқа да амалдар арқылы отқа төзімді тотық пен керметтердің негізінде, алынатын жіңішке (15 - 150 мкм) қабықшалар.

4.1101 Жеңіл лақтырылатын жабын: Ғимараттың ішінде жарылыс орын алған жағдайда, лақтырылатын, жеңіл жинақ бөлшектерінен тұратын жабын.

4.1102 Отқа төзімді жабын: Құрылыс құралымдарының отқа төзімділік қасиетін арттыру мақсатында, олардың беткі жағын өңдеу (бояу, сылақтау, пастамен сылау, табак материалымен қорғау).

4.1103 Плазмалық-доғалық жабын: Плазмалық-доғалық шаңдату арқылы алынған газотермиялық жабын (МЕМСТ 28076).

4.1104 Плазмалық жабын: Плазмалық шаңдату арқылы алынған газотермиялық жабын (МЕМСТ 28076).

4.1105 Жарық өткізетін жабын: Жарық өткізетін бөлшектерден тұратын, жүктеме көтеретін құралымдар мен қоршаулардан және өздігінен жүк көтеретін жылу өткізетін бөлшектерден тұратын бөлшектерден тұратын жабын. Әр түрлі пішінді болады - дөңес, көлбеу, күмбезді, қатпарлы және т.б.

4.1106 Асфальтбетон негізіндегі еден жабындары: Еденнің жіксіз жабынының битумның минералдық ұнтақпен, құммен және көбінесе шақпатаспен немесе майдатаспен ыстық қоспасынан орындалған бір түрі.

4.1107 Бейорганикалық тұтқыр заттар негізіндегі еден жабындары: Еденнің жіксіз жабындарының бір түрі, ол құрамында тұтқыр зат, толтыру ортасы,

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

бейорганикалық немесе органикалық толтырғыш, сондай-ақ түрлі модификациялаушы қоспалар болатын қоспаның қатуы кезінде алынатын тұтас қабат болып табылады. Құрылыс қоспаларының құрамы бойынша мұндай жабындар цемент-бетонды (беткі қабаты бекемделген жабынды қоса алғанда), цемент-құмды, мозаикалы, ксилолитті, металл-цементті, полимерцемент-бетонды жабындар және қышқылға төзімді бетоннан жасалған жабындар болып бөлінеді.

4.1108 Полимерлердің сулы дисперсиялары негізіндегі еден жабындары: Еденнің жіксіз жабынының бір түрі, олар полимерлік тұтқыр заттан және толтырғыштан тұратын тұтас қабат болып келеді. Тұтқыр зат ретінде – негізінен поливинилацетатты дисперсия және бутадиестиролды латекс, ал минералды ұнтақ ретінде ірілігі 0,15 мм-ден аспайтын, ашық түсті ұнтақталған тас материалдар (маршалит, ұнтақталған кварц құмы және басқалар) қолданылады.

4.1109 Реакцияға қабілетті олигомерлер негізіндегі еден жабындары: Еденнің жіксіз жабындарының бір түрі, суықтай қатырылған полимер шайырынан, минералдық толтырғыштардан және пигменттерден тұратын тұтас қабат болып табылады.

4.1110 Химиялық талшықтар негізіндегі еден жабындары: Синтетикалық кілемдерді қолдану кезінде түзілетін жабындар.

4.1111 Еден: Пайдалану жүктемелерін көтеретін ғимарат (құрылыс) құралымының бөлшегі. Тұрғын және әкімшілік ғимараттарда, бұл ғимарат ішіндегі адамдар, жабдықтар мен жиһаздан түсетін әсер, өндірісте – қозғалушы көлік құралдарынан түсетін динамикалық әсер, шикізат пен бұйымдарды сақтау, ауыр заттардың құлауынан болатын соққы, сәулелі энергияның жылулық әсері, жоғары температуралы бұйымдармен байланыс, агрессивті орта (салқындатушы сұйықтық, қышқылдар және т.б.) әсерлері аталған жүктемеге жатады.

4.1112 «Белсенді жылы» еден: Негізіне еденді жылытатын бөлшектер (ыстық жылу тасушысы бар құбырлар, электршоғырсымдар және т.б.) енгізіліп орнатылатын еден.

4.1113 «Жылы» еден: Негізгі бөлігі жылу сіңіру деңгейі төмен материалдардан жасалған еден (S сің. $-5 \text{ м}^2 \text{ К/Вт}$ тең немесе аз).

4.1114 Қалқымалы еден: Іргелес бөлмелердің дыбыс оқушаулағыштығын арттыру мақсатында, оқшаулағыш және жұмсартқыш құрылғылар қабырғалар мен жабындардан бөлінген еден.

4.1115 Пол бесшовный құймалы: Алдын ала дайындалған негіздер пен созғыштар арқылы, құрамында полимер бар заттардан жасалынатын едендердің монолитті жабыны.

4.1116 Орама материалдарынан жасалған еден: Жабыны әр түрлі орам түріндегі материалдардан (линолеумды, көксағызды, тығынды, түкті және т.б. жабындар) тұратын еден.

4.1117 Модульдік алмалы еден (фальшеден): Қара еден мен еденді жабын арасында бос кеңістігі бар жүйе, бұл кеңістік техникалық байланыс жүйелерін (телефон және электр сымдарын, су құбырларын, ауа ауа өткізгіштерін және т.б.) орнатуға арналған.

4.1118 Дара материалдардан жасалған еден: Паркет, пластмасс тақталар, кілем тақталар, тығыннан жасалған тақталар, керамикалық тақталар, мозаикалық-бетонды тақталар секілді жабын материалдан тұратын еден.

4.1119 Реттемелі еденаралықтары бар еден: Негізгі бөлікке бекітіліп, сыналар арқылы реттелетін дәстүрлі еденаралықтармен салыстырғанда, заманауи үлгідегі еденаралықтар пластиктен жасалған бұрандалы арқау-бағаналарына немесе бұранда-

бағаналарына тіреледі. Реттемелі еденаралықтары бар еден келесі жағдайларда қолданылады -

- жаңа құрылыс және қайта құру кезінде;
- жабынға аз көлемдегі жүктеме түсіруге рұқсат берілгенімен, еден деңгейін біршама көтеру қажеттілігі туындаса;
- көпдейгейлі еден құралымын жасау кезінде;
- еден астында құбырлар (байланыс жүйелері) орнатылған жағдайда.

4.1120 Құбырдың пайдалы ұзындығы: Құбыр жинақтау кезінде нақты есепке алынатын құбырдың ұзындығы.

4.1121 Полиамидтер: Құрамында CO , MN и CH_2 топтары, мүйіз тәріздес немесе мөлдір шыны тәріздес қатты заттар болатын кристалданатын полимерлер негізіндегі полярлы пластмассалар.

4.1122 Поливинилацетат: Ацетоннан және уксус қышқылынан синтезделіп алынатын винилацетат полимері $\text{CH}_2\text{-CHOCOSH}_3$. Поливинилацетат лак, сыр және желім өндірісінде кеңінен қолданылады.

4.1123 Поливинилхлорид: Винилхлоридтің полярлы аморфты полимері ($\text{-CH}_2\text{-CHCl-}$). Құрамында хлор көп болғандықтан, ол жалындап жанбайды және жанбайды. Поливинилхлорид негізіндегі пластикалық массалар құрамында пластификатор (винипласт) болмайтын қатты материалдар және құрамында пластификатор (пластикат) болатын жұмсақ материалдар түрінде шығарылады.

4.1124 Жарық өткізетін поливинилхлорид: Қатты пластификацияланбаған поливинилхлорид (винипласт), винилхлоридтің метилметакрилатпен бірге қоса полимерленуі негізіндегі материал. Жарық өткізетін поливинилхлоридті экструзия әдісімен қалыңдығы 1,0 мм-ден 1,5 мм-ге дейін болатын жайпақ, толқынды немесе гофрленген табақ түрінде алынады.

4.1125 Полиизобутилен: Жұмсақ созылмалы материал, каучуктен айырмашылығы ол вулканизациялауға келмейді. Полиизобутилен құрылыс құралымдарын гидроокшаулау, бетон және темірбетон құралымдарда жіктерді тұмшалау үшін, желімдер мен мастикалар жасау үшін қолданылады.

4.1126 Поликонденсация: Төмен молекулалы қосылыстардың бөлінуімен қатар жүретін жоғары молекулалы қосылыстар түзілетін (поликонденсаттар) синтез процесі.

4.1127 Поликристалдар: Кристаллалық күштерге қарағанда әлсіз болып келетін ілінісу күштерімен өзара байланысқан ретсіз бағытталған жеке ұсақ кристалдардан (кристаллиттерден) тұратын агрегаттар. Қатты материалдардың көпшілі поликристалдар болып табылады.

4.1128 Полимербетон (пластбетон): Синтетикалық полимерлер (полиэфирлі, эпоксидті, фуранды, фенолоформальдегидті шайырлар) түріндегі байланыстырғыштары бар, құрамында түйірлері 0,15 мм химиялық төзімді толтырғыштардың үш фракциясы бар, түйіршіктерінің көлемі 5 мм дейінгі құм және шақпақталған тас бар бетон. Жоғары беріктікпен (қысу кезінде 50 - 120 МПа, бұғу кезінде 12 - 40 МПа), тозуға шыдамдылықпен, әмбебап химиялық төзімділікпен, басқа материалдарға жақсы агдезиялану қасиеттерімен ерекшелінеді, жүктеме түскенде түрі өзгереді, жаңғыш зат. Жолдарды төсеу, көпірлерді салу, өндірістік орындарда едендерді салу, тубингтерді, шахталық тіреуіштерді, құбырларды жасау, өндірістік ғимараттардың жүктеме көтеретін

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

құралымдарын қаптау кезінде қолданылады. Металлмен арматураланған полимербетон (болат полимербетон) – беріктігі жоғары құралымдық материал.

4.1129 Жеңіл полимербетон: Көлемді салмағы жеңіл ($1800 - 2200 \text{ кг/м}^3$), синтетикалық тұтқырлаушысы бар, кеуекті химиялық төзімді ірі және тығыз, кеуекті химиялық төзімді толтырғышы бар полимербетон.

4.1130 Ауыр полимербетон: Көлемді салмағы ауыр ($2200 - 2500 \text{ кг/м}^3$), синтетикалық тұтқырлаушысы мен тығыз химиялық ірі және ұсақ толтырғыштары бар тығыз құрылымды полимербетон.

4.1131 Полимерсиликатный бетон: Полимерсиликатты деп қышқылған төзімді цемент мен өзгертілген полимерлік қоспаралардың негізінде жасалынатын материалдарды (ерітінділер, бетондар, сылағыштар) атайды. Қышқылға төзімді цементті жіңішке дисперсті қышқылға төзімді толтырғыш (карф, диабаза, андезит және т.б.) пен кремнефторлы натрийлі сұйық шынының қоспасын алады. Қышқылға төзімді бетондар мен ерітінділердің негізгі міндеті — құрылыс конструкцияларын қышқыл ерітінділерінің (химиялық, металлургиялық және басқа да кәсіпорындарда) әсерінен қорғау. Сондықтан осындай бетондар мен ерітінділердің қышқылға төзімділіктен жоғары тығыздық пен өткізбеушілік талап етіледі. Бетонның тығыздығын арттыру мақсатында оның құрамында қарасор кварц ұны болады, ал ал тұтқырлаушы қоспа ретінде фурфурлы спирт пайдаланылады. Полимерсиликатты бетон іргетастарды, суқоймасының қорғаныш полимер силикатты жабы жөндеу кезінде және сыйымды ыдыстарды дайындау барысында пайдаланылады. Сыйымды ыдыстардың зақымдалған жерлері, әсіресе жарықшақтар бөлініп алынып, жуылады және металл корама қалып қолдана отырып, оның үстіне полимерсиликатты сылауыш жағылады.

4.1132 Полимерлер: Жоғары молекулалы қосылыстар, олардың молекулалары құрылымы бірдей көптеген қарапайым тізбектерден тұрады. Тізбектер өзара коваленттік байланыспен ұзын тізбектерге бірігеді немесе қатты және иілімді кеңістік торлар түзеді. Полимерлер полимерлеу, поликонденсациялау, табиғи полимерлерді түрлендіру, органикалық заттарды айдау арқылы алынған болып бөлінеді.

4.1133 Полиспаст: Күш пен жылдамдықты өзгертуге арналған арқалық-арқанды жүйе (МСТ 27555).

4.1134 Полистиролбетон: Полистирол мен портландцементтің көпіршектенген гранулаларының негізінде пайда болатын тиімді жылу өткізбейтін материал.

4.1135 Полиэстер: Қалыңдығы 0,5 мм металл табак. Сыртқы жағына қалыңдығы 35 мкм полимер қабаты, одан кейін төсеме бояу, пассиватор және эпоксидті шайырдың негізіндегі арнайы қабат жағылады.

4.1136 Шыңдалған шыныдан алынған жайма: Шыңдалған, жиектері, тесіктері және металл фурнитураны бекітуге арналған ойықтары өңделген, шыны есіктер жасау және шыны сөрелер орнату үшін пайдаланылатын шыны табактары.

4.1137 Жартылай фабрикатты лак: Лак, эмаль, астарлама, тегістегіш алуға арналған лак.

4.1138 Қуыс баспаланған профильдер: Көлденең қимасының пішіні тұйық немесе тұйықталмаған қуысты болып келетін профильдер.

4.1139 Жартылай ұстын: Қабырға жазықтығынан өз қимасының жартысына дейін шығып тұратын ұстын, ол имараттың орнықтылығын арттыратын контрфорстың ролін

атқарады.

4.1140 Жартылай фермалар: Салынғанға дейін жасалатын тұтас фермалардың бастапқы элементтері, олар кейіннен өзара құрастыру түйістері арқылы қосылады.

4.1141 Қуыс дөңгелек қадалар және қабықша-қадалар: Төменгі жағы ашық немесе жабық, топыраққа қағу арқылы немесе дірілмен батырылатын, диаметрі 40 смден 80 смге дейінгі (қуыс дөңгелек) және 80 смден 160 смге дейінгі (қабықша-қадалар) темірбетон қадалар

4.1142 Қуыс баспаланған профильдер: Көлденең қимасының пішіні тұйық немесе тұйықталмаған қуысты болып келетін профильдер.

4.1143 Тұтқыр заттарды ұнтақтау: Тұтқыр заттарды өндіру кезіндегі технологиялық операция, оның мәні мынада – шикізатты немесе шикізат қоспасын күйдіру өнімдерін суығаннан кейін механикалық ұсақтау және дайын өнімнің сапасын жақсарту үшін қосымша ингредиенттер енгізу.

4.1144 Гипскартон табақтың көлденең үлгісі: Табақтан кесіп алынған үлгі, оның ұзындығының бағыты табақтың еніне сәйкес келеді.

4.1145 Кеуек жасайтын қоспалар: Бетон қуысында ауа немесе басқа газ тәрізді кеуектердің мақсатты түрде пайда болуына жағдай жасайтын заттар.

4.1146 Кеуктілік: Материалдың кеуектермен толу деңгейін (пайызбен) көрсететін оның физикалық сипаттамасы.

4.1147 Кеуек түзушілер: Бейорганикалық материалдарда ұяшықты (кеукті) құрылым жасайтын немесе оның пайда болуына жағдай жасайтын заттар. Бейорганикалық кеуек материалдар өндіру технологиясына байланысты түрлі кеуек түзушілерді пайдаланады.

4.1148 Поропласт: Газ бен ауамен толтырылған өзара байланысты бос аралықтары мен қуыстары ұяшықты құрылымды қалыптастыратын жеңіл пластмасса.

4.1149 Порофор (кеуктендіргіш): Ұяшықты құрылымды пластмассаны өндіру үшін пайдаланылатын минералды немесе органикалық газ түзуші. Полимерлік композицияға енгізілген порофорды қыздыру кезінде бөлініп, газ шығады, сол арқылы композиция көбіректеніп, ұяшықты құрылымды қалыптастырады.

4.1150 Ұнтақ сыр: Пленка түзетін заттың пигменттермен және толтырғыштармен қосылған құрғақ композициясы, балқығаннан, суығаннан және қатқаннан кейін қатты мөлдір емес пленка пайда болады.

4.1151 Портал: Сәулетті жиектелген ғимараттың қасбетіндегі кіреберіс.

4.1152 Діңмандайша: Бір немесе үш жаққа ашылған, жабынды көтеретін бағаналар мен аркалардан тұратын ғимараттың алдыға шығып тұратын бөлігі; жиі бас есікті рәсімдеп, фронтонмен аяқталады.

4.1153 Портландцемент: Ауада және суда қататын гидравликалық тұтқыр зат; клинкер мен гипсті жіңішкелеп ұсақтаудың нәтижесінде пайда болатын өнім. Клинкер әк пен гипстен және басым бөлігі кальций силикатынан тұратын (70 - 80 %) шикізат қоспасын біріктіру үшін күйдіру нәтижесінде пайда болады. Әктас пен балшық сәйкес химиялық құрамы бар, мергельмен, домна қожымен, нефелинді шламмен және т.б. толық немесе жартылай алмастырылуы мүмкін.

4.1154 Белітті портландцемент: Нормаланған минералогиялық құрамдағы портландцементтік клинкерді, активті минералдық қоспаларды (15 %-ға дейін) және

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат.

4.1155 Ақ портландцемент: Темір тотығы бар (0,35 % — 0,45 %-дан артық емес) портландцементтік клинкерді, гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін) және активті минералдық қоспаларды (20 %-дан артық емес) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Құрылыста сәулет-әрлеу жұмыстары үшін қолданылады. Ақ портландцемент алиттен (51 %-дан 60 %-ға дейін), белиттен (25 %-дан 28 %-ға дейін), кальций алюминатынан (12 %-дан 15 %-ға дейін) алюмоферритті фазаның аз мөлшерінен (1 %-дан 2 %-ға дейін) тұрады.

4.1156 Тез қататын портландцемент: Құрамында C_3S (60 %-дан 70 %-ға дейін), C_3A (8 %) бар портландцементтік клинкерді және гипсті (SO_3 бойынша 1,5 %-дан 4,0 %-ға дейін) ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Құрамында цемент массасының 10 %-дан аспайтын активті минералдық қоспалар, ал түйіршіктелген домна қожы 15 %-ға дейін болуына рұқсат етіледі. Тез қататын портландцементті жоғары маркалы бетон алу үшін қолданады.

4.1157 Асбестцемент бұйымдарға арналған портландцемент: Портландцементтік клинкерді және гипсті (SO_3 бойынша 1,5 %-дан 3,5 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Асбестцемент бұйымдарға арналған портландцементтің құрамында, пайызы - C_3A - 3 %-дан 9 %-ға дейін, CaO - 1 %-дан артық емес, MgO - 5 %-дан артық емес, FeO - 0,35 %-дан артық емес, $\Sigma (\text{K}_2\text{O} + \text{Na}_2\text{O})$ - 0,5 %-дан артық емес, алты валентті хром Cr^{6+} - 0,0002 %-дан артық емес.

4.1158 Беріктігі жоғары портландцемент: Портландцементтік клинкерді және гипсті (SO_3 бойынша кемінде 1,5 % және 3,5 %-дан артық емес) бірге майдалап ұсату арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Беріктігі жоғары портландцемент қоспасыз немесе 5 %-ға дейін опока қосып шығарылады, клинкердегі MgO мөлшері 5 %-дан артық болмау керек. Жоғары маркалы бетон алу үшін қолданылады.

4.1159 Суқашқыл портландцемент: Портландцементтік клинкерді, гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін) және құрғақ затқа есептегенде цемент массасының 0,06 %-дан 0,30 %-ға дейін мөлшеріндегі гидрофобтайтын қоспаларды (асидол, асидол-мылонафт, мылонафт, олеин қышқылы немесе қышқылданған петролатум) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат.

4.1160 Жол портландцементі: Портландцементтік клинкерді (C_3S және C_4AF жоғары құрамда, ал C_3A 8 %-дан артық емес), гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін), пластификаторлық ауатартқыш немесе суқашқыл пластификаторлық қоспаларды (0,3 %-дан артық емес) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Ұнтақтау кезінде құрамына цемент массасының 15 %-дан аспайтын мөлшерде түйіршіктелген домна қожды қосуға рұқсат етіледі. Жол портландцементі автомобиль жолдарының бетон жабындыларына арналған.

4.1161 Карбонатты портландцемент: Портландцементтік клинкерді (40 %-дан 75 %-ға дейін), карбонатты жыныстарды - әктасты, доломитті, мәрмәрді және басқаларды (25 %-дан 60 %-ға дейін) және гипсті (SO_3 бойынша 1,5 %-дан 3,5 %-ға дейін) бірге немесе бөлек ұнтақтау, араластыру арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат.

4.1162 Төмен термиялық портландцемент: Нормаланған минералогиялық құрамдағы портландцементтік клинкерді және гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін)

ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Төмен термиялық портландцементтің құрамында 50 %-дан аспайтын C_3S және 8 %-дан аспайтын C_3A болады. Төмен термиялық портландцемент тұщы немесе әлсіз минералдық суда жүйелі түрде көп қайтара қату және еру жағдайында жұмыс істейтін массивті гидротехникалық имараттардың сыртқы аймақтарының бетонын дайындау үшін қолданылады.

4.1163 Құмды портландцемент: Портландцементтік клинкерді (50 %-дан 75 %-ға дейін), кварцты құмды (25 %-дан 50 %-ға дейін) және гипсті (SO_3 бойынша 1,5 %-дан 3,5 %-ға дейін) бірге немесе бөлек ұнтақтап, араластыру арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Құмды портландцементті асбестцемент табақтар өндіру үшін, бетон және темірбетон құралымдарда, гидротехникалық құрылыста пайдаланады.

4.1164 Илемділікке бейімделген портландцемент: Портландцементтік клинкерді, гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін) және осы цементтегі ерітінді мен бетон қоспаларға - тез араласу және төсеуге қолайлылық, ал қатайған ерітінді мен бетонға аязға төзімділік қасиетін беретін илемділікке бейімдейтін активті қоспаны (0,15 %-дан 0,25 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат.

4.1165 Пуццоланды портландцемент: Портландцемент клинкер мен белсенді минералды қоспасын біріктіліп ұнтақтау немесе бөлек үгітілген материалдарды мұқият араластыру арқылы жасалынатын гидравликалық тұтқыр зат.

4.1166 Сульфаттың әсеріне төзімді портландцемент: Нормаланған минералогиялық құрамдағы портландцементтік клинкерді және гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Бетон және темірбетон құралымдарға, сульфаттық жебірлік жағдайында, ылғылдылық пен кебу, қату мен еру қайталанатын жағдайда пайдаланылатын гидротехникалық имараттарға арналған.

4.1167 Тампонажды портландцемент: Портландцементтік клинкерді, гипсті қоспалармен немесе қоспасыз ұсату арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Ол қалыпты және орташа температура ($15^{\circ}C$ - $100^{\circ}C$ дейін) және қамыр тәрізді цементтің тығыздығы қалыпты (1650 кг/м^3 -ден 1950 кг/м^3 -ге дейін) болған жағдайда қоспасыз қолданылады.

4.1168 Түрлі-түсті портландцемент: Ақ портландцементтік клинкерді, гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін), диатомитті (6 %-дан артық емес) және минералдарды (15 %-ға дейін) немесе органикалық бояғышты (клинкер массасының 0,5 %-дан артық емес) бірге майдалап ұсату арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Түрлі-түсті портландцементке қажет болған жағдайда илемділікке бейімдейтін немесе гидрофобтық қоспалар (құрғақ затқа есептегенде цемент массасының 0,3 %-дан артық емес) қосады. Құрылыста әрлеу жұмыстарында қолданылады.

4.1169 Портландцементтік клинкер: Кальцийдің жоғары негізді силикатынан, сондай-ақ кальций алюминаттары мен алюмоферриттерінен тұратын клинкер.

4.1170 Тұтқа: Тегіс пішінделген погонаж бұйымы түріндегі сүйеніштің жоғары бөлігі, қолдың таянышы болып табылады.

4.1171 Порфир: Негізгі ұсақ түйірлі массадағы дақ түріндегі ірі кристалдары бар тау жынысы; құрылыс материалы ретінде пайдаланылады. Порфир қызыл қоңыр түстен әр түрлі реңкті сұр түсті болуы мүмкін. Тығыздығы $2400 - 2500 \text{ кг/м}^3$, қысуға беріктік шегі $120 - 220 \text{ МПа}$. Порфирді жол құрылысында және қаптауыш такталарды өндіруде пайдаланылады.

4.1172 Төсемше: Жоғарыда орналасқан инженерлік құрылыстық жүктемесін көтеретін топырақ немесе шақпақталған тас қабаты, мысалы, теміржол төсемінің шпалының астындағы шақпақталған тас төсемшесі.

4.1173 Қорғаныс шашпа (жабын): Су өткізбейтін кілемшенің үстіне зауытта жасалған тас (керамикалық) ұнтақ немесе құрылыста өндірілген битумды-полимерлік қарамайдың қиыршық тас қабаты, бұл пайдаланылмайтын жабынның негізгі су өткізбейтін кілемшесін атмосфералық әсерден, күн радиациясынан және жабынның үстінде оттың таралуынан қорғайды.

4.1174 Желімделген төбе: Желімделген төбелер полистиролдан жасалған шаршы немесе тіктөртбұрыш пішіндес тақталарды жабынға желімдеу арқылы жасалынады. Тақталардың беткі қабатында мәнерлеп жапсырылған бейне немесе нақыштарға ұқсатылған бедерлер салынады

4.1175 Тартылған төбелер: Арнайы қаңқаға тартылып орнатылатын қабықша немесе мата, ол қабырғаның периметрі бойынша немесе негізгі төбеге бекітіледі. Тартылған төбелерді кез келген пішінді ғимараттарға, кез келген еңіске және әр түрлі жазықтықтарға орнатылады; бір жазықтықтан екінші жазықтыққа тіке немесе бірқалыпты өткел жасауға, күмбез, шатыш және т.б. пішіндерін құруға болады. Аспалы төбелердің түстердің гаммасы кең, ішкі жағына әр түрлі жарықтандыру құрылғылары, желдету, дабыл беру және өртке қарсы қауіпсіздік жүйелерін орнатуға болады.

4.1176 Аспалы төбе: Жабынға ілініп бекітілген металл қаңқадан тұратын құралым, оның үстіне немесе оған дайын модульді бөлшектер (тақталар, панельдер, төрткілдештер, құндақтар, ұяшықты модульдер) немесе төбе жазықтығын қалыптастыратын үлкен көлемді табақтар жалғанып орнатылады. Құралымдық қасиеттері бойынша аспалы төбелер модульді және тұтас болып бөлінеді.

4.1177 Астыңғы жағынан бекітілетін төбе: Жүктеме көтеретін бөлшектері (ағаш кесектері, болат бүгілген пішіндер) тікелей негізгі төбеге бекітілетін құралымдар. Астыңғы жағынан бекітілетін төбелерді ЖАҚ, пластик және басқа да панельдерден, металл төрткілдештерден, гипсокартонды табақтардан жасалынады.

4.1178 Антисейсмикалық белдеу: Сейсмикалық жүктемелерді қабылдауға және оларды ғимараттың көтергіш элементтеріне таратуға, оның кеңістік қатандығын ұлғайтуға арналған, көтергіш қабырғаларға орнатылатын үздіксіз арматураланған тұйық темірбетон құралым.

4.1179 Қатандық белдеуі: Ғимараттың жерүсті бөлігінің қатандығын ұлғайтуға және оның негіздің біркелкі емес деформациялануына сезімталдығын төмендетуге арналған арматураланған тұтас күйма темірбетон арқалық.

4.1180 Белдемше: Ғимараттың қасбеттік бөлігін биіктік бойынша бөлетін ернеу.

4.1181 Бөлшектеу қағидасы: Ағаш элементтерді сынамен жалғау қағидасы, онда шоғырланған бір байланыстың орнына күштер әсер ететін жазықтық бағытында орналасқан бірнеше дараланған икемді байланыстар көзделеді.

4.1182 Шұңқырша: Қызмет көрсететін қызметкерлердің осы арада орналасқан құралымдар мен қондырғыларға кедергісіз кіріп-шығуын қамтамасыз ету мақсатында ғимараттар мен құрылыстардың белгілі бір бөлігіне жасалған жергілікті ойық.

4.1183 Сым: Болмашы көлемді көлденең қимасы бар металл бұйымы (жартылай фабрика), әдетте дөңгелек пішінді болады. Көбінесе жұқарту (сым илемдеу орнағы арқылы) және сым созу арқылы жасалынады; орам немесе шыбық түрінде шығарылады.

Қалыңдығы 5 мм және одан да асатын ыстық жолмен жұқартылған сым (катанка), негізінен, салқын жолмен созылған (сүйретілген) 10 мкм-ден 5 мм қалыңдығы сымды алу үшін қажетті материал болып табылады.

4.1184 Арматуралық болат сымы: Темірбетонды құралымдарды арматуралау үшін қолданылатын сым, көміртегі аз болаттан жасалған салқын жолмен созылған сым және көміртекті болаттан жасалған арматуралық салқын жолмен созылған сым болып бөлінеді.

4.1185 Ұнтақты сым (металл құралымдардың дәнекерленген байланыстары): Ұнтақ тәріздес заттармен толтырылған металл қабықшасынан тұратын дәнекерленген сым.

4.1186 Сырғауыл: Ғимарат жабының тігінен орналасқан құралымдық бөлігі; сырғауылдар негізгі көтергіш құралымдардың жабын бөлігіне (беларқа, ферма) орнатылады, сырғауылдар бойынша тақталар мен төсемдер салынады.

4.1187 Атшалық сырғауыл: Құламалы шатырдың итарқа аяқтарының жоғарғы ұштары сүйелетін элементі.

4.1188 Ауа өткізгіш ойық: Жабын немесе еден астының табиғи жолмен желдетілуі үшін тесілетін шағын саңылау.

4.1189 Ойық: Пайдалану және монтаждау мақсаттарында тесілетін ғимараттар мен құрылыстардың қоршаушы құралымдарындағы саңылау.

4.1190 Аратөсем (металл құралымдарының дәнекерленген байланыстары): Бір-біріне ұштастырылған құралымдық бөліктердің аралығында орналасатын қосалқы бөлшек.

4.1191 Аралық қабырға: Бір деңгейде орналасқан іргелес тезе және есік ойықтарының арасында орналасқан қабырға бөлігі.

4.1192 Бұрышты аралық қабырға: Ғимараттың бұрышы мен ең жақын орналасқан терезе және есік ойықтарының арасындағы аралық қабырға.

4.1193 Өрттен сақтандыратын тосқауылдар: Өрт ошағы орналасқан бөлмеден немесе өрт бөлігінен өрттің және жану өнімдерінің басқа бөлмелерге таралуын болдырмайтын тосқауылдар (қабырғалар, арақабырғалар, аражабындар).

4.1194 Металл профиль: Прокаттау, пресстеу, қалыптау арқылы алынған бұйым. Квадрат, дөңгелек, жолақ, бұрышты, қоставрлы, швеллерлі профильдер болып бөлінеді..

4.1195 Пішінделген төсем: Үстіңгі бетіне полимер қабаты, одан кейін рет-ретімен төсеме бояу, пассивтендіруші, мырыш жағылған пішінделген металл табак.

4.1196 Пуццоландар: Жанартаулық күлдің және жанартау атқылауының басқа борпылдақ өнімдерінің нығыздалуы мен цементтелуі жолымен түзілетін жанартаулық туфтардың бір түрі. Жанартаулық күл, кремнезем, саз және күлдің ыдырау өнімдері туфтардағы цементтеуші заттар болып табылады. Пуццоландар құрылымы бойынша әр түрлі болады және тұрақсыз химиялық және физика-механикалық қасиеттермен ерекшеленеді. Құрамы бойынша қышқыл кремнеземді-глиноземді заттар болып табылады.

4.1197 Үлбіреуік: Сумен араластырылған әк, кальцийдің гидрототығы.

4.1198 Лак және бояу материалының еріткіші: Бір немесе көп компонентті ұшпа сұйықтық, лак және бояу материалының еріткіші болмаса да, лак және бояу материалының және лак және бояу жабынының қасиетіне зиянды әсер етпей, еріткішпен бірге пайдаланылуы мүмкін (МЕМСТ 28246). **Разбавитель лакокрасочного материала -**

4.1199 Полимер желімнің еріткіші: Технологиялық қасиетті өзгерту немесе жабысқақтықты төмендетуге арналған полимер желімнің мақсатты қоспасы (МЕМСТ 28780).

4.1200 Лак және бояу материалының сұйылтқышы: Кептірудің белгілі бір

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

жағдайында буланатын және лак және бояу материалына оның жабысқақтығын төмендету үшін қосылатын бір немесе көп компонентті сұйықтық (МЕМСТ 28246).

4.1201 Райв: Қылқанды жапырақтылардың ағаш талшықтарын ерекше тәсілмен жазылған негізде дайындалған жылу оқшаулағыш материал. Райв ленталық немесе шығыр оқшаулағыш түрінде қолданылады.

4.1202 Ұлутас: 1. Көбінесе теңіз хайуандарының қабыршақтарынан және олардың қалдықтарынан тұратын, арамен кесуге жеңіл және жоғары кеуектілігімен сипатталатын әктас түрі. Ақ, сары, сұр түсті. Ұлутасты құрылыс және қаптағыш тас түрінде, ал ұлутастан жасалған қиыршық тасты және құмды жеңіл бетонды толтырғыш ретінде қолданады. Ұлутас әк және басқа ұстастырғыштарды өндіруде қолданылады.

4.1203 Рама: Элементтері өзара қатты жалғастырылған (тіреулері мен көлденең тосқауылдары) геометриялық өзгермейтін жүйе.

4.1204 Терезенің пластикалық жақтауы: П-тәрізді пішіні немесе тікбұрышты құбырдың пішіні бар, ішінде болат, мырышпен қапталған арматураланған профилі болатын пластикалық профильден тұрады. Пластикалық және болат профильдер өзара бұрандалы шеге-өздігінен бұралатын шегелер көмегімен жалғанады. Жақтаулардың негізгі мақсаты, терезе ойығында терезе бекіту жүзеге асырылатындақтан, олардың конструкцияға қатандық беруі болып табылады.

4.1205 Рампа: Екі әртүрлі деңгейлер арасындағы қатынасқа арналған құрылғы (мысалы, теміржол платформасына жүк көтеруге, әртүрлі деңгейдегі қозғалыс жол айырығындағы көліктің негізгі автомобиль магистраліне өтуіне және т.б.).

4.1206 Рандабалка: Іргетасқа сүйелетін және оған қабырғалық толтырғыштың жүктемесін беретін жиектелген немесе борттық арқалық.

4.1207 Қиғаш тіреу: Қаңқаның, ферманың екі түйінін және т.с.с. жалғайтын құрылыс элементі. Тұйық контурдың диагональдары бойынша орналасқан және құралымның қатандығын қамтамасыз етеді.

4.1208 Қиғаштап қойылған тірек: Тор тесікті конструкциялы көлбеу өзек.

4.1209 Ажыратып бөлектегіш: Қасбеттің жалпақтығына қарай қабырғаның шағын вертикаль шығыңқы жері (пилястраның, карниздің, және басқа элементтердің).

4.1210 Тірегіш: Конструкцияның шектес элементтері арасындағы өзек, олардың қосылуына кедергі жасайды немесе олардың бүйіржақ тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

4.1211 Акустикалық ерітінділер: Қатты негізге жакқанда дыбыс жұтуды талап етуді қамтамасыз ететін ерітінді.

4.1212 Су өткізбейтін ерітінді: Нормаланатын шекте су өткізетін қабілетке ие ерітінді.

4.1213 Су жұқпайтын ерітінділер: Сумен қысқа уақыт түйіскен кезде нормаланған суды сіңіретін ерітінді.

4.1214 Топырақ ерітінділері: Пластификациялайтын қоспалары бар топырақ ерітіндісі (мысалы, әкті және басқаларды), сондай-ақ бентонитті топырақтан жасалған ерітінді.

4.1215 Ыстыққа төзімді ерітінді: Нормаланған шекте 300 °C жоғары температура ұзақ уақыт әсер еткен кезде қасиетін сақтайтын қабілетке ие ерітінді.

4.1216 Әкті ерітінділер: Әк және құм қоспасының ауада біртіндеп қатаюуы.

4.1217 Инъекциялық ерітінділер: Бетондағы каналдарды, жарықтарды және қуыстықтарды толтыратын қабілеті бар ерітінділер

4.1218 **Қышқылға төзімді ерітінді:** Қышқылды агрессивті ортаның ұзақ уақыт әсер етуі кезіндегі нормаланған шекте қасиеттерін сақтайтын қабілетке ие ерітінді.

4.1219 **Рентгеннен қорғайтын ерітінділер:** Іргелес бөлмелерді рентген сәулеленуінен қорғаудың нормаланған дәрежесін қамтамасыз ететін ерітінділер.

4.1220 **Құрылыс ерітіндісі:** Ұстастырғыш қоспадан, ұсақ толтырғыштан, ерітіндіден және қажет болған жағдайда минералды және химиялық, соның ішінде құрылымы ұстастырғыштың кату үдерісі салдарынан қалыптасқан, құрамында полимерцемент қатынасқа қайта есептегенде 0,1 артық емес полимерлер болғандағы полимерлік қоспадан алынған материалдар.

4.1221 **Жылу оқшаулағыш ерітінділер:** Қоршалатын конструкцияларда оқшаулау термиялық кедергісін жоғарлататын, 1000 кг/м^3 дейін орташа тығыздықты және $0,45 \text{ Вт/(м} \times \text{°C)}$ жылу өткізгіш.

4.1222 **Еріткіштер:** Құрамдарға, атап айтқанда, бояу құрамдарына сырлауға қажетті қоюлық беруге арналған сұйық. Мақсатына қарай оларды мынадай еріткіштерге бөледі - майлы бояу үшін - бензин, уайт-спирит, скипидар; глифталдық және битумдық лактар мен бояулар үшін - сольвент-нафта, скипидар, ксилол; перхлорвинил бояулар үшін - ацетон; желімді және суэмульсиялы бояулар үшін - су.

4.1223 **Лак және бояу материалдарының ерітінділері:** Кептірудің белгілі бір жағдайында буланатын және лак және бояу материалының қабыршақ пайда болдыратын заттегін толық ерітетін бір немесе көп компонентті сұйықтық (МЕМСТ 28246).

4.1224 **Полимер желімді еріткіш:** Қажетті гомогендікті қамтамасыз ету үшін қолданылатын, желімдеу барысында ұшпа полимер желімнің сұйық компоненті.

4.1225 **Кең қоныш:** Басқа құбыр немесе арматурамен жалғау үшін құбыр немесе келтек құбырдың ұшын кеңейту.

4.1226 **Тас қалаудың жігін сөгу:** Басқа жекелеген операциялар қарастырылмаған, қабырға үшін дұрыс пішінді (шығыңқы немесе ойыс) қалаудың беткі жақ жігін жасау.

4.1227 **Қаттылық қыры:** Ісініп кету кедергісін арттыру арқылы конструкциялардың жекелеген учаскелерінің қаттылығын жоғарлатуға арналған жұқа пластина түріндегі конструкциялардың (колонналардың, арқалықтардың, тақташалардың және т.б.) элементтері.

4.1228 **Периодты пішіннің қыры:** Тұрақты немесе ауыспалы биіктікті арматуралық өзектің бетіндегі көлденең немесе еңіс қырлары.

4.1229 **Қабырға қаттылығының қыры:** Басқа қабырғаға тік бұрышпен тұрған қабырға (контрфорс) және бойлық иілім болғанда ол қабырға үшін тұрақтылықты арттыруға арналған тіреу ретінде қызмет етеді.

4.1230 **Резалит:** Қасбеттің негізгі сызығынан асып шығып тұрған ғимараттың бөлігі.

4.1231 **Сұйыққойма:** Әртүрлі сұйықтықтар мен газдарды сақтауға арналған сыйымдылықты имарат.

4.1232 **Ұстынның керегеторлары:** Тармақтардың бірлескен жұмысын қамтамасыз ететін, ұстынның тармақтарын жалғастыратын көлденең планкалар, кергіштер, қиғаш тіреулер.

4.1233 **Ферманың керегеторы:** Ферманың контуры ішінде жазық сырық жүйесін құрайтын тік (баған) және еңіс (қиғаш тіреулер) элементтер.

4.1234 **Тірексіз ферма торы:** Тіректерден жасалған ферма торы.

4.1235 Тіректі ферма торы: Төменге жіберілетін немесе өршімелі тіректердің тіреулері мен жүйелерінен тұратын ферма торы.

4.1236 Беларқа: Көлденең немесе еніс орналасқан және вертикаль элементтерді (тіректер, колонналар) жалғайтын (қатты немесе топсалы) ғимараттар мен имараттардың құрылыс конструкцияларының сызықтық салмақ түсетін элементі; ғимараттардың үстіңгі жабыны немесе жабындарында орнатылатын сүлелер немесе тақталар үшін тірек болып табылады.

4.1237 Ризалит: Ғимараттың барлық биіктігі бойымен шығып тұратын бөлігі.

4.1238 Ризолин: Пайдалану қасиеттерін жақсартатын мақсатты қоспалары бар арнайы битумды-полимерлі құраммен сіңдірілген, негізінде шынымата жатқан өздігінен желімделетін орамдағы гидроокшаулағыш жабын. Арматура ретіндегі шыныматаға және ерекше битумды-полимерлі құрамының арқасында су өткізбейтін, жылу және шуыл окшаулағыш, төзімділік пен иілгіштікті қамтамасыз ететін жоғары физика-механикалық қасиеттерге ие. Бұл ризолиндітегіс беттерде ғана емес, әрең жететін жерлерге де пайдаланылуға, кез келген өлшемдегі алаңда жөндеуге және төсеуге, сондай-ақ құрақ жөндеу технологиясын қолдануға мүмкіндік береді. Ризолин екі түрде шығарылады - бір жағы өзі жабысатын қабаты немесе сыртқы жағы мыс жұқалтыр; екі жағы өзі жабысатын қабаты бар; орамдағы бір жағы өзі жабысатын қабаты немесе сыртқы жағы мыс жұқалтыр материал сыртқы бет - жабын, вентиляция құбыры, ыдыс үшін пайдаланылады. Жұқалтыр бет УК-сәулелену жабынының қорғанысын бірнеше рет арттырады және пайдаланудың ұзақ мерзіміне кепілдік береді (20 жылдан артық). Екі жағы өзі жабысатын орамдағы материал іргетастарды, бассейндерді, балкондарды, лоджияларды, суағарларды, жертөлелерді, темірбетон және металл ыдыстарды, қабат аралық гидроокшаулағыштарды гидроокшаулау үшін, қабырғалардың, жапсарлардың, венттүтіктердің жанасуы үшін тамаша келеді. Болат беттерге жоғары адгезиялылығының арқасында жер асты және жер үсті құбырларының, жапқыш арматуралардың, жылу трассаларының, ЖЭЦ технологиялық жабдықтардың жекелеген бөліктерін гидроокшаулау кезінде қолданылады.

4.1239 Риолит: Қышқыл эффузивті жыныс, гранаттың ақтарылған аналогы. Риалит негізінен кварц, дала шпаты және биотит дақтарымен шынымақта массасымен бай кремнеземнен құралған. Тығыздығы 2600 кг/м^3 . Сығылу тығыздығы 60-200 МПа. Жоғары беріктікті бетонда, сондай-ақ қышқыл тіректік бетондарға толықтырғыш ретінде қолданылады. Дана тас түрінде қабырға және қаптайтын материал ретінде пайдаланылады.

4.1240 Роговик: Сыйымдылықты жыныстарға магматикалық массалардың әсер етуінен пайда болған контактілі-метаморфтық тау жынысы. Роговиктің құрамына - кварц, қара түсті слюда, гранат, дала шпаттары, андалузит, силлиманит және басқа материалдар кіреді. әк-силикат роговикте пироксенналар, волластониттер, кальций және басқалар бар. Берік қиыршық тас алуға шикізат ретінде қолданылады.

4.1241 Романцемент: Гидравликалық тұтқыр зат, құрамында 25 % және одан да көп балшық бар, пісірілуге жеткізбей күйдірілген (850°C 900°C дейін температурада) әкті және магнезиялы мергельдерді ұсақтап ұнтақтау өнімі. Романцементті ұнтақтау процесінде ілінісу мерзімін реттеу, беріктігін арттыру және басқа да қасиеттерін жақсарту үшін оған гипс (3 %-дан 5 %-ға дейін) және активті минералдық қоспалар (10 %-дан 15 %-ға дейін) қосады. Романцементтің ілінісуі мен қатуы силикаттар мен кальций

алюминаттарының гидратациясына негізделген.

4.1242 **Ростверк:** Қадалы іргетастың жоғарғы бөлігіндегі бетон немесе темірбетон тақталар немесе арқалық түріндегі құралым, ол қадаларды бір тұрақты жүйеге біріктіреді және жүктемені қадаларға беруге қызмет етеді.

4.1243 **Биік ростверк:** Табаны топырақ бетінен биік орналасқан және оған тиіп тұрмайтын ростверк.

4.1244 **Аласа ростверк:** Табаны топыраққа тіреліп немесе оған кіріп тұратын ростверк

4.1245 **Рубероид:** Бояу балқитын битум қабатпен екі жақ беті кейін жабылатын жұмсақ битум сіңдірілген, картоннан жасалған жабын және гидроокшаулағыш орамдағы материал.

4.1246 **Ерітіп дәнекерленген рубероид:** Жабын жұмыстарын жүргізу кезінде арнайы жанарғылардың көмегімен ұштастырғыш, ерітілетін қалыңдатылған қабаты бар рубероид. Оны пайдалану көп еңбек сіңіруді қажет ететін жұмысты төмендетеді, оның қауіпсіздігін арттырады.

4.1247 **Қалаудың қатары:** Бір көлденең жазықтықта тас конструкцияда қаланған кірпіш немесе тастың қатары.

4.1248 **Керте қатар:** Конструкцияның алдыңғы жақ бетінің шет жағымен ұзынынан салынған кірпіш немесе тас қатары.

4.1249 **Үшкір жағымен қаланған қатар:** Конструкцияның алдыңғы жақ бетінің шет жақ жағымен (үшкір қырымен) қысқа қаланған кірпіш немесе тас қатары

4.1250 **Сайдинг:** Үйді қаптауға арналған мықты қаптайтын материал. Сайдинг түрлерін материалдары бойынша бөледі.

4.1251 **Сандрик:** Әдетте карниз немесе фронтонтүріндегі (кейде кронштейнге тірелетін), ғимараттың қасбетінде (интерьерінде сирек) есіктің немесе терезенің ойығына орналастырылатын декоративті сәулет бөлшегі.

4.1252 **Қадалар:** Топыраққа батырылған және орнатылған, соның ішіндекөлбеужәне негізге жүктемені өзінің бүйіржақ бетімен және шет жағымен – аспалы қадалар немесе шет жақ – қада-тіреулерімен беретін көлденең және ұзына бойғы қималардың әртүрлі конфигурациядағы өзек түріндегі іргетастың элементі. Топыраққа батырылған тәсіл бойынша қадалар орнатылатын, бұрғыланатын, өрнектелетін, қада-қабыршақтар, бұрандамалы болып бөлінеді.

4.1253 **Қағып кіргізілетін қада:** Қағып кіргізілетін қадалар темірбетон және болат болады. Қағып кіргізетін қаданы топыраққа балғаның (қағып кіргізетін), вибрациямен батыру (вибрациямен) және батыратын қондырғылардың көмегімен оны қазбай-ақ кіргізеді.

4.1254 **Бұрғылау қада:** Бұрғылау қадасы темірбетон, бетон, бутобетон, топырақбетон болады. Бұрғыланған ұңғыманы бетон қоспамен толтыру арқылы немесе оларға темірбетон элементтерді орнату арқылы орналастырылады. Бұрғылау қадалары орнату тәсілі бойынша:

- кеңітілген және кеңітілмеген, ұңғымадағы, бұрғыланған шаң-саз топырақта жер асты суларының деңгейінен жоғары ұңғыманың қабырғаларын бекітпей бетондалған, ал кез келген топырақта жер асты суларының деңгейінен төмен ұңғымалардың қабырғаларын саз ерітіндімен немесе түгендемелік шығару жағалата құбырларымен бекіту арқылы бетондалған **тұтас қималы бұрғылап кигізілген;**

- көп секциялы вибробілікті пайдалана отырып орнатылатын дөңгелек қималы **қуыс бұрғылап кигізілген;**

- алдағы уақытта ұңғыманы жарылыс арқылы кеңейте және бетон қоспамен толтыра отырып ұңғыманы бұрғылау арқылы орнатылатын камуфлет табанды бұрғылап кигізілген;

- қиыршықтасты ұңғыманың забойына нығыздау арқылы орнатылған **нығыздалған забойлы бұрғылап кигізілген**;

- ұңғыманы бұрғылау және бетондау барысында виброқалыппен қада діңгегінің айналасындағы топырақты нығыздау арқылы орнатылған **виброқалыпталған**;

- бұрғыланған ұңғымадағы ұсақ дәнді бетон қоспаны немесе цемент құмды ерітіндіні айдау (инъекция) арқылы орнатылған **инъекциялық бұрғылау**;

- ұңғыманың оқпаны бойымен бұранда ораумен, оған іші қуыс ұштықты бұрап кигізу арқылы, оны алдағы уақытта бұрап шығару және қуысқа бетон ертіндіні беру арқылы дайындалған **бұрандалы толтырғыш**;

- цемент ерітіндісінің ағынын радиал бағытта оны айналдыру және көтере отырып, бұрғылау колоннасының монитормен беру арқылы дайындалған **топырақ бетон бұрғылау қадасы болып бөлінеді**.

4.1255 Толтырылған қада: Толтырма қада темірбетон жәнебетон болады. мәжбүрлі сығу, топырақты ығыстыру нәтижесінде пайда болған ұңғымаларға бетон қоспа салу арқылы орнатылады. Толтырма қадалар орнату тәсілі бойынша:

- топырақты жоймай және қуысты бетон қоспамен кейінгі толтырусыз жазғыш машиналармен жазу (жайылмалы және топырақты нығыздау) арқылы орнатылатын **толтырылған қада**;

- пирамида немесе конус пішінді ұңғымалар топырағында мөрлеп басу, оларды бетонды қоспамен кейін толтыру арқылы нығыздалған ложада толтырылған қада;

- болат құбырлы снарядтармен қағылған, үлестелген себіндімен және ұңғыманың забойында қиыршық таспен **нығыздалған ұңғымалардағы толтырылған қада** болып бөлінеді.

4.1256 Қада-қабықша (темірбетон): Жерді ойып ала отырып, вибробатырғыштармен түпкірге қарай жылжытылады және толық немесе жартылай бетон қоспамен толтырылады.

4.1257 Бұрандалы қадалар (металл ұштықтары бар): Вертикаль және 45° дейінгі бұрышта арнайы қондырғылармен (машиналармен)топыраққа орнатылады.

4.1258 Свая-анкер: Бұрғылау қадасының түрлері. Қада-анкер топырақты негізге ұзындығы бойымен жұлып алатын күш береді. Қада-анкер ғимараттар мен имараттардың қадалық іргетасын орнату үшін қолданылады, тіреп тұратын қабырғаны, табиғи және жасанды еңісті жерді бекіту үшін, тұрған іргетастарды күшейту үшін қолданылады.

4.1259 Қада-бағана: Біруақытта қада мен бағаналардың рөлін атқаратын қада. Орнатылған қаданың әртүрлілігі (ішінара) ол жер үсті бөлігі ғимараттар мен имараттардың бағаналары болып қызмет ететін, ал бір бөлігі топыраққа батырылған қада.

4.1260 Қадалы түп: Жеке іргетасқа арналған қадалардың тобы (бірнеше).

4.1261 Дәнекерлеу (металдарды): Дәнекерленетін бөлшектер арасындағы атомаралық байланысты орнату арқылы оларды нақты немесе жалпы қыздыру және (немесе) пластикалық түр өзгеруі кезінде бөлшектердің немесе конструкциялардың ажырамайтын қосылыстарын алу үдерісі (МЕМСТ 2601).

4.1262 Арматураны дәнекерлеу: Қорытуға дейін нақты немесе жалпы қыздыру немесе пластикалық түр өзгеруі кезінде арматуралық өзектер немесе басқа элементтер

арасындағы ажырамайтын қосылыстарды алу үдерісі.

4.1263 Қысыммен дәнекерлеу (металдарды дәнекерлеу): Балқыту температурасынан төмен температурада пісірілетін бөлшектердің пластикалық түр өзгеруі есебінен жүзеге асырылатын қысыммен дәнекерлеу (MEMCT 2601).

4.1264 Түйіспелі дәнекерлеу (металдар): Қысымның және электр тогы өткен кезде олардың түйіскен жерінде бөлінетін жылудың әсерімен пісірілетін элементтердің қосылыстардың тәсілі.

4.1265 Түйіспелі қабыстыра дәнекерлеу: Қабысатын бет жақтарының барлық беті бойынша бөлшектері пісірілетін түйіспелі дәнекерлеу.

4.1266 Нүктелі түйіспелі дәнекерлеу (металдарды): Сығуға күш беретін, электродтардың бет жақтары арасындағы қосылыстарда болатын түйіспелі дәнекерлеу.

4.1267 Электрмен имектеп дәнекерлеу: Бұйымның жартысы электрлік доғалы разряд жылуымен балқытуға дейін қыздырылатын дәнекерлеу.

4.1268 Күмбез: Кергіші бар болуымен ерекшеленетін және сығуға басымырақ жұмыс істейтін қисық сызықтықта түріндегі жабынның немесе үстіңгі жабынының салмақ түсетін кеңістіктік конструкциясы.

Сүйену жағдайына және күмбездің пішініне қарай төмендегідей топқа:-

- екі қарама қарсы жақ бойынша сүйеніші бар күмбез (цилиндрлік, шошақ, полигоналды);

- контур бойынша сүйеніші бар күмбез;

- бұрыштарында нүктелі сүйеніші бар күмбез (айқыш, желкенді) бөлінеді.

Материалы бойынша күмбездер темірбетон, армоцементті, болат темірбетон және ағаш болады.

4.1269 Байланыстар: Негізгі салмақ түсетін жүйенің (фермалардың, аркалықтардың, рамалардың және т.б.) және жеке өзектердің кеңістіктік тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін, бір немесе бірнеше элементтеріне қойылған, барлық имараттарға жүктемені тарату жолымен конструкцияның кеңістіктік жұмысы үшін, пайдаланудың қалыпты жағдайы үшін қажетті имараттарға қаттылық беру үшін; имаратқа әсер ететін жекелеген жағдайларда желдік және инерциялық жүктемені қабылдау үшін қолданылатын жеке өзектер немесе жүйе түріндегі конструктивті элементтер

4.1270 Арматуралық тор: Өзара байланысқан ұзына бойғы және көлденең өзектен құралған жалпақ арматуралық элемент; өзегін құрайтын пішіні мен өлшемі, қадамы мен қимасы, байланысу тәсілі дайындалу технологиясын есепке ала отырып жобалау құжаттамасының талаптарына сәйкес келуі тиіс.

4.1271 Кереге шабақты тор: Сылақпен ұстасып қалуды арттыру үшін ағаш бетке қағылатын айқастырылған еңсіз жұқа тақтайшадан дайындалған тор.

4.1272 Шыны торлар: Сылақтар мен еден тұтастырғысының арматуралайтын элементтері. Шыны торлардың негізі – шыны талшық жіптер.

4.1273 Сиениттер: Граниттерден жақсы өңделетіндігімен ерекшеленетін және негізінен калий дала шпатынан, аздаған плагиоклаз және түрлі металдың - биотиттен, мүйізді күкіртті қоспа, пироксена мөлшері бар терең толық кристалдық атқылаған таужынысы. Өз минералдық құрамы граниттен құрамында кварцтың болмауымен (немесе оның көп мөлшерде болуымен) және сілтілі дала шпаты болуымен ерекшеленеді.

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

Минералдық шкала бойынша тығыздығы 2600-2800 кг/м³, кеуектілігі және суға қанығуы аздаған; сығылуға беріктігі 120-150 МПа. Кварцтың елеулі мөлшері бар сиениттер сиениттер мен граниттердің арасындағы ауыспалы жыныс болып табылады. Сиениттердің құрылымы әдетте біркелкі кристалды, бірақ порфир сияқты әр түрі де кездеседі. Сиениттердің түсі көбінде қызғылт, сұр, қызғылтым, қою жасыл болады. Граниттермен салыстырғанда олар жұмсақ, тегістеу және тұтқыр болады. Декоративті, қаптайтын, цоколь тас және ескерткіштерге арналған тас ретінде қолданылады.

4.1274 Сиккатив: Құрғату үдерісін жылдамдату үшін қышқылдандыратын қатудың лак және бояу материалдарына қосылатын металл органикалық қосылыс.

4.1275 Силикаттар: Кремний қышқылының тұзы. Силикаттар табиғатта кеңінен қолданылады (жер қыртысының $\frac{3}{4}$ шамасында), олар әйгілі материалдардың (дала шпаты, берtrandит, поллунит, циркон және т.б.) $\frac{1}{3}$ шамасын құрайды. Силикаттар – қыш, шыны, асбест, сода, біршама металдарды алу кезіндегі негізгі шикізат.

4.1276 Силос: Жоспарда диаметрдің бір жарым көлемінен асатын немесе аз мөлшердегі, сыйымдылықтың биіктігімен өздігінен жүк түсіретін кең имарат; сусымалы материалдарды - цементті, дәндерді, көмірді және т.б. тиісті температуралық-ығалдылық жағдайда ұзақ мерзімге сақтауға және тиеуге арналған.

4.1277 Салмақ түсетін жүйе: Төзімді, қатты, берік болатын және толығымен ғимараттың жазықтығы өзгермейтін, білікті, тегіс немесе көлемдік элементтерінен тұратын, ғимараттың негізі, тегіс конструкциясы

4.1278 Қатпарлы конструкция: Кейбір бұрыштары өзара біріктірілген, тегіс элементтерден (пластинкалардан) тұратын, қабықша тәрізді жұқа қабырғалы конструкция. Тікбұрышты пластинкалардан құралған қатпарлы конструкция призмалық деп аталады. Қазіргі құрылыста монолиттен немесе құрастырмалы темірбетоннан (оның ішінде алдын ала ауыр конструкциялар мен армоцементті конструкциялар) жасалған, өндірістік және қоғамдық ғимараттарды жабуға қолданылатын қатпарлы конструкциялар әсіресе кеңінен тараған.

4.1279 Қапсырма (ағаш конструкцияарда): Ағаш материалдардан немесе қырлы бөренелерден жасалған конструкциялар мен имараттарға арналған сүйір ұшы бар, болаттан жасалған (дөңгелек немесе төртбұрышты кесік) қосалқы бекіткіш байланыстырғыш.

4.1280 Тақтатастар: Қосылатын минералдар мен жақсы көрсетілген қатпарлығымен (жұқа пластинкаларға бөліну мүмкіндігімен) бағдарланған орналасуы бар тау жыныстары. Құрамына байланысты тақтатастар саз балшықты, құмдақты-саз балшықты, хлоритті, талькті, слюдалы және т.б. болып бөлінеді. Тақтатастардың түсі - кара-сұр, кара, қызыл-қоңыр және т.б. болады. Орташа тығыздығы 2 600-2 900 кг/м³, қысқан кезде беріктік шамасы 50 ден 200 МПа-ға тең және кеуектілігі — 0,4—3 %. Ішкі және сыртқы қаптау үшін тақталар даярлауға қолданады. Кристалл тақтатастарды құрылыста, сондай-ақ шикізат ретінде динас алу үшін қолданады. Тақтатастар — абразияларды (анартасты, силлимнитті тақтатастар), керамикалық өтқа төзімділігі жоғары шикізатты (кианитті тақтатастар) және т.б. алу үшін қолданылатын материал. Графитті тақтатастар — бағалы графитті шикізат. Жанғыш тақтатастарды негізінде шикізат ретінде газды және мұнай тәрізді шайырды айыру үшін сонымен бірге, қатты отын ретінде де пацдаланылады.

4.1281 Тамшыаққыш: 1. Құрылыс конструкцияларын ылғалдан қорғайтын (жақтаулы тақталарға, терезе алды тақтасы орнатылады және т.б.), өнімнің төменгі жақ

бетінде орналасқан науаша немесе дөнес жер. 2. Бұғаттың элементі, тақта астындағы жауын суының құйылысына бөгет жасайтын, төменгі қырында із немесе құйылыс қалатын, су шығатын тақта

4.1282 Гидроокшаулау қабаты: Суды өткізбейтін, гидроокшаулағыш материалдардан жасалған қабат.

4.1283 Слюдадар: Тау жыныстарын түзуші минералдардың, калий, магний, темір, литий, сирек кездесетін натрий алюминий силикаттарының кеңінен тараған тобы. Негізгі минералды түрлері - мусковит, флагопит және биотит. Литий слюдалары ерекше топша құрады (лепидолит және т.б.). Жоғары бейөткізгіш және қызуға шыдамды қасиеттерімен, жұқа пластинкаларға немесе қабыршақтарға жеңіл бөлшектенеді. Осының арқасында слюдалар кеңінен техникалық қолданылады.

4.1284 Малта текшелі шыны: Мозайкалық жұмыстар үшін қолданылатын, шағын текшелер ($1-2 \text{ см}^3$) мен пластинкалар тәрізді түрлі-түсті жылтыр емес шыны. Смальтаны боялған (пісіру кезінде) сөндірілген шыныдан (кейде қосымша кристалдай отырып) құю немесе тығыздау арқылы немесе олардың арасына жұқа түсті жұқалтырды төсей отырып, шынының екі қабатын ыстық нығыздау арқылы алады.

4.1285 Малтатасты-құмды қоспалар: Табиғи немесе байытылған малтатасты-құмды тау жыныстарынан жасалған бейорганикалық қиыршықты сусымалы құрылыс материалдары.

4.1286 Шайыр: Белгісіз салыстырмалы жоғары молекулярлы массасы бар, қатты, жартылай қатты немесе жалған қатты органикалық материал және жылудың әсерінен жұмсарады немесе белгілі бір температураның диапазонында балқиды (МЕМСТ 28246). Шайыр табиғи және синтетикалық болып бөлінеді.

4.1287 Алкидті шайыр: Көпнегізді қышқылдармен көпатомды спиттердің өзара әрекеттесуі арқылы пайда болған өнім. Әсіресе кеңінен тараған лифталды (фталды ангидрид және глицерин негізіндегі) және пентафталевты (фталды ангидрид және пентаэритрит негізінде) шайырлар. Алкидті шайырлар өздігінен байланыстырғыш, болмаса лак және бояу жасау өндірісінде басқа да полимерлермен үйлесуі арқылы пайдаланылады.

4.1288 Стиролды шайыр: Стирол немесе оның басқа да мономерлермен бірге полимеризациялануынан алынған, синтетикалық шайыр (МЕМСТ 28246).

4.1289 Полимерлі шайыр: Пластикалық масса және құрылыстағы синтетикалық материалдар (поливинилхлорид, полиэтилен, полистирол, эпоксидті шайырлар, кремний органикалық және басқалар) өндірісінде кеңінен қолданылатын жоғары молекулярлы қоспа.

4.1290 Түйістіре қосу: Дөңбек төселген бетпен бір біріне жалғасқан, екі элементтің дәнекерленген қосылысы.

4.1291 Имарат: Салмақ түсетін, кейбір жағдайларда қоршалған конструкциялардан тұратын, әртүрлі өндірістік үдерістер орындауға, материалдар, өнімдер, жабдықтар сақтауға, адамдардың уақытша келуіне, адамдар мен жүктерді және т.б. орналастыруға арналған ауқымды, тегістікті немесе желілік жердегі, жерүстілік немесе жерастындағы құрылыс жүйесі.

4.1292 Гидротехникалық имараттар: Су ресурстары немесе судың қиратушы әрекетінің - тіреуіш имараттар (бөгет, дамба және т.б.), су тартқыштар (арналар,

гидротехникалық туннельдер, науалар, құбырлар және т.б.), су көлігі (кеме жүзетін шлюз, кеме көтергіш, айлақтар және т.б.), гидроэнергетикалық (ГЭС ғимараты, қысымды бассейндер және т.б.), гидромелиоративті (суаратын және құрғататын каналдар, дренаждар, коллекторлар мен басқалар), сумен жабдықтау және канализациялар (сору станциялары, суқысымды мұнаралар, сұйыққоймалар және басқалар), балық шаруашылығы (балық жинайтын имарат, балық көтергіш, балық өсіретін тоғандар және т.б.) алдын алу үшін пайдаланылатын инженерлік имараттың жалпы атауы.

4.1293 Металл қорытпасы: Екі немесе одан көп элементтердің қорытпаларынан алынған, өзіне тән металл қасиеттері бар материалдар. Металл қорытпаларды металл-элементтердің немесе металдардың металл құрамы басым болған кезде бейметалдармен қорытпасынан алынады. Металл қорытпалары тіпті жәй кристалл құрылымның өзінде де олардың таза металл құрамына қарамастан, үнемі жоғары механикалық және физикалық қасиеттерге ие болады.

4.1294 Антисептиктік құралдар (антисептиктер): Антимикробты әрекеттері бар, химиялық заттектер. Антисептиктік заттектер әртүрлі бейметалл материалдарды (ағаш, тоқыма өнімдері, былғары, пластмасса және т.б.) микроағзалардың бұзуынан сақтау үшін қолданылады. Ағаштар мен одан жасалған бұйымдарды қорғау үшін антисептиктік құралдарды пайдаланады – сулы-еріткіштер (фторлы және кремнефтористі натрий, тотияйн, натрий динитрофенолят және т.б.), майлы заттектер (креозот және антрацен майлары, қатпартасты шпалсіңірілген майлар және т.б.); пасталар (битумды және т.б.).

4.1295 Іргетас стақаны: Құрама элементтерді (бағана, діңгек, тіреу және т.б.) кезекті орнату және құйып бекіту үшін іргетаста арнайы жасалған қуыс.

4.1296 Болаттемірбетон: Әртүрлі конструкциялардың анкерлерінің көмегімен оның үстінде бекітілген, беттік болаттармен темірбетонның үйлесімін көрсететін, кешенді құрылыс материалы. Беттік болат болаттемірбетонға су өткізбейді, сондай-ақ жүк салмағының жартысын атқарады. Болаттемірбетон конструкциялық материал ретінде қолданылады.

4.1297 Болатфибробетон: Болат фибралармен арматураланған, оның көлемі бойынша тегіс (ретсіз немесе бағдарланған) бөлінген, бетон матрицалардан тұратын, арнайы бетон.

4.1298 Арматураланған болат: Темірбетон конструкцияларын нығайтатын (арматуралайтын) болат. Құрылыста XX ғасырдың басында пайдаланылады. Арматураланған болат тегіс және мерзімді пішінді арқау ретінде әсіресе кеңінен таралған. Бұдан басқа, көміртекті болаттан жасалған арматураланған сымды қолданады. Арматураланған болаттың беріктігін сым тарту, сорып шығару, суық күйінде майыстыру, автоматты суырылған-босатылған агрегаттарда электр орнығысу, прокатты қыздыруда термоорнығысу арқылы жоғарлатады. Арматураланған болатты жақсарту үшін титанмен қосындылайды.

4.1299 Арматураланған ыстық жұқартылған болат: Ыстық жұқартудан өткізілген және жұқартудан кейін орнықтыру өңделуге жатпайтын болат.

4.1300 Термомеханикалық және термикалық орнықтырылған болат: Жұқартылғаннан кейін термомеханикалық немесе термикалық өңдеу жолына жатқызылатын болат.

4.1301 Суықта өңделген арматураланған болат: Жұқартылғаннан кейін қоршаған

ортаның қалыпты температурасында сору, майысу немесе бұрауды орнықтыратын болат.

4.1302 Қоспалы болат: Өртүрлі комбинациялар мен және мөлшерде, оның көлемінің өзгеруі немесе марганец немесе кремнийдің жоғары мөлшерін құрайтын, бір немесе бірнеше арнайы элементтерден (хром, никель, титан, ванадий және т.б.) тұратын болат.

4.1303 Беттік болат: Металлургия зауыттарында бекітілген стандарттарына сәйкес шығарылған, прокат түрі. Оның түрлері - қалыңдығы 4 мм-ден 160 мм-ге дейінгі қалың беттік болат; 0,2 мм-ден 4,0 мм-ге дейінгі жұқа беттік болат; тегіс және кесілмейтін және тегістелген жиегі бар, қалыңдығы 4 мм-ден 60 мм-ге дейінгі кеңжолақты әмбебап; ыстық жұқартылған орамды болат.

4.1304 Оқпан: Көптеген инженерлік ғимараттардың тік салмақ түсетін конструкциясы, мысалы, суықсымды мұнаның оқпаны және т.б.

4.1305 Шыны: Арнайы жинақталған массаның балқытпасын аса суыту жолымен алынған, жылтыраған қатты аморфты материал; құрылыста терезе әйнегін, әшекейді, шыныблоктарды және т.б. пайдаланады.

4.1306 Авантюрин шынысы: Табиғи авантюринге ұқсас ерекше жарық әсер беретін, өлшеусіз жылтыраған нүктелерді сынғанда немесе бетін тегістеуде көрсететін шынының ерекше түрі.

4.1307 Органикалық шыны: Полиметилметакрилат полистирола, поликарбонаттар негізіндегі оптикалық жылтыр материалдардың техникалық атауы. Бейоорганикалық шыныдан салыстырмалы аздаған қалыңдығымен, шамалы нәзіктігімен, бірақ аса көп төменгі жұмсарған температурамен (жылуға төзімділігі - 140 °C-ге дейін) ерекшеленеді. Органикалық шыныдан конструкциялық материалдар ретінде пайдаланылатын, 3-қабатты жарықшақсыз шыны даярлайды. Күмбездер, көшетхана, ғимаратты сәндік әрлеу және т.б. үшін қолданады.

4.1308 Ұялы шыны (көбікшыны): Пештерде қыздырған кезде газқұраушысы мен кезекті бұйымды босандатуы бар жұқа ұсақталған шыны ұнтақ қоспаларының бірігуінен және кебуінен алынған, жылуоқшаулағыш материал.

4.1309 Шыныблок: Екі қысып жасалған жартылай блоктардан алынған, қуыс шыны бұйым. Шыныблок жақсы жарық (50 % кем емес) өткізгіш, жылу және дыбыс оқшаулағыш қасиеттерімен, жеткілікті төзімділігімен (қысқан кездегі төзімділік шегі 4 МПа) ерекшеленеді. Жарықты жақсы шашырататын, жарық бағыттаушы, жарықтан қорғаушы, түрлі-түсті шыныблоктар шығарылады. Ғимараттың сыртқы жарық ойықтарын толтыру, мөлдіршыны аралығын орнату, баспалдақ торларына шыны салу үшін қолданылады.

4.1310 Шынытемірбетон: Материалды пайдалануына байланысты (мөлдіршынылы ішкі қоршаулар, аражабын немесе шатыр жабын) оған шыныдан жасалған өнімдер (тақталар, шыныблоктар, пішінді призмалар және т.б.) қосылған темірбетон.

4.1311 Шыныкремнезит: Шынытұсқағаздың іс жүзінде барлық түрлерін және өндірістегі кремнеземді қалдықтарды пайдалану негізінде алынған, шыныкристалды декоративті плитка материалдары.

4.1312 Шынытөсеніш: Өзара химиялық немесе механикалық тәсілдермен бекітілген, шыны немесе үздіксіз талшықтардан жасалған тоқусыз төсеніш.

4.1313 Шынытұсқағаз: Мәнерлі шыныталшық негізінен жасалған орамды

материал. Шынытұсқағаздар - отқа төзімді.

4.1314 Шыныпакет: Периметрі бойынша герметикалық жолмен жиектемесі (кұрсау) бекітілген, араларында құрғақ газбен толтырылған қабат болатындай етіп біріктірілген екі немесе одан да көп шыны табақтарынан тұратын құрылыс бұйымы; кәдімгі жақтауларда екі және үш рет шыны салу орнына жалғыз жақтауларға шыны салу үшін қолданылады.

4.1315 Шыныпластик: Шыны талшығынан және полимер байланыстырғыштан тұратын композициялық материал; шағын көлемді ғимараттарды, шомылуға арналған бассейндерді, өндірістік ыдыстарды және т.б. тұрғызу кезінде қолданылатын атмосферо-, су- және хим-тұрақты материал.

4.1316 Шыныпрофилит (шыны пішін): Әртүрлі пішінді шыныдан жасалған ірі габаритті құрылыс бұйымы. Негізінде арматураланған және арматураланбаған түссіз және боялған шыныдан үздіксіз жаймалау әдісімен дайындалады. Қима пішіні бойынша қорап, швеллер, бұрыш және т.б. тәрізді. Ғимараттар мен имараттардың жарық мөлдір қоршайтын конструкцияларын орналастыру үшін қолданылады.

4.1317 Шынырубероид: Екі жағынан битум сіңдірілген және битуммен жабылған шыны мата түріндегі орамдық оқшаулағыш материал.

4.1318 Шыныфибробетон: Қысқа шыны талшықтармен (фибралармен) арматураланған ұсақ түйірлі бетон (матрица).

4.1319 Шыныцемент: Цемент және шыныталшық негізінде алынған материал. Фибробетоннан айырмашылығы шыныцементте ірі толтырғыш жоқ.

4.1320 Стемалит: Бір жағы саңылаусыз (мөлдір емес) керамикалық бояумен көмкерілген қалыңдығы 5-12 мм әртүрлі фактурадағы парақты әйнек. Стемалиттің декоративтік сапасы – ашық жанып кетпейтін түсі, бет жағының жоғарғы сапасы оның атмосфералық әсерлерге жоғары тұрақтылығымен, беріктігімен және бетінің қаттылығымен үйлеседі. Стемалит ғимараттардың сыртын және ішін қаптау және көп қабатты аспалы панельдерді дайындау үшін қолданылады.

4.1321 Қабырға: Тік салмақ түсетін және (немесе) қоршайтын конструкцияның қызметін атқаратын ғимараттың бөлшегі.

4.1322 Топырақтағы қабырға: Топыраққа терең іргетастарды және әртүрлі мақсаттағы имараттарды терең орналастыруға арналған инженерлік имарат.

4.1323 Аспалы қабырға: Іргетас арқалықтарына (рандарқалықтар) сүйеп қойылған қабырға.

4.1324 Көп қабатты қабырға: Конструкциялық қабаттар арасындағы жүктемені бөлуді қамтамасыз ететін, өзара қатты және иілгіш байланыстармен жалғастырылған жеңіл қаланған қабырға және қапталған қабырға.

4.1325 Ілмелі қабырға: Ғимараттың қаңқасына сүйелген жеңіл панельден жасалған ғимараттың сыртқы қабырғасы.

4.1326 Тіреуіш қабырға: Беті көлік құралдарымен немесе қаттап тасталған материалдармен үйілген топырақтың бүйірлік қысымынан арынды қабылдауға арналған әртүрлі конструктивті орындалған қабырға.

4.1327 Астыңғы қабырға: Тікелей іргетастың астында орналасқан ғимараттар немесе имараттар қабырғасының астыңғы шығып тұрған бөлігі.

4.1328 Арқалықтың қабырғасы: Көлденең элементтерді (сөрелерді)

жалғастыратын металл арқалықтағы тік тілімше.

4.1329 Шпунтты қабырға: Топыраққа қағылған шпунттық қадалар (темірбетон, болат, ағаш) түзетін тұтас қабырға, ол гидротехникалық имараттарды салу кезінде су өткізбейтін тосқауыл қызметін атқарады және топырақты опырылып құлаудан ұстап тұрады, сондайақ қазаншұңқырлардың, траншеялардың және т.с.с. қабырғалы қоршауға арналады.

4.1330 Қада қабырғалар: Топырақпен қабысқан іргетастың түрі – тік немесе қиғаш бұрғылау ұңғымаларында орналасқан жер асты қабырғалары.

4.1331 Авантюриндік шыны: Сынған жерде немесе тегістелген бетте есепсіз көп жылтыр нүктелер болып көрінетін, табиғи авантюринге ұқсас ерекше жарық әсер тудыратын шынының ерекше түрі.

4.1332 Ұстынның сырығы: Жүктемені ұстынның баулығынан базаға беретін негізгі құралымдық элемент.

4.1333 Тіреу: Негізінде қысып тұратын болып қабылданатын, тік немесе қиғаш өзекті құрылыс материалы.

4.1334 Бағана: Салмақ түсетін немесе сәндік мақсаттағы жеке-дара тік өзек түріндегі конструкция.

4.1335 Итарқан: Итарқанның ұшынан, шатыржалдық сырғауылдан, тіреуден және көлбеулеп қойылған тіреуіштен тұратын сырғанайтын шатырлардың көтергіш конструкциясы.

4.1336 Аспалы итарқалар: Итарқа фермасы, ұштарынан екі тіреуі ғана бар, итарқадан, қиғаш тіреуден, сүйемеден, іштартпадан құралған жүйеден тұратын құралым.

4.1337 Бос сүйеніп тұрған итарқан: Екіден артық тіреуі бар итарқан.

4.1338 Жапсар: Жүктемені қаңқаның бір элементінен екіншісіне беріп тұратын жер болып табылатын қаңқаның екі элементінің буындасуы.

4.1339 Тегістегіш: Жылу немесе дыбыс оқшаулағыш материалдың төмен жатқан қабатына жүктемені қабылдауға және беруге, сондай ақ жабын немесе еден бетін тегістеуге арналған жабын конструкциясындағы жұқа берік қабат.

4.1340 Суспензия (взвесь): Дисперстік қалпы қатты, ал дисперстік ортасы-сұйық болып келетін дисперстік жүйе.

4.1341 Сэндвич-панель: Жылу оқшаулағыш біліктен, көбінде минералды мақтадан, пенополистирол және пенополиуретаннан жасалған панель. Сэндвич-панельдің сыртқы және ішкі бет жағы қатты болат, алюминий немесе пластмасс.

4.1342 Талреп: Ішкі бұрандасы (бір ұшында сол және екінші ұшында оң бұрандасы) бар қалың қабырғалы құбыр, оның көмегімен аркалардың іштартпаларында, металл-ағаш фермалардың төменгі белдемінде, шпренгельді жүйелерде, кермелерде және т.с.с. қажет болғанда бақылау керме тудырады.

4.1343 Тамбур: Кезектесіп ашылатын сыртқы және ішкі есіктері болатын, бөлмеге сырттан суық ауаның енуіне кедергі болатын ғимаратқа кіруге арналған өтпелі бөлме.

4.1344 Тамбур-шлюз: Бір бөлмеден басқа бөлмелерге оттың, түтіннің, газдың, будың, шаңның және басқа да зиянды заттардың ену мүмкіндігін болдырмайтын, сондайақ бөлмелерде ауа ортасының белгіленген параметрлерін ұстап тұру үшін арнайы құралдармен жабдықталған тамбур.

4.1345 Жылуды оқшаулағыш (жылу оқшаулағыш, термооқшаулағыш): Сыртқы

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

қабырға арқылы ғимараттың жылу жоғалтуын төмендетуді қамтамасыз ететін конструктивті элементтердің жиынтығы. Жылу оқшаулағыш жылу оқшаулағыш материалдардан жасалған қабықша, жабындар және т.б. түріндегі арнайы қоршаулар орнатумен қамтамасыз етіледі.

4.1346 Жылуоқшаулағыш: Ғимараттарды, өнеркәсіптік жылу қондырғысын, тоңазытқыш камераларды, құбырларды және басқаларды қоршаған ортамен қажетсіз жылу алмасудан қорғау. Жылуоқшаулағыш жылу оқшаулағыш материалдардан жасалған арнайы қоршаулармен қамтамасыз етіледі; жылу сақтау құралдары да жылуоқшаулағыш деп аталады.

4.1347 Жылуоқшаулағыш (жабын): Жабынның басқа элементтерімен бірге жылуберілімге кедергінің талап етілетін мөлшерін қамтамасыз ететін төкпелі, тұтасқұймалы немесе тақталы жылу оқшаулағыш материалдардың қабаты.

4.1348 Термооқшаулағыш: Құрылыс конструкцияларының, сантехникалық және басқа да жабдықтардың элементтерін жылу жоғалтуды азайту мақсатында жабу немесе әрлеу, мысалы, шатыр жабындарына қож төгу, жылу құбырларын қыл қосылған ақ топырақпен сылау, тоңазытқыштарды және т.б. тоз тақталармен әрлеу.

4.1349 Термолит: Қиыршық тасты немесе кремнийлі жылтыр тас жынысының (диамита, трепела, опока және басқалары) дайындалған түйіршіктерін күйдіру арқылы алынған материал (МЕМСТ 25137).

4.1350 Терракота: Қызыл жәнесары түсті көп тесікті сынығы бар әйнекелі емес керамикалық бұйым. Сәулет террокотына белдіктерді, тартымдарды, кронштейндерді, коллонналардың капительдерін орнатуға арналған бұйымдар жатады.

4.1351 Террацо: Ерітіндімен жасалған еденнің декоративтік мозаикалық жабыны, құрамына портландцемент, мрамор ұнтағы, гранит және пигмент компоненттері кіреді.

4.1352 Тетива: Ағаш сатының баспалдақтары бекітілетін қиғаш білеу.

4.1353 Тетрапилон: Екі бір-бірімен қиылысатын өтетін жері бар салтанатты қақпа.

4.1354 Тетрастиль: Төрт колоннасы бар діңмаңдайша.

4.1355 Типтік құрылыс конструкциялары, бұйымдар, тораптар: Ғимараттар мен имараттардың құрылыс конструкциялары, бұйымдары, тораптары, техникалық-экономикалық көрсеткіштер мен сапалы сипаттамалар аналогымен салыстырғанда үздік, оларға ұқсас қатардан тиісті тандап алынған немесе құрылыста көп рет қайталану үшін арнайы дайындалған.

4.1356 Торкретбетон: Толтырғышы бар құрғақтұтқырқоспамен су келетін сопло арқылысығылған ауаның қысымымен бет жағына немесе қалыбына ерітпе немесе бетон қоспалар шашыратумен (торкретирлеу) алынған беріктігі жоғары бетон. Соплодан шығатын қоспаның жоғары жылдамдығы оның тығыз төселуін қамтамасыз етеді.

4.1357 Толь: Таскөмір немесе тақтатас өнімдерімен жабын картонды өңдеу арқылы алынған жабын және гидрооқшаулағыш материал.

4.1358 Тоннель (туннель): Темір жәнеавтомобиль жолдарын, жүргіншілер өткелін, коммуникациялар және т.б. жүргізуге арналған созылған жер асты имараты.

4.1359 Траверса: Негізгі құралымға қатысты көлденең бағытта орналасатын және тік элементтерге сүйелетін құралымның элементі.

4.1360 Ұстынның траверсасы: Болат ұстынның тірек бөлігіндегі ұстынның сырығына және тірек тақтасына дәнекерленген тік консольдық қабырғалар түріндегі және

жүктеменің тірек тақталарына біркелкі берілуіне арналған құралымдық элемент.

4.1361 Травертин (Әкті туф): Декоративті және құрылыс тасы ретінде пайдаланылады, әкпен күйдіру үшін қолданылатын шикізат

4.1362 Трахит: Порфир сеппе және микролиттер, плагиоклаза, кей кезде жанартаулық шыны мен түрлі түсті минералдар түріндегі калий дала шпатынан тұратын эффузивті таужынысы. Өз минералдық және химиялық құрамы сиениттермен ұқсас, бірақ кеуекті. Сондықтан сығымдалу кезіндегі беріктігінің шегі – 60-70 МПа жоғары емес; тығыздығы 2500кг/м³ шамасында, ал суыққа төзімділігі сиениттерге қарағанда төмен. Сұр түске боялған құрылыс және декоративті тас.

4.1363 Трөпел: Жеңіл кеуекті шөгінді жыныс, топырақты немесе кесек, диатомит қасиетіне ұқсас, бірақ қаңқалық қалдықтарынан айырылған. Орташа тығыздығы (көлемі бойынша) 600-1000 кг/м³. Түсі ақ, ашық сұр, сарғыш кей уақытта қою сұр түстен қара түске немесе теңбіл түске дейін (қоспа битумға боялған), тілге жабысады және суды қатты сіңіреді. Құрамында жылтыр тастың цементпен нығайтылған ұсақ дөңгелек бөлшек түріндегі 75-90 % аморфты кремнезем бар. Диатомит пен опокаға ұқсас қолданылады; динамит дайындау кезінде қолданылады.

4.1364 Арқан: 25 мм жуан (шеңбері бойынша) барлық жіптер мен арқандардың жалпы атауы.

4.1365 Электрмен дәнекерленген болат құбыр: Қалыпқа түсіру және электрмен дәнекерлеу арқылы штрипстер немесе табақты прокаттан жасалған құбыр.

4.1366 Құбырлар: Түтік пішінді және негізінде сұйықтық, бу, ауа, ал кейде сусымалы және қатты денелерді тасымалдау үшін қолданылатын ғимараттар, имараттар, машиналар және басқалардың бөлшектері. Құбырлар сонымен қатар конструкция элементтері ретінде құрылыста, тау жұмыстарында және басқаларда кеңінен қолданылады. Құбырларды қара және түсті металдардан, бетоннан және темірбетоннан, керамикадан, асбестцемент массасынан, пластмассадан және басқа материалдардан жасайды.

4.1367 Туф: Әртүрлі пайда болған тау жынысының тобы; әкті туф – көмір қышқылды көздер шөгінділерінен пайда болатын жеңіл кеуекті жыныс; жанартаулық туф – жанартау атылуының тығыздалған борпылдық өнімдері; кремнийлі туф – жылы немесе ыстық көздердің шөгіндісі болып бөлінеді. Барлық туфтар бағалы құрылыс материалдары ретінде (жеңіл бетондардағы толтырғыштар, қабырға материалдары) қолданылады.

4.1368 Туфобетон: Толтырғыш ретінде туф пайдаланылатын жеңіл бетон.

4.1369 Жанартаулық туф: Ақтарылған жыныстардың тығыздалған кесегінен және магматикалық минералдардан тұратын, күл тәрізді материалдармен цементтелген кеуекті шөгінді кесек тау жынысы. Химиялық құрамы бойынша туфтар жанартаулық әртүрлі және осы атқылау лавасының (риолиттің, андезиттің, базальттың және т.б.) құрамына сәйкес келеді. Жанартаулық туф әртүрлі түсті болып келеді - қызғылт, қызыл сары, қызыл, қоңыр және басқа, олар біраз кеуектілігімен, аздаған тығыздығымен және жылу өткізгіштігімен, беріктігімен және төзімділігімен сипатталады және жақсы өңделеді. Бұл қасиетімен ол ғимараттардың қабырғалары үшін әрлеуші материал ретінде, ал уақталғаннан және фракцияланғаннан кейін – жеңіл бетондарға арналған толтырғыш ретінде, ал ұнтақталған күйінде – ұстастырғыш заттарға (пуццолан, трасс) белсенді қоспа ретінде пайдалануға мүмкіндік береді.

4.1370 Тюбинг: Жерасты имараттарының (туннельдің, шахта оқпанының және

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

т.с.с.) құрастырмалы бекіту элементі.

4.1371 Құрылыс торабы: Құрылыс конструкцияларының, құрылыс конструкциялары элементтерінің және олардың құрамдас бөліктерінің бір-бірімен ұштасуы, байланысуы

4.1372 Түйіндікжапсырма: Механикалық байланыс негізіндегі ағаш құралымдарды жалғайтын пластина түріндегі элемент, ол түйіннің ауданын ұлғайтады және жұмыс байланыстарының көп рет кесілуін қамтамасыз етеді.

4.1373 Тіреуіш: Конструкция элементтерінің орналасуын бір немесе екі бағытта (бойлай және көлденең) шектейтін монтаждау тетігі.

4.1374 Конструкцияның орнықтылығы (ғимараттар, имараттар): Конструкцияның мүмкіншілігі (ғимараттар, имараттар) оны (оларды) статистикалық немесе динамикалық тепе-теңдігінен, бастапқы қалпынан шығаруға ұмтылған сыртқы күштерге қарсы тұра алуы.

4.1375 Құрылғы: Белгілі бірфункционалдық мақсаттағы құрылымдық аяқталған техникалық жүйе.

4.1376 Дренаж құрылғы: Жоғары су сіңгіш, су жұтқыш мүмкіндігі немесе өзінің құрамында аталған сүзгіш қасиеттерімен материалдары бар конструкция.

4.1377 Іргетастың кертпеші: Іргетастың көлденең қимасын баспалдақ түріндекеңейту.

4.1378 Жылытқыш: Әртүрлі конструкциялардың жылу өткізгіштігін (жылытқыш) төмендету үшін қолданылатын материал.

4.1379 Қайырма: Металл төбе жабындысының табақтарын қосатын жіктің түрі. Қосарланған тік қайырма барынша герметикалық және ылғал өткізбейтін болып табылады. Бұл жиектері қосарлана бүктелген, іргелес екі жабын беттері арасындағы төбе жабындысы жазықтығының үстінен шығып тұратын бойлық қосылыс.

4.1380 Фальш-еден: Желдетілетін еден асты бар өнеркәсіптік ғимараттардың құрамалы-жиналмалы едені. Фальш-еденге электр техникалық және басқа коммуникациялар жүргізіледі.

4.1381 Фанера: Шектес қабаттарында ағаш талшықтары бір-бірімен перпендикуляр орналасқан, өзара желімделген үш және одан көп аршылған шпондардан тұратын қабаттыжелімделген ағаш (МЕМСТ 15812).

4.1382 Бакелиттелген фанера: Фенолформальдегидті спиртке ерігіш шайырды қолдана отырып дайындалған фанера.

4.1383 Суға төзімді фанера: Тұрғын, қоғамдық және өнеркәсіптік ғимараттардың салмақ түсетін және қоршайтын конструкцияларында (желімделген арқалықтар мен аркалар, жабындардың қалқандары, монолит және құрастырмалы темір бетон конструкциялардың қорама қалыбы) қолданылатын фенол және крезол-формальдегид желіммен желімделген фанера.

4.1384 Декоративті фанера: Зауыттақабырғалар мен үйдің төбесін әрлеуге қолданылатын түрлі түсті қағаз пленкамен жабылған фанера.

4.1385 Желімделген фанера: Бір-біріне желімделген қабаттардан тұратын және де талшықтарының бағыты қабаттары бір-бірінің үстіне қойылған, көбінде бір-біріне түзу бұрыш болып өтетін ағаштан жасалған өнім.

4.1386 Фасон (металл): Торапта тордың өзегін және белдігін бекіту үшін

қолданылатын металл пластина түріндегі ферманың тетігі.

4.1387 **Фахверк:** Негізінен шағын қабатты ғимараттар құралымдарының түрі, ол келбеу және тік элементтер мен қиғаш тіреулер жүйесінен түзілген қаңқа болып табылады.

4.1388 **Құрылыс фаянсы:** Керамикалық материал, ақ кеуекті қыш дене; су сіңіруді азайту үшін жеңіл балқытылатын әшекеймен жалатылады. Санитарлық-техникалық бұйымдар, әшекейлі өңдегіш тақташалар және басқалардың өндірісінде кеңінен қолданылады.

4.1389 **Ферма:** Торапты қосылысы әдетте топсалы, ал жүктемесі - тораптарға берілетін, түзу өзектерден тұратын геометриялық өзгермейтін өзекті жүйе болып табылатын салмақ түсетін құрылыс конструкциясы. Фермалар жалпақ және кеңістікті болады.

4.1390 **Ферма:** Тордың тік өзектерінің жоғарғы және төменгі белдігі мықты жалғасқан ферма.

4.1391 **Вантты ферма:** Аспалы болат ферманың бір түрі, оның барлық өзегі жүктеменің берілген тобында (тұрақты және уақытша) тек керуге жұмыс істейді.

4.1392 **Жалпақ ферма:** Барлық өзектері бір жазықтықта орналасқан ферма. Жалпақ фермалар олардың жазықтығына ғана салынған жүктемені қабылдайды, өзінің жалпақтығына қарай жалғастырғыштармен және басқа элементтермен бекітуді қажет етеді.

4.1393 **Итаркаасты фермалары:** Параллель белдемелі фермалар, олар ұстындар қадамынан кіші қадамды аралық итарқа фермаларын тіреп қоюға арналған, сондайақ ұстындар немесе итарқа фермалары арасындағы бойлық тік байланыстардың ролін атқарады.

4.1394 **Кеңістікті ферма:** Жүктемені қабылдауға қабілетті, кез келген бағытта әрекеттегі, қатты кеңістікті білеуді пайда болдыратын ферма. Мұндай білеудің әрбір қыры жалпақ ферма болып табылады. Кеңістікті білеудің үлгісіне мұнаралы конструкция жатады.

4.1395 **Итарқа фермасы:** Төбе жабындысының көтергіш құралымының жүктемені темірбетон немесе металл ұстындарға, қабырғаларға немесе итарқаасты фермаларына беретін элементі. Құралымдық шешімі, белдемелердің кескіні, керегетордың типі бойынша жіктеледі.

4.1396 **Фибролит:** Ұстастырғыш минерал қоспадан (цементтен) және арнайы дайындалған ағаш жоңқасынан дайындалған жылу оқшаулағыш және конструктивті құрылыс материалы; қалыңдығы 25 мм-ден 100 мм-ге дейінгі ірі өлшемді тақташалар түрінде шығарады.

4.1397 **Акустикалық фибролит:** Ағаш жүннен және синтетикалық талшықтан және ұстастырғыш минералдан (портландцемент немесе гипс) алынған материал. Дыбыс жұтатын коэффициенті 0,4 кем емес.

4.1398 **Арматураны бекіткіштер:** Арматураның жобалық жағдайда орналасуын қамтамасыз ететін бекіту құралы. Фиксаторлардың әр түрлі конструкциясы бар, олар болаттан, еріткіштен, пластмассадан және т.б. жасалуы мүмкін.

4.1399 **Арматураның фиксациясы:** Басқа бағытты арматураның, бетонда қалып қоятын бір рет пайдаланылатын қондырғының немесе бетоннан қатқанға дейін немесе қатқаннан кейін алынатын құрал-сайман тетіктерінің көмегімен жүзеге асырылатын арматураның жобалық қалпында, нысанда немесе қалыпта орналасуы және бекітілуі

4.1400 **Филенка:** Есіктің бекіткішіне, аралықтарға, панельдерге қойылатынағаш, тегіс, кескінделген немесе сырлы қалқан.

4.1401 **Фитингтер:** Құбыр жалғауға арналған бұрандалы бөлшектер. Фитингтердің

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

негізгі түрі жалғастырғыштар (бірдей немесе әртүрлі диаметрлі құбырларды тура жалғастыруға арналған), бұрыштықтар (тура бұрышпен құбырларды жалғау үшін), ұштармақтар (бір құбырды жалғау үшін), айкастырмалар (екі құбырды жалғау үшін), тығындар және қалпақтар болып табылады.

4.1402 **Флоат-шыны:** Металды балқыта отырып, ванна арқылы үздіксіз жаю және тарту әдісі арқылы дайындалатын жалпақ, мөлдір, түссіз немесе боялған параллель оттай жылтыратылған бетті натрий-кальций-силикат шыны.

4.1403 **Доғалы дәнекерлеуге арналған флюс (металдарды дәнекерлеуге арналған):** Доғаны және дәнекерлейтін ваннаны қоршаған ортаның зиянды әсерінен қорғайтын және жалғанған бет жақтарына химиялық тазалайтын және дәнекерленген жерді жақсартатын материал.

4.1404 **Фольга:** Әр түрлі металдар мен металл корытпалардың жұқа табақшасы немесе лентасы (2-100 мкм).

4.1405 **Фольгоизол:** Бір жағы резеңке битум немесе полимер-битум массамен жабылған беті кедір-бұдырланған алюминий фольга (қалыңдығы 0,1-0,2 мм) болып табылатын жабын және гидрооқшаулағыш орама материал.

4.1406 **Бұрқак:** Суды жоғары қарай қысыммен итеретін арнайы аспабы бар имарат, ол көбінесе декоративті мақсатта пайдалануға мүмкіндік береді.

4.1407 **Формопласт:** Полихлорвинил шайырдан, пластификатордан, майлайтын материалдан тұратын майысқақ материалдар; сәулет-құрылыс бөлшектерін (жабынның кессон панельдері, қабырғалардың фактураланған панелі және т.б.), мүсіндерді, керамикалық бұйымдарды және т.б. құю кезіндегі қалыптарды дайындау үшін пайдаланылады.

4.1408 **Желкөз:** Бөлмені желдетуге арналған, жарма немесе қорапшаның діңгегімен топсалы байланыс арқылы жалғанған 350х450 мм аспайтын өлшемдері бар ашпалы элемент (МСТ 23166).

4.1409 **Фронтон:** Шатырдың екі құламасымен және карнизбен шектелген ғимараттың, діңмаңдайшаның, колоннаданың қасбетінің аяқталуы (әдетте үшбұрышты); фронтонның шеті - тимпан - мүсінмен безендірілген.

4.1410 **Фторопласт:** Құрамында фторы бар полиолефиндер мен (немесе) сополимерлер негізіндегі пластмасса (МЕМСТ 24888).

4.1411 **Іргетастар:** Ғимараттың және имараттың (негізінен жерасты) бөліп, олар жүктеменің ғимараттан (имараттан) табиғи немесе жасанды негізге берілуін қамтамасыз етеді. Іргетастың типін таңдау құрылыс алаңының инженерлік-геологиялық және гидрогеологиялық жағдайларымен, ғимараттың немесе имараттың қолданылу мақсаты мен құралымдық ерекшеліктеріне байланысты, іргетасқа берілетін жүктеменің шамасымен анықталады.

4.1412 **Абсолютті қатты іргетастар:** Негіздің орын ауыстыруымен салыстырғанда құралымның деформациялануы салдарынан мардымсыз өзгертін іргетастар. Абсолютті қатты іргетастарға ұстын астындағы жеке тұрған іргетастар, өзара жақын орналасқан ұстындармен бастырылған көлденең қимасы үлкен және ұзындығы шағын таспалы іргетастар, жабдық астындағы шомбал іргетастар және т.б. жатады.

4.1413 **Анкерлік іргетас:** Суырып алуға жұмыс істейтін іргетас.

4.1414 **Нығыздап жасалған қазаншұңқырлардағы іргетастар:** Кере отырып

бетондау немесе бетондық элементтерді орнату арқылы нығыздап түсірумен түзілген қазаншұңқырларға орнатылатын іргетастар.

4.1415 Тесілген ұңғымалардағы іргетастар: Жоспарда түрлі конфигурациялы болатын және биіктігі бойынша 3 мден 6 мге дейінгі тереңдікке штамппен немесе нығыздаумен тесілген немесе бұрғыланған (оның ішінде алдын ала ірі құммен, қиыршықтаспен толтырылғаннан кейін қайта тесілген) қуыстарды бетондау немесе қуысқа құрастырмалы элементтерді орналастыру арқылы жасалған құралымдар.

4.1416 Иілгіш іргетас: Ие отырып қысатын, яғни созуды күшті қабылдайтын іргетас

4.1417 Қадалы таспа іргетас: Үстіңгі жағынан таспа немесе айқасқан таспа түріндегі қатты арқалықпен (ростверкпен) біріккен қадалар бір қатар немесе көп қатар болып ұзыннан ұзақ орналасқан іргетас. Құрылыстардың қабырғасының астына, құралдардың астындағы іргетастың, қаңқалардың тіректері қатарының астына қолданылады.

4.1418 Құрама қадалы-тақталы іргетас; ҚҚТІ: Іргетастық тақта, онда отыруын және оның әркелкілігін азайту үшін қада өстерінің арасы кемінде 57 диаметр және одан үлкен арақашықтықта қадалар орнатылады. ҚҚТІ отыруын есептеу әдісі қадалар мен тақталардың қатандығын бірге есепке алуға негізделген. Бұл орайда жобалау нормаларында тақта жұмысқа қосылғанда іргетасқа түсірілетін жалпы жүктеменің шамамен 85 % қадаларға, ал 15 % тақтаға түседі.

4.1419 Түкпірге қарай аз жылжытылған іргетас: Орналасу тереңдігі топырақтың тоңазуының есептік тереңдігінен аспайтын іргетас, ал имараттың тік салмағы негізіне тек оның табаны арқылы беріледі.

4.1420 Іргетас-қабықша: Жұқа қабырғалары бар, құбыр түріндегі терең орналасқан іргетас.

4.1421 Тақталы іргетас: Ғимарат пен имараттың барлық ауданына орнатылатын жалпақ немесе кедір-бұдыр тақта түріндегі іргетас.

4.1422 Үзілмелі іргетас: Ірі блоктар-жастықшалардан жасалған, араларын құммен немесе қиыршық таспен толтыра отырып салынатын таяз орналастыратын құрама іргетас.

4.1423 Рамалы іргетас: Төменгі тақталарғанемесе ростверкке және жоғарғы жағынан бір-бірімен көлденең арқалықтармен жалғастырылған, немесе тіреуге тірелген жоғарғы плитаға, бекітілген төменгі тақтаға немесе қада-колоннаға тірелген құрамалы немесе құрамалы-монолит іргетас.

4.1424 Қадалы таспа іргетас: Үстіңгі жағынан таспа немесе айқасқан таспа түріндегі қатты арқалықпен (ростверкпен) біріккен қадалар бір қатар немесе көп қатар болып ұзыннан ұзақ орналасқан іргетас. Құрылыстардың қабырғасының астына, құралдардың астындағы іргетастың, қаңқалардың тіректері қатарының астына қолданылады.

4.1425 Стақан іргетас: Іргетастың жоғарғы жағында колонна сияқты қуысы бар бағана тәрізді құрамалы іргетас.

4.1426 Бағана тәрізді іргетас (жеке): Колонналарды немесе іргетас арқалықтарын ұстап тұратын шағын көлемді жеке тіреу түріндегі іргетас.

4.1427 Анкерлі іргетастар: Қатты, әдетте тұтас темірбетон қадалары - жұлып алу жүктемелерін қабылдайтын және тақталы іргетаспен біртұтастықты құрайтын диаметрі 150 ммден 300 ммге дейін және ұзындығы 4 мден 6 мге дейін (оның ішінде кернелген арматуралы және кеңейтілген табанды) анкерлері болатын тақталы іргетастар. Едәуір

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

моментті, көлбеу және жұлып алу жүктемелері болатын имараттарда, сондайақ тар жағдайларда іргетасты орналастыру кезінде қолданылады.

4.1428 Орлық іргетас: Тереңдігі 6 мге дейінгі, ені (қалыңдығы) 100 ммден 1000 ммге дейінгі түрлі конфигурациялы терең емес қазылған орларда арматураланған бетоннан сумен қанықтырылмаған топыраққа орнатылатын құралым.

4.1429 Қадалық іргетас: Ғимараттың жүктемесін бүйірлік беті және (немесе) қаданың төменгібүйіріарқылы тарататын іргетас.

4.1430 Жер асты суларымен қабысқан іргетас: Негізімен бір тұтас болып келетін және іргетастың жеке конструкциясы бола алмайтын тіреуіш қабырғалар және топырақта тұрған қабырғалар.

4.1431 Арнайы іргетастар: Ерекше жағдайларда қолданылатын және жүктемені бүйір жақ бетіне және (немесе) шет жағына ішінара немесе толық беруді қамтамасыз ететін терең қойылған тіреулер, бағаналар, қада-қабықшалар, ысырмалы құдықтар, кессондар, анкерлік, тесік іргетастар.

4.1432 Хибинит: Ірі дәнді құрылымды, сұр-жасыл түсті ашық реңдімагмалық сілтілі тау жынысы. Табиғатта ірі сілем түрінде кездеседі. Құрылыста аттас қаптайтын материал ретінде пайдаланылады.

4.1433 Қамыт: Иілген өзек түріндегі арматуралық бұйым, тік бұрыш бойымен бүктелгенүш жағы бар – ашық қамыт, немесе төрт жағы бар – жабық қамыт. Қамыттар монолитті темірбетон арқалықтардағы, колонналардағы және басқалардағы көлденең тоқылған қамыттарды арматуралау үшін пайдаланылады.

4.1434 Хризотил–асбест: Серпентиннің талшықты түрі, асбестің маңызды өнеркәсіптік түрі болып табылады (оны әлемдік өндірудің 95 % астам). Талшықтың бойымен созғанда жоғары беріктігімен үлкен адсорбциондық мүмкіндігімен, сілтітұрақтылығымен, төменгі жылу өткізгіштігімен, ыстыққа төзімділігімен, диэлектрлі қасиетімен және басқаларымен ерекшеленеді. Хризотил-асбест асбоцемент, асбестобетон картонды, қағазды, киізді, сүзгілерді, жылу оқшаулағыш материалдарды, асбест резеңке табақтарды өндіру үшін қызмет етеді.

4.1435 Цанга: Цилиндрлік немесе призматикалық заттарды қысуға арналған тетіктердің бөлшегі.

4.1436 Цемент: Сумен араласқанда пластикалық массаға айналатын қасиеті бар, біраз уақыттан кейін қататын және тас сияқты денеге айналатын органикалық емес ұнтақ тәрізді ұстастырғыш материалдардың жиынтық атауы; бетон және құрылыс ерітінділерін дайындауға қолданылады.

4.1437 Ангидритті цемент: Кальций сульфатынан тұратын ауада тұтқырланатын зат. Ол 600°C 700°C дейін температурада күйдірілген гипстік тасты және сульфаттық немесе сілтілі активизаторларды (0,5 %-дан 15,0 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынады. Қалау және сылақ ерітінділерін дайындау, жіксіз еден төсеу, әшекейлік бұйымдар мен басқа заттар жасау үшін қолданылады.

4.1438 Отырмайтын цемент: Портландцементтік клинкерді, гипсті және елу пайызды кремний-органикалық эмульсияны ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқырланатын зат. Қатыру кезінде отырмайтын цементтің құрамына сумен бірге ұнтақталған сөндірілмеген әк (цемент массасының 5 %-дан 10 %-ға дейін) қосылады. Отырмайтын цемент ірі панельді ғимараттардың жұмыс емес тік және көлбеу түйістерін

монолиттеу үшін пайдаланылады.

4.1439 Тез қататын цемент: Тез қататын цемент. Арнайы фторланған немесе сульфаталюминатты-белитті клинкерді гипспен бірге немесе онсыз ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық, тұтқырланатын зат. Жылдам жүргізілетін құрылыста, апаттық жұмыстар кезінде, арнайы цемент алу үшін қолданылады.

4.1440 Су өткізбейтін кеңейетін цемент: Глиноземді қожды (67 %-дан 76 %-ға дейін), жартылай сулы гипсті (20 %-дан 22 %-ға дейін) және кальций гидроалюминатын ($4\text{CaO} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$ - 10 %-дан 11 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тез жабысатын және тез қататын тұтқыр зат. Су өткізбейтін кеңейетін цемент метро құрылысында шойын тубингтердің жіктерін тығындау үшін қолданылады.

4.1441 Құрамында глиноземнің мөлшері жоғары цемент: Пісірілгенге дейін күйдірілген Al_2O_3 және CaCO_3 тұратын таза шикізаттық қоспаны ұсақтау өнімі болып табылатын гидравликалық тұтқыр зат. Құрамында глиноземнің мөлшері жоғары цемент Al_2O_3 мөлшеріне байланысты мынадай түрлерге бөлінеді, пайызы - ГЖЦ-I - 60 %, ГЖЦ-II - 70 %, ГЖЦ-III - 80 %. Құрамында глиноземнің мөлшері жоғары цемент ыстыққа төзімді ерітінділер мен бетондар жасау үшін қолданылады.

4.1442 Гидротехникалық цемент: Портландцементті клинкерді, белсенді минералдық қоспаны (80 % дейінгі) және гипсті (SO_3 бойынша 1 %-дан 4 %-ға дейін) ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Гидротехникалық цемент гидротехникалық имараттарды салу кезінде қолданылады.

4.1443 Гипсті-глиноземді кеңейетін цемент: Глиноземі жоғары қожды (70 %-ға дейін) және гипсті (30 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат.

4.1444 Әк-күлді цемент: Ұнтақталған әк (сөндірілген немесе сөндірілмеген) қосылған құрғақотын күлінен немесе осы ұнтақталған жеке компоненттерді мұқият араластыра отырып алынған гидравликалық ұстастырғыш. Әк-күлді цементті, әк-пуццоланды цемент сияқты үй астындағы жайларды қалауға пайдалануға болады.

4.1445 Төмен маркалы қалауға арналған цемент: Портландцементті клинкерді, белсенді минералдық қоспаны (80 % дейінгі) және гипсті (SO_3 бойынша 3,5 %-ға дейін) бірге ұнтақтау арқылы алынатын гидравликалық тұтқыр зат. Төмен маркалы қалауға арналған цемент сылақ ерітінділерін және төмен маркалы бетон жасау үшін қолданылады.

4.1446 Қатайтатын цемент: Қату кезіндесозылуды шектейтін жағдайда өзін-өзі қатайтуға әкелетін көлемнің реттелетін ұлғайуын қамтамасыз ететін минералды ұстастырғыш зат.

4.1447 Нефелинді цемент: Ұштасу уақытын реттеу үшін қосылатын нефелин шламды, қатқылдану активаторларын (әк немесе портландцемент) және гипсті ұсақтап ұнтақтай отырып алынатын гидравликалық ұстастырғыш. Қысу кезіндегі беріктігінің шегі 15-30 МПа. Нефелинді цемент аз жылу бөлетіндігімен, агрессивті орталарда тұрақтылығымен, суыққа төзімділігімен ерекшеленеді, ол оны азаматтық, өнеркәсіптік және гидротехникалық құрылыстағы бетонды дайындау үшін пайдалануға мүмкіндік бергізеді. Әсіресе нефелинді цементті автоклавтық өңдейтін силикат құрылыс бұйымдарын өндіруде пайдаланған тиімді.

4.1448 Кеңейетін цемент: Портландцементті алитті клинкерді (60 %-дан 65 %-ға дейін), жоғары глиноземді қожды немесе глиноземді клинкерді (5 %-дан 7 %-ға дейін), екі

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

молекула сулы гипсті (7 %-дан 10 %-ға дейін) және белсенді минералдық қоспаны (20 %-дан 25 %-ға дейін трепел, опока, бентонит) бірге ұнтақтау арқылы алынатын портландцементтің бір түрі. Кеңейетін цемент беріктігі жоғары бетон және темірбетон құралымдар жасау үшін қолданылады.

4.1449 Күкіртті цемент: Біртекті күйге дейін мұқият араластырылған және мөлшерленген толтырғыштар (кварц ұны, шығарылған күл, тальк), тұрақтандырғыштар (қызыл фосфор, йод, стирол, дициклопентадиен) және пластификатор қосылған күкіртті ((150±5)°C температурада) балқыту арқылы алынатын тұтқыр зат. Құрылыста күкіртті цемент төзімді еден жабынын, іргетас, жолдар және қаптау тақталарын жасау үшін қолданылады.

4.1450 Сорель цементі: Магнезиялы ауада тұтқырланатын зат, хлорлы магний ерітіндісінде қататын қамыр тәрізді зат түзілу үшін майдалап ұнтақталған каустикалық магнезит.

4.1451 Цемент қамыры: Цемен пен судың бірыңғай пластикалық қоспасы (МЕМСТ 30515).

4.1452 Қышқун: Қызғылт реңін беру үшін құрылыс ерітіндісіне қоспа ретінде қолданылатын ұсақ ұнтақталған керамика немесе кірпіш.

4.1453 Шынжыр: Бөлек топсалы-жалғанған қатты буындардан тұратын иілгіш бұйым.

4.1454 Мырыштау: Болаттың бетіне мырыш қабатын жағудың химиялық процесі, оның нәтижесінде болаттың тоттануын болдырмайтын катодтық қорғаныш түзіледі.

4.1455 Цоколь: Іргетаста орналасқан және механикалық, температуралық және басқа әсерлерге жиі ұшырайтын ғимарат немесе имараттың сыртқы қабырғасының төменгі жағы.

4.1456 Черепица: Күйдірілген топырақтан, цемент-күмді ерітіндіден (цемент жабын) немесе автоклавта бұйымды өңдеу арқылы әк-күмді ерітіндіден жасалған (силикат жабын) жабындық дана керамикалық материал. Черепицадан жасалған жабынның су ағызуға арналған құламасы бар (30° және одан жоғары).

4.1457 Шыны черепица: Ғимараттың жарық болуына арналған қысымдау әдісімен дайындалған бұйым (СТ СЭВ 2439).

4.1458 Қара ағаш: Әртүрлі тропикалық түрлі ағаш, қара түсті, өте тығыз, ауыр (жалпы салмағы 0,90-1,25), жоғары механикалық, құрылымының үлкен біртектілігі сапасына ие және өңдеуге жақсы келеді. Араланған фанера, қиылған және жонылған бұйымдар түрінде қолданылады.

4.1459 Шойын: Құрамында 2 % С артық болатын темір және көміртек қорытпасы және әдетте соғуға келмейді. Домен пешінде балқытылған шойындар негізінен қайта балқытылған, арнайы және литий деп бөлінеді. Қайта балқытылған және арнайы шойындар ең алдымен болатты балқыту үшін қолданылады. Литий шойындар машина жасауда, құрылыста (мысалы, құбырларды және оларға арналған қосымша бөлшектерді құю үшін) қолданылады.

4.1460 Тығырық: Тірек беттерін арттыру және (немесе) олардың өзінен бұралып кетуін болдырмас үшін сомынның немесе бұрандама қалпақшасының болмаса бұраманың астына төселетін тесігі болатын секітетін бұйым. (МЕМСТ 27017).

4.1461 Желімболат тығырық: Жалғанған ағаш элементтерге жабыстырылған және тығырдың бетіне күш беретін болат пластина.

4.1462 **Шамот:** Біріккенге дейін күйдірілген отқа төзімді топырақ немесе каолин. Одан шамот отқа төзімділерді, сондай ақ отқа төзімді қалану үшін ерітінді өндіру кезінде отқа төзімді топырақты жону үшін (созылымдығын азайту және кептіру және күйдіру) қолданылатын ұнтақталған шамот.

4.1463 **Топса:** Ось айнала (цилиндрлік топса) немесе нүкте айнала(шар тәрізді топса) қозғалатын екі дененіңжылжымалы жалғасуы.

4.1464 **Шатыр (шатыр жабын):** Пирамида пішінді, бірнеше пирамида немесе конус беттердің жиынтығын құрайтын жұқа қабырғалы жабын.

4.1465 **Шахта:** Инженерлік желілерді тігінен тартуға, қоқыстың шығаруын қамтамасыз етуге, желдетуге, лифт жабдығын орналастыруға және т.б. арналған ғимараттың құралымдық элементі.

4.1466 **Желдеткіш шахта:** Пайдаланылған ауаны сыртқы жинауға немесе шығаруға арналған желдету жүйесіндегі магистральды тік канал.

4.1467 **Көтергіш шахтасы:** Жүк таситын құрылғыны ауыстыру үшін қызмет ететін жүк көтергіштің тік салмақ түсетін конструкциясы.

4.1468 **Швеллер:** П-тәрізді қиманың қорапты бұйымы, әдетте металл болып келеді. Металл швеллерлер прокаттық және бүгілген болады.

4.1469 **Тиек:** Бағанның саптамаға немесе жатқызбаға жанасатын жерінде қолданылатын ағаш құралымдары қосылыстарының ағаш немесе металл элементі.

4.1470 **Шифер:** Топырақ ернемек шағын көлемді жабын тақшалары, сондай ақ асбестцементтенкескінделген және жалпақ табақшалар.

4.1471 **Қож:** 1.Суып қалған кезде тас немесе шыны тәрізді масса болатын МЕМСТ 30772), металдарды балқыту кезінде, шойынды темірге немесе болатқа қайта бөлу кезінде сұйық (балқытылған) және қатты түрінде алынатын қалдық. 2. Күйдіру кезінде пайда болатын тау жыныстарының химиялық және термиялық өзгеру өнімі.

4.1472 **Жанартаулық қож:** Бейтарап немесе негізгі жанартаулық шыныдан тұратын, қуысты құрылымды және қою реңкті ақтарылған жанартаулық ірі кеуекті сусымалы тау жынысы. Жанартаулық қождың кеуектастан айырмашылығы, ол атқылау кезінде сұйық консистенция болатын жеңіл балқитын магмадан пайда болады.

4.1473 **Түйіршіктелген қож:** Металлургиялық және химиялық өндірістің қожы балқытпасын тез суыту арқылы алынған материал. Түйіршіктелген домен қожы қожпортландцементті өндіру кезінде қолданылады, едәуір көлемде олар бетон үшін толтырғыш ретінде пайдаланылады.

4.1474 **Қожды бетон:** Жеңіл бетон, толтырғышы металлургиялық немесе отын қожы болып табылады.

4.1475 **Қожды кеуектас:** Шыны талшыққа өңдеп, қож балқытпасын кеуектеу арқылы алынған материал.

4.1476 **Қожды порталдцемент:** Портландцементті клинкер, түйіршіктелген домен қожының (жалпы массада 30-60 %) майда ұнын біріктіргенде алынған материал.

4.1477 **Қожды ситал:** Домен қож негізінде дайындалған,шыныны кристалдауарқылы алынған шыны кристалл материал. Химиялық және коксохимиялық өнеркәсіпте аппаратураны қаптау, қышқылға және т.б. арналған ыдыс үшін қолданылады.

4.1478 **Шлам:** Бұрғылау үдерісінде ұңғыманың және топырақпен қоршалған құрылғы қабырғасынан түскен және оның қазымында қалып қоятын тығыздалған топырақ

түріндегі нығыз емес шөгінді.

4.1479 Нефелинді шлам: Белитті шлам – нефелиндер, сиениттер және басқа тау жыныстарынан алюминий тотығын өндіру қалдығы. Негізінен екі кальцийлі алюминий силикатынан (белит) тұрады. Портландцементтің шикізат компоненті ретінде нефелинді цементті алуға пайдаланылады.

4.1480 Шликер: Майда ұнтақталған, иленген силикат материалдар қоспасынан жасалған, жұқа керамика бұйымдарын дайындау үшін қолданылатын қою қамыр сияқты масса

4.1481 Шлиц: Бұрандаманың, бұраманың немесе бұрама шеге қалпақшасының шет жағындағы арнайы пішінді тереңдетілген ойынды.

4.1482 Жік: Бөлшектердің немесе құралым бөліктерінің түйісетін орны.

4.1483 Түрі өзгерілген жік: Конструкциялар материалдарын шөгіп кету, тіреулердің отырып кету немесе имараттардың жеке бөлігінің жылжып кету ықпалын, олардың қалпына температуралық немесе басқа да әсерлерді азайту мақсатында ғимараттарды, имараттарды және конструкцияларды жеке бөліктерге және элементтерге бөлу үшін қызмет етеді.

4.1484 Тас қалау жігі: Қаланған кірпіш немесе тас жанасуының конструктивті жері.

4.1485 Желімді жік: Желімделген материалдардың бет жақтарының арасындағы желімді қабаты.

4.1486 Дәнекерленген жер (металды дәнекерлеу): Балқытылған металды кристалдау нәтижесінде немесе қысыммен дәнекерлеу кезінде пластикалық түрі өзгеруінің нәтижесінде немесе кристалдану мен түрі өзгерудің үйлесуінің нәтижесінде пайда болған дәнекерленген қосылыс учаскесі.

4.1487 Жапсарланған жер (металды дәнекерлеу): Жапсарланған қосылыстың дәнекерленген жігі.

4.1488 Бұрыштық жік (металдарды дәнекерлеу): Бұрыштық, айқасқан немесе «Т» әрпі тәрізді дәнекерленген жер.

4.1489 Тегістегіш сылақ: Кішкентай кедір-бұдырды тегістеу және (немесе) тегіс бет болуы үшін сырлаудың алдында сырланған бетке жағылатын паста тәрізді немесе сұйық лак және бояу материал (МЕМСТ 28246).

4.1490 Шпиль: Мұнараның тік үшкір ұшы, ғибадатхана тәрізді немесе қоғамдық құрылыстың шатыры.

4.1491 Шпилька: Өзектің екі жақ ұшында немесе ұзындығының бойында сыртқы бұрандасы бар цилиндр өзек түріндегі бекіткіш бұйым (МЕМСТ 27017).

4.1492 Шплинт: Жартылай дөңгелеккіма өзекті сым түріндегі, басы шығарылып, екіге бүктелген бекіткіш бұйым (МЕМСТ 27017).

4.1493 Шпон: Қабатты желімделген ағашты (шере, ағашқабатты пластиктер, желімделген дайындамалар) өндіру үшін және механикалық ерекшелігін және сыртқы түрін жақсарту мақсатында ағаштан және ағаш материалдардан жасалған бұйымдар мен құрастырма бірліктерді қаптау үшін қолданылатын белгілі бір қалыңдықтағы ағаштың жұқа табақтары (әдетте 0,35–4 мм диапазонда).

4.1494 Шпренгель: Үшбұрыш, трапецияға ұқсас немесе көп бұрышты пішінді, күшейту мақсатында негізгі конструкцияға жалғанатын қосалқы конструкция.

4.1495 Шприцбетон: Ең алдымен тау қазбаларын бекіту үшін, жер асты құрылысында қаптау үшін, сондай-ақ бетон және темір бетон конструкцияларды күшейту

және қалпына келтіру үшін қолданылатын ірілігі 25 мм аспайтын дәндері бар торкребетонның бір түрі.

4.1496 **Шпунт:** Шпунт қабырғаны орнатуға арналған бір жағы тарак, екінші жағы ойық қада.

4.1497 **Акустикалық сылақ:** Құрамынадыбыс жұтатын қасиетін жоғарлататын түйіршіктелген құрамды жеңіл толтырғыш кіретін арнайы сылақ.

4.1498 **Құрғақ гипс сылақ (гипскартон):** Екі жағынан картонмен қапталған жалпақ гипс табақ түріндегі әрлейтін құрылыс материалы.

4.1499 **Тон сияқты сылақ:** Уатылған тастарға ұқсастырылған, рельеф фактураны жасау үшін қатпаған топыраққа ірі дәндері бар түсті цементті ерітіндінің қоспасынан жасалған жабатын қабатты лақтыру арқылы орындалатын декоративті сылақ.

4.1500 **Жай сылақ:** Шашу арқылы және бір қабат топырақ және оны соколмен қалың сылау арқылы орындалатын сылақ.

4.1501 **Рентгеннен қорғау сылағы:** Компоненттерінің құрамына рентген сәулесін жұтатын материалдар кіретін ерітінді қоспасынан жасалған арнайы сылақ.

4.1502 **Рустармен сылақ:** Ірі блоктардан жасалған, тас қалау жігіне ұқсастырылып бетіне терең атыздар салынатын декоративті сылақ.

4.1503 **Сграффито сылағы:** Рельеф сурет салу үшін әртүрлі құрылыс ерітінділерінің бірнеше қабатын жағу және бір немесе екі қабатын ішінара алу немесе қырып тазарту арқылы орындалатын декоративті сылақ.

4.1504 **Терразит сылақ:** Мрамор үгіндісі, слюда, ұстастырушы заттар мен бояғыштардан тұратын сылақ ерітінді қоспаларымен орындалатын декоративті сылақ.

4.1505 **Торкрет сылақ:** Өңделген бетке соплло арқылы сығылған ауаның қысымымен жағылатын, цемент ерітіндісінің қоспасынан жасалғандығы жоғары арнайы сылақ.

4.1506 **Бұрама шеге:** Қосылатын ағаш немесе пластмасса бұйымының қуысында бұранда құрайтын, арнайы сыртқы бұрандасы, бұрандалы конус тәріздес ұшы және екінші ұшында қалпақшасы болатын сырық пішінді бекітетін бұйым (МЕМСТ 27017).

4.1507 **Қиыршық тас:** Өлшемі 5-150 мм қатты берік тастың өткір-бұдырлы сынығы. Табиғи қиыршық тас үгілу кезіндегі байырғы тау жынысын бұзу өнімі болып табылады. Борпылдақ немесе бос байланысқан жинақ түрінде жатады. Сонымен қатар қиыршық тас қатты тау жыныстарын немесе жасанды тау материалдарын арнайы уақтау арқылы алынады. Бетон қоспаның, жол жабынын орналастыру кезінде теміржол балластының толтырмасы ретінде қолданылады.

4.1508 **Қожды қиыршық тас:** Қара және түсті (никель және мыс қорыту) металлургияны уақтау арқылы алынған (домен және феррақорытпа), дәнінің ірілігі 5 мм дәнді сусымалы органикалық емес материал (МЕМСТ 5578).

4.1509 **Бет:** Арканың алдыңғы және артқы жазықтығы.

4.1510 **Жаңқа:** Ағаш шикізатын ажыратқыш машина және арнайы қондырғымен ұнтақтау нәтижесінде алынған, технологиялық шикізат немесе отын ретінде пайдаланатын белгіленген өлшемдегі ұнтақталған ағаш (МЕМСТ 17462).

4.1511 **Қасбетмандайлық ернеу:** Шатырдың екі құламасымен шектелген және фронтоннан ерекшелігі астыңғы жағынан карнизбен бөлінбеген ғимараттың бүйір жақ қабырғасының жоғарғы бөлігі.

4.1512 **Экомақта (целлюлозды жылытқыш):** Жылу дыбыс оқшаулағыш

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

борпылдақ жеңіл талшықты материал. Шамамен 80 % газет қағазын (макулатура) және 20 % ұшпайтын антипирендерді (негізінен бор қышқылы және бура) тұрады.

4.1513 Экран: Атмосфералық әсерлерден, жылу сәулесінен, шудан және т.б. факторлардан қорғауға арналған қалқан түріндегі құрылғы.

4.1514 Майысқақ материалдар мен бұйымдар: Серпімді қасиеттері болатын, жүктемелерден босатылғаннан кейін бастапқы пішінін қалпына келтіретін материалдар мен бұйымдар.

4.1515 Эластобит: Азғана еңкіш жабынды орнату мен жөндеу үшін, құрылыс конструкциясын гидрооқшаулау үшін, жалпақ жабын жүйесінде бу оқшаулауды орнату үшін пайдаланылатын ерітіп дәнекерленген битум-полимер материал.

4.1516 Электрод: Балқытып қаптау немесе кесу, дәнекерлеу кезінде тоқты жүргізуге арналған металл немесе металл емес өзек.

4.1517 Электр тұсқағаз: Негізінен қабырғаға тұсқағаз түрінде бекітілетін жіңішке төмен температуралық панель электр жылыту аспаптары. Сонымен қатар жылытқыш кілемшелер ретінде пайдаланылады. Радиациялық-конвекторлық типті жылыту аспаптарына жатады. Электр тұсқағаз жылу өткізгіш массаға бітелген және электрооқшаулағыш қабаттармен жабылған жылытқыш элементтері бар резеңке немесе пластмасс табактар түрінде дайындалады.

4.1518 Сәулет декорының элементтері: Декоративті мақсаттан басқа функциялық мақсатта пайдаланылмайтын ғимараттардың қасбеті мен жабынының қосымша сәулеттік элементтері.

4.1519 Ғимараттың (имараттың) құралымдық элементі: Ғимараттың немесе имараттың бөлігі болып табылатын құралым (іргетас, қабырға, жабын, баспалдақ және т.с.с.).

4.1520 Болатқа қосындыланған элементтер: Болатқа белгілі бір құрылым және талап етілетін қасиетті беру үшін белгілі бір мөлшерде арнайы қосылатын элементтер. Болаттағы тұрақты қоспалар, мысалы, марганец және кремний, егер олардың мөлшері көміртекті болаттағы қалыпты құрамнан асса қосындыларға жатады. Талап етілетін қасиеттерді алу үшін арнайы қосындыланатын элементтер қосылатын болаттар қосындыланған болат деп аталады.

4.1521 Элур: Пайдаланылатын ғимараттар мен имараттардың жіктері мен жапсарларын ұзақ уақытқа герметикалауға арналған, сондай-ақ панель аралық жіктерді күрделі жөндеуге арналған жоғары технологиялық екі компонентті полиуретанды герметик. Резеңкеге ұқсас, иілімді, суға төзімді, отырып қалмаған материалға айнала отырып, қоршаған ортаның табиғи температурасында полимерленеді..

4.1522 Эмальдар: Перхлорвинилді, поливинилхлоридті, нитроцеллюлозалы және басқа шайырлар негізінде дайындалатын ұшқыш-шайырлы сырлар. Металл, ағаш және сылақ бетін жабу үшін сыртқы және ішкі жұмыстарда пайдаланылады.

4.1523 Эмульсиялар: Сулы және майлы бояу құрамдарға арналған, олардың сапасын жақсартатын және олифаның үнемделуіне ықпал ететін байланыстырғыштар мен сұйылтқыштар тобы. Эмульсиялар бір-бірінде ерімейтін екі сұйықтан тұратын дисперсті жүйе болып табылады, олардың біреуі (дисперсті фаза) екіншісінде (дисперсті орта) таралады. Эмульсияда екі - сыртқы және ішкі фаза болады. Осыған байланысты эмульсияның екі түрі болады - МС (майдағы су) және СМ (судағы май).

4.1524 Эстакада: Көлік құралдары мен жаяу жүргіншілерді өткізуге, жүк тиеу-жүк

түсіру жұмыстарын, инженерлік коммуникацияларды жүргізуді қамтамасыз етуге қызмет ететін көпір типті жер үсті немесе су асты имараты. Әдетте аралықтардың бірталай санынан тұрады.

4.1525 Эстрих-гипс: Ұнтақталатын 800-950 °C екі сулы гипсті күйдіру арқылы алынған жоғары күйдірілген ангидритті ұштастырғыш. Эстрих-гипс кірпіш қалау және сылаққа арналған ерітінді түріндегі линолеумнің астына салынатын жіксіз едендерді жасау үшін, жасанды мрамордан бұйымдар өндіру үшін қолданады.

4.1526 Этажерка: Көп аралықты ғимарттың ішіндегі көп қабатты құралым, оған технологиялық жабдық орналастырылады.

4.1527 Арқалықтардың қабаттық беттесуі: Арқалық алаңшаларында арқалықтардың беттесуі, бұл ретте төсемді тікелей ұстап тұратын арқалықтар бас немесе қосалқы арқалықтарға төселеді.

4.1528 Ядролық шірік: Өсіп тұрған ағаштың ядросында туындайтын, ағаш қаттылығының төмендеуімен сипатталатын шірік. Ағаштың шетжақтарында түрлі өлшемді және пішінді дақтар түрінде болады.

4.1529 Қатандық ядросы: Диафрагмадан тұратын және ашық немесе тұйық пішін түріндегі көлденең қимасы бар салмақ түсетін жүйенің кеңістікті бөлігі.

КІТАПНАМА

- [1] Кеңестің үлкен энциклопедиясы. Үшінші басылым. Бас редакторы А.М. Прохоров, «Кеңес энциклопедиясы», М., 1978.
- [2] Үлкен заң сөздігі. А.Я. Сухарева мен В.Е. Крутских редакциясы бойынша. Екінші басылым. «Инфра-М». М., 2001.
- [3] Замани экономикалық сөздік. Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева редакциясы бойынша. Үшінші басылым. «Инфра-М». М., 2002.
- [4] Құрылыс жұмыстарына қатысты «Құрылыс технологиясы» ғылыми-техникалық консультациялық журналы, № 3, 2013. Ард-центр, М.
- [5] Сейсмикаға төзімді құрылысқа қатысты ағылшын-орыс сөздігі, Килимниктің редакциясы бойынша, 1980.
- [6] Құрылыс-сәулет мамандықтарына арналған терминологиялық орыс-ағылшын-қазақ сөздігі. Алматы, 2003.

ӘОЖ [69+72] (038)

МСЖ 01.040.93

Түйінді сөздер: конструкциялар, құрылыс материалдары, терминология

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ.....	IV
1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ.....	1
3 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ	1
4 ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ.....	1
БИБЛИОГРАФИЯ.....	130

ВВЕДЕНИЕ

Настоящий свод правил разработан во исполнение Законов Республики Казахстан «О техническом регулировании», «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности в Республике Казахстан» и других нормативов, действующих в рамках реформирования нормативной базы сферы строительства Республики Казахстан.

Основное отличие данного свода правил – обеспечение согласованности, технического единства посредством объединения и классификации понятий, используемых для обозначения строительной продукции в области архитектуры, градостроительства и строительства с учетом применения некоторых терминов и определений, содержащих в нормативных технических документах экономически развитых стран, приведенных в библиографии.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫС НОРМАЛАРЫ
СТРОИТЕЛЬНЫЕ НОРМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

СТРОИТЕЛЬНАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ. СТРОИТЕЛЬНЫЕ КОНСТРУКЦИИ.
СТРОИТЕЛЬНЫЕ МАТЕРИАЛЫ И ИЗДЕЛИЯ

CONSTRUCTION TERMINOLOGY.
BUILDING CONSTRUCTION, MATERIALS AND PRODUCTS

Дата введения - 2015-07-01

1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

Настоящий свод правил содержит термины и определения, применяемые в строительстве. Положения настоящего свода правил предназначены для применения органами государственного управления, а также физическими и юридическими лицами, осуществляющими архитектурную, градостроительную, строительную деятельность и эксплуатацию строительных объектов на территории Республики Казахстан.

Раздел 2 Исключен – Приказ ҚДСиЖКХ от 06.11.2019 г. №178-НҚ

3 ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

*3.1 Свод правил подготовлен в соответствии с учетом требований стандартов Республики Казахстан СТ РК 1.2, СТ РК 1.5.

(Изм.ред. – Приказ ҚДСиЖКХ от 06.11.2019 г. №178-НҚ)

3.2 В настоящем своде правил применены термины и определения, приведенные в нормативах Республики Казахстан, указанных в разделе 2 и в информации библиографии данного свода правил, в том числе [1]-[6].

4 ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

4.1 **Абака:** Плита, составляющая верхнюю часть капители колонны, непосредственно воспринимающая нагрузку от балочного перекрытия - антаблемента.

4.2 **Абсорбенты и адсорбенты (системы кондиционирования воздуха):** Жидкие и твёрдые вещества, используемые в аппаратах для термодинамической обработки приточного воздуха и для очистки от вредных газообразных смесей вытяжного воздуха.

4.3 **Авиаль:** Сплав алюминия с кремнием и магнием, применяемый для изготовления металлических конструкций, обладающий высокой коррозионной устойчивостью и высокой прочностью, пластичный, имеющий способность свариваться атомноводородной и точечной сваркой.

4.4 Агломерат: Искусственный камень, изготавливаемый из щебня различных горных пород (кварциты, гранит и мрамор) с добавлением связующего (полиэфирные смолы или цемент). Для придания различных окрасок используются минеральные пигменты, а также металлическая стружка, цветное стекло, авантюрин или ракушечник. Агломерированный камень применяется для внешней и внутренней отделки помещений - облицовки фасадов, бассейнов, лестниц, полов, изготовления ступеней, стеновых панелей, подоконников, барных стоек, кухонных столешниц.

4.5 Аглопорит: Искусственный пористый заполнитель для легких бетонов в виде щебня или гравия – продукт дробления шихты, изготовленной методом агломерации (спекания) из глинистых пород или глиносодержащих отходов добывающей промышленности. Аглопорит применяется для производства аглопоритобетона.

4.6 Аглопоритобетон: Легкий бетон, в котором в качестве пористого заполнителя используется аглопорит.

4.7 Адаптивная система сейсмозащиты: Оптимальная система, период собственных колебаний которой может меняться в процессе сейсмического воздействия.

4.8 Азерит: Искусственный заполнитель для легких бетонов. Представляет собой шарообразные стекловидные пористые частицы диаметром 5–40 мм. Азерит применяется также в качестве теплоизоляционной засыпки.

4.9 Акведук: Инженерное сооружение мостового типа для перевода водопроводных труб, оросительных и гидротехнических каналов через глубокие овраги, ущелья, долины рек, дороги.

4.10 Акмигран: Материал, содержащий гранулированную минеральную или стеклянную вату и связующие – крахмал, карбосиметилцеллюлозу, бентонит.

4.11 Акминит: Материал, содержащий гранулированную минеральную или стеклянную вату и связующие – крахмал, литопон и поливинилацетатную эмульсию.

4.12 Акмигран, Акминит: Акустические плиты, предназначенные для облицовки потолков и верхней части стен.

4.13 Акротерий: Украшение в виде статуи или декоративной фигуры в центре или по углам фронтона.

4.14 Алебастр: Продукт обжига природного гипса при температуре 120–170 °С. В строительстве алебастр применяют в виде порошка тонкого помола.

4.15 Алит: Химически активный минерал. Взаимодействие с водой происходит с большим тепловыделением. Алит обладает способностью быстро твердеть и набирать высокую прочность, что обеспечивает получение из данного клинкера высокомарочного портландцемента.

4.16 Алюминат: Соль алюминиевых кислот. Алюминат кальция - главная составная часть быстротвердеющего глиноземистого цемента.

4.17 Андезит: Андезит обладает высокой кислото- и термостойкостью, огнеупорностью, механической прочностью и вязкостью. Андезит применяется для футеровки сооружений кислотного производства, футеровки всевозможных реакционных и адсорбционных башен, отстойников, холодильников и т.д. Андезит используется в виде штучных камней, а также в виде щебня и муки для приготовления кислотоупорных цементов и бетонов.

4.18 **Анкер:** Крепежный элемент для крепления строительных конструкций и оборудования.

4.19 **Анкер грунтовый:** Конструкция, служащая для передачи выдергивающих усилий на грунт только в пределах заделки (корня). Грунтовый анкер состоит из трех частей - головы, анкерной тяги и заделки (корня).

4.20 **Анкер грунтовый постоянный:** Анкер, являющийся составной частью конструкции и обеспечивающий устойчивость сооружения в течение длительного времени, предусмотренного проектом.

4.21 **Анкер клиновой (анкер-шпилька):** Стальной стержень с цилиндрической подвижной муфтой в виде пояса, конусообразным хвостовиком и гайкой. При затягивании гайки происходит напозание муфты на хвостовик и возникает распирающее, которое надежно удерживает конструкцию в несущей основе.

4.22 **Анкер-РИТ:** Грунтовый анкер, корень которого создан с использованием разрядно-импульсной технологии; применяется для закрепления ограждений бортов котлованов (вместо подкосов и распорок), фундаментов, оснований, других частей строительных сооружений.

4.23 **Анкеровка арматуры:** Обеспечение восприятия арматурой действующих на нее усилий путем заведения ее на определенную длину за расчетное сечение или устройства на концах специальных анкеров.

4.24 **Антаблемент:** Балочное перекрытие пролета или верхнее завершение стены, состоящее из архитрава – нижней части перекрытия, фриза и карниза.

4.25 **Аппарель:** Железобетонная платформа для погрузки грузов, а также устройство в виде короткой наклонной плиты для прохода (проезда) в здание (сооружение) с доступным для передвижения уклоном.

4.26 **Арболит:** Разновидность легкого бетона, заполнителем в котором являются разной крупности частицы растительного происхождения, а вяжущим – цемент, строительный гипс и т. д. По назначению **арболит** подразделяют на теплоизоляционный и конструктивно-теплоизоляционный.

4.27 **Арка:** 1. Криволинейное перекрытие проема в стене или пространстве между двумя колоннами (опорами); 2. Несущая строительная конструкция, имеющая форму криволинейного бруса, перекрывающего проем в стене или пролет между двумя опорами.

4.28 **Арка бесшарнирная:** Арка с зашечленными опорами, не имеющая промежуточных шарниров.

4.29 **Арка возвышенная:** Арка со стрелой подъема в пределах от полупролета до пролета.

4.30 **Арка дощатоклеевая:** Арка, получаемая склеиванием досок (слоев) по пластам или по пластам и кромкам.

4.31 **Арка килевидная:** Арка с остроконечной верхней частью, очертание которой подобно килевой части корпуса лодки.

4.32 **Арка коньковая:** Арка, образующая конек скатного покрытия.

4.33 **Арка круговая:** Арка, ось которой очерчена по оси окружности.

4.34 **Арка крутая:** Арка со стрелой подъема, равной или более пролета.

4.35 **Арка многослойная:** Арка, ось которой образована из нескольких

симметрично расположенных по отношению к вертикальной оси круговых дуг с различными центрами.

4.36 Арка обратная: Арка, обращенная выпуклостью вниз и нагруженная в пятах.

4.37 Арка пологая: Арка со стрелой подъема равной или менее $1/5$ пролета.

4.38 Арка пониженная: Арка со стрелой подъема в пределах от $1/5$ до $1/2$ пролета.

4.39 Аркбутан: Подпорная наружная каменная полуарка, передающая распор свода опорным столбам – контрфорсам, что позволяет значительно уменьшить площадь поперечного сечения внутренних опор и увеличить полезный объем здания.

4.40 Арматура: 1. Гибкие или жесткие стальные (в отдельных случаях неметаллические) стержни, размещаемые в массе бетона конструкции в соответствии с действующими в ней усилиями или установленные по конструктивным, технологическим соображениям; 2. Комплект вспомогательных деталей и устройств, не входящих в состав основного оборудования или сооружения, но обеспечивающих нормальную их работу, например, арматура трубопроводная, электротехническая, печная и др.

4.41 Арматура дисперсная: Металлические и неметаллические дисперсные волокна (фибра), распределенные по объему бетонного элемента. В качестве фибр применяют отрезки тонкой проволоки или отрезки стеклянных, базальтовых, асбестовых и др. волокон.

4.42 Арматура железобетонных конструкций: Составная часть железобетонных конструкций для восприятия главным образом растягивающих усилий и создания предварительных напряжений.

4.43 Арматура косвенная: Арматура сжатых железобетонных конструкций или их частей, предназначенная для повышения их несущей способности и стесняющих развитие поперечных деформаций бетона. В качестве косвенной арматуры используются спиральная обмотка, кольца и хомуты, стальные пластины, трубчатая арматура и поперечные сетки.

4.44 Арматура монтажная: Арматура железобетонных конструкций, способная воспринимать монтажные и транспортные нагрузки, возникающие при производстве работ, при нагрузке от собственного веса бетона и опалубки, а также служащую для сборки арматурных каркасов и обеспечения проектного положения рабочей арматуры в конструкции.

4.45 Арматура предварительно напряженная: Арматура железобетонных конструкций, получающая начальные (предварительные) напряжения в процессе изготовления конструкций до приложения внешних нагрузок в стадии эксплуатации.

4.46 Арматура рабочая: Арматура железобетонных конструкций, устанавливаемая по расчету.

4.47 Арматура стеклопластиковая: Арматурный элемент, состоящий из пучка ориентированных стеклянных волокон на алюмо-боросиликатной основе и полимерного связующего. Периодический профиль создается навивкой оплеточной нити. Стеклопластиковая арматура имеет противокоррозионные, диэлектрические и антимагнитные свойства.

4.48 Армирование косвенное: Поперечное армирование сжатых элементов сварными сетками (местное армирование) или кольцами (спиралью), повышающее несущую способность элемента за счет ограничения поперечных деформаций бетона.

4.49 Армоцемент: Мелкозернистый бетон, в массе которого равномерно распределены проволочные стальные или тканые сетки. Одновременно может присутствовать и стержневая или проволочная арматура. Применяется для изготовления тонкостенных строительных конструкций сложной конфигурации.

4.50 Армошвы: Армированные плоскими каркасами, сетками растворные швы в зданиях из кирпичной (каменной) кладки, предназначенные для увеличения жесткости надземной части здания и уменьшения его чувствительности к неравномерным осадкам фундаментов.

4.51 Архитрав: Конструктивный нижний основной элемент антаблемента, обычно располагаемый на капителях колонн.

4.52 Асбест: Собирательное название группы тонковолокнистых минералов из класса силикатов, образующих агрегаты, сложенных тончайшими гибкими волокнами.

4.53 Асбестоцемент: Материал, состоящий из затвердевшего портландцемента и волокон асбеста, выполняющих функцию дискретной арматуры. Наличие волокон асбеста увеличивает прочность **асбоцемента** и снижает его теплопроводность.

4.54 Асбест хризолитовый (ГОСТ 12871): Асбестовое волокно обработанное, состоящее из смеси волокон различной длины. Применяется при производстве асбестотехнических, асбоцементных изделий, теплоизоляции и др.

4.55 Асбозурит: Порошок, состоящий из трепела или диатомита (70–85 %) и асбестового волокна (15–30 %). Асбозурит применяют в виде теплоизоляционных мастик для нанесения на горячие поверхности трубопроводов и оборудования, а также для производства штукатурных работ по тепловой изоляции.

4.56 Асфальтобетон: Строительный материал, получаемый в результате затвердевания рационально подобранной, перемешанной и уплотненной смеси минеральных заполнителей (щебня, песка, тонкоизмельченного минерального порошка) и органического вяжущего (битума или дегтя). Асфальтобетон с применением дегтя называется дегтебетоном

4.57 Асфальтобетонная смесь: Рационально подобранная смесь минеральных материалов (щебня, гравия и песка с минеральным порошком или без него) и битума, взятых в определенных соотношениях и перемешанных в нагретом состоянии.

4.58 Асфальтовая мастика: Строительный материал, получаемый путем отвердевания смеси нефтяного битума или дегтя и минерального наполнителя. Для получения асфальтовой мастики применяют пылевидные (измельченный известняк, доломит, мел, цемент, золы твердых видов топлива) либо волокнистые (асбест, минеральная вата и др.) наполнители.

4.59 Асфальтовое вяжущее: Искусственное или природное вещество для изготовления композиционных материалов. Асфальтовое вяжущее относится к группе органических вяжущих, состоящих из битумных и дегтевых веществ. На основе асфальтового вяжущего получают асфальтовые бетоны, растворы и мастики, а также рулонные кровельные и гидроизоляционные материалы.

4.60 Асфальтовый раствор: Строительный раствор на основе асфальтового вяжущего и мелкого минерального заполнителя.

4.61 Аттик: Стена, расположенная над карнизом, венчающим сооружение.

4.62 Аутригеры: Выносные из ядра жесткости конструктивные элементы высотных

зданий, представляющие собой раскосные или безраскосные фермы (последние известны под названием «балка Веренделя»), обычно располагающиеся в уровнях технических этажей, разбивающих здание по высоте на отдельные функциональные и противопожарные отсеки.

4.63 Аэротенк: Сооружение для биологической очистки сточных вод с помощью аэробных бактерий. Смесь сточной воды и активного ила, протекая по аэротенку, очищается в результате окисления содержащихся в ней органических загрязнений микроорганизмами активного ила.

4.64 Балка: Несущий линейный элемент строительной конструкции, расположенный горизонтально или наклонно и опирающийся на две или несколько опор.

4.65 Балка арочная: Сплошная или решетчатая балка, имеющая конфигурацию арки.

4.66 Балка бистальная: Сварная балка, выполненная из двух марок сталей. Наиболее напряженные участки поясов выполняют из стали повышенной прочности (низколегированные стали), а стенку и малонапряженные участки поясов – из малоуглеродистой стали.

4.67 Балка двускатная: Балка, верхняя плоскость которой имеет два участка с противоположными уклонами.

4.68 Балка дощатоклееная: Балка, получаемая склеиванием досок (слоев) по пластикам или по пластикам и кромкам.

4.69 Балка кольцевая: Кольцевое ребро жесткости, обладающее жесткостью на изгиб и прочностью как в плоскости круглого сечения оболочки или в плоскости сечения конструкции, имеющей прямоугольную конфигурацию, так и по нормали к этой плоскости. Кольцевая балка является основным несущим элементом для распределения локальных нагрузок в оболочечной или коробчатой конструкции.

4.70 Балка обвязочная: Балка, связывающая оголовки стоек с целью обеспечения их пространственной устойчивости и восприятия нагрузок от вышележащих конструкций в промежутках между стойками.

4.71 Балка односкатная: Балка с наклонной верхней плоскостью по всей длине.

4.72 Балка подстропильная: Балка, опирающаяся на колонны продольного ряда и служащая опорой для стропильных балок и ферм.

4.73 Балка с ортотропной плитой: Балка, верхние пояса которой образованы из стального листового настила, усиленного продольными и поперечными ребрами, обеспечивающими его местную устойчивость от сжимающих напряжений.

4.74 Балка с перекрестной стенкой: Деревянная балка двутаврового сечения, стенка которой образуется двумя и более слоями перекрестных досок, направленных под углом 45° к поясам.

4.75 Балка сварная: Балка двутаврового сечения, изготавливаемая сваркой отдельных пластин (полос) листовой стали и применяемая в случаях, когда прокатные балки не удовлетворяют условиям прочности, жесткости, общей устойчивости.

4.76 Балка-стенка: Конструктивный элемент здания в виде балки с узким поперечным сечением, высота которой соизмерима с длиной перекрываемого ею элемента.

4.77 Балка стропильная: Железобетонная или деревянная балка для покрытий со скатными и плоскими кровлями в зданиях с небольшими и средними пролетами.

4.78 **Балка тавровая:** Балка, имеющая Т-образное сечение; наиболее эффективная форма для изгибаемых конструкций.

4.79 **Балка фундаментная (ранд-балка):** Балка, опирающаяся на столбчатый или ленточный фундамент или на консоли колонн и воспринимающая нагрузку от стены.

4.80 **Балясины:** Невысокие фигурные столбики, поддерживающие перила лестниц, балконов, парапета, балюстрады. Балясины изготавливаются из камня, дерева, металла, железобетона и др. и имеют разнообразную форму в сечении – плоскую, круглую, граненую, иногда с резным орнаментом.

4.81 **Банкетты:** Обоймы из железобетона, устраиваемые по периметру подошвы фундамента с целью увеличения его опорной площади и жестко соединенные с ним. Выполняются в процессе реконструкции и усиления фундаментов.

4.82 **Барит:** Минерал, сульфат бария. Применяют в молотом виде как инертный наполнитель в лакокрасочной, резиновой, цементной и др. отраслях промышленности, в стеклянном и керамическом производстве.

4.83 **Барраж:** Инженерное сооружение в виде ступенчатой подпорной стенки, применяемое для предотвращения оползней, осыпей и укрепления территорий, имеющих большой уклон, а также для защиты автодорог или железнодорожных путей в горах от потоков воды во время ливней.

4.84 **Барьер:** Пулестойкое, жестко закрепленное на месте установки средство защиты банковских учреждений, предназначенное для обеспечения безопасности персонала банка, личного состава охраны и препятствующее свободному проходу.

4.85 **Башмак колонны:** Нижняя уширенная опорная часть колонны для равномерной передачи нагрузки на основание.

4.86 **Башня:** Свободностоящее высотное сооружение, высота которого намного больше его горизонтальных размеров (диаметра, стороны основания), а устойчивость обеспечивается его основной конструкцией (без оттяжек).

4.87 **Безотказность:** Свойство изделия сохранять работоспособность в течении определенного периода времени без вынужденных перерывов в заданных условиях эксплуатации.

4.88 **Белит:** Второй основной минерал портландцементного клинкера; отличается медленным твердением, но обеспечивает достижение высокой прочности при длительном твердении портландцемента.

4.89 **Бельведер:** Вышка, надстройка над зданием, обычно круглая в плане.

4.90 **Бентонит:** Глина, состоящая не менее чем на 60 % из минералов группы монтмориллонита, обладающая высокой связующей способностью, абсорбционной и каталитической активностью. В качестве примесей могут присутствовать кристобалит, кварц, цеолиты, гипс, кальцит, зерна неразложившихся вулканогенных пород, растворимые соли хлора. В зависимости от примесей бентониты существенно различаются по химическому составу. Цвет бентонита обычно серый, голубой, белый, зеленовато-серый.

4.91 **Бетон:** Искусственный каменный материал, полученный в результате твердения смеси вяжущего вещества, воды, крупного и мелкого заполнителей и, в случае необходимости, различных химических и минеральных добавок. Классифицируют бетоны по следующим основным признакам - по назначению, средней плотности, виду вяжущего,

виду заполнителей, по крупности зерен заполнителя, по структуре и условиям твердения. По назначению различают следующие бетоны - обычный, гидротехнический, бетон для транспортного строительства, дорожный, жаростойкий, конструкционно-теплоизоляционный, коррозионностойкий, декоративный. В зависимости от средней плотности различают особо тяжелые, тяжелые, легкие и особо легкие. По виду вяжущего бетоны подразделяются на цементные, известковые, шлаковые, гипсовые и специальные (например, полимербетоны, бетоны на магнезиальном вяжущем). По виду применяемых заполнителей бетоны бывают - на плотных, пористых и специальных заполнителях (например, металлическая дробь, вспененный гранулированный полистирол). По крупности зерен заполнителей различают бетоны мелкозернистые и крупнозернистые. В зависимости от характера структуры бетоны подразделяют на бетоны со структурой - плотной, поризованной, ячеистой, крупнопористой.

4.92 Бетоны автоклавные: Бетоны, твердеющие в среде насыщенного пара при давлении выше атмосферного.

4.93 Бетон гидротехнический: Специальный вид бетона, применяемый для возведения сооружений или их частей, постоянно или периодически омываемых водой. Бетон гидротехнический обладает комплексом свойств, обеспечивающих долговечность сооружений в этих условиях.

4.94 Бетон декоративный: Бетон, получаемый путем обработки окрашиванием, полировкой, текстурированием, тиснением, гравировкой, использованием топпингов и другими приемами для достижения требуемых эстетических свойств.

4.95 Бетон жаростойкий: Специальный вид бетона, способный при длительном воздействии высоких температур сохранять физико-механические свойства в заданных пределах. В зависимости от степени огнеупорности различают бетоны жаростойкие высокоогнеупорные, огнеупорные и жароупорные. Бетон жаростойкий состоит из вяжущего (гидравлического или воздушного) и заполнителя. В зависимости от средней плотности бетон жаростойкий делят на обычный и легкий (последний со средней плотностью в высушенном состоянии менее 1500 кг/м^3).

4.96 Бетон конструкционно-теплоизоляционный: Бетон, предназначенный для конструкций, к которым предъявляются требования как по несущей способности, так и по теплоизоляционным свойствам.

4.97 Бетон конструкционный: Бетоны несущих и ограждающих конструкций зданий и сооружений, определяющими требованиями к качеству которых являются требования по физико-механическим характеристикам

4.98 Бетон крупнозернистый: Бетон, в котором размеры зерен крупного заполнителя превышают 10 мм.

4.99 Бетон крупнопористый: Разновидность бетона с открытыми порами, образующимися из межзерновых пустот крупного заполнителя, когда они не заполнены раствором вяжущего вещества. Такая структура получается вследствие отсутствия или малого содержания мелкого заполнителя (песка) в бетоне и определяет его особые свойства - сравнительно небольшую плотность, невысокую теплопроводность, невысокую фильтрационную способность, проницаемость.

4.100 Бетон легкий: Бетоны на цементном вяжущем, пористом крупном и пористом

или плотном мелком заполнителе.

4.101 Бетон мелкозернистый (пескобетон): Бетон на цементном вяжущем с плотным мелким заполнителем.

4.102 Бетон на гипсовых вяжущих: Бетон на основе полуводного гипса или ангидрита (включая гипсоцементно-пуццолановые и т.п. вяжущие).

4.103 Бетон на известковых вяжущих: Бетон на основе извести в сочетании с гидравлическими активными и (или) кремнеземистыми компонентами (цемент, шлаки, золы, кварцевый песок и активные минеральные добавки).

4.104 Бетон на органических заполнителях (арболит): Бетон на цементном вяжущем и органических заполнителей растительного происхождения (измельченные древесина из отходов производства, стебли хлопчатника или рисовой соломы, костра конопли и льна).

4.105 Бетон на основе жидкого стекла: Разновидность бетона тяжелого или легкого, приготовляемого на основе жидкостекольного вяжущего, минеральных наполнителей и заполнителей различной крупности. По области применения разделяют на общестроительные, кислотостойкие и жаростойкие.

4.106 Бетон на основе нефтяных битумов: Должен иметь предел прочности при сжатии не менее 150 кг/см² и водопоглощение не более 0,12 %. Добавками, вводимыми в состав бетона, могут служить минеральные, повышающие плотность бетона и понижающие коэффициент фильтрации, что целесообразно в подземных и массивных сооружениях при постоянном воздействии на них влаги.

4.107 Бетон на плотных заполнителях: Бетон на заполнителях из плотных горных пород или шлаков.

4.108 Бетон на пористых заполнителях: Бетон на искусственных и естественных минеральных пористых заполнителях, а также на пористых крупных и плотных мелких заполнителях.

4.109 Бетон напрягающий: Специальный бетон на основе напрягающего цемента, расширяющегося при твердении и предназначенный для создания предварительного напряжения (самонапряжения) при его твердении.

4.110 Бетон на цементных вяжущих (цементный бетон): Бетон на портландцементе или его разновидностях, на глиноземистом цементе.

4.111 Бетон на шлаковых вяжущих: Бетоны на основе молотых шлаков и зол с активизаторами твердения (щелочными растворами, известью, цементом или гипсом).

4.112 Бетон плотный: Бетон, у которого пространство между зернами крупного и мелкого или только мелкого заполнителя заполнено затвердевшим вяжущим и порами вовлеченного газа или воздуха, в т.ч. образующихся за счет применения добавок, регулирующих пористость в объеме не более 7 %.

4.113 Бетон радиационно - защитный: Специальный бетон, предназначенный для защиты от воздействия радиационных излучений. Изготавливают из особо тяжелого бетона. В качестве заполнителей применяют материалы повышенной плотности – барий, лимонит, гематит, магнетит, чугунный скрап, обрезки стали.

4.114 Бетон силикатный: Бетон на извести и кремнезержнистом компоненте, твердеющий при автоклавной обработке.

4.115 Бетон специальный: Бетоны, к которым предъявляются специальные требования в соответствии с их назначением.

4.116 Бетон теплоизоляционный: Специальный бетон, предназначенный для тепловой изоляции конструкций, зданий и сооружений.

4.117 Бетон тощий: Бетон низких классов с низким содержанием цемента и высоким содержанием заполнителей. Тощий бетон применяют для стяжки полов, подготовки под фундаменты, при строительстве асфальтобетонных дорог.

4.118 Бетон тяжелый: Бетоны плотные на цементном вяжущем и плотных крупных и мелких заполнителях.

4.119 Бетон химический стойкий: Специальный вид бетона, изготовляемого на основе химически стойких вяжущих, наполнителей и заполнителей. В качестве вяжущих в бетоне химически стойком применяют синтетические смолы и жидкое натриевое или калиевое стекло с полимерной добавкой (полимерсиликатные бетоны). Бетоны химически стойкие классифицируют по химической стойкости, виду вяжущего и заполнителей.

4.120 Бетон ячеистый: Бетон, состоящий из затвердевшей смеси вяжущего, кремнеземистого компонента и искусственных равномерно распределенных пор в виде ячеек, образованных газо- и пенообразователями.

4.121 Бетонополимер: Бетон, пропитанный мономерами или жидкими олигомерами с последующей их полимеризацией (отверждением) в порах бетона. В результате этого более чем в 2 раза повышаются прочность бетона ($R_{сж}=80-120$ МПа) и его морозостойкость. Бетонополимеры практически водонепроницаемы. Для получения бетонополимера используют главным образом стирол и метилметакрилат, полимеризующиеся в бетоне соответственно в полистирол и полиметилметакрилат.

4.122 Биконструкция: Пространственная система, состоящая из двух плоских неизменяемых в своих плоскостях стержневых систем, соединенных решеткой - связями.

4.123 Бикрост: Рулонный наплаваемый битумный кровельный и гидроизоляционный материал. Бикрост получают путем двустороннего нанесения на негниющую стекловолоконистую (стеклохолст, стеклоткань) или полиэфирную основу высококачественного вяжущего на основе окисленного битума, с последующим нанесением на обе стороны полотна защитных слоев. Верхняя сторона покрыта крупнозернистой посыпкой, а нижняя – полимерной пленкой. При монтаже рулон разогревается горелкой и постепенно раскатывается по крыше. Применяется при устройстве и ремонте кровель и в качестве гидроизоляции строительных конструкций.

4.124 Биметалл: Материал, состоящий из двух прочно соединенных слоев разнородных металлов или сплавов (например, сталь и алюминий, титан и молибден). Биметалл применяют с целью экономии дорогостоящих и дефицитных металлов или для получения материала, обладающего сочетанием свойств исходных материалов.

4.125 Бипол: Бипол предназначен для устройства кровель и гидроизоляции. Получают путем двустороннего нанесения на негниющую основу битумного вяжущего, состоящего из битума и наполнителя, иногда с добавлением искусственного каучука.

4.126 Битум: Сложная смесь углеводородов и их производных, т.е. соединение высокомолекулярных углеводородов с кислородом, азотом, серой. Битумы бывают природные и искусственные. Искусственные битумы подразделяются на нефтяные,

сланцевые, угольные, торфяные. В строительстве применяются в основном нефтяные битумы. В зависимости от физико-механических свойств, нефтяные битумы применяют для изготовления кровельных материалов, изоляции трубопроводов, устройства гидроизоляций, обработки гравийных и щебеночных смесей и изготовления холодных асфальтовых материалов.

4.127 Битум модифицированный: Битум с улучшенными (модифицированными) качествами, полученный путем применения одного или нескольких химических агентов. Модифицированный битум может использоваться либо «непосредственно», либо в виде разбавленного нефтепродукта, мастики или эмульсии.

4.128 Битум нефтяной искусственный (промышленный): Битум, полученный из остаточных продуктов нефтепереработки - гудронов, асфальтов деасфальтизации, экстрактов селективной очистки масляных фракций. В зависимости от способа производства, промышленные битумы подразделяются на окисленные, неокисленные, компаундированные.

4.129 Битум нефтяной природный (природный асфальт): Битум, содержащийся в битуминозных породах (кирах), асфальтитах и природных битумных озерах.

4.130 Блок: Конструктивный элемент, чаще всего имеющий форму прямоугольного параллелепипеда и применяемый при возведении наружных и внутренних стен, фундаментов и других частей зданий. Блоки бывают из природных камней, керамические, бетонные (из различных видов бетонов) и др. Блоки изготавливают сплошными или с пустотами. Блоки также бывают оконные и дверные.

4.131 Блок вентиляционный (вентблок): Вентиляционные блоки железобетонные в большинстве случаев представляют собой прямоугольные бетонные плиты с круглыми или квадратными отверстиями. Предназначены для создания естественной вентиляции в помещениях жилых и общественных зданий.

4.132 Блок объемный: Конструктивный элемент в виде пространственной тонкостенной конструкции, ограничивающий определенный объем (фрагмент) здания и обладающий необходимой прочностью, жесткостью и устойчивостью.

4.133 Блок оконный: Светопрозрачная конструкция, предназначенная для естественного освещения помещения, его вентиляции и защиты от атмосферных и шумовых воздействий, состоящая из сборочных единиц - коробки и створчатых элементов, встроенных систем проветривания и может включать в себя ряд дополнительных элементов - жалюзи, ставни и др.

4.134 Блок стеклянный: Цельностеклянное изделие неокрашенное или цветное, предназначенное для кладки светопрозрачных ограждающих конструкций зданий. Стеклянные блоки бывают - пустотелые с герметической воздушной полостью, образуемой при сварке двух полублоков; пустотелые с открытой воздушной полостью; сплошные - без полости.

4.135 Болт: Крепежное изделие в форме стержня с наружной резьбой на одном конце и головкой на другом, образующее соединение при помощи гайки или резьбового отверстия в одном из соединяемых деталей. Болт может иметь резьбу по всему стержню (полная резьба) или на хвостовой части (неполная резьба).

4.136 Болт анкерный: Крепежное изделие, которое закрепляется в несущем

основании и удерживает какую-либо конструкцию.

4.137 Болт грубой точности (класс точности С): Болт из углеродистой стали, устанавливаемый в отверстия на 2 - 3 мм больше диаметра болта. Болты класса точности С ставятся конструктивно без расчета.

4.138 Болт нормальной точности (класс точности В): Болт из углеродистой стали, устанавливаемый в отверстия на 1 – 1,5 мм больше диаметра болта.

4.139 Болт повышенной точности (класс точности А): Болт из углеродистой или легированной стали, устанавливаемый в отверстия с гладкой поверхностью, диаметр которых отличается от диаметра болта не более чем на плюс 0,25 - 0,30 мм. Такие болты изготавливают точением и поэтому имеют высокую стоимость.

4.140 Бордюр: 1. Узкие полосы (бортовые камни, плиты), отделяющие дорогу, тротуар, газон и др. 2. Полоса или кайма, обрамляющая верхние части стен помещений (в малярных или обойных работах).

4.141 Брандмауэр: Противопожарная стена, огнестойкая, преимущественно глухая, предназначенная для разделения смежных помещений одного здания либо двух смежных зданий с целью воспрепятствования распространению пожара.

4.142 Бревно: Круглые лесоматериалы длиной от 3,0 до 6,5 м, очищенные от сучьев заподлицо с поверхностью и окоренные с полным удалением луба. Классификация бревен осуществляется по толщине ствола в верхнем отрезе, по наличию пороков и по длине.

4.143 Брезент: Плотная парусина, пропитанная огнеупорными или водоотталкивающими и противогнилостными составами, или их комбинациями. Брезентовые пологи используют для укрытия складироваемых строительных материалов, временных конструкций и сооружений; ими закрывают оконные и другие проемы и недоделанные участки крыши на недостроенных объектах. Из брезентовых тканей с огнеупорной пропиткой шьют спецодежду для сварщиков.

4.144 Бризол: Материал, изготавливаемый прокатыванием массы, полученной смешиванием нефтяного битума, дробленой резины (от изношенных автопокрышек), асбестового волокна и пластификатора. Бризол стоек до 60 °С к серной и соляной кислотам при концентрациях, соответственно, до 40 % и 20 %. Его применяют для защиты от коррозии подземных металлических конструкций и трубопроводов, приклеивая к поверхности битумной мастикой.

4.145 Бровка: Линия пересечения откосов насыпи с ее горизонтальной поверхностью.

4.146 Брекчия: Группа обломочных пород, состоящая из угловатых обломков (1 см и более) одной или нескольких горных пород, связанных каким - нибудь минеральным веществом (цементом). Брекчия из твердых пород натурального камня (гранит, габро), благодаря высоким показателям прочности, долговечности, влаго- и морозостойкости, низкому коэффициенту истираемости, идеально подходит для облицовки следующих элементов:

- полы и наружные и внутренние ступени на объектах с большой проходимостью;
- фасады, цоколи и входные группы, также и для регионов с суровым климатом;
- объекты городского благоустройства - фонтаны, набережные, открытые бассейны;
- мемориальные комплексы и городские монументы;
- элементы парковой архитектуры.

Брекчия из мягких пород (мрамор, змеевик) имеет высокие декоративные качества, используется чаще всего в интерьере, так как показатели истираемости, твердости, морозостойкости ниже, чем у представителей группы твердых пород. Основные сферы применения брекчии из мягких пород для облицовки:

- полы, стены и внутренние ступени в частных домах и зданиях с низкой проходимостью;
- стены, колонны в общественных зданиях;
- ванные комнаты, сауны и бассейны;
- элементы фасадов и входных групп (кроме наружных ступеней) зданий, расположенных в регионах с относительно мягким климатом.

4.147 Брус коньковый: Брус, являющийся опорой для верхних концов стропильных ног скатной крыши.

4.148 Бункер: Емкость, выполненная из стали, железобетона или дерева, предназначенная для кратковременного хранения и перегрузки сыпучих материалов (угля, песка, цемента и пр.). В технике вентиляции и кондиционирования используется как накопитель уловленной пыли.

4.149 Бут (Бутовый камень): Камень произвольной формы размером от 150 до 500 мм по наибольшему измерению, получаемый дроблением горных пород.

4.150 Бутобетон: Бетон с заполнителем из бутового камня.

4.151 Бык: Промежуточная опора моста или водосливного сооружения (плотины, водозабора и др.) обычно обтекаемой в плане формы, снабженной в верхней части ледорезом.

4.152 Вагонка: Тонкая обшивочная доска, вырабатывается из обрезной доски строганием одной или двух сторон и выборкой с боковых сторон четверти (фальцовка) или шпунта (шпунтовка). В зависимости от исходного материала бывает - деревянная вагонка (материал – натуральная древесина), пластиковая вагонка (материал – поливинилхлорид) и МДФ-вагонка (от англ. MDF, что в переводе означает-древесноволокнистая плита средней плотности).

4.153 Вайма: Скоба (приспособление) из прочной древесины для зажима с помощью клиньев склеиваемых щитов.

4.154 Валик сварного шва (сварные соединения металлических конструкций): Металл сварного шва, наплавленный или переплавленный за один проход.

4.155 Вальма: Скат шатровой крыши, имеющий треугольную форму и расположенный с торцевой стороны здания.

4.156 Ванта: Закрепленный по концам криволинейный провисающий растянутый элемент (стержень), выполняемый обычно из стальных канатов, может быть из клееной древесины, и применяемый в висячих конструкциях.

4.157 Ванта коньковая: Ванта, образующая конек скатного висячего покрытия.

4.158 Вата каолиновая: Высокотемпературная (температура применения до 1100-1250°C) теплоизоляция, применяемая в различных отраслях промышленности. Сырьем для ее производства служат технический глинозем и кварцевый песок. Средняя плотность каолиновой ваты 80 кг/м³. Она устойчива к вибрации, инертна к воде, водяному пару, маслам и кислотам, обладает высокими электроизоляционными свойствами, практически

не меняющимися с повышением температуры до 700-800°C. Каолиновая вата поставляется в рулонах и в виде изделий различной формы.

4.159 Вата минеральная: Теплоизоляционный материал в виде слабо уплотненной массы стекловидных волокон. Получают из силикатных расплавов на основе доменных шлаков, а также из смесей осадочных (мергель, доломит, известняк) и изверженных (диабаз, базальт, порфирит и т.д.) горных пород. Теплоизоляционные свойства минеральной ваты обусловлены высоким содержанием воздуха (до 95 %) между волокнами. Минеральная вата трудоемка в применении и склонна к слеживанию, поэтому из нее главным образом выпускают готовые изделия (плиты различной жесткости, маты, специальные ветрозащитные плиты и др.).

4.160 Вата стеклянная: Рыхлый теплоизоляционный материал, состоящий из переплетенных между собой тонких непрерывных или дискретных стеклянных волокон. Стекловолокно получают переработкой расплавленной в ванной печи стекломассы из шихты, в состав которой входят кварцевый песок, известняк (мел, доломит), кальцинированная сода (сульфат натрия).

4.161 Вата шлаковая: Теплоизоляционный материал, разновидность минеральной ваты, полученный из расплавов металлургических шлаков переработкой их в стеклянные волокна.

4.162 Вермикулит: Минерал из группы гидрослюд, водный основной алюмосиликат магния и железа. Цвет бурый, бронзово-желтый, зеленоватый. Твердость по минералогической шкале 1-1,5; плотность 2400-2700 кг/м³. Порошкообразный вермикулит не поддается истиранию и по смазочным свойствам подобен графиту.

4.163 Вермикулитобетон: Разновидность легкого бетона с заполнителем из вспученного вермикулита. Вермикулитобетон, имеющий среднюю (по объему) плотность 250-400 кг/м³, применяют для тепловой изоляции промышленного оборудования и утепления ограждающих конструкций зданий. Более тяжелый (конструктивно-изоляционный) вермикулитобетон, имеющий среднюю плотность 600-1000 кг/м³, используют для изготовления стеновых панелей, блоков и др. ограждающих конструкций.

4.164 Ветвь колонны: Один из вертикальных стержней сквозной колонны.

4.165 Виадук: Мостовое сооружение, как правило, большой протяженности и на высоких опорах при пересечении дороги с оврагами, ущельями, болотистыми долинами рек и т.д. Для виадука характерно постепенное увеличение высоты опор и размеров пролетов от края к середине.

4.166 Виброзащита: Система инженерных мероприятий, способствующих снижению динамических воздействий на сооружения, предотвращению интенсивных вибраций и гашению колебаний конструкций, защите от вибраций людей и прецизионного оборудования. Виброзащитные мероприятия можно разделить на три основных группы - подавление источника колебаний и снижение динамических воздействий на сооружение; планировочные и конструктивные мероприятия, изменение условий взаимодействия сооружений с окружающей средой; локальная защита человека, рабочих мест и оборудования.

4.167 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 06.11.2019 г. №178-НК).

4.168 Вимперг: Высокий декоративный остроконечный фронтон, завершающий порталы и оконные проемы зданий.

4.169 Винипласт: Жесткая термопластичная непрозрачная, не содержащая

пластификатора, пластическая масса на основе поливинилхлорида (ПВХ) и перхлорвиниловой смолы, содержащая также термо- и светостабилизаторы, антиоксиданты (предотвращающие разрушение материала при переработке и эксплуатации), смазывающие вещества (облегчающие его обработку и переработку), пигменты и красители. Винипласт не горюч и не имеет запаха, хорошо поддается механической обработке, легко сваривается при 230-250 °С, хорошо склеивается, является хорошим диэлектриком при эксплуатации в пределах от +20 до -80 °С. Винипласт устойчив к действию кислот, щелочей и алифатических углеводородов, но неустойчив к действию ароматических и хлорированных углеводородов. Применяется для изготовления трубопроводов, емкостей, листов, профилей в строительстве и в химическом машиностроении.

4.170 Винт: Крепежное изделие для образования соединения или фиксации, выполненное в форме стержня с наружной резьбой на одном конце и конструктивным элементом для передачи крутящего момента на другом (ГОСТ 27017).

4.171 Витраж: Орнаментальная или сюжетная декоративная композиция из стекла или другого светопрозрачного материала, входящая в состав окна, двери, перегородки или представляющая самостоятельное панно, а также сплошное остекление фасада здания или значительной его части.

4.172 Водовод: Сооружение в виде тоннеля, канала, лотка или трубопровода для пропуска (подачи) воды под напором или самотеком от водоприемника (водозаборного сооружения) к месту ее потребления.

4.173 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 06.11.2019 г. №178-НК).

4.174 Волокна базальтовые (вата базальтовая): Волокна, получаемые из расплава базальтового минерала, выдерживающие температуру до 1 000 °С, обладающие стойкостью к коррозии, применяемые в качестве теплозвукоизоляционного материала (в виде огнестойких матов, плит и лент) для строительных конструкций, изоляции промышленных холодильников и др. Плотность базальтовой ваты — 75-100 кг/м³, теплопроводность — 0,03-0,04 Вт/(м °С). Минераловатные плиты из волокна базальтового успешно применяют при выполнении наружной теплоизоляции зданий. Существуют два основных типа базальтового волокна – штапельное и непрерывное.

4.175 Волокна минеральные: Волокна, получаемые из минерального сплава.

4.176 Волокна стеклокерамические: Базальтовые супертонкие волокна диаметром 1-3 мкм, прошедшие предварительную термообработку в диапазоне 750-850 °С.

4.177 Волокнит: Пластмасса на основе хлопкового волокна и термореактивного связующего, например, фенолоформальдегидной смолы. Плотность 1250-1450 кг/м³, прочность при изгибе 40-90 МПа. Применяется в производстве шестерен, втулок, строительных панелей, вкладышей подшипников, корпусов и крышек аппаратов и т.п.

4.178 Волокно базальтовое штапельное: Одним из наиболее важных параметров штапельного базальтового волокна является диаметр отдельных волокон, который существенно влияет на важнейшие свойства изделий из него - теплопроводность, звукопоглощение, плотность и др. В зависимости от диаметра волокно используется для различных целей - микротонкое (диаметром < 0,6мкм) – для фильтров очень тонкой очистки газовой среды и жидкостей; ультратонкое (диаметром от 0,6 до 1,0 мкм) – для изготовления сверхлегких

теплоизоляционных и звукопоглощающих изделий, бумаги, фильтров тонкой очистки газовоздушных и жидкостных средств; супертонкое (диаметром от 1,0 до 3,0 мкм) – для изготовления прошивных теплоизоляционных матов и звукопоглощающих изделий, картона, многослойного нетканого материала, теплоизоляционного вязально-прошивного материала, длинномерных теплоизоляционных полос и жгутов, мягких теплоизоляционных гидрофобизированных плит, фильтров и др. Тонкие волокна имеют диаметр 9-15 мкм и длину 3-1500 мм. Утолщенные волокна диаметром 15-25 мкм и длиной 5-1500 мм используются при производстве холстов, прошивных матов, плит на основе различных вяжущих; также применяют в качестве фильтровальной основы дренажных систем гидротехнических сооружений. Толстые волокна имеют диаметр 25-130 мкм, длину 5-3000 мм, прочность на разрыв 120-650 МПа. Грубые волокна представляют собой относительно сыпучую дисперсно-волокнистую массу с длиной волокон 3-15 мм, диаметром 150-500 мкм, прочностью на разрыв 200-350 МПа.

4.179 Волокно стеклянное (стекловолокно): Волокно круглого или профильного сечения, получаемое из расплавленного стекла. Изготавливается двух видов - непрерывное (диаметром 3-100 мкм, длиной более 20 км) и штапельное (диаметром 0,1-20 мкм, длиной 1-50 см).

4.180 Ворота противопожарные: Ворота с нормируемым пределом огнестойкости, оборудованные устройствами для самозакрывания и уплотнением в притворах.

4.181 Врубка: Соединение элементов деревянных конструкций, в котором один элемент или часть его располагается в углублении другого, и усилие между ними передается непосредственным контактом.

4.182 Врубка лобовая: Врубка, в которой примыкание одного элемента происходит под углом к другому.

4.183 Вулканит: Штучный теплоизоляционный материал, получаемый из смеси асбеста, диатомита (трепела) и извести путем формования с последующей автоклавной обработкой и предназначенный для тепловой изоляции горячих (с температурой до 600 °С) поверхностей трубопроводов и промышленного оборудования.

4.184 Вулканический пепел: Продукт природного измельчения магмы. Рыхлая тонкообломочная порода (размер зерен 0,05-2 мм), в состав которой входят частицы вулканического стекла, кристаллики породообразующих минералов и обломки различных горных пород, выброшенных из жерла вулкана. Вулканический пепел применяется для изготовления легких бетонов, цементов, теплоизоляционных материалов, фильтровальных масс и др.

4.185 Вяжущие битумные: Сложные смеси углеводородов и их неметаллических производных (соединение углеводородов с серой, кислородом, азотом). В зависимости от исходного сырья их разделяют на природные и искусственные нефтяные битумы.

4.186 Вяжущие вещества: Строительные материалы, способные переходить в результате физико-химических процессов из жидкого или тестообразного состояния в твердое камневидное, связывая при этом смежные с ними куски и частицы инертных заполнителей (щебень, гравий, песок) в одно монолитное целое (бетон) или соединяя кирпич, камни и т.п. Вяжущие вещества разделяются на неорганические (минеральные) - цементы, известь, гипс и органические - битумные, дегтевые.

4.187 Вяжущие дегтевые: Побочный продукт при переработке на химических заводах твердого топлива. Из этой группы органических вяжущих чаще всего в строительстве применяют каменноугольный деготь и каменноугольный пек.

4.188 Вяжущие материалы минеральные: Тонко измельченные минеральные вещества, обладающие способностью при затворении (смешении с водой) образовывать пластичное тесто, затвердевающее в прочное камневидное тело.

4.189 Вяжущие материалы органические: Вещества органического происхождения, обладающие способностью под влиянием физических и химических процессов переходить из пластичного состояния в твердое или малопластичное. Вяжущие материалы делятся на две группы - битуминозные и полимерные смолы.

4.190 Газгольдер: Стационарное стальное сооружение для приёма и хранения газа перед подачей в распределительные газопроводы или установки для его переработки. Бывают переменного (мокрые, в отсутствие газа заполняемые водой) и постоянного (сухие) объёма.

4.191 Газобетон: Разновидность бетона ячеистого, получаемая из смеси вяжущего, песка и воды с газообразующими добавками. Для приготовления газобетона в качестве вяжущего применяют портландцемент или смешанное вяжущее, состоящее, например, из портландцемента и извести и молотого гранулированного шлака; кремнеземистым компонентом является кварцевый песок (молотый или в естественном состоянии). Газообразователем наиболее часто служит алюминиевая пудра.

4.192 Газогипс: Разновидность ячеистого бетона, изготавливается из строительного гипса, извести - кипелки и воды. Для регулирования скорости схватывания гипса вводятся добавки поверхностно - активных веществ.

4.193 Газозолобетон: Разновидность ячеистого бетона, изготавливается из смеси портландцемента, молотой извести – кипелки, золы - уноса ТЭЦ, алюминиевой пудры и воды.

4.194 Газошлакобетон: Разновидность бесцементного ячеистого бетона. Основное вяжущее для производства газошлакобетона – доменные гранулированные шлаки, в качестве кремнеземистого компонента используется молотый песок или зола – унос ТЭЦ. Активизаторами шлака служат добавки – известь, гипс или жидкое стекло; газообразователем - алюминиевая пудра.

4.195 Гайка: Крепежное изделие с резьбовым отверстием и конструктивным элементом для передачи крутящего момента.

4.196 Галерея висячая: Галерея, поддерживаемая консольными выпусками из здания.

4.197 Галтель: Потолочный плинтус, планка прикрывающая стык между стеной и потолком.

4.198 Галька (галечник): Окатанные водой обломки горных пород крупностью от 10 до 150 мм. Обладает теми же свойствами, что и мелкий валунный камень. Гальку применяют для устройства оснований, дренажей, облицовки, мощения.

4.199 Гвоздь: Заостренный стержень, обычно железный, со шляпкой на тупом конце.

4.200 Гвоздь-шуруп: Гвоздеобразный шуруп (гвоздь с резьбой), работающий совместно с пластмассовым дюбелем.

4.201 Герметики: Полимерные композиции (пасты, замазки, растворы), применяемые для обеспечения непроницаемости стыков и соединений строительных

конструкций.

4.202 Гидроизоляция: Комплекс мер для защиты частей зданий и сооружений, конструкций, резервуаров и т.д. от проникновения или воздействия воды, а также средства для этих целей – специальные конструктивные элементы или водонепроницаемые слои на наружной или внутренней поверхности частей зданий и сооружений.

4.203 Гидрослюды: Группа минералов, водные алюмосиликаты калия, магния, железа, алюминия и др. катионов. Главные представители – иллит (гидромусковит), вермикулит, глауконит и др. Образуется преимущественно за счет гидратации слюд в основном при выветривании или осадочным путем; характерные минералы глин, почв коры выветривания. Широко используются в производстве керамогранита (иллит), тепло- и звукоизолирующих материалов и изолирующих материалов для ядерной энергетики (вермикулит).

4.204 Гипар, гиперболический параболоид: Тонкостенная конструкция покрытия, имеющая поверхность отрицательной Гауссовой кривизны второго порядка.

4.205 Гипс: Сульфатная горная порода осадочного (химического) происхождения, мономинеральная зернокристаллическая структура, состоящая из минерала того же названия - двухводного сульфата кальция ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) белого или светло-серого цвета в зависимости от примесей - глины, песка, органических веществ и др.

4.206 Гипсобетон: Искусственный камневидный строительный материал, представляющий собой затвердевшую смесь, состоящую из гипса, высокопрочного гипса или гипсоцементно-пуццоланового вяжущего, воды, заполнителей и химических добавок

4.207 Гипсокартонные листы: Изделия с гипсовым сердечником, оклеенным с двух сторон картоном; выпускаются двух типов - утонченными с лицевой стороны или с прямыми продольными кромками. При приготовлении формовочной смеси к гипсовому вяжущему в качестве сухих компонентов добавляют рубленое стекловолокно, измельченные в дробилке отходы листов и сухие присадки.

4.208 Глазурь: Тонкий стекловидный или частично закристаллизованный слой, покрывающий поверхность керамической плитки и закрепленный путем обжига при высоких температурах.

4.209 Глина: Гидроалюмосиликат осадочного происхождения, обладающий уникальной способностью образовывать пластичное тесто, которое под действием приложенной извне нагрузки деформируется без потери сплошности, приобретая заданную форму, сохраняет ее после сушки, а после обжига превращается в камнеподобное тело.

4.210 Гнейс: Метаморфическая горная порода, сланцевая, богатая полевым шпатом; применяется при изготовлении щебня, тротуарных плит или в качестве облицовочных материалов. В зависимости от минералов - примесей различают гнейсы биотитовые, роговообманковые, графитовые и т.д.

4.211 Гонт: Кровельный материал в виде клиновидных досочек с желобком на толстой грани, изготавливаемых из прямослойной здоровой древесины мягких пород (ель, сосна, кедр, пихта, липа, ольха, осина). Гонт применяется для покрытия кровли простейших зданий.

4.212 Гофр: Тонкие металлические, асбофанерные или фанерные листы, которым

для увеличения жесткости придано волнообразное сечение. Стенки балок, выполненные в виде гофра, придают им жесткость и устойчивость от местного выпучивания материала стенки (балки с гофрированной стенкой).

4.213 Гравий керамзитовый: Керамзитовый гравий - легкий пористый материал, имеющий внутри ячеистую структуру строения. Керамзитовый гравий изготавливают путем обжига легкоплавкой глинистой породы, имеющей свойство вспучиваться во время быстрого нагревания до высокой температуры. Керамзитовый гравий является наиболее эффективным среди искусственных пористых заполнителей для легкого бетона. Его также используют в качестве сыпучего теплоизоляционного материала.

4.214 Гравий природный: Рыхлая осадочная горная порода, состоящая из более или менее окатанных обломков горных пород и (реже) различных минералов. По происхождению гравий подразделяют на горный, речной, озерный, морской и ледниковый. Природный гравий содержится главным образом в песчано-гравийной смеси. Чаще всего используют горный гравий, так как он имеет более шероховатую поверхность и поэтому обеспечивает лучшее сцепление. Природный гравий применяют в качестве крупного заполнителя для тяжелых бетонов, для приготовления гравийно-щебеночной смеси балластного слоя, в производстве кровельных материалов.

4.215 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 06.11.2019 г. №178-НК)

4.216 Гранит: Широко распространенная в природе горная кислая порода вулканического происхождения, содержащая от 65 % до 75 % SiO_2 . В состав гранита входят в процентах от массы - калиевый полевой шпат (ортоклаз, микроклин) или кислый плагиоклаз - от 40 % до 60 %, кварц - от 20 % до 40 % и темнокветные минералы (биотит, роговая обманка) - от 5 % до 20 %, придающие граниту светло-серую и бордово-красную окраски.

4.217 Грунт: Обобщенное наименование всех видов горных пород, являющихся объектом инженерно-строительной деятельности человека.

4.218 Грунт дисперсный: Грунт, состоящий из отдельных минеральных частиц (зерен) разного размера, слабо связанных друг с другом; образуется в результате выветривания скальных грунтов с последующей транспортировкой продуктов выветривания водным или эоловым путем и их отложением.

4.219 Грунт пластичномерзлый: Дисперсный грунт, сцементированный льдом, обладающий вязкими свойствами и сжимаемостью под внешней нагрузкой

4.220 Грунт полускальный: Грунт, состоящий из одного или нескольких минералов, имеющих жесткие структурные связи цементационного типа. Условная граница прочности полускальных грунтов на одноосное сжатие $R_c < 5$ МПа.

4.221 Грунт просадочный: Грунт, который под действием внешней нагрузки и собственного веса или только от собственного веса при замачивании водой или другой жидкостью претерпевает вертикальную деформацию (просадку) и имеет относительную деформацию просадки $\epsilon_{sl} \geq 0,01$.

4.222 Грунт глинистый: Связный минеральный грунт, обладающий числом пластичности $I_p \geq 1$.

4.223 Грунт охлажденный: Засоленный крупнообломочный, песчаный или глинистый грунт, отрицательная температура которого выше температуры начала его замерзания.

4.224 Грунт скальный: Грунт, состоящий из кристаллитов одного или нескольких

минералов, имеющих жесткие структурные связи кристаллизационного типа.

4.225 Грунт мерзлый: Грунт, имеющий отрицательную или нулевую температуру, содержащий в своем составе видимые ледяные включения и (или) лед-цемент и характеризующийся криогенными структурными связями.

4.226 Грунт мерзлый распученный: Дисперсный грунт, который при оттаивании уменьшает свой объем.

4.227 Грунты, измененные физическим воздействием: Природные грунты, строение и фазовый состав которых изменяет техногенное воздействие (уплотнение, замораживание, тепловое воздействие и т.д.).

4.228 Грунты, измененные химико-физическим воздействием: Природные грунты, вещественный состав, структуру и текстуру которых изменяет техногенное воздействие.

4.229 Грунт заторфованный: Песок и глинистый грунт, содержащий в своем составе в сухой навеске от 10 % до 50 % (массы) торфа.

4.230 Грунт крупнообломочный: Несвязный минеральный грунт, в котором масса частиц размером крупнее 2 мм составляет более 50 %.

4.231 Грунт набухающий: Грунт, который при замачивании водой или другой жидкостью увеличивается в объеме и имеет относительную деформацию набухания (в условиях свободного набухания) $\varepsilon_{sw} \geq 0,04$.

4.232 Грунтобетон: Строительный материал, получаемый полусухим способом из связных грунтов, минеральных вяжущих, воды и различных добавок.

4.233 Грунтовка: Состав, наносимый первым слоем на подготовленную к окраске поверхность для уменьшения ее пористости и обеспечения требуемой адгезии лакокрасочного покрытия. От окрашивающих составов отличается меньшим содержанием пигментов.

4.234 Грунтоматериалы: Строительные материалы, изготовленные из связных грунтов (глины, суглинки, супеси) без обжига, иногда с применением портландцемента, реже извести, гипса, жидкого стекла и др.; различают водостойкие (грунтобетон) и неводостойкие (кирпич-сырец и саман). Грунтобетон получают путем смеси естественных грунтов с водой, минеральными вяжущими и различными добавками. Кирпич-сырец представляет собой необожженный кирпич, который после полной просушки используют в малоэтажном строительстве в районах с сухим климатом. Саман приготавливают из глинистых грунтов и соломы (соломенной резки), костры или других волокнистых материалов.

4.235 Грунтовый анкер: Устройство для передачи растягивающих нагрузок от закрепляемой конструкции на несущие слои грунта. Анкер состоит из трех основных частей – оголовка, анкерной тяги и заделки (корня). По условиям работы различают постоянные анкера, предназначенные для крепления подпорных стен, являющиеся одновременно элементом подземной части зданий, и временные, служащие для крепления ограждений котлованов

4.236 Грунтовые основания: Спланированные и уплотненные местные или привозные грунты, предназначенные для восприятия нагрузок, распределенных через конструкцию.

4.237 Грунтоцементные сваи: Сваи, изготавливаемые по технологии струйной цементации, заключающейся в использовании энергии высоконапорной струи цементного раствора для разрушения и одновременного перемешивания грунта с цементным раствором в режиме «перемешивание на месте». После твердения раствора образуется

новый материал – грунтобетон, обладающий высокими прочностными и деформационными характеристиками.

4.238 Гудрон (масляный или остаточный): Вязкая черная смолистая масса, остающаяся после отгонки из нефти бензиновых, керосиновых и основной массы масляных фракций. Плотность гудрона 950-1000 кг/м³. Сырьё для получения битумов, используемых в дорожном строительстве и для изготовления кровельных и изоляционных материалов. Остаток, который получают при недостаточно полной отгонке масляных фракций, называют полугудроном.

4.239 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 06.11.2019 г. №178-НК)

4.240 Двугавр: Прокатный металлический профиль, состоящий из двух горизонтальных полок и стенки между ними.

4.241 Двухслойная панель: Слоистая панель, имеющая два основных слоя. Двухслойная панель сплошного сечения имеет два армированных бетонных слоя - несущий и теплоизоляционный. Двухслойная панель с экраном имеет внутренний слой из армированного конструкционно-теплоизоляционного бетона и наружный экран.

4.242 Двухслойный блок: Блок, состоящий из двух основных слоев - утепляющего и изолирующего. Двухслойные блоки предназначены, главным образом, для наружных стен зданий с повышенной влажностью воздуха помещений и при наличии агрессивной среды.

4.243 Двухсетчатые оболочки: Оболочки покрытий зданий прямоугольного в плане вида, образующиеся системой перекрестных ферм, связанных по нижним и верхним поясам дополнительными связями - решеткой.

4.244 Деготь: Вязкожидкий продукт сгущения (конденсации) летучих углеводородов и их неметаллических производных (сернистых, азотистых и кислородных), образующихся при сухой перегонке твердого топлива и других органических веществ. Деготь является искусственным материалом. В соответствии с исходным сырьем различают деготь древесный, каменноугольный, коксовый, сланцевый, торфяной, буроугольный, нефтяной или нефтегазовый. Для строительства лучшими техническими свойствами обладает каменноугольный деготь. [

4.245 Деготь древесный: Высоковязкая жидкость коричнево-черного цвета, образующаяся как продукт сухой перегонки (пиролиза) древесины. В хвойных породах деготь содержит, кроме продуктов разложения, еще и природную смолу. При пиролизе выход дегтя древесного составляет от 10 % до 12 %; процесс протекает в ретортах при температуре от 400 °С до 500 °С с экзотермическим характером реакций разложения. Деготь от жидкого дистиллята ("жизки") отделяется в ректификационной колонне. В настоящее время используются печи для непрерывного обугливания со шнековым передвижением дерева и механической выгрузкой главного продукта пиролиза - угля.

4.246 Деготь коксовый: Продукт, выделяемый при коксовании каменного угля (около 5 %) при температуре от 900 °С до 1100 °С. Он от 25 % до 35 % тяжелее первичных или низкотемпературных дегтей, получаемых при полукоксовании (при температуре от 500 °С до 550 °С).

4.247 Деготь сланцевый: Продукт деструктивной перегонки горючих сланцев при производстве полукокса, состоит преимущественно из парафина и масел. Для дегтя сланцевого характерно наличие большого количества высокомолекулярных фенолов. При

дистиллятной разгонке дегтя сланцевого в остатке получают сланцевый пек.

4.248 Деготь каменноугольный: Конденсированные продукты сухой перегонки (без доступа воздуха) каменного угля. По способу тепловой обработки дегти каменноугольные делятся на первичные, или низкотемпературные, плотностью от 0,80 до 0,95 г/см³, образующиеся при полукоксовании (при температуре от 500 °С до 550 °С), и коксовые, образующиеся при коксовании угля (при температуре от 900 °С до 1100 °С), плотностью от 1,05 до 1,20 г/см³.

4.249 Деготь торфяной: Продукт термической сухой перегонки (пиролиза) торфа при производстве полукокса. Представляет собой сложную смесь углеводородов и их производных. В дегте торфяном содержатся фенолы и их эфиры, парафины, воск.

4.250 Дегтебетон: Материал, аналогичный асфальтобетону, в состав которого в качестве вяжущего вещества входят деготь или пек. По крупности заполнителя дегтебетон также делят на крупно-, средне- и мелкозернистый.

4.251 Декор: Система украшений фасадов и интерьеров зданий и сооружений или изделий. Примерами декора являются одноцветная и многоцветная покраска, художественная роспись, фактурная обработка поверхности, выполненные из различных материалов орнаменты, скульптурные изображения и т.д.

4.252 Декоративные накладки: Накладные декоративные профили, наклеиваемые на стекло или стеклопакет с внутренней и наружной стороны и образующие ложный переплет.

4.253 Декоративный щебень (песок): Щебень (песок), получаемый дроблением (измельчением) горных пород и обладающий декоративными свойствами.

4.254 Декорирование керамической плитки: Нанесение на лицевую поверхность плитки гладкого или рельефного рисунка одного или нескольких цветов.

4.255 Деловая древесина: Части ствола дерева определенных размеров и качества, являющиеся конечным продуктом лесозаготовительного производства или используемые как полуфабрикаты для дальнейшей механической или химической переработки в лесоматериалы.

4.256 Дерматин (гранитоль): Рулонный материал с гладкой или тисненой цветной лицевой поверхностью; изготавливают путем нанесения на хлопчатобумажную основу слоя из нитроцеллюлозы, пластификатора, наполнителей и минеральных пигментов; применяют для отделки стеновых панелей, дверных полотен.

4.257 Деталь: Изделие или его составная часть, представляющие собой одно целое, которое не может быть без разрушения разобрано на более простые составные части (стержень арматурный, шайба, пружина, доска подоконная и т.д.).

4.258 Деталь профильная погонажная: Деревянное, металлическое или полимерное профилированное изделие значительной длины.

4.259 Деталь строительная: Часть строительной конструкции, изготовленная из однородного материала без применения сборочных операций.

4.260 Деформация конструкции: Изменение формы и размеров конструкции (или части ее) под влиянием нагрузок и воздействий.

4.261 Диабаз: Глубинная магматическая горная порода (аналог габбро), иногда от темно-серого до черного, а иногда с зеленоватым оттенком. Диабаз отличаются большой вязкостью и малой истираемостью. Плотность пород составляет 2 800 – 3000 кг/м³; предел

прочности при сжатии – около 250 МПа (у отдельных разновидностей он достигает 400 МПа). Используется в виде архитектурно-строительных изделий для наружной облицовки зданий и как камни бортовые и брусчатка; для получения щебня, а также каменного литья.

4.262 Диафрагма: Плоская вертикальная (в виде стен или решетчатых элементов) или горизонтальная (в виде дисков) конструкция, составляющая часть несущей системы.

4.263 Диафрагма жесткости: Вертикальные элементы несущей системы, обеспечивающие восприятие горизонтальных нагрузок и передачу их на фундаменты. Кроме этого, диафрагмы жесткости воспринимают вертикальные нагрузки, приложенные непосредственно к ним от ригелей, плит перекрытий, лестниц, инженерного оборудования и др.

4.264 Динас: Огнеупорный материал, содержащий не менее 93 % кремнезема, изготовленный из кварцевых пород на известковой или иной связке с обжигом при высоких температурах, огнеупорность 1 680 – 1 730 °С. Применяется в кладке промышленных печей (например, коксовых, стекловаренных, металлургических).

4.265 Диоксид кремния (кремнезем): SiO_2 – соединение кремния с кислородом. В природе – минерал кварц, тридинамит, кристаллобарит и др. Из водорослей и инфузорий на дне морей образуется аморфный диоксид кремния. Монокристаллы диоксида кремния получают в гидротермальных условиях. Широкое применение находит аморфный диоксид кремния – аэросил и белая сажа. Природный диоксид кремния – сырье в производстве кремния, кварцевого стекла, компонент различных материалов.

4.266 Диорит: Полнокристаллическая изверженная глубинная магматическая порода среднего состава, состоящая в основном из полевого шпата (плагиоклаза) и роговой обманки. Цвет диорита от серовато-серого с мелкими белыми и черными пятнышками до темно-зеленого или черно-зеленого. Плотность около 2 700 – 2 900 кг/м³, предел прочности при сжатии – 150–300 МПа. Диорит характеризуется высокой вязкостью, хорошей сопротивляемостью удару и истиранию, стойкостью против выветривания, а также морозостойкостью. Хорошо поддается полировке. Применяется для дорожных покрытий, для получения щебня; некоторые сорта диорита применяются как облицовочные декоративные камни.

4.267 Диск: Отдельный элемент, составляющий плоскую систему (простой диск), цельную плоскую неизменяемую систему или ее неизменяемую часть (укрупненный диск).

4.268 Диск перекрытия: Горизонтальная диафрагма, способная воспринимать усилия, действующие в горизонтальной плоскости, и объединяющая вертикальные несущие конструкции в единую пространственную систему.

4.269 Добавки для бетона: Природные или искусственные химические продукты, вводимые в составы бетонов при их изготовлении с целью улучшения технологических свойств бетонных смесей, физико-химических свойств бетонов, снижения их стоимости.

4.270 Добавки, регулирующие свойства бетонных смесей: Вещества, изменяющие свойства бетонных смесей в требуемом направлении.

4.271 Добавки, регулирующие сохраняемость бетонных смесей: Вещества, способствующие ускорению или замедлению потери подвижности бетонной смеси во времени.

4.272 Добавки, регулирующие (ускоряющие или замедляющие) твердение бетона: Вещества, изменяющие кинетику набора прочности бетона в заданном направлении.

4.273 **Добавки, снижающие проницаемость бетона:** Вещества, уплотняющие структуру бетона.

4.274 **Добавки, регулирующие сроки схватывания:** Вещества, ускоряющие или замедляющие процессы структурообразования бетонной смеси.

4.275 **Добавки для бетона водоредуцирующие:** Вещества, позволяющее получать бетонную смесь требуемой удобоукладываемости с пониженным расходом воды.

4.276 **Добавки для бетона водоудерживающие:** Вещества, способствующие снижению водоотделения бетонной смеси.

4.277 **Добавки для бетона воздухововлекающие:** Поверхностно - активные органические вещества, способствующие вовлечению в бетонную смесь при ее перемешивании мелкодисперсного воздуха, равномерно распределенного в бетоне.

4.278 **Добавки для бетона газообразующие:** Вещества, способные выделять газ за счет химического взаимодействия с продуктами гидратации цемента.

4.279 **Добавки для бетона комплексные:** Добавки, в состав которых входят два или несколько компонентов.

4.280 **Добавки для бетона пенообразующие:** Поверхностно - активные органические вещества, обеспечивающие возможность получения технической пены требуемой кратности и стойкости, которые при смешении с компонентами бетонной смеси позволяют получать бетоны ячеистой или поризованной структуры.

4.281 **Добавки для бетона пластифицирующие:** Вещества, увеличивающие подвижность бетонных смесей.

4.282 **Добавки для бетона поризующие:** Вещества, способствующие целенаправленному образованию в теле бетона воздушных или других газообразных пор.

4.283 **Добавки для бетона противоморозные:** Вещества, понижающие температуру замерзания воды и способствующие твердению бетона при отрицательных температурах.

4.284 **Добавки для бетона специального назначения:** Химические или минеральные добавки, в результате применения которых бетон либо приобретает качества, ему не свойственные, либо резко усиливает качества, свойственные ему, но недостаточные в определенных условиях эксплуатации. Добавки для бетона специального назначения подразделяются на - гидрофобизирующие, биоцидные, повышающие защитные свойства бетона по отношению к стальной арматуре (ингибиторы коррозии стали), расширяющие, красящие (пигменты).

4.285 **Добавки для бетона стабилизирующие:** Вещества, способствующие снижению расслаиваемости бетонной смеси.

4.286 **Доломит:** Осадочная горная порода, состоящая из карбонатов кальция и магния $[CaMg(CO_3)]$; используется как огнеупорный материал (после обжига) в производстве стекла и глазури, а также как облицовочный камень, бутовый камень и для получения щебня.

4.287 **Древесина:** Традиционный строительный материал с многовековым опытом применения. Используется в современном строительстве как в виде пиломатериалов, так и в виде клееных деревянных, фанерных и комбинированных конструкций, изделий из древесных плит и панельных конструкций заводского изготовления, а также материалов на базе отходов древесины (арболит, фибролит и др.). Различают древесину хвойных

(сосны, ели и др.) и лиственных (дуба, березы и др.) пород. Древесина – анизотропный, гигроскопичный материал; содержит связанную и свободную (в полостях клеток) воду, усыхает, коробится. Декоративность (цвет, блеск, текстура), прочность (при малой плотности), ударная вязкость, твердость, деформативность, акустичность, тепловые и др. физико-механические свойства определяют широкое применение древесины в качестве конструктивного и поделочного материала.

4.288 Древесина искусственная: Пластические массы, получаемые путем переработки древесины или ее отходов (опилок, щепы, стружки, ветвей и т.д.). Древесина искусственная обладает высокой удельной прочностью, хорошо обрабатывается резанием, может отливаться в форме и штамповаться.

4.289 Древесная шерсть: Стружка коротких бревен ели, пихты или сосны длиной от 200 до 500 мм, шириной от 2 до 5 мм и толщиной от 0,3 до 0,5 мм.

4.290 Древесноволокнистая плита (ДВП): Конструкционный древесный материал, получаемый путем горячего прессования или сушки волокнистой массы, состоящей из органических, преимущественно целлюлозных, волокон, воды, синтетических полимеров и специальных добавок. Сырьем для изготовления древесноволокнистой плиты служат отходы деревообрабатывающих производств и лесозаготовок (древесная щепа и дробленка), а также стебли тростника, льняная костра и другие растительные материалы.

4.291 Древесноволокнистая плита с необлагороженной поверхностью: Древесноволокнистая плита, имеющая однородный фракционный состав древесных волокон по толщине плиты и без добавления красителей.

4.292 Древесноволокнистая плита односторонней гладкости: Древесноволокнистая (древесностружечная) плита, у которой одна из пластей имеет большую шероховатость поверхности или отпечаток транспортной сетки.

4.293 Древесноволокнистая плита двухсторонней гладкости: Древесноволокнистая (древесностружечная) плита, у которой обе пласти имеют одинаковую шероховатость поверхности.

4.294 Древесноволокнистая (древесностружечная) плита на карбамидном связующем: Древесноволокнистая (древесностружечная) плита, у которой основным компонентом связующего является карбамидоформальдегидная смола.

4.295 Древесноволокнистая (древесностружечная) плита с бесступенчатым изменением структуры: Древесноволокнистая (древесностружечная) плита с постепенным изменением размеров волокна или древесных частиц от мелких к крупным, от пластей к середине.

4.296 Древесноволокнистая плита с подкрашенным лицевым слоем: Древесноволокнистая плита, лицевой слой которой в процессе производства до прессования пропитан красителем.

4.297 Древесноволокнистая (древесностружечная) плита на фенольном связующем: Древесноволокнистая (древесностружечная) плита, у которой основным компонентом связующего является фенолформальдегидная смола.

4.298 Древесноволокнистая плита средней плотности: Прессованная древесноволокнистая плита сухого способа производства плотностью от 600 до 800 кг/м³.

4.299 Древесностружечная плита (ДСП): Древесный материал, представляющий

собой спрессованные в плиты древесные стружки с добавлением небольшого количества (8-10 %) мочевиноформальдегидной смолы. Плиты подразделяют на легкие, средние и тяжелые. ДСП применяют в конструкциях стен, полов перегородок, для изготовления столярных изделий и мебели.

4.300 Древесный слоистый пластик: Клееная древесина, состоящая из склеенных слоев пропитанного бакелитовым лаком луценного шпона, у которой волокна древесины в смежных листах по отношению друг к другу имеют заданное направление (ГОСТ 15812).

4.301 Древесный хлыст: Очищенный от сучьев ствол поваленного дерева без отделенных от него прикорневой части и вершины.

4.302 Дымоход: Канал для отвода продуктов горения из печи или котельной топки в атмосферу, устраиваемый в толще внутренней каменной стены здания или в дымовой трубе.

4.303 Дюбель: Крепежное изделие, предназначенное для закрепления в твердых сплошных конструкциях различных элементов и основанное на трении, возникающем за счет распора дюбеля при установке в него шурупа или винта, создающего удерживающую силу.

4.304 Евровагонка: Продукт переработки обрезной доски, отличающийся от обычной вагонки увеличенной длиной стыковочных пазов, что защищает от щелей и трещин, если доска подвергнется деформации. Также стандарты производства евровагонки предполагают наличие на тыльной стороне вентиляционных канавок, которые служат для снятия напряжения с древесины и отвода лишнего конденсата. Евровагонка дифференцируется по качеству от класса С (самого низкого) до класса А (самого высокого), также существует евровагонка категорий Экстра и Элит. Евровагонка толщиной от 12 до 16 мм применяется для внутренней отделки, толщиной 16-22 мм – для наружной.

4.305 Единая модульная система: Принятая модульная система с основным модулем $M = 100$ мм и производными от него укрупненными и дробными модулями. Единая модульная система устанавливает также линейные пределы применения производных модулей для объемно-планировочных и конструктивных элементов, правила расположения модульных разбивочных осей и привязки к ним конструктивных элементов, указания по унификации объемно - планировочных параметров и назначению номинальных и конструктивных размеров изделия.

4.306 Ендова: Место пересечения двух скатов крыши, образующее входящий угол, по которому стекает вода.

4.307 Ерш крепежный: Закладная деталь в виде стержня с зазубренным острием, вводимая в отверстие с вкладышем из упругого материала и выполняющая роль анкера для малых нагрузок.

4.308 *(Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 06.11.2019 г. №178-НК).*

4.309 Жалюзи: Ставни, шторы из параллельных пластинок, устанавливаемые для защиты от солнечных лучей, атмосферных осадков, пыли, для регулирования воздушных или тепловых потоков. Жалюзи могут быть вертикальными (из вертикальных пластинок) и горизонтальными (из горизонтальных пластинок). По материалу пластинок жалюзи бывают пластиковые, деревянные, металлические, тканевые.

4.310 Железо: Химический элемент VIII группы периодической системы элементов Д. И. Менделеева; атомный вес 55, 25. Образует ряд соединений; со многими металлами дает сплавы.

4.311 Железо кровельное: Листовая кровельная сталь, производится в виде тонких отожженных листов толщиной от 0,38 до 82,00 мм. Железо кровельное применяют для покрытия крыш и производства вспомогательных деталей при строительстве.

4.312 Железобетон: Конструктивное соединение бетона и стальной (стержневой, проволочной) арматуры, в котором оба материала работают совместно, воспринимая усилия в соответствии со своими свойствами. Арматура хорошо работает на растяжение, а бетон — на сжатие. Поэтому арматура в обязательном порядке ставится в растянутой зоне бетона. Однако введение арматуры в сжатую зону увеличивает сопротивление ее сжатию. Поэтому железобетон используют также для конструкций, работающих на сжатие.

4.313 Железобетонная панель: Панель, прочность которой в стадии эксплуатации обеспечивается совместной работой бетона и арматуры. Железобетонная панель имеет рабочую арматуру и, как правило, конструктивную арматуру. Также может иметь арматуру, предназначенную для восприятия усилий, возникающих при изготовлении и транспортировании панели и при монтаже стены.

4.314 Железобетонные обвязочные балки: Балки из тяжелого бетона и бетона на пористых заполнителях, предназначенные для применения в навесных каменных (из кирпича и легкогобетонных камней) наружных и внутренних стенах, в том числе в местах перепада высот производственных и вспомогательных зданий промышленных предприятий, включая здания с расчетной сейсмичностью от 7 до 9 баллов. Железобетонные обвязочные балки из тяжелого бетона применяются в условиях воздействия неагрессивной, слабо и среднеагрессивной газовой среды; железобетонные обвязочные балки из бетона на пористых заполнителях - в условиях воздействия неагрессивной и слабоагрессивной газовой среды.

4.315 Железобетонные сборные конструкции: Изготовленные на заводах и полигонах и доставляемые на строительную площадку в готовом виде детали из железобетона. К ним относятся - железобетонные колонны, части фундаментов, балки, прогоны и настилы (пустотелые), ребристые и плоские плиты для междуэтажных перекрытий и кровельных покрытий, крупные панели для стен и перекрытий, перемычки площадки и целые марши лестниц, косяки и пр.

4.316 Железобетонный блок: Блок, прочность которого в стадии эксплуатации обеспечивается совместной работой бетона и арматуры

4.317 Жесткая арматура: Армирующие элементы конструкций в виде стальных прокатных уголков, швеллеров или двутавров, используемые в монолитных конструкциях высотных зданий, большепролетных перекрытий и покрытий. При необходимости для увеличения сцепления металлического элемента с бетоном предусматривают привариваемые к нему коротыши или поперечную арматуру.

4.318 Жесткие опоры: В расчетах каменных и армокаменных конструкций поперечные каменные и бетонные стены толщиной не менее 12 см, железобетонные стены толщиной не менее 6 см, контрфорсы, поперечные рамы с жесткими узлами, участки поперечных стен и другие конструкции, рассчитанные на восприятие горизонтальной нагрузки.

4.319 Жесть: Тонкая холоднокатанная отожженная листовая сталь толщиной от 0,08 до 0,32 мм. Для предохранения от воздействия пищевых сред и атмосферной коррозии на поверхность жести наносят защитные покрытия - олово (белая жесь), хром, специальные

лаки и др.

4.320 Жидкие гвозди: Клеи, отличающиеся высокой адгезией. Наносятся на склеиваемые материалы не сплошным слоем, а точечно, на места, куда забивались бы обычные гвозди.

4.321 Жидкие кристаллы: Особое состояние жидкости с упорядоченным молекулярным строением, характеризующееся анизотропией ряда физических свойств, характерной для твердых кристаллов

4.322 Жердь: Тонкое длинное бревно диаметром до 6 см для хвойных пород и до 8 см для лиственных пород.

4.323 Жесть: Холоднокатаная отожженная сталь (преимущественно низкоуглеродистая) в виде тонкой ленты или листов толщиной 0,18 - 0,36 мм. Наибольшее распространение имеет белая (луженая) жесть – жесть, покрытая слоем олова. Жесть без защитного покрытия из олова называется черной (нелуженой). В строительстве жесть используется в качестве кровельного материала, а также при изготовлении изделий систем вентиляции.

4.324 Забирка: Тонкая стена между столбчатыми фундаментами, служащая для защиты от атмосферного воздействия подпольного пространства.

4.325 Забор: Сооружение, служащее для ограждения (защиты) и обрамления (обозначения границы) той или иной территории. Заборы бывают сплошные и несплошные (с просветами). В зависимости от используемого материала различают заборы деревянные (из жердин, штакетника, сплошные из досок), каменные, железобетонные (сборные или монолитные), из металла (сварные из различных профилей, кованые, из сетки рабица, из профнастила), из естественных насаждений (живая изгородь).

4.326 Заглушка (детали металлических конструкций): Деталь, предназначенная для закрывания концевых отверстий профилей замкнутого сечения.

4.327 Заделка анкера: Часть грунтового анкера, передающая нагрузку от тяги на грунт.

4.328 Заземлитель: Проводник или совокупность металлических соединенных проводников, находящихся в соприкосновении с землей или ее эквивалентом. Служит для защиты людей от поражения электрическим током.

4.329 Закладные детали: Стальные элементы, предназначенные для соединения сборных или сборномонолитных железобетонных конструкций и изделий между собой или с другими конструкциями зданий и сооружений. Закладные детали изготавливаются из круглой, полосовой, листовой, уголковой и швеллерной сталей.

4.330 Заклепка: Крепежное изделие в форме гладкого цилиндрического стержня с головкой на одном конце, служащее для получения неразъемного соединения за счет образования головки на другом конце стержня путем его пластической деформации.

4.331 Замок, замковый камень: Завершающий свод или арку верхний центральный камень. Представляет собой клиновидный блок или кирпич, несколько выступающий из плоскости.

4.332 Замедлители: Добавки, вводимые в состав вяжущих веществ, растворов и бетонов с целью придания им необходимых свойств. Различают замедлители схватывания и твердения.

4.333 Заполнение ограждения: Элемент ограждения, расположенный между

опорами или вертикальными поверхностями строительных конструкций зданий.

4.334 Заполнитель для бетона: Рыхлая смесь зерен природного или искусственного происхождения, размеры которых устанавливаются государственными стандартами или техническими условиями. В бетоне зерна заполнителей скрепляются вяжущим веществом, образуя прочное камневидное тело. Заполнители для бетона занимают до 80 % - 90 % общего объема бетона, оказывая большое влияние на технологические свойства бетонной смеси и на качество затвердевшего бетона.

4.335 Заполнитель для бетона крупный: Рыхлая смесь зерен материала природного или искусственного происхождения размером от 5 до 70 мм. В качестве заполнителя для бетона крупного в бетоне используют гравий природного или искусственного происхождения, щебень, а также щебень из гравия.

4.336 Заполнитель для бетона мелкий: Рыхлая смесь зерен материала природного или искусственного происхождения размером от 0,16 до 5,00 мм. В качестве заполнителя для бетона мелкого используют песок.

4.337 Заполнитель для бетона пористый: Материал природного или искусственного происхождения с плотностью зерен не более 2000 кг/м³. Заполнитель для бетона пористый применяют для легких бетонов, а также для теплоизоляционных засыпок, дренажных устройств и т.д. Заполнители для бетона пористого изготавливают преимущественно из неорганического сырья.

4.338 Затяжка: Стержневой элемент, воспринимающий растягивающие усилия в распорной конструкции арок, сводов, стропил и т.п., соединяющий концевые узлы строительных конструкций.

4.339 Затяжка анкерных болтов: Создание предварительного натяжения анкерного болта, осуществляемое с использованием ручного или механизированного инструмента до величины, указанной в технических условиях на монтаж оборудования. При отсутствии указанной величины крутящего момента при окончательной затяжке болта она не должна превышать нормируемого максимально допускаемого крутящего момента. Контроль усилия затяжки осуществляется по величине крутящего момента, по перемещению или удлинению болта, по углу поворота гайки или по величине давления в гидросистеме специально предназначенных для этих целей гидроключей.

4.340 Защитный слой бетона: Толщина слоя бетона от грани элемента до ближайшей поверхности арматурного стержня. Защитный слой бетона должен обеспечивать - совместную работу арматуры с бетоном; анкеровку арматуры в бетоне и возможность устройства стыков арматурных элементов; сохранность арматуры от воздействий окружающей среды (в том числе при наличии агрессивных воздействий); огнестойкость и огнесохранность конструкций. Толщина защитного слоя бетона принимается с учетом роли арматуры в конструкциях (рабочая или конструктивная), типа конструкций (колонны, плиты, балки, элементы фундаментов, стены и т.п.), а также в зависимости от диаметра и вида арматуры. Толщину защитного слоя бетона для арматуры принимают не менее диаметра арматуры, но не менее 10 мм.

4.341 Защитная обработка поверхности: Физическая, химическая или электрохимическая обработка, повышающая коррозионную стойкость поверхностного слоя строительного изделия или конструкции.

4.342 Защитная пропитка: Заполнение пор материала строительной конструкции или защитного покрытия материалами, стойкими к воздействию агрессивной среды.

4.343 Защитное покрытие: Покрытие, создаваемое на поверхности строительного изделия или конструкции для защиты от коррозии.

4.344 Защитные покрытия металлов: Комплекс мероприятий, направленных на предотвращение и ингибирование коррозионных процессов металлоконструкций, арматуры и узлов связей железобетонных конструкций, сохранение и поддержание работоспособности металлических элементов, узлов и арматуры зданий и сооружений в требуемый период эксплуатации.

4.345 Звукопоглощающие конструкции: Конструкции, включающие звукопоглощающие материалы. Наиболее распространенные материалы - звукопоглощающие облицовки поверхностей потолков, стен, вентиляционных каналов, шахт и т.д.

4.346 Звукопоглощающий материал: Материал, имеющий сквозную пористость и характеризующийся относительно высоким коэффициентом звукопоглощения (более 0,2).

4.347 Звукопоглощающая облицовка: Облицовка всех или части внутренних поверхностей ограждений помещения звукопоглощающим материалом.

4.348 Зеркало: Листовое стекло, имеющее на одной поверхности металлический высокоотражающий слой с защитным покрытием.

4.349 Значительный дефект: Дефект, который существенно влияет на использование продукции по назначению и (или) на ее долговечность, но не является критическим.

4.350 Зола-унос: Тонкодисперсный порошок с частицами размером менее 0,14 мм, образующийся из минеральной части топлива в результате термохимического превращения, осаждаемый золоулавливающими устройствами из дымовых газов и удаляемый с ТЭС пневмотранспортом.

4.351 Золоаглопорит: Искусственный пористый заполнитель для легких бетонов, получаемый, в основном, из золы ТЭС путем грануляции сырьевой шихты и последующей термической обработки сырцовых гранул на агломерационных обжиговых машинах

4.352 Золоаглопоритобетон: Разновидность легкого бетона, в котором заполнителем является золоаглопорит, а вяжущим - цемент, композиционные на основе цемента и другие виды вяжущих.

4.353 Золошлаковые материалы: Крупнотоннажные отходы теплоэнергетики (зола сухого отбора, золошлаковые смеси, щебень и песок из шлаков ТЭС), которые образуются и накапливаются на ТЭС или ГРЭС при сжигании в топках котлов твердого топлива в пылевидном состоянии с жидким или твердым шлакоудалением.

4.354 Золошлаковые смеси: Смесь зольного и шлакового составляющих, образующаяся на ТЭС при совместном гидроудалении золы и шлака. Зольное составляющее - частицы золы и шлака размером не более 0,315 мм. Шлаковое составляющее включает частицы шлакового песка (размером от 0,315 до 5,000 мм) и шлакового щебня (размером от 5 до 40 мм). Золошлаковые смеси подразделяют в зависимости от содержания шлакового составляющего (в процентах) - на крупнозернистые - более 50 %, среднезернистые - от 10 % до 50 % и мелкозернистые (отвальная зола) - не более 10 %.

4.355 Игольчатый фильтр: Трубчатый колодец, состоящий из колонны труб, к нижнему

концу которой присоединены фильтровое звено и наконечник, позволяющий погружать иглофильтр гидравлическим способом при помощи струи воды. Иглофильтр применяется для понижения уровня грунтовых вод.

4.356 Идентификация строительных материалов и изделий (сертификация): Процедура, посредством которой устанавливают соответствие представленных на сертификацию строительных материалов и изделий требованиям, предъявляемым к данному виду (типу) строительных материалов и изделий в технических нормативных правовых актах и технической документации, в информации о строительных материалах и изделиях.

4.357 Известняк: Природный строительный материал, осадочная горная порода, состоящая главным образом из кальцита (**мел**, ракушечник). Известняки могут содержать различные примеси (обломочных частиц, органических соединений и др.). В строительстве широко используется в качестве пиленого камня, крупных блоков, бута, щебня для бетона, крошки, порошка, сырья для производства извести, цемента при малярных работах и др.

4.358 Известняк - ракушечник: Пористая горная порода, состоящая из раковин и их обломков, сцементированных известняковыми вяжущими. Ракушечники характеризуются большой пористостью, низкой прочностью и малой теплопроводностью; они хорошо поддаются распиловке. Плотность известняков-ракушечников – 800-1500 кг/м³; прочность при сжатии 2 – 5 Мпа. Применяются в виде камней и блоков правильной формы для кладки стен жилых зданий, а отходы ракушечника – в виде щебня для легких бетонов.

4.359 Известь: Воздушное вяжущее вещество, широко используемое в строительстве и в технологии производства силикатных материалов, смешанных вяжущих материалов и бесклнкерных известково-шлаковых цементов. Производство извести включает в себя добычу сырья - известняка, его дробление и подготовку к обжигу, обжиг известняка и последующую переработку извести комовой. В строительстве используют известь молотую негашеную (кипелку), известь гашеную (пушонку), известковое молоко и известковое тесто.

4.360 Известь воздушная: Неорганическое вяжущее вещество, получаемое в результате дробления и последующего обжига при температуре от 1000 °С до 1200 °С известняка, мела, ракушечника, доломитизированного известняка, содержащих не более 6 % глинистых примесей, в шахтных, вращающихся печах, печах с "кипящим слоем", циклонно-вихревых печах и др. По активности и содержанию непогасившихся зерен определяют сорт извести воздушной, по содержанию MgO ее подразделяют на - кальциевую ($MgO \leq 5 \%$), магнизальную (MgO равен 5 % - 20 %) и доломитовую (MgO равен 20 % - 40 %).

4.361 Известь гашенная (известь-пушонка): Воздушное вяжущее вещество, именуемое также известью гидратной, получаемое при измельчении извести комовой химическим способом - гашением водой в специальных барабанных гасителях, гидраторах, известегасильной машине, в творильных ящиках на строительной площадке. При малом количестве воды (от 30 % до 50 % массы извести) получается известь гашенная.

4.362 Известь гидравлическая: Неорганическое вяжущее вещество, получаемое при обжиге (при температуре от 900 °С до 1100 °С) мергелистых известняков, содержащих от 6 % до 20 % глинистых примесей. В состав входят CaO , $2CaO \cdot Al_2O_3$,

$2\text{CaO} \cdot \text{SiO}_2$, $2\text{CaO} \cdot \text{Fe}_2\text{O}_3$. Три последних соединения придают ей способность к гидравлическому твердению. Известь гидравлическую применяют для приготовления строительных растворов и бетонов невысокой прочности.

4.363 Известь комовая: Полупродукт, имеющий в качестве основы химического состава CaO с примесью MgO , получаемый обжигом кальцево-магниевых или кальцевых карбонатных пород (известняка, мела, доломитизированного известняка) при температуре от 1000°C до 1200°C .

4.364 Известь молотая (известь-кипелка): Воздушное вяжущее вещество, получаемое механическим измельчением в порошок извести комовой. Тонкость помола в шаровых мельницах характеризуется остатком на сите N 2 не более 1,5 %, а на сите N 008 - не более 6 % - 8 %, удельной поверхностью от 3500 до 5000 $\text{см}^2/\text{г}$. Известь молотая имеет пониженную водопотребность, поскольку ее частицы более грубодисперсны, что обеспечивает большую прочность бетонов и растворов на ее основе. При твердении изделий требуется отвод теплоты, выделяемой вследствие экзотермии процесса, а также повышенное количество предварительно охлажденной воды, от 100 % до 150 % от массы извести.

4.365 Изделия арматурные: Изделия из арматуры, к которым относятся плоские сетки и каркасы, пространственные каркасы, закладные детали и т.п.

4.366 Изделия асбестоцементные: Многopустотные панели, волнистые и плоские кровельные листы, подоконные плиты, швеллеры, бумага, картон, шнур, трубы, фасонные детали. Изделия из асбестоцемента выполняют иногда с добавками, улучшающими внешний вид, повышающими диэлектрические свойства или снижающими водопоглощение.

4.367 Изделия полимерные отделочные: Профильно-погонажные и плиточные изделия, подразделяемые на отделочные и специальные. К специальным относятся поливинилхлоридные погонажные изделия на поручни, плинтусы, накладки на проступи лестничных маршей, порожки дверных проемов, раскладки для крепления облицовочных листов, прокладки для окон, нащельники, трубки. К отделочным изделиям относятся погонажные поливинилхлоридные элементы внутренних облицовок и полистирольные плитки.

4.368 Изделия минераловатные и стекловолокнистые: Штучные, рулонные и шнуровые неорганические утеплители, получаемые в результате заключения минераловатного (стекловатного) слоя в эластичные обкладки или формования с применением различных связующих веществ.

4.369 Изделие соединительное: Изделие, как правило, металлическое, предназначенное для соединения (через закладные изделия или непосредственно) строительных конструкций или их элементов в процессе выполнения строительных и монтажных работ.

4.370 Изол: Безосновный гидроизоляционный и кровельный материал, изготовленный из регенерированной резины и битума с введением в него различных наполнителей. В зависимости от состава резинобитумного вяжущего, а также от количества и качества применяемых наполнителей изол можно изготавливать в виде рулонного материала для гидроизоляции и кровли, а также в виде кровельных плиток или гидроизоляционной мастики.

4.371 Изотропный материал: Вещество, отличающееся изотропностью, т.е.

значения физических, химических, механических и других свойств изотропных материалов не зависят от направления их измерения.

4.372 Изоспан: Система материалов, имеющих широкий спектр применения - гидроизоляционная мембрана для защиты утеплителя и конструкций здания от атмосферной влаги, гидро- и пароизоляция перекрытий, кровли и стен.

4.373 Изразцы (кафель): Керамические плитки для облицовки стен, печей, каминов. Изготавливают гладкими и рельефными, глазурованными (майоликовыми) и неглазурованными (терракотовыми).

4.374 Импост: 1. Верхний камень столба или стены, служащий опорой для арки или свода и выступающий в виде простой полки либо профилированного карниза. 2. Профилированный брусок в оконной или дверной коробке, разделяющий оконные переплеты или дверные полотна.

4.375 Ингибитор коррозии: Вещество, которое при введении в коррозионную среду (в незначительном количестве) заметно снижает скорость коррозии металла. Для предотвращения коррозии арматуры в бетоне или снижения её скорости, ингибитор коррозии вводится в состав бетона или в состав защитного покрытия арматуры.

4.376 Индукционный нагрев бетона: Способ термообработки бетона, основанный на использовании магнитной составляющей и переменного электромагнитного поля для нагрева стали под действием электрического тока, наводимого электромагнитной индукцией. При индукционном нагреве бетона энергия переменного электромагнитного поля преобразуется в арматуре или стальной опалубке в тепловую и передается тепловым излучением бетону. Индукционный способ может применяться как для термообработки бетона некоторых типов монолитных конструкций в условиях строительной площадки, так и для ускорения твердения бетона конструкций при изготовлении их в условиях припостроечных полигонов.

4.377 Инородные включения: Различные посторонние частицы, вносимые в многослойное стекло при его изготовлении.

4.378 Искусственные материалы: Материалы, получаемые после специальной переработки природного или искусственного сырья; по физико-химическим свойствам значительно отличаются от исходного сырья.

4.379 Испаряемость (летучесть): Свойство твердых или жидких тел переходить в парообразное состояние. Количественно характеризуется скоростью испарения (убыль массы с единицы поверхности в единицу времени)

4.380 Истинный раствор: Однородные смеси двух или большего числа веществ (компонентов), которые равномерно распределены в растворе в виде отдельных атомов, ионов или молекул. Частицы растворенного вещества перемешиваются с молекулами растворителя самопроизвольно в результате диффузии. Истинные растворы всегда прозрачны и устойчивы в течение длительного времени.

4.381 Истираемость: Механическое свойство, выражающееся в способности материала сопротивляться постепенному или быстрому разрушению поверхности путем отрывания и удаления мельчайших частичек в результате воздействия сил трения. Числовым показателем истираемости служит величина потери первоначальной массы образца, отнесенная к 1 см² площади его истирания.

4.382 **Кабанчик:** Тип пустотелого облицовочного кирпича с продороженными посередине постелями, позволяющими легко раскалывать его на две половинки, каждая из которой может применяться в качестве облицовочной.

4.383 **Кальцит:** Распространенный породообразующий минерал, карбонат кальция CaCO_3 . Цвет белый, желтоватый, розовый, буроватый и др., до черного; чистый кальцит бесцветен (исландский шпат). Твердость по минералогической шкале 3; плотность около 2700-2800 кг/м³. Слагает целиком карбонатные породы – известняк, мел, мрамор, карбонатит. Строительный и поделочный материал.

4.384 **Камень (блок):** Предварительно сформованный элемент для применения в каменной кладке.

4.385 **Камень бордюрный бетонный:** Изделие, изготовленное из бетона и применяемое для разграничения поверхностей одинаковой или разной высоты с целью обеспечения физического или визуального ограничения, или обрамления; образования водоотводных желобов, по отдельности или вместе с другими камнями; разделения поверхностей, предназначенных для различных видов перемещений.

4.386 **Камень бортовой:** Изделия из природного камня для отделения проезжей части от тротуара. Камень бортовой изготавливают, главным образом, из плотных изверженных пород (гранита, диабазы и др.), отличающихся высокой морозо-, износостойкостью и прочностью. Камень бортовой представляет собой прямоугольные параллелепипеды длиной от 1000 до 2000 мм, высотой от 300 до 400 мм и шириной от 100 до 200 мм

4.387 **Камень гипсовый:** Отвердевшее гипсовое тесто (паста), полученное затворением водой полуводного гипса α - или β -модификаций до состояния кристаллического двугидрата.

4.388 **Камень керамический:** Крупноформатное пустотелое керамическое изделие номинальной толщиной 140 мм и более, предназначенное для устройства кладок. Пустоты в изделиях могут располагаться вертикально и горизонтально. Применяется для кладки стен и перегородок.

4.389 **Камень лицевой:** Камень стеновой, предназначенный для кладки и одновременно облицовки стен зданий и сооружений и имеющий одну или две лицевые стороны (ГОСТ 6133).

4.390 **Камень мощения бетонный:** Изделие, изготовленное из бетона и применяемое в качестве материала для покрытия поверхностей, которое удовлетворяет следующим условиям - все горизонтальные размеры поперечного сечения на расстоянии 50 мм от каждого ребра составляют не менее 50 мм; отношение общей длины к толщине должно быть не более 4.

4.391 **Камень полнотелый:** Камень стеновой без пустот или с технологическими пустотами для захвата изделия (ГОСТ 6133).

4.392 **Камень пустотелый:** Камень стеновой со сквозными или несколькими вертикальными пустотами, получаемыми в процессе формования для придания изделию необходимых эксплуатационных свойств (ГОСТ 6133).

4.393 **Камень рядовой:** Камень стеновой, предназначенный для кладки стен зданий и сооружений, как правило, с последующей отделкой (ГОСТ 6133).

4.394 **Камень стеновой природный:** Камень, изготовленный из известняков,

вулканических туфов и других горных пород плотностью до 2200 кг/м³. Размеры камней для ручной кладки – 390 x 190 x 190, размеры укрупненных блоков для механизированной кладки устанавливают, исходя из прочности породы и грузоподъемности кранов. Правильную геометрическую форму и требуемые размеры камней и блоков получают, как правило, выпиливая их из массива при помощи камнерезных машин. Значительно реже выпускают колотые штучные камни.

4.395 Камень фарфоровый: Светлая тонкозернистая горная порода с низким содержанием красящих оксидов; продукт гидротермально-метасоматического изменения кислых по составу эффузивов и туфов. Содержит 30–50 % (до 65 %) кварца. Используется для изготовления фарфора, бесщелочного термостойкого стекла и как огнеупорное сырье.

4.396 Камень цементный: Материал, образующийся в результате гидратации и твердения цемента (ГОСТ 30515).

4.397 Камни поделочные: Красиво окрашенные и способные принимать полировку минералы и горные породы, применяемые для изготовления художественных камнерезных изделий, инкрустаций, мозаик, ювелирных украшений, а также в декоративных целях.

4.398 Камышит: Дешевый строительный и теплоизоляционный материал в виде прямоугольных плит, изготавливаемых из камыша путем прессования, с прошивкой проволокой или скреплением деревянными планками. Применяют в основном для тепловой изоляции ограждающих конструкций и заполнения каркасных стен 1-2-этажных домов.

4.399 Канал: 1. Протяженное открытое сооружение, расположенное в выемке или насыпи, предназначенное для безнапорного пропуска воды. 2. Закрытое подземное протяженное сооружение, предназначенное для прокладки коммуникаций (кабелей, трубопроводов и т.д.).

4.400 Канат стальной: Гибкое изделие большой длины, изготовленное из непокрытой или оцинкованной стальной проволоки круглого или фасонного сечения диаметром от 0,5 до 2,0 мм. Канат стальной изготавливают из высокопрочной холоднокатанной проволоки, исходным материалом для которой является катанка диаметром от 6 до 16 мм из углеродистой стали с пределом прочности от 700 до 800 Н/мм².

4.401 Каолин: Рыхлая горная порода, обычно белого цвета, состоящая из глинистых минералов. Каолин применяется для производства фарфорофаянсовых строительных, бытовых и технических изделий, огнеупоров и др.

4.402 Каолинит: Глинистый материал, основной силикат алюминия $Al_4(OH)_8$. Цвет белый с оттенками. Твердость по минералогической шкале 1-3; плотность около 2600 кг/м³. Каолинит – главный минерал каолиновых глин и каолинов, имеющих многочисленные технические применения.

4.403 Каптаж: Инженерно-технические сооружения (буровые скважины, шахтные колодцы, штольни и др.) для вскрытия подземных вод, нефти и газа, вывода их на поверхность и дальнейшего использования.

4.404 Капитель: Конструктивно - верхняя часть вертикальной опоры (стойки, колонны, пилястры), воспринимающая нагрузку от горизонтальных балок перекрытия.

4.405 Карбонизация бетона: Процесс взаимодействия цементного камня с

углекислым газом, приводящий к снижению щелочности жидкой фазы бетона.

4.406 Каркас арматурный: Совокупность стержней продольной и поперечной арматуры железобетонных конструкций, собранная (связанная, сваренная) в соответствующую объемную или плоскостную систему для установки в опалубочную форму.

4.407 Каркас безригельный: Пространственная система, в котором отсутствуют ригели, а перекрытия работают как плиты, опертые на отдельные опоры в виде колонн.

4.408 Каркас здания (сооружения): Стержневая несущая система, воспринимающая нагрузки и воздействия и обеспечивающая прочность и устойчивость здания.

4.409 Каркас рамно-связевой: Пространственная система в виде рамного каркаса и вертикальных диафрагм жесткости, в которой вертикальные нагрузки, главным образом, воспринимает и передает основанию рамный каркас, а горизонтальные нагрузки воспринимают совместно вертикальные диафрагмы жесткости и рамный каркас.

4.410 Каркас рамный: Пространственная система колонн и ригелей со всеми или некоторыми жесткими (способными воспринимать изгибающие моменты) узлами соединений, воспринимающая всю совокупность вертикальных и горизонтальных нагрузок.

4.411 Каркас связевой: Пространственная система в виде безригельного каркаса или ригельного каркаса с нежесткими или жесткими узлами соединения ригелей с колоннами и вертикальных диафрагм жесткости, в которой вертикальные нагрузки, главным образом, воспринимают и передают основанию колонны каркаса, а горизонтальные нагрузки - диафрагмы жесткости. Каркас в восприятии горизонтальных нагрузок практически не участвует, кроме колонн, объединенных с вертикальными диафрагмами жесткости.

4.412 Каркас с ядрами жесткости (Каркасно-ствольная система): Связевая, рамно - связевая или каркасно-стенная конструктивная система, в которой каркас выполняется в виде обстройки ствола или ядер жесткости (вертикальных пространственных элементов жесткости) замкнутой в плане формы.

4.413 Каркасно-панельные конструкции: Конструкции, состоящие из несущих элементов каркаса (железобетонных или стальных колонн и ригелей) и ограждающих конструкций (стеновых панелей, плит и панелей перекрытий и покрытий). Применяются, в основном, при строительстве многоэтажных зданий.

4.414 Карниз: Горизонтальный профильный выступ стены, венчающий ее части. Назначение карниза – отвод воды, стекающей с крыши от стены. Карниз имеет и эстетическое значение - он завершает стену, оформляет переход от стены к крыше и поэтому является важным архитектурно-композиционным элементом здания.

4.415 Катанка: Горячекатаная проволока диаметром 5 - 10 мм для производства холодноотянутой проволоки. Применяют также как арматуру железобетона.

4.416 Кафель: Изразец, тонкая керамическая плитка, покрытая с наружной стороны глазурью, служит для облицовки каминов, печей, стен, иногда полов.

4.417 Картон: Искусственный материал, состоящий преимущественно из специально обработанных растительных волокон, тесно переплетенных между собой и соединенных силами сцепления, возникающими между волокнами при их обработке. От бумаги отличается большей толщиной и массой. При изготовлении картона широко применяют добавки и покрытия, которые могут обеспечить ему особые свойства -

биостойкость, термостойкость, пожаробезопасность, влагонепрочность и др.

4.418 Квазиоднородный материал: Материал в среднем однородный - объем рассматриваемого элемента тела намного превосходит объем структурных единиц, его составляющих.

4.419 Кварц: Наиболее распространенный минерал, важная кристаллическая разновидность кремнезема SiO_2 , в которую в условиях земной поверхности постепенно переходят все остальные скрытокристаллические и коллоидальные модификации кремнезема (халцедон, кварцин, опал).

4.420 Кварцит: Горная порода, состоящая преимущественно из кварца. Выделяют первичноосадочные и вторичные кварциты. Первичноосадочные кварциты представляют собой конечную стадию преобразования песков, происходящего в условиях интенсивных тектонических движений.

4.421 Кварцевый порфир: Горная порода, по химии, минералогии и составу аналогичная граниту, от которого отличается своей порфировой структурой. Вкрапленниками в него являются кварц и часто полевошпат. Соотношение между количеством вкрапленников и основной массой не постоянно. Для кварцевого порфира характерна способность давать сильно пористые разновидности небольшой плотности (например, пемза).

4.422 Керамзит: Легкий гранулированный материал с пористой структурой, получаемый обжигом легкоплавких глинистых пород до их вспучивания; производят в виде гравия (окатыши от 5 до 40 мм) и песка (зерна менее 5 мм); служит заполнителем для керамзитобетона, реже – в качестве тепло- и звукоизолирующих засыпок в конструкциях зданий.

4.423 Керамзит щебнеподобный: Керамзит недоокатанной, неправильной малоугловатой формы с закрытой пористостью.

4.424 Керамзитобетон: Легкий бетон, в котором заполнителем является керамзит, а вяжущим – цемент, гипс или синтетические смолы. Теплоизоляционный керамзитобетон, применяемый в слоистых ограждающих конструкциях, имеет среднюю (по объему) плотность от 350 до 600 кг/м^3 , предел прочности на сжатие от 0,5 до 2,5 МПа; конструктивно-теплоизоляционный керамзитобетон для однослойных ограждающих конструкций имеет плотность от 700 до 1200 кг/м^3 , предел прочности на сжатие 3,5 – 10 МПа; конструктивный керамзитобетон для несущих конструкций и элементов инженерных сооружений имеет среднюю плотность 1400 – 1800 кг/м^3 , предел прочности на сжатие от 10 до 50 МПа.

4.425 Керамика: Общее название всех видов изделий из обожженной глины (майолика, терракота, фарфор, фаянс и др.), получаемые спеканием глины и их смесей с минеральными добавками.

4.426 Керамика декоративная: Обожженные керамические изделия из тонкодисперсных масс, в состав которых входят глинистые минералы, плавни и отощители. Керамика декоративная предназначена для украшения стен и внутренних интерьеров зданий и сооружений. По назначению керамика декоративная разделяется на строительную (все виды керамических плиток, изразцы, каминные доски, панно и пр.) и художественно-декоративную (скульптуры, вазы, некоторые виды посуды и др.).

Последняя, в свою очередь, разделяется на глазурованную (фарфоро-фаянсовые изделия и майолика) и неглазурованную (терракота).

4.427 Керамика строительная: Материалы и изделия из керамики, применяемые в строительстве. К керамике строительной относятся стеновые материалы (кирпич и керамические камни), материалы для отделки фасадов и облицовки внутренних поверхностей зданий (плитки для стен и полов). Керамика строительная включает также кровельные материалы (черепица), санитарно-техническую керамику, керамические трубы, кислотоупорные изделия – кирпич и плитку, футеровочные и облицовочные теплоизоляционные изделия – скорлупы и сегменты, изделия специального назначения (клинкер, камни для подземных сооружений) и огнеупорные изделия.

4.428 Керамика фасадная: Керамические изделия, предназначенные для защиты стен зданий от атмосферных воздействий, решения эстетических задач в соответствии с характером зданий, а также архитектурных решений по созданию на зданиях панно и скульптурных групп.

4.429 Керамическая вата: Вата, получаемая НЖ алюмосиликатных расплавов с содержанием Al_2O_3 - не менее 45 %.

4.430 Керамическая масса: Смесь глины различного состава с добавками для производства керамических изделий определенного назначения. Основными компонентами керамической массы являются глинистые (глины и каолины), отощающие (кварцевый песок, шамот) материалы и плавни (полевошпат, пегматит, перлит, нефелин) и др.

4.431 Керамические кислотоупорные материалы: Искусственные штучные изделия и порошкообразные материалы, обладающие повышенной сопротивляемостью к химическим воздействиям.

4.432 Керамические санитарные изделия: Глазурованные изделия, изготовленные из смеси белых глин и минералов, обожженные при высокой температуре и предназначенные для санитарно-гигиенического и хозяйственного применения путем приема и смыва загрязнений водой.

4.433 Керамические теплоизоляционные изделия: Разновидность высокопористой керамики, получаемой из керамических масс путем их поризации или введением в них тугоплавких пористых заполнителей. Отформованные из этих масс изделия сушат, а затем обжигают при высоких температурах. В зависимости от исходного сырья керамические теплоизоляционные изделия делят на диатомитовые (трепельные), шамотные, перлитовые и вермикулитокерамические, керамоволокнистые и др.

4.434 Керамит: Обожженный до спекания кирпич брусчатой формы, используемый для мощения дорог.

4.435 Кессон: Ограждающая конструкция в виде бетонной (или железобетонной) камеры для создания под водой или в водонасыщенном грунте рабочего пространства, свободного от воды; используется преимущественно при устройстве мостовых опор и фундаментов глубокого заложения.

4.436 Кессонное перекрытие: Монолитное перекрытие, включающее систему перекрещивающихся балок и плит, работающих в двух направлениях.

4.437 Кирпич: Штучный строительный материал, искусственный строительный камень правильной формы, обычно в виде прямоугольного параллелепипеда,

изготовленный обжигом или сушкой из глины и автоклавной обработкой из известково-песчаной смеси. Различают кирпич обыкновенный (глиняный, силикатный) и эффективный (облегченный).

4.438 Кирпич керамический: Каменный штучный пустотелый или полнотелый строительный материал, как правило правильной формы, изготавливаемый из глинистого сырья путем обжига. Применяют для кладки и облицовки несущих, самонесущих и ненесущих стен и других элементов зданий и сооружений.

4.439 Кирпич кислотоупорный: Искусственный керамический строительный материал, изготовленный из глинистых минералов с добавками или без них, способный противостоять длительному воздействию разнообразных химических реагентов, находящихся в жидком или газообразном состоянии.

4.440 Кирпич клинкерный: Искусственный керамический строительный материал, изготовленный из глинистых материалов с добавками или без них, представляющий собой прямоугольный параллелепипед без видимых пустот (полнотелый) с размерами 250 x 120 x 65 мм, обожженный до полного спекания. Клинкерный кирпич обладает следующими физико-механическими характеристиками - высокая прочность и морозостойкость, низкое водопоглощение, повышенная стойкость к агрессивным воздействиям. Клинкерный кирпич применяют преимущественно для кладки и облицовки в сильно агрессивной среде - в фундаментах и цоколях стен зданий, подвалах, для возведения подпорных стен, колонн, парапетов, для наружных стен помещений с влажным режимом, для использования в системе канализации, в вентиляционных каналах, для наружной кладки дымовых труб, и т.п. Также его используют для мощения дорог.

4.441 Кирпич силикатный: Искусственный керамический строительный материал на основе известково-кремнеземистого вяжущего, получаемый путем обработки кирпичасырца в автоклаве. Кирпич силикатный подразделяют:

- по назначению - на рядовой и лицевой;
- по виду изготовления - на пустотелый, пористый (с пористым заполнителем), пористо-пустотелый и полнотелый;
- по теплотехническим показателям - на эффективный (плотность не более 1400 кг/м³, теплопроводность до 0,46 Вт/(м·°C)), условно-эффективный (плотностью от 1401 до 1650 кг/м³ и теплопроводность до 0,58 Вт/(м·°C)) и обыкновенный (плотностью свыше 1650 кг/м³ и теплопроводность до 0,7 Вт/(м·°C));
- по прочности на сжатие - на марки 300, 250, 200, 150, 125, 100 и 75;
- по морозостойкости - на марки F50, F35, F25 и F15.

4.442 Кирпич лицевой (облицовочный): Кирпич, обеспечивающий эксплуатационные характеристики кладки и выполняющий функции декоративного материала.

4.443 Кирпич огнеупорный: Кирпич из огнеупорных материалов, используемый для кладки и футеровки тепловых агрегатов и конструкций, подвергающихся высокотемпературному нагреву.

4.444 Кирпич пустотелый: Кирпич, имеющий пустоты различной формы и размеров. Кирпич пустотелый может быть с горизонтальными и вертикальными пустотами.

4.445 Кирпич – сырец: Необожженный глиняный кирпич.

4.446 Кирпичные панели: Одно или многослойные элементы, выполненные из глиняного или силикатного кирпича марки не ниже 75 на растворах марок не ниже 50 с заполнением растворных швов, с вибрацией или без применения вибрации. Двухслойные панели выполняются, как правило, толщиной в полкирпича или более с утеплителем из жестких теплоизоляционных плит, расположенных с наружной или внутренней стороны панелей и защищенных отделочным армированным слоем из раствора марки не ниже 50 толщиной не менее 40 мм. Трехслойные панели выполняются с наружными слоями толщиной в четверть или в полкирпича и средним слоем из жестких или полужестких теплоизоляционных плит.

4.447 Кирпичные своды: Тонкостенные сводчатые покрытия, выполненные в виде сводов двоякой кривизны из:

- кирпича глиняного (полнотелого и пустотелого) или силикатного марки не ниже 75 при пролете сводов до 18 м и не ниже 100 при больших пролетах;
- камней из тяжелого бетона;
- бетона на пористых заполнителях;
- автоклавного цементного ячеистого бетона вида А, а также - природного камня марки не ниже 50.

4.448 Кислотостойкий раствор: Раствор, состоящий из вяжущего в виде растворимых силикатов калия или натрия, инициатора твердения и кислотостойких заполнителей - пылевидного наполнителя, песка (щебня).

4.449 Кислотостойкость (кислотоупорность): Химическое свойство материала, выражающее его способность противостоять деструкции под влиянием кислот (неорганических и органических, кислородных и бескислородных, одноосновных или более высокой основности, концентрированных или в состоянии разбавленного раствора). Присутствие соответствующих реагентов в составе материала всегда снижает кислотостойкость его в конструкциях.

4.450 Кислотостойкость керамической плитки: Способность плитки противостоять воздействию заданной кислоты определенной концентрации при определенных условиях безпоследующего появления дефектов на глазурованной поверхности и (или) разрушения черепка.

4.451 Кладка блочная: Каменная кладка из каменных или бетонных блоков.

4.452 Кладка бутобетонная: Каменная кладка из бутового камня и уложенной слоями бетонной смеси, выполняемая в опалубке или траншее с отвесными стенами

4.453 Кладка каменная армированная: Кладка, содержащая заделываемые в раствор или бетон стержни или сетки таким образом, что все материалы армокаменной конструкции, благодаря их взаимодействию, работают совместно и создают сопротивление различным воздействиям.

4.454 Кладка сухая: Разновидность конструкций из камня, выполняемых с перевязкой швов, но без применения кладочного раствора. Для скрепления блоков правильной формы применяются металлические анкеры. При кладке камней неправильной формы выполняется подбор постельных камней и тщательная их расщебенка.

4.455 Класс арматуры: Основной нормируемый и контролируемый показатель, определяющий качество стальной арматуры в зависимости от прочности на растяжение,

обозначаемый:

- А - для горячекатаной и термомеханически упрочненной арматуры;
- В - для холоднодеформированной арматуры;
- К - для арматурных канатов.

Класс арматуры соответствует гарантированному значению предела текучести (физического или условного) в МПа, устанавливаемому в соответствии с требованиями стандартов и технических условий. Кроме требований по прочности на растяжение, к арматуре предъявляют требования по дополнительным показателям, определяемым по соответствующим стандартам - свариваемость, выносливость, пластичность, стойкость против коррозионного растрескивания, релаксационная стойкость, хладостойкость, стойкость при высоких температурах, относительное удлинение при разрыве и др.

4.456 Класс бетона: Одно из нормируемых значений унифицированного ряда данного показателя качества бетона, принимаемого с гарантированной обеспеченностью (доверительной вероятностью).

4.457 Класс бетона по прочности на растяжение: Среднестатистическая величина временного сопротивления осевому растяжению эталонных образцов, изготовленных и испытанных в соответствии с государственным стандартом.

4.458 Класс бетона по прочности на сжатие: Среднестатистическое значение временного сопротивления эталонных образцов (кубы 150x150x150 мм), изготовленных и испытанных через 28 суток в соответствии с государственным стандартом.

4.459 Класс прочности арматурной стали: Установленное стандартом нормируемое значение физического или условного предела текучести стали.

4.460 Клеедеревянные арки: Арки, в которых верхний пояс выполнен из склеенных по пласти пакета досок.

4.461 Клееная фанерная балка: Балка двутаврового сечения со стенкой из листа фанеры, к которой в продольном направлении к ее верхней и нижней кромкам в паз приклеиваются доски.

4.462 Клееная фанерная балка с волнистой стенкой: Балка двутаврового сечения со стенкой из изогнутого волнообразного листа фанеры, к которой в продольном направлении к ее верхней и нижней кромкам в волнообразный паз приклеиваются доски.

4.463 Клееное изделие: Изделие, предназначенное для применения в качестве элемента клееной конструкции.

4.464 Клееный фанерный щит: Элемент настила покрытий (перекрытий) или ограждающей конструкции стен, состоящий из брускового каркаса с приклеенными к нему листами фанеры.

4.465 Клей активируемый растворителем: Клей, приобретающий способность склеивать путем предварительного смачивания склеиваемых поверхностей растворителем. Клей называется водоактивируемым, когда смачивание производится водой.

4.466 Клей вспенивающийся: Полимерный клей пониженной плотности, вспенивающийся в процессе нанесения, что обеспечивает интенсивное заполнение пор и щелей (ГОСТ 28780).

4.467 Клей - герметик: Клей для герметизации швов и зазоров (ГОСТ 28780).

4.468 Клей горячего отверждения: Клей, который отверждается при нагревании

(ГОСТ 28780).

4.469 Клей холодного отверждения: Клей, который отверждается без нагревания (ГОСТ 28780).

4.470 Клей - расплав: Термопластичный клей, который переходит при нагревании в вязко-тягучее состояние и обеспечивает склеивание при затвердевании путем охлаждения (ГОСТ 28780).

4.471 Клеи на основе термопластичных полимеров: Клеи строительные, которые могут быть в виде растворов или расплавов.

4.472 Клеи на основе термореактивных смол: Клеи строительные, основой которых являются фенолоформальдегидные, мочевино- и меламиноформальдегидные, эпоксидные смолы. К ним относятся также полиуретановые и эфирные клеи.

4.473 Клеи строительные: Индивидуальные вещества или смеси органических, элементоорганических или неорганических соединений, способные отверждаться с образованием прочных клеевых соединений. Клеи строительные классифицируют по следующим основным признакам:

- по химической природе - натуральные (животные, растительные и минеральные), синтетические (керамические, силикатные и цементные) и полимерные;
- по клеевой основе - органические и неорганические;
- по консистенции - твердые (в виде куска, прутка, пленки, гранул или порошка), пастообразные, жидкие (растворы и дисперсии);
- по классу полимера - термореактивные и термопластичные.

4.474 Клепаная конструкция: Металлические конструкции зданий и сооружений, элементы которых соединяются заклепками. Применяются, в основном, в мостостроении и в конструкциях промышленных зданий с большими нагрузками, когда возможность разрушения металла под действием циклических нагрузок особенно опасна, или изготовление путем сварки составного сечения представляет значительные технологические трудности.

4.475 Клепка: Процесс создания неразъемного соединения элементов конструкции преимущественно из листового металла при помощи заклепок - образование отверстий в соединяемых элементах, вставка заклепок, получение замыкающей головки.

4.476 Клинкер: Полуфабрикат при производстве цемента, получаемый в результате спекания смеси известняка и глины.

4.477 Клинкер глиноземистый (высокоглиноземистый): Клинкер, состоящий преимущественно из низкоосновных алюминатов кальция (ГОСТ 30515).

4.478 Клинкер нормированного состава: Клинкер, к минералогическому составу которого установлены требования нормативным документом.

4.479 Клинкер сульфоалюминиевый (ферритный): Клинкер, состоящий преимущественно из сульфоалюминатов (ферритов) кальция (ГОСТ 30515).

4.480 Клинкер цементный: Продукт, получаемый обжигом до спекания или плавления сырьевой смеси надлежащего состава и содержащий главным образом высокоосновные силикаты и (или) высоко- или низкоосновные алюминаты кальция (ГОСТ 30515).

4.481 Клинкерная фаза: Составляющая часть клинкера в виде твердых растворов на

основе клинкерных минералов, отдельных оксидов или стекла.

4.482 Клинкерный минерал: Искусственное соединение стехиометрического состава, представляющее собой кристаллохимическую основу клинкерных фаз.

4.483 Кляммер: Отогнутая стальная полоса, предназначенная для крепления строительных элементов.

4.484 Кобылка: Отрезок доски, удлиняющий нижний конец стропильной ноги для расположения на нем свеса крыши или сплошной обрешётки, лежащей на карнизе.

4.485 Ковер из керамических плиток: Набор плиток, наклеенных на ситообразный материал или на лист бумаги, предназначенный для облегчения работ при укладке.

4.486 Ковкость: Способность металлов и сплавов подвергаться ковке и другим видам обработки давлением (прокатке, волочению, прессованию, штамповке). Характеризуется пластичностью и сопротивлением деформации.

4.487 Козырек: Защитная кровля или навес над дверью или окном.

4.488 Коллектор: Подземное инженерное сооружение линейного типа для прокладки коммуникаций различного вида.

4.489 Колонна: Вертикальная опора, стержневой элемент несущей конструкции здания (сооружения), один из основных элементов каркаса, воспринимающих нагрузку от опирающихся на них балок, ригелей, ферм и т.д.

4.490 Колонна двухветвевая: Сквозная металлическая колонна, стержень которой состоит из двух ветвей, соединенных между собой планками, решетками или другим способом.

4.491 Колпачковая гайка: Гайка со сферической и плоской торцевой поверхностями и глухим резьбовым отверстием.

4.492 Комбинированные сварные соединения: Соединения, применяемые в стыковых швах с помощью одно- или двухсторонних накладок в случаях, когда напряжения в основном металле больше допустимых для сварных швов, и не представляется возможным предусмотреть косой стыковой шов.

4.493 Комбинированные системы: Системы несущих конструкций, представляющие собой сочетание систем с различными характерными особенностями - арки с фермой, балки с фермой, висячей конструкции с балкой, балки с аркой и т.д. В таких системах обычно одна часть элемента работает на изгиб, а другая на растяжение или сжатие.

4.494 Комбинированный свайно-плитный фундамент (КСПФ): Фундаментная плита, в которой для уменьшения осадок и их неравномерности предусматриваются сваи, располагаемые на расстоянии не менее 57 диаметрам и более между осями свай. Метод расчета осадки КСПФ основан на совместном учете жесткости свай и плиты. При этом нормами проектирования предусматривается, что когда в работу включается плита, на сваи принимается приблизительно 85 % общей нагрузки на фундамент, на плиту - 15 %.

4.495 Комплексные конструкции: Изготавливаемые на заводах строительные конструкции, сочетающие функционально разные элементы - стеновая панель с установленными дверными и оконными блоками, плиты покрытия с утеплителем и кровлей и т.д.

4.496 Комплект конструкций и (или) изделий: Необходимое число конструкций для формирования здания или его части и (или) необходимое число изделий для формирования конструкции или ее части.

4.497 **Компоновка каркаса:** Установление рациональных схем несущих элементов и связей, выполняемое до расчета, на основе которого составляются расчетные схемы и при необходимости уточняются после его выполнения.

4.498 **Компоновка связей каркасных зданий:** Оптимальное размещение различных видов вертикальных связей между колоннами и связей покрытия, соединяющих плоские рамы в жесткий пространственный каркас с учетом характера и вида действующих на него нагрузок.

4.499 **Композиция минеральная:** Смесь минеральных вяжущих, наполнителей и добавок, в том числе органических, в количестве не более 1 % от массы смеси в расчете на сухое вещество.

4.500 **Композиция полимерминеральная:** Смесь минерального связующего, наполнителей и добавок.

4.501 **Композиция полимерная:** Смесь полимерного связующего, наполнителей и добавок.

4.502 **Конек:** Верхнее горизонтальное ребро крыши. Конек образуется пересечением двух кровельных скатов. Коньковый брус - брус, идущий по гребню кровли и скрепляющий её скаты, резное украшение на конце этого бруса (первоначально в виде конской головы), а также верхнее горизонтальное ребро (перелом) крыши, образуемое пересечением скатов.

4.503 **Консоль:** Конструкция (балка или ферма), жестко закрепленная одним концом при свободном другом, или часть конструкции выступающая за опору.

4.504 **Конструктивная система:** Несущая система определенного типа, характеризующаяся конструктивным решением составляющих систему элементов, их взаимным расположением и способом передачи усилий. Объединенная в систему совокупность элементов здания, обеспечивающая его прочность, жесткость и устойчивость. Прочность конструктивной системы - способность сопротивляться воздействию расчетных нагрузок, не разрушаясь и не получая недопустимых деформаций; жесткость - неизменность формы в процессе восприятия нагрузок; устойчивость - сопротивляемость опрокидыванию. Потеря одного из этих качеств, так или иначе, ведет к выходу из строя всей системы.

4.505 **Конструктивная система каркасная:** Система, основными вертикальными несущими конструкциями которой являются колонны каркаса, на которые передается нагрузка от перекрытий непосредственно (безригельный каркас) или через ригели (ригельный каркас). Прочность, устойчивость и пространственная жесткость каркасных зданий обеспечивается совместной работой перекрытий и вертикальных конструкций. В зависимости от типа вертикальных конструкций, используемых для обеспечения прочности, устойчивости и жесткости конструктивных систем, различают рамные, связевые и рамно-связевые каркасные системы.

4.506 **Конструктивная система безригельная:** Система, в которой отсутствуют ригели; перекрытия в общем случае работают как плиты, опертые на отдельные опоры в виде колонн.

4.507 **Конструктивная система каркасная:** Система, основными вертикальными несущими конструкциями которой являются колонны каркаса, на которые передается

нагрузка от перекрытий непосредственно (безригельный каркас) или через ригели (ригельный каркас). В зависимости от типа вертикальных конструкций, используемых для обеспечения прочности, устойчивости и жесткости конструктивных систем, различают рамные, связевые и рамно-связевые каркасные системы.

4.508 Конструктивная система перекрестно-стенная: Пространственная система с поперечными и продольными несущими стенами, на которые перекрытия опираются по контуру или по трем сторонам.

4.509 Конструктивная система поперечно-стенная: Конструктивная система, в которой вертикальные нагрузки от перекрытий и ненесущих стен передаются в основном на поперечные несущие стены, а плиты перекрытия работают преимущественно по балочной схеме.

4.510 Конструктивная система продольно-стенная: Конструктивная система, в которой вертикальные нагрузки от перекрытий и ненесущих стен передаются в основном на продольные несущие стены, а плиты перекрытия работают преимущественно по балочной схеме.

4.511 Конструкции армокаменные с поперечным (сетчатым) армированием: Элементы зданий и сооружений из каменной кладки (стены, столбы, простенки), армированные укладываемыми в горизонтальных швах кладки арматурными сетками.

4.512 Конструкции армокаменные с продольным армированием: Элементы зданий и сооружений из каменной кладки (стены, столбы, простенки) с расположением арматуры внутри (в вертикальных швах кладки) или снаружи (под штукатурным слоем или в штрабе с последующей заделкой). Продольные стержни связываются хомутами.

4.513 Конструкции бетонные: Неармированные или малоармированные конструкции, рассматриваемые как бетонные, если их прочность в стадии эксплуатации обеспечивается одним бетоном.

4.514 Конструкции дисперсно-армированные: Железобетонные конструкции (фибробетонные, армоцементные), включающие дисперсно-расположенные фибры или мелкоячеистые сетки из тонкой стальной проволоки.

4.515 Конструкции легкосбрасываемые: Наружные ограждающие конструкции (или их элементы) зданий, сооружений и помещений с взрывоопасными производствами, которые при возможном взрыве должны сбрасываться (или разрушаться), образуя открытые проемы для уменьшения давления при взрыве и обеспечения сохранности конструкций здания, сооружения.

4.516 Конструкции монолитные: Строительные конструкции (главным образом, бетонные и железобетонные), основные части которых выполнены в виде единого целого (монолита) непосредственно на месте возведения здания и сооружения.

4.517 Конструкции несущие: Строительные конструкции, воспринимающие нагрузки и воздействия и обеспечивающие прочность, жесткость и устойчивость зданий и сооружений.

4.518 Конструкции ограждающие вентилируемые: Конструкции в наружной стене или покрытии здания, имеющие полости, сообщающиеся с воздухом, для удаления пара, излишнего тепла, подсушки утеплителя.

4.519 Конструкции плоскостные: Конструкции, способные воспринимать только

такую приложенную к ним нагрузку, которая действует в одной определенной плоскости.

4.520 Конструкции пневматические: Мягкие оболочки из армированных пленок или воздухонепроницаемых синтетических тканей с резиновым или полимерным покрытием, во внутренний замкнутый объем которых нагнетается атмосферный воздух.

4.521 Конструкции клееные: Конструкции, обычно деревянные, элементы которых, все или только основные, выполнены из досок, брусков, фанеры путем монолитного соединения клеем.

4.522 Конструкции пространственные: Конструкции, способные воспринимать приложенную к ним пространственную систему сил.

4.523 Конструкции комплексные: 1. Конструкции из каменной кладки (стены, простенки, столбы), усиленные включенными в них железобетонными элементами для повышения их несущей способности. 2. Строительные конструкции, состоящие из частей различного назначения, функционально связанных друг с другом - стеновая панель с установленными дверными и оконными блоками, плиты покрытия с утеплителем и кровлей и т.д.

4.524 Конструкции самонапряженные: Разновидность предварительно напряженных железобетонных конструкций, напряжение арматуры которых достигается в результате увеличения объема бетона на расширяющемся цементе в процессе его затвердевания.

4.525 Конструкции листовые металлические: Пространственные тонкостенные конструкции, несущей основой которых являются плоские или изогнутые металлические листы, образующие оболочки различной формы. В своем большинстве представляют собой емкости в виде тонкостенных замкнутых оболочек, предназначенных для хранения жидкостей, газов и сыпучих материалов. К ним относятся резервуары, газгольдеры, бункеры, силосы, трубопроводы больших диаметров, специальные конструкции металлургической, химической и других отраслей промышленности (кожухи доменных печей, воздухонагревателей, пылеуловителей, электрофильтров, сосуды химической и нефтяной аппаратуры и т.п.), дымовые и вентиляционные трубы, сплошностенчатые башни, градирни, защитные сооружения оболочки АЭС и т.п.

4.526 Конструкции сборные: Строительные конструкции, изготавливаемые на предприятиях и используемые при возведении зданий и сооружений. Сборные конструкции выполняются из железобетона, бетона, металла, древесины и т.д.

4.527 Конструкции совмещенные: Конструкции, применяемые при строительстве зданий и сооружений различного назначения и выполняющие несущие и ограждающие функции.

4.528 Конструкции сталежелезобетонные: Железобетонные конструкции, включающие отличные от арматурной стали стальные элементы, работающие совместно с железобетонными элементами.

4.529 Конструкции предварительно напряженные: Строительные конструкции, в которых предварительно (в процессе изготовления или монтажа) создаются напряжения, оптимально распределенные в элементах конструкции. В современном строительстве предварительное напряжение наиболее широко применяется в железобетонных конструкциях и изделиях. Конструкции предварительно напряженные весьма эффективны благодаря применению высокопрочных материалов и более полному использованию их физико - механических свойств.

4.530 Конструкции слоистые: Строительные конструкции, образованные из нескольких слоев однородного или разнородного материала.

4.531 Конструкции сталежелезобетонные: Конструктивные системы, состоящие из железобетонных и стальных элементов, объединенных таким образом, чтобы была обеспечена их совместная работа при нагружении.

4.532 Конструкции стеклобетонные: Строительные конструкции, предназначенные для устройства светопрозрачных ограждений в жилых, общественных и промышленных зданиях (перегородок, лестничных клеток, лифтовых шахт и т.п.). Конструкции стеклобетонные могут изготавливаться на заводе (обычно панели, представляющие собой бетонную обойму, внутри которой на растворе уложены стеклянные блоки) или выкладываться на месте строительства. В швы между стеклянными блоками укладывают арматуру, заделываемую в бетонный пояс.

4.533 Конструкции струнобетонные: Сборные предварительно напряженные железобетонные конструкции с проволочной арматурой, натягиваемой на упоры.

4.534 Конструкция строительная: Часть здания, сооружения определенного функционального назначения, состоящая из элементов, взаимосвязанных в процессе выполнения строительных и монтажных работ. Строительная конструкция выполняет в здании (сооружении) несущие, ограждающие или другие функции либо совмещает некоторые из них (фундамент, стена, перекрытие, лестница, пол, воздуховод, санитарно - технический узел, колодец, резервуар и т.д.).

4.535 Контргайка: Гайка, навинчиваемая на болт или шпильку в дополнение к основной гайке для предотвращения ее самоотвинчивания.

4.536 Контакт: Поверхность или зона взаимодействия одних элементов или конструкций с другими.

4.537 Контактное соединение: Соединение деревянных элементов, при котором усилия от одного элемента другому передаются через обработанные и опиленные поверхности.

4.538 Контактный стык: Горизонтальный стык сборных панельных стен с плитами перекрытий, в котором сжимающая вертикальная нагрузка передается непосредственно через растворный шов или упругую прокладку между стыкуемыми поверхностями сборных элементов стены. При контактных стыках плиты перекрытий допускается опирать на стены без раствора (насухо), предусмотрев заполнение раствором полости между торцами плит и арматурные сетки, превращающие сборное перекрытие в горизонтальную диафрагму жесткости.

4.539 Контактный узел: Горизонтальный узел сопряжения сборных, монолитных и сборно-монолитных плит перекрытия с монолитными стенами, в котором сжимающие усилия передаются только через монолитный бетон несущей стены, и при этом предусматривается заполнение (замоноличивание) узла бетоном, а также при необходимости армирование отдельными стержнями.

4.540 Контрольный прогиб: Значение прогиба, с которым сопоставляется фактический прогиб изделия под контрольной нагрузкой для оценки пригодности этого изделия по жесткости.

4.541 Контрольная наработка: Величина, характеризующая продолжительность

работы изделия в циклах без отказов.

4.542 Контрольные образцы: Образцы, предназначенные для определения прочности бетона на сжатие перед началом испытания основных образцов.

4.543 Контрольные статические испытания нагружением: Испытания с помощью постепенно возрастающей прикладываемой к изделию внешней нагрузки, предназначенные для установления соответствия между фактическими и проектными значениями характеристик прочности, жесткости и трещиностойкости изделий.

4.544 Контрольные испытания цемента: Испытания, проводимые для контроля качества цемента с целью определения его соответствия установленным требованиям.

4.545 Контрольный состав бетонной смеси или бетона: Бетонная смесь или бетон определенного нормируемого состава, изготовленные без добавок.

4.546 Контрфорс: Вертикальная опора, расположенная с наружной стороны стены и воспринимающая боковой распор. Сечение контрфорса увеличивается по мере приближения к основанию по треугольнику или ступенчато. В случае возникновения сравнительно небольших нагрузок сечение контрфорса может быть постоянным.

4.547 Конха: Перекрытие над полуцилиндрической частью здания (апсидой, нишей), имеет форму полукупола.

4.548 Концентрация напряжений: Напряжения, возникающие в местах искажения сечений (отверстия, вырезы, утолщения). При нормальной температуре и статических воздействиях сказывается незначительно, при пониженных температурах и при дополнительных динамических воздействиях может привести к хрупкому разрушению.

4.549 Коробление: Изменение формы и размеров изделия, конструкции, происходящее в результате проявления внутренних напряжений, возникающих в процессе изготовления изделия, конструкции и последующего воздействия внешних факторов.

4.550 Коррозионная стойкость строительного материала: Относительная способность строительного материала в изделии или конструкции в течение определенного срока сопротивляться воздействию агрессивной среды.

4.551 Коррозионное разрушение строительного материала: Изменение массы, сечения, прочности или ухудшение других количественных характеристик и показателей качества строительного материала и (или) конструкции вследствие коррозии.

4.552 Коррозионная усталость: Понижение предела выносливости металла или сплава при одновременном воздействии циклических переменных напряжений и коррозионной среды.

4.553 Коррозионное растрескивание: Самопроизвольное хрупкое разрушение стали (в т.ч. арматурной), проявляющееся при совместном воздействии на нее коррозионной среды и растягивающих напряжений (механических, остаточных или термических.). Склонность к коррозионному растрескиванию - важная эксплуатационная характеристика стали, которая увеличивается с повышением прочности и уровня напряжения стали

4.554 Коррозионностойкость цемента: Способность цементного камня противостоять химическому и физическому воздействию агрессивной среды.

4.555 Коррозионная стойкость конструкции: Относительная способность конструкции в течение определенного срока сопротивляться воздействию агрессивной среды.

4.556 Коррозионное разрушение конструкции: Изменение массы, сечения, прочности или ухудшение других количественных характеристик и показателей качества строительного материала и (или) конструкции вследствие коррозии.

4.557 Коррозионные испытания: Испытания строительных материалов, изделий и конструкций или защитных покрытий с целью определения их коррозионной стойкости и (или) их защитной способности в агрессивной среде.

4.558 Коррозионные испытания конструкций: Испытания конструкций или защитных покрытий с целью определения их коррозионной стойкости и (или) их защитной способности в агрессивной среде.

4.559 Коррозия: Процесс разрушения материала в результате химического или физико-химического взаимодействия с внешней средой или взаимодействия между компонентами материала. По механизму действия различают электрохимические, химические и биологические коррозии.

4.560 Коррозия бетона сульфатная: Разрушение бетона под воздействием среды, содержащей сульфаты.

4.561 Коррозия бетона вследствие выщелачивания извести: Разрушение бетона при систематическом воздействии на него воды. Известь, характеризующаяся растворимостью в воде около 1,2 г/л, может выщелачиваться из бетона. С понижением ее концентрации в жидкой фазе бетона начинается разложение силикатов и алюминатов кальция. Выщелачивание извести сопровождается увеличением проницаемости и снижением прочности бетона.

4.562 Коррозия бетона и железобетона: Разрушение бетона и железобетона в результате воздействия внешней среды или химического и физико-химического взаимодействия компонентов бетона. В процессе коррозии могут повреждаться как бетон, так и стальная арматура и металлические закладные детали.

4.563 Коррозия бетона кислотная: Разрушение бетона в результате взаимодействия его компонентов с кислотами. Кислоты могут разрушать цементный камень и карбонатный заполнитель.

4.564 Коррозия строительного материала под напряжением: Коррозия строительного материала в изделии или конструкции, вызываемая одновременным воздействием агрессивной среды и механических напряжений.

4.565 Коррозия выщелачивания бетона: Коррозия бетона в результате растворения и вымывания (выщелачивания) из него растворимых составных частей.

4.566 Коррозия железобетонных конструкций: Разрушение железобетона в результате коррозии бетона и (или) арматуры.

4.567 Коррозия конструкции под напряжением: Коррозия конструкции, вызываемая одновременным воздействием агрессивной среды и механических напряжений.

4.568 Коррозия металлов: Разрушение, вызываемое химическими или электрохимическими процессами, возникающими при взаимодействии металла с окружающей средой.

4.569 Косой дощатый настил: Сплошной или разряженный настил, выполняемый по наклонным конструкциям кровли.

4.570 Косой изгиб: Вид деформации, характеризующийся искривлением бруса (стержня) под действием внешних сил, проходящих через его ось и не совпадающих ни с одной из главных плоскостей бруса.

4.571 Косой дощатый настил: Сплошной или разряженный настил, выполняемый по наклонным конструкциям кровли.

4.572 Косой прируб: Соединение элементов деревянных конструкций с подрезкой, применяемое для стыков стоек и балок в местах с нулевыми или малыми значениями изгибающих моментов, при необходимости с установкой стяжных болтов.

4.573 Косоур: Наклонно размещенная балка, перекинутая между площадками лестницы, на которую, в свою очередь, укладываются лестничные ступени. В промышленном домостроении сборный лестничный марш изготавливается из железобетона полностью (и косоуры, и ступени) и также называется косоур.

4.574 Краска: Жидкий или пастообразный пигментированный лакокрасочный материал, имеющий в качестве пленкообразующего вещества олифу различных марок или водную дисперсию синтетических полимеров и образующий при нанесении на окрашиваемую поверхность непрозрачное лакокрасочное покрытие (ГОСТ 28246).

4.575 Краски водэмульсионные: Красящие материалы, относящиеся к водно-дисперсионным краскам. Представляют собой эмульсию, полученную из воды, пигментов и мельчайших частиц полимеров, выступающих в качестве основы, пребывающих в водной среде во взвешенном состоянии, при этом частицы эмульсии не растворены.

4.576 Краски керамические: Окрашенные минеральные вещества (обычно оксиды тяжелых цветных металлов или синтетические соединения типа корундов, гранатов, цирконов), стойкие при высоких температурах. Краски керамические подразделяют на подглазурные и надглазурные. Первые наносят на неглазурованные изделия, которые затем покрывают глазурью и обжигают, вторые – на глазурованные обожженные изделия, закрепляя их обжигом.

4.577 Краски масляные: Суспензии пигментов и наполнителей в олифах. Их изготавливают путем тщательного растирания олифы с пигментом и наполнителем. Краски масляные выпускают густотертыми и готовыми к употреблению. Густотертые краски (в виде паст) доводят до рабочей вязкости добавлением олифы и сиккатива на месте производства работ. В красках, готовых к употреблению, содержание олифы составляет от 40 % до 50 %. Масляные краски применяют для защиты строительных конструкций от коррозии, деревянных элементов от увлажнения, а также для окраски периодически увлажняемых поверхностей.

4.578 Краски на минеральной основе: Окрасочные составы на основе неорганических вяжущих веществ и клея из природного сырья. Различают краски на минеральной основе цементные, известковые, силикатные и клеевые.

4.579 Краски полимерные: Суспензии пигментов в растворах полимеров или перхлорвиниловой смолы; подразделяются на летучесмоляные, эмульсионные (латексные) и полимерцементные.

4.580 Краски цементные: Водные суспензии, состоящие из смеси белого портландцемента со щелочестойкими пигментами и некоторыми добавками (известью-пушонкой, хлористым кальцием), улучшающими схватывание краски, ее эластичность,

адгезию и водоотталкивающие свойства (стеарат кальция). Краски цементные атмосферостойкие, их применяют для наружной окраски каменных, кирпичных, бетонных, штукатурных и других пористых поверхностей. Цветовая гамма ограничена небольшим количеством щелочестойких природных пигментов.

4.581 Краски эмалевые: Краски, приготовленные растиранием пигментов на различных лаках - масляные – на масляных лаках, нитроэмали – на нитроцеллюлозных лаках, глифталевые – на глифталевых лаках и т.д. В качестве пигментов в состав эмалевых красок входят цинковые, титановые и литопонные белила, кроны, ультрамарин, сажи, железный сурик и некоторые органические пигменты.

4.582 Кренты: Кристаллизационные компоненты - добавки, вводимые в состав цемента (например, портландцемента) при его помоле. В зависимости от исходного сырья состав крентов может изменяться, но они обязательно содержат SiO_2 , активный оксид алюминия, сульфаты Fe, Al, Na, K.

4.583 Кремнезем: Соединение кремния с кислородом. Весьма распространен в природе в виде кварца, аметиста, агата, горного хрусталя, песка и др. Применяется в производстве стекла.

4.584 Крепежные изделия: Болты, винты, шпильки, гайки, шурупы, клинья, заклепки и т.д., применяемые для крепления строительных конструкций.

4.585 Крепежный каркас: Система конструктивных элементов дополнительной теплоизоляции стен, служащая для поддержания облицовочных панелей и (или) теплоизоляционных материалов в проектном положении с передачей через них нагрузок (ветровых, температурных и т.д.) на несущие элементы утепляемого здания.

4.586 Крепление анкерное: Крепление различных изделий, конструкций, оборудования и т.д., к элементам несущих строительных конструкций при помощи крепежного изделия – анкера.

4.587 Крепь: Конструкция, возводимая в подземных выработках для сохранения их заданных размеров и защиты от обрушения и пучения окружающего их грунта.

4.588 Крестовые связи: Жестко или шарнирно соединенные крестообразные связи, обеспечивающие геометрическую неизменяемость плоских или пространственных конструктивных систем.

4.589 Кривой брус: Брус с криволинейной осью. При допущении, что осевая линия кривого бруса представляет собой плоскую кривую, и поперечные сечения имеют ось симметрии, лежащую в этой плоскости, решение задачи о изгибе такого бруса рассматривается методами сопротивления материалов.

4.590 Кристаллические вещества: Вещества в твердом состоянии, для которых характерно кристаллическое строение, т.е. периодическое трехмерное расположение атомов (молекул). Кристаллические вещества могут существовать в виде кристаллов, а также поликристаллических, (поликристаллов), камневидных и разрыхленных агрегатов.

4.591 Кровельная асбестоцементная плитка: Плоское асбестоцементное изделие, длина и ширина которого не более 600 мм, а толщина не более 5 мм.

4.592 Кровельные материалы: Строительные материалы, предназначенные для устройства кровли - верхнего водоизоляционного слоя покрытия, предохраняющего здание в целом от попадания атмосферных осадков. В ряде случаев (при эксплуатируемых

кровлях под стоянку машин, под летние кафе и т.д.) к кровельным материалам предъявляются также эстетические требования.

4.593 Кровельные материалы мастичные: Битумные, резинобитумные, битумно-полимерные, полимерные мастики и эмульсии. Используют для устройства рулонной (оклеечной) изоляции, мастичной изоляции, армирования стеклохолстом, тканями или другими полотнами.

4.594 Кровельные материалы полимерные рулонные: Многокомпонентные материалы, сформованные из резиновой смеси на основе атмосферостойких синтетических каучуков с соответствующими ингредиентами. Кровельные материалы полимерные рулонные могут быть дублированы стекломатериалами (армогидрокром) или неткаными материалами (армогидробутил и элон).

4.595 Кровельный картон: Картон с высокой впитывающей способностью, предназначенный для производства битумированных и дегтевых кровельных и гидроизоляционных работ. Кровельный картон получают из тряпья, бумажной макулатуры и древесной целлюлозы, применяя пропитку легкоплавким битумом.

4.596 Кровельный ковер: Верхний элемент покрытия, предохраняющий здание от проникновения атмосферных осадков и механических воздействий.

4.597 Кровельный разжелобок: Кровельное покрытие ребер крыши, предотвращающее протечку дождевой воды.

4.598 Кровля здания (сооружения): Верхнее ограждение (оболочка) крыши или перекрытия здания (сооружения), непосредственно подвергающееся атмосферным воздействиям; состоит из водоизоляционного слоя и основания (обрешетки, сплошного настила, стяжки), укладываемого по несущим конструкциям, либо по утеплителю (в совмещенных покрытиях).

4.599 Кровля инверсионная (реверсивная кровля): Кровля, где утеплитель укладывается по гидроизоляционному слою, покрывается защитной сеткой (мелкоячеистой полимерной) и изолируется от внешней среды слоем гравия или керамзита. Утеплитель должен обладать высокой морозостойкостью и низким водопоглощением.

4.600 Кровля «теплая»: Кровля, имеющая слои теплоизоляции.

4.601 Кровля эксплуатируемая: Кровля, используемая как по прямому назначению, так и в других эксплуатационных целях (солярий, спортивная площадка, зона отдыха и т.п.).

4.602 Кромка асбестоцементного изделия: Линия пересечения лицевой поверхности асбестоцементного изделия с одной из смежных поверхностей.

4.603 Кромка древесноволокнистой (древесностружечной) плиты: Боковая узкая поверхность древесноволокнистой (древесностружечной) плиты.

4.604 Круглые лесоматериалы: Отрезки стволов деревьев различной толщины (диаметра) в верхнем отрезе и переменной по длине. Круглые лесоматериалы подразделяют на бревна, подтоварник и жерди.

4.605 Крыльцо: Наружная пристройка в виде площадки и ступеней, расположенная перед входом в здание на уровне, как правило, превышающим планировочную отметку земли.

4.606 Крыша: Часть здания, ограничивающая сверху внутреннее пространство верхнего (мансардного) этажа или чердака и защищающая внутреннее пространство

здания, конструкции и элементы от атмосферных и других внешних воздействий. Крыши подразделяются на чердачные и бесчердачные.

4.607 Крыша вальмовая: Четырехскатная крыша с коньком, два ската которой – вальмы – обращены к торцам здания.

4.608 Крыша мансардная: Чердачная крыша, в которой размещены жилые помещения.

4.609 Крыша плоская: Крыша без уклона или с незначительным уклоном до 2,5 %.

4.610 Крыша скатная: Крыша, поверхность которой состоит из одного или нескольких наклонных участков – скатов.

4.611 Ксилолит (магнолит): Искусственный строительный материал, состоящий из смеси магнезимального цемента с опилками, асбестом и другими наполнителями; применяется вместо дерева для устройства полов, перегородок, подоконников и т.п.

4.612 Купол: Пространственное покрытие зданий и сооружений, перекрывающее преимущественно круглые, многоугольные, эллиптические в плане помещения, образующими формами которых служат различные кривые, выпуклые вверх, и в которых от вертикальной нагрузки возникают в основном усилия сжатия, а также горизонтальный распор на опорах.

4.613 Кяриз: Подземное сооружение для сбора грунтовых вод и вывода их на поверхность.

4.614 Лаги: Бревна, брусья или металлические балки, расположенные горизонтально и являющиеся опорой для полов здания или помостов.

4.615 Лак: Раствор пленкообразующих веществ в органических растворителях или в воде, образующий после высыхания твердую прозрачную однородную пленку.

4.616 Лак огнезащитный: Двухкомпонентный бесцветный состав, предназначенный для придания древесине огнестойкости. При воздействии огня на защищенную лаком поверхность покрытие вспучивается, локализуя распространение огня и предотвращая прогрев и возгорание древесины.

4.617 Лакокрасочное защитное покрытие: Покрытие на поверхности строительного изделия или конструкции из лакокрасочного материала, состоящее из одного или нескольких слоев, адгезионно связанных с защищаемой поверхностью.

4.618 Лакокрасочные материалы: Вязкожидкие составы, наносимые на отделываемые поверхности тонким слоем и образующие после высыхания и отвердения пленку, имеющую прочное сцепление с основанием. К лакокрасочным материалам относятся - краски строительные, лаки, связующие вещества и пигменты, растворители и разжижители лаков и красок, сиккативы, шпатлевки, грунтовки, подмазки, отвердители и пластификаторы полимерных красок и другие специальные добавки.

4.619 Латекс: Водная дисперсия полимеров. Различают следующие виды латексов:

- натуральный – млечный сок каучуконосных растений;
- синтетические – водные дисперсии каучуков или некоторых пластиков, образующихся при эмульсионной полимеризации;
- искусственные – дисперсии, получаемые эмульгированием растворов полимеров в воде. Чаще всего для этого используют каучуки, которые синтезируют полимеризацией в растворе - бутилкаучук, изопреновые каучуки.

4.620 Ледорез: Отдельная конструкция или устройство на опорах мостов и плотин

для защиты их от повреждений льдом во время ледохода и предупреждения образования ледовых заторов. Ледорез воспринимает на себя удары льда, ломает его и направляет в пролеты моста (плотины).

4.621 Лежень: 1. Нижний горизонтальный брус или пластина, служащие опорой для стоек стропил, крепления траншей или горной крепи. 2. Горизонтальная база (закладной брус) деревянной каркасной стены.

4.622 Лента изоляционная: Лента из ткани, пропитанная резиной, смолой, маслом, асфальтом, лаком и другими электроизоляционными веществами, обычно скатанная в плотные круги. Применяется при монтаже электропроводки тока.

4.623 Лента полиэтиленовая с липким слоем: Полиэтиленовая пленка, имеющая с одной стороны адгезионный липкий слой из невысыхающей композиции на основе полиизобутилена с различными добавками и разрезанная на полосы определенной ширины. Используется для проклейки швов и ремонта повреждений.

4.624 Лента термоуплотнительная: Самоклеящаяся или закрепляемая другими способами лента, расположенная между полотном и коробкой двери, ворот или люка по периметру прилегания и предназначенная для обеспечения герметизации зазоров при пожаре.

4.625 Ленты липкие: Герметизирующие материалы, состоящие из пленочной подложки с нанесенным на нее с одной или обеих сторон липким клеевым слоем. В качестве подложки используют ткань, бумагу, металлическую фольгу или полимерную пленку. В состав клеевого слоя входят эластомеры, натуральные и синтетические смолы, пластификаторы, наполнители и стабилизаторы.

4.626 Лепнина: Рельефные украшения (фигурные, орнаментальные) на фасадах и в интерьерах зданий, как правило, отлитые или отпрессованные из гипса, штукатурки, бетонов и других материалов.

4.627 Лесоматериалы: Материалы из древесины, сохранившие её природную физическую структуру и химический состав, получаемые из поваленных деревьев, хлыстов и (или) из их частей путем поперечного и (или) продольного деления.

4.628 Лестница: Конструктивный элемент, соединяющий этажи здания. Состоит из наклонных маршей, этажных (на одной отметке с этажом) и промежуточных (междуэтажных) лестничных площадок. По конфигурации лестницы разделяются на прямые, ломаные, криволинейные, винтовые.

4.629 Лестница вертикальная: Лестница с углом наклона к горизонтали более 75°.

4.630 Лестница навесная: Лестница, которая навешивается с помощью крюков за балки, перекладины или за любой горизонтально расположенный край.

4.631 Лестница наклонная: Лестница с углом наклона к горизонтали от 60° до 75° включительно.

4.632 Лестница наружная пожарная: Лестница, предназначенная для подъема личного состава пожарных команд и пожарно-технического вооружения на кровлю зданий и сооружений.

4.633 Лестничная клетка: Часть здания, предназначенная для размещения лестницы и отделенная от других помещений строительными конструкциями с нормируемыми пределами огнестойкости и классами пожарной опасности.

4.634 Лестничная площадка: Площадка между лестничными пролётами.

4.635 Лестничный марш: Конструктивный элемент лестницы, состоящий из косяков и ступеней, расположенных в одном направлении между лестничными площадками.

4.636 Ливнеотвод: Трубопровод для отвода дождевых вод от ливнеспуска в приемник сточных вод.

4.637 Ливнесточный (дождеприемный) колодец: Камера или шахта для принятия поверхностных сточных вод и атмосферных осадков в ливневую канализационную систему.

4.638 Лизерна: Плоский вертикальный выступ в стене, который имеет конструктивный характер или является декоративным элементом. В отличие от пилястры лишен базы и капители.

4.639 Линкруст: Рулонный отделочный строительный материал с гладкой или рельефной лицевой поверхностью, состоящий из бумажной подосновы, покрытой тонким слоем пластической массы, изготовленной на основе синтетических смол или растительных масел.

4.640 Линолеум: Рулонный полимерный материал для покрытия полов путем наклеивания на выравненное основание с помощью полимерных мастик и клеев.

4.641 Липарит: Вулканическая порода, аналогичная по химическому составу граниту. Состоит из стекловатой массы неоднородного строения с вкраплениями кварца, санидина, плагиоклаза, биотита и пироксена. Количество вкрапленников обычно составляет от 5 % до 15 % объема, но может достигать 30 %-50 % и даже 80 %. При наличии крупных трех-, четырехмиллиметровых вкрапленников структура порфировая; текстура массивная, флюидальная, пористая. Плотность - 2650 кг/м³, предел прочности на сжатие от 174 до 228 МПа. Содержание Na₂O + K₂O в липарите колеблется от 5,0 % до 9,5 %, в связи с чем по этому признаку различают липариты низкой щелочности (менее 5 %), нормальной щелочности (от 5 % до 8 %), субщелочные (8,0 % — 9,5 %) и щелочные (более 9,5 %).

4.642 Листы асбестоцементные профилированные: Изделия, предназначенные для устройства кровель и стен в зданиях различного назначения. Листы асбестоцементные профилированные могут иметь волнистую, плосковолнистую, трапециевидную или складчатую конфигурацию.

4.643 Листы профилированные: Волнистые металлические листы для ограждающих конструкций.

4.644 Листы гипсоволокнистые: Листовые изделия, получаемые из гипсового вяжущего и целлюлозного волокна (в т.ч. распушенной макулатуры).

4.645 Листы гипсоволокнистые обычные (ГВЛ): Гипсоволокнистые листы, применяемые преимущественно для внутренней отделки зданий и помещений с сухим и нормальным влажностными режимами.

4.646 Листы гипсоволокнистые влагостойкие (ГВЛВ): Гипсоволокнистые листы, лицевая и тыльная поверхности которых обладают повышенным сопротивлением проникновению влаги.

4.647 Листы гипсокартонные: Листовые изделия, состоящие из негорючего гипсового сердечника, все плоскости которого, кроме торцевых кромок, облицованы картоном, плотно приклеенным к сердечнику (ГОСТ 6266).

4.648 Листы гипсокартонные влагостойкие (ГКЛВ): Гипсокартонные листы,

имеющие пониженное водопоглощение (менее 10 %) и обладающие повышенным сопротивлением проникновению влаги (ГОСТ 6266).

4.649 Листы гипсокартонные влагостойкие с повышенной сопротивляемостью воздействию открытого пламени (ГКЛВО): Гипсокартонные листы, обладающие одновременно свойствами листов ГКЛВ и ГКЛО (ГОСТ 6266).

4.650 Листы гипсокартонные обычные (ГКЛ): Гипсокартонные листы, применяемые преимущественно для внутренней отделки зданий и помещений с сухим и нормальным влажностными режимами (ГОСТ 6266).

4.651 Листы из ударопрочного полистирола: Листовой строительный материал, получаемый сополимеризацией стирола с растворимыми в нем бутадиенстирольным или полибутадиеновым каучуком.

4.652 Листы поливинилхлоридные облицовочные рельефные: Листовой строительный материал, изготовленный способом вакуумирования и механо пневмоформования из одно- или двухслойных листов или пленок, производимых экструзионным или каландровым способом из поливинилхлорида или его смеси с сополимером акрилонитрила, бутадиена, стирола, пластификаторов, наполнителей, стабилизаторов и пигментов. В зависимости от структуры и цвета различают четыре типа листов:

- однослойные одноцветные или многоцветные,
- двухслойные одноцветные и
- двухслойные многоцветные.

Они могут быть с рельефным или печатным рисунком, с гладкой или тисненой лицевой поверхностью.

4.653 Листы облицовочные из бумажно-слоистого пластика: Декоративные листы с матовой или глянцевой поверхностью толщиной 1-5 мм. Имеют разнообразное цветовое решение, также имитацию ценных пород дерева и камня. Изготавливают пропиткой специальной бумаги синтетическими смолами и последующей горячей прессовкой. Бумажно-слоистый пластик отличается небольшой удельной массой, высокой светостойкостью, водостойкостью, гигиеничностью; он хорошо поддается механической обработке и противостоит воздействию слабых кислот, спирта, бензина и высоких температур (до 100 °С). Листы из бумажно-слоистого пластика используются для отделки стен, дверных полотен и других элементов внутри жилых и общественных зданий.

4.654 Листы облицовочные полипропиленовые: Листовой полипропилен получают методом экструзии полипропилена. Он практически не проявляет гигроскопичности, обладает прекрасной химической стойкостью в большинстве агрессивных сред, эксплуатируется в органических и неорганических концентрированных и разбавленных кислотах, является прекрасным диэлектриком. Листы могут иметь матовую или глянцевую поверхность, различные виды тиснения. Они могут быть дополнены УФ-стабилизатором, модификаторами ударной прочности, пластификаторами, окрашиваться различными цветами, также могут иметь слоистую структуру и разнообразные оттенки. На листы с глянцевой поверхностью возможно нанесение защитной пленки. Область применения листового полипропилена очень разнообразна. В строительстве листы могут использоваться в качестве облицовочного и

электроизоляционного материала, для строительства и облицовки бассейнов, изготовления купелей, обустройства септиков и возведения различных очистных сооружений, изготовления воздуховодов, изготовления емкостей различного назначения.

4.655 Литье каменное: Способ получения литых каменных изделий путем плавления сырьевой шихты, розлива расплава в формы и последующей термической обработки, включающей процессы кристаллизации и отжига.

4.656 Лицевая плась древесноволокнистой (древесностружечной плиты): Гладкая плась прессованной древесноволокнистой (древесностружечной) плиты.

4.657 Лицевая поверхность асбестоцементного изделия: Поверхность асбестоцементного изделия, не имеющая отпечатков технического сукна или сетки.

4.658 Лицевая поверхность керамической плитки: Поверхность плитки, видимая после ее укладки на стену или пол.

4.659 Лицевая поверхность профиля: Поверхность профиля, которая видна в смонтированной конструкции и к которой предъявляют требования по показателям внешнего вида.

4.660 Лицевая сторона мозаичного паркета: Наружная поверхность слоя износа мозаичного паркета.

4.661 Лицевая сторона паркетной планки: Наружная поверхность слоя износа паркетной планки.

4.662 Лифт: Стационарная грузоподъемная машина периодического действия, предназначенная для подъема и спуска людей и (или) грузов в кабине, движущейся по жестким прямолинейным направляющим, у которых угол наклона к вертикали не более 15° (ГОСТ 5746). По назначению лифты делятся на пассажирские, больничные, грузовые, малогрузовые и специальные.

4.663 Лифт гидравлический: Лифт с электронасосным гидроприводом поступательного движения (ГОСТ 5746).

4.664 Лифт электрический: Лифт с электроприводом (ГОСТ 5746).

4.665 Локк - болты: Болты с обжимными кольцами (цилиндрами) из жесткого сплава, применяемые для соединения элементов из алюминиевых сплавов.

4.666 Лоток: Водопроводящее сооружение незамкнутого поперечного сечения для безнапорного движения воды.

4.667 Лоток водосборный (крыша): Элемент крыши для сбора и удаления талых вод.

4.668 Лущенный шпон: Тонкая непрерывная стружка, снятая с поверхности бревна, вращающегося вокруг своей оси - толщина — от 0,55 до 1,50 мм; ширина — от 150 до 1900 мм; влажность от 6 % до 10 %. Лущенный шпон применяется для изготовления клееной фанеры.

4.669 Люк смотрового колодца: Верхняя часть перекрытия смотрового колодца, устанавливаемая на опорную часть камеры или шахты, состоящая из корпуса и крышки (ГОСТ 3634).

4.670 Люкарна: Оконный проем, обычно круглой формы, в чердачной крыше или купольном покрытии.

4.671 Магнезит: Кристаллическая горная порода, состоящая главным образом из минерала магнезита. Обожженный магнезит (при 1 500 – 1 650 °С) переходит в оксид

магния и используется как высокоогнеупорный материал. Каустический магнезит (обожжённый при 750 – 1 000 °С) и отличие от первого способен к различным химическим реакциям; используется в строительстве при производстве магнезиальных цементах, термоизоляции, пластмасс и в др. отраслях промышленности.

4.672 Майолика: Керамические изделия из окрашенных легкоплавких глин, покрытые глухой глазурью для глушения красного цвета тела изделия и имеющие водопоглощение после обжига от 10 % до 15 %. В основном, это изделия бытового назначения, декорированные живописью или живописными барельефными изображениями цветов, фруктов и др.

4.673 Малозначительный дефект: Дефект, который существенно не влияет на использование продукции по назначению и ее долговечность.

4.674 Мальты: Смесь воска и смолы – групповое название вязких битумов, занимающие промежуточное положение между нефтью и асфальтом. Мальты содержат 40-45 % масляных компонентов; их консистенция изменяется от твердой ($t_{пл}$ не выше 40 °С) до полужидкой в зависимости от относительного содержания смол и асфальтенов; плотность около 1000 кг/м³.

4.675 Марблит: Листовой строительный материал толщиной 12 мм из цветного глушеного стекла с полированной лицевой и рифленой тыльной поверхностями, может имитировать мрамор.

4.676 Марка: Числовая характеристика материала по одному из основных показателей свойств, определяемому, как правило, стандартным методом в условных единицах измерения. Материал может иметь несколько марок по разным показателям свойств.

4.677 Марка бетона: Нормируемое значение унифицированного ряда какого-либо показателя качества бетона, принимаемое по его среднему значению. Ряды унифицированных значений марок бетона устанавливаются в стандартах на соответствующие виды бетонов. Различают марки бетона по прочности, морозостойкости, водонепроницаемости, средней плотности. Проектную марку бетона назначают при расчете конструкций и сооружений и указывают в рабочих чертежах на конструкцию или изделие.

4.678 Марка бетона по морозостойкости: Установленное нормами минимальное число циклов замораживания и оттаивания образцов бетона, испытанных по базовым методам, при которых сохраняются первоначальные физико-механические свойства в нормируемых пределах.

4.679 Марка пористого заполнителя: Основная классификационная характеристика пористых заполнителей для бетонов легких. В зависимости от насыпной плотности в сухом состоянии пористые гравий, щебень и песок подразделяют на двенадцать марок - от 250 до 1100 кг/м³ (в интервале марок от 250 до 500 кг/м³ градация - через 50 кг/м³, а далее до марки 1100 кг/м³ - через 100 кг/м³).

4.680 Марка строительного раствора: Нормируемое значение унифицированного ряда какого-либо показателя качества строительного раствора, принимаемое по его среднему значению. Различают марку строительного раствора по прочности на сжатие и по морозостойкости.

4.681 Марка сборных изделий: Условное обозначение строительных изделий, имеющих один типоразмер, но отличающихся в деталях.

4.682 **Маршалит:** Пылевидный кварц (горная мука, пылевидный кремнезем); мучнистая масса тонкодисперсного кварца обычно белого цвета. Применяют для производства автоклавных силикатных материалов, растворимого стекла, легких динасовых огнеупоров и различных огнеупорных замазок. Состоит из угловатых зерен кварца с примесью халцедона, опала, карбонатов и глинистых материалов.

4.683 **Марш лестничный:** Часть конструкции лестницы из ряда ступеней, соединяющая две лестничные площадки.

4.684 **Маслоемкость пигмента, см³ или г:** Количество масла, которое необходимо добавлять на каждые 10 г пигмента для получения однородной пасты. Чем меньше маслоемкость пигмента, тем более стойки и долговечны покрытия.

4.685 **Мастика:** Материал в виде пластинчатых смесей органических вяжущих веществ (битумных, дегтевых, полимерных и других) с тонкомолотыми добавками. Различают кровельные мастики, гидроизоляционные, герметизирующие и др.

4.686 **Мастики битумные:** Материалы, применяемые для приклейки кровельных и других строительных материалов, устройства гидроизоляции и обмазки конструктивных элементов с целью защиты от коррозии. Различают мастики битумные горячие – смесь битума и мелкого наполнителя (мел, асбест и т.п.), разогреваемые до оплавления (140-160 °С) перед употреблением, и холодные – раствор битума в органических растворителях (зеленое масло и др.) с добавкой наполнителя. В состав битумных мастик для улучшения их свойств вводят порошок утильной резины, полимеры, канифоль и т.п.

4.687 **Мастики высыхающего типа (герметики, клей-герметики):** Материалы, которые переходят в рабочее состояние за счет удаления входящих в их состав низкомолекулярных компонентов (растворителей) (ГОСТ 25621).

4.688 **Мастика герметизирующая горячего применения (битумно-эластомерная):** Битумно-эластомерные герметизирующие материалы, с применением или без применения грунтовочных составов, разогреваемые при применении до рабочей температуры.

4.689 **Мастики неотверждающегося типа (герметик, пасты, смазки):** Материалы, консистенция которых после изготовления и в процессе эксплуатации практически не изменяется (ГОСТ 25621).

4.690 **Мастики отверждающегося типа (герметики):** Материалы, которые при переходе в рабочее состояние в присутствии химических агентов, влаги или кислорода отверждаются с образованием пространственных химических структурных связей (ГОСТ 25621).

4.691 **Материалы абляционные:** Материалы, предохраняющий конструкцию от непосредственного контакта с излучением и обтекающим потоком горячего газа и препятствующие процессу уноса вещества с поверхности твердого тела.

4.692 **Материалы абразивные (абразивы):** Твердые горные породы и минералы (природные и искусственные), используемые в виде куска или в измельченном состоянии для механической обработки (шлифования, притирки, заточки и т.п.) изделий из металла, дерева, стекла, пластмассы и др. материалов. Природные абразивные материалы – алмаз, корунд, наждак, гранат, кварц, пемза; искусственные – электрокорунд, карборунд, синтетический алмаз, карбид бора и др. Применяются для изготовления абразивного

режущего инструмента, производства высокоогнеупорных изделий.

4.693 Материалы автоклавные: Материалы и изделия автоклавного твердения, получаемые из смеси извести и кварцевого песка и твердеющие при повышенной температуре и давлении. К автоклавным материалам и изделиям относятся силикатные бетоны, силикатный кирпич и камни для стен, панели и блоки для стен и перекрытий.

4.694 Материалы акустические: Материалы, предназначенные для снижения шума и создания оптимальных условий слышимости в помещении; подразделяются на звукопоглощающие и звукоизоляционные. Акустические материалы изготавливаются в виде матов, плит, блоков, ваты или сыпучих веществ (керамзит, вспученный перлит).

4.695 Материалы базальтоволоконистые: На основе базальтовых волокон получают широкий ассортимент материалов, обладающих теплоизоляционными и звукоизоляционными свойствами. К таким материалам относятся - холсты из супертонких и тонких волокон, маты (прошивные безобкладочные и офактуренные), шнуры, непрерывные волокна (нити, ткани на их основе, композиционные материалы), плиты и картоны. Базальтоволоконистые материалы химически инертны и совместимы со всеми строительными материалами, не содержат коррозионных агентов, биологически устойчивы (отсутствие запаха предотвращает развитие вредителей). Изделия на основе базальтовых волокон долговечны, практически не деформируются и сохраняют свои свойства на протяжении многих лет.

4.696 Материалы вяжущие: Минеральные и органические вещества, применяемые для изготовления бетонов и растворов, скрепления (омоноличивания) строительных конструкций, гидроизоляции и др. Минеральные (неорганические) вяжущие – порошкообразные вещества, обладающие способностью при смешении с водой образовывать пластичную массу, затвердевающую в прочное камневидное тело. Минеральные вяжущие подразделяют на гидравлические, которые после смешения с водой и начального затвердевания на воздухе («схватывания») продолжают сохранять и наращивать свою прочность в воде (портландцемент и его разновидности, пуццолановые и шлаковые цементы, глиноземистый цемент, роман-цемент, гидравлическая известь и др.); воздушные, затвердевающие и длительно сохраняющие свою прочность только на воздухе (гипсовые вяжущие – строительный гипс, ангидритовый цемент и др.); магнезиальные вяжущие – каустический магнезит и доломит, воздушная известь и др.); автоклавного твердения, эффективно твердеющие лишь при обработке в автоклавах в течение 8-16 часов при повышенном давлении пара (известково-кремнеземистые и известково-нефелиновые вяжущие, песчанистый портландцемент и др.). Органические вяжущие используются обычно без добавления воды; в исходном состоянии они образуют в смеси с наполнителями и заполнителями пластичное тесто, способное под влиянием физических и химических воздействий переходить в твердое состояние. Различают битумные, дегтевые и полимерные органические материалы вяжущие.

4.697 Материалы геосинтетические: Материалы, полностью или частично изготовленные из синтетических или натуральных полимеров, применяемые в геотехнике для повышения технических характеристик грунтов или элементов различных строительных конструкций.

4.698 Материалы гидроизоляционные: Материалы, отличающиеся высокой

степенью водонепроницаемости и водоустойчивости.

4.699 Материалы дорожно-строительные: Применяется при сооружении автомобильных дорог и площадей. К материалам дорожно-строительным относятся грунтовые, каменные и керамические материалы, органические и минеральные вяжущие вещества, бетоны и изделия на них. Полимерные материалы в дорожном строительстве используются главным образом в качестве пленкообразующих защитных покрытий и упрочняющих добавок к грунтам.

4.700 Материалы древесные искусственные: Конструкционные, изоляционные и подделочные композиционные материалы, получаемые путем обработки древесины, древесных частиц, волокон, шпона давлением при повышенных температурах, смешиванием со связующими веществами (например, синтетической смолой) или цементным раствором, склеиванием и т.д. по сравнению с натуральной древесиной, древесные материалы обладают повышенными эксплуатационными свойствами, менее анизотропны (арболит, древесные пластинки, древесноволокнистые плиты, древесные слоистые пластики).

4.701 Материалы древесные натуральные: Конструкционные, изоляционные и подделочные материалы на основе натуральной древесины.

4.702 Материалы жаропрочные: Материалы, обладающие жаропрочностью, к ним относятся сплавы на основе никеля, железа, кобальта, тугоплавкие металлы и сплавы на их основе, а также некоторые композиционные материалы.

4.703 Материалы звукоизоляционные (преимущественно рулонные и плиточные): Используют в конструкциях межэтажных перекрытий, во внутренних стенах и перегородках (минераловатные и стекловолокнистые маты и плиты), а также как виброизоляционные прокладки (из эластичных газонаполненных пластмасс, литой или губчатой резины) под машины и оборудование.

4.704 Материалы звукопоглощающие: Материалы, имеющие сквозную пористость и характеризующиеся относительно высоким коэффициентом звукопоглощения (более 0,2). Применяют для облицовки помещений и технических устройств, требующих снижения уровня шумов, а также для улучшения акустических свойств зрительных залов, радиостудий и пр.

4.705 Материалы и вещества негорючие (несгораемые): Вещества и материалы, не способные к горению в воздухе. Негорючие вещества могут быть пожаровзрывоопасными (например, окислители или вещества, выделяющие продукты при взаимодействии с водой, кислородом воздуха или друг с другом) (ГОСТ 12.1.044).

4.706 Материалы из отсевов дробления: Неорганические зернистые сыпучие строительные материалы, получаемые в процессе дробления скальных горных пород, гравия и валунов при производстве щебня (ГОСТ 25137)..

4.707 Материалы каменные природные строительные: Материалы, получаемые из горных пород и применяемые для каменной кладки, облицовки, устройства кровель, дорожных покрытий и т.п. В зависимости от способа обработки материалы каменные природные строительные делятся на следующие основные разновидности - песок и гравий, получаемые просеиванием и промывкой рыхлых горных пород; бутовой камень, добываемый при разработке (взрывным способом) известняков, песчаников и других

осадочных пород; щебень, получаемый дроблением горных пород; пиленые камни и блоки из легких горных пород (туфы, ракушечники и пр.); тесаный штучный камень (бортовой или бордюрный, брусчатка, мостовой и др.); облицовочные камни, плиты и фасонные изделия. Горные породы широко используются в качестве сырья для изготовления искусственных каменных материалов (керамических, теплоизоляционных и др.), а также вяжущих материалов.

4.708 Материалы кровельные наплавляемые: Кровельные материалы с применением модифицированных полимерами битумов. Не требуют приклеивающих мастик.

4.709 Материалы строительные нерудные, включая плотные заполнители, а также пористые природные заполнители: Неорганические зернистые, сыпучие строительные материалы, получаемые из горных пород, в том числе из попутно добываемых пород и отходов обогащения горнообогатительных предприятий и применяемые в строительстве без изменения их химического состава и фазового состояния (ГОСТ 25137).

4.710 Материалы теплоизоляционные на основе жидкого стекла: Теплоизоляционные изделия, получаемые путем термовспенивания или вспучивания в результате химического взаимодействия жидкого стекла со специальными веществами, вводимыми в сырьевую смесь.

4.711 Материалы полимерцементные: Материалы на основе минеральных вяжущих (бетонов, растворов, мастичных составов), модифицированные добавкой полимера (2-3 % от массы минерального вяжущего), причем полимерный компонент вводится непосредственно в приготовленную смесь. Для получения материалов полимерцементных применяют водорастворимые полимеры, водные дисперсии, водонерастворимые жидкие (реже порошкообразные) олигомеры. Наиболее распространены материалы полимерцементные на основе водных дисперсий полимеров (поливинилацетата, каучуков и др.). По сравнению с обычными бетонами и растворами материалы полимерцементные обладают высокой адгезией к большинству строительных материалов, большой прочностью при растяжении, ударной вязкостью к истиранию и агрессивным воздействиям, водонепроницаемостью и электрическим сопротивлением. Недостаток полимерцементных материалов - повышенная усадка при твердении. Используют полимерцементные материалы в отделочных работах (отделка фасадов, покрытия полов, шпатлевки и т.п.), заделке стыков, ремонте бетонных и железобетонных конструкций, устройстве дорог, аэродромов.

4.712 Матица: Основная несущая балка в деревянных постройках, к которой крепится подвесной потолок.

4.713 Мауэрлат: Брус, служащий опорой нижних концов стропил и предназначенный для распределения нагрузки, создаваемой крышей сооружения. Располагается по верху стен или ригелей.

4.714 Мачта: Сооружение из опирающегося на фундамент вертикального ствола (металлического, железобетонного, деревянного) и поддерживающих его наклонных растяжек (обычно стальных канатов), закрепленных на анкерах.

4.715 Маты из стекловолокна: Изделие в виде равномерного слоя перепутанных неориентированных стеклянных волокон, содержащее связующий материал,

предназначенное для теплозвукоизоляции.

4.716 Маяк: Сооружение башенного типа, предназначенное для размещения светооптических или радиотехнических средств навигационного оборудования и служащее для ориентировки судов.

4.717 Медные сплавы: Сплавы на основе меди с добавками олова, цинка, алюминия, свинца, никеля, марганца, железа, фосфора, кремния и других элементов. Практическое применение имеют медные сплавы с содержанием цинка до 45 %, называемые латунами.

4.718 Мел: Белая однородная тонкозернистая мажущая органогенно-осадочная порода, разновидность известняка. Состоит главным образом из сложенных кальцитом остатков морских микроорганизмов. Содержит CaCO_3 91-98 %. Объемная масса тела 1500-1600 кг/м³, пористость 40-50 %, естественная влажность до 20-35 %, прочность не более 4-5 МПа. Мел используется для получения строительной извести, как технологическое сырье при переработке нефелиновых руд на глинозем, цемент и соду, в производстве портландцемента, стекольной промышленности, сельском хозяйстве, для известкования кислых почв, в качестве наполнителя в резиновой, кабельной, лакокрасочной, полимерной, бумажной промышленности.

4.719 Мельницы непрерывного действия: Агрегаты для мелкого и тонкого измельчения (помола) сырьевых материалов различной твердости с непрерывной загрузкой и выгрузкой. По конструкции и принципу работы мельницы непрерывного действия делятся на шаровые (цилиндрические и конусные) с загрузкой через полые цапфы; шаровые с периферийной разгрузкой; трубные многокамерные; центробежные; шахтные; вибрационные и струйные. Мельницы непрерывного действия работают в замкнутом цикле с воздушным сепаратором.

4.720 Мельницы периодического действия: Агрегаты для мелкого и тонкого измельчения (помола) сырьевых материалов различной твердости с циклическим принципом работы - загрузка, помол, выгрузка.

4.721 Мельницы-мешалки: Машины для непрерывного роспуска глин и приготовления глинистой суспензии заданной влажности.

4.722 Мембрана: Пространственная конструкция в виде тонкой, абсолютной гибкой пластинки или провисающей оболочки, жесткость которой на изгиб пренебрежимо мала. Мембрана по периметру закреплена на контуре. Применяется в строительстве покрытий зданий и сооружений.

4.723 Мергель: Осадочная горная порода, состоящая из кальцита или доломита и глинистых материалов, сырье для производства портландцемента.

4.724 Мертели: Тонкоизмельченные огнеупорные смеси, предназначенные (обычно после добавления воды) для связывания огнеупорных изделий в кладке и заполнения швов. Различают мертели шамотные, высокоглиноземистые, динасовые и магнезиальные. Различают собственно огнеупорные мертели, затвердевающие мертели, содержащие добавки гидравлического цемента и мертели с химической связкой, твердеющие при комнатной температуре или при нагревании. Мертели применяют при кладке промышленных печей и устройств.

4.725 Металлизированное защитное покрытие конструкции: Защитное

покрытие, получаемое путем напыления расплавленного металла на защищаемую поверхность конструкции или ее элементов.

4.726 Металлические изделия (метизы): Стандартизованные изделия различной номенклатуры промышленного или широкого назначения, изготовленные из стальной проволоки, катанки или ленты (сварочные электроды, сетки, тяжи, крепежные изделия - болты, гайки, гвозди, шпильки, винты, заклепки, шурупы и др.).

4.727 Металлические профили: Прокатные изделия, имеющие различную форму поперечного сечения (профиль).

4.728 Металлодеревянные конструкции: Выполненные из дерева и металла конструкции, в которых растянутые элементы выполняются из стали, а сжатые или сжато-изгибаемые - из дерева.

4.729 Металлоизол: Рулонный гидроизоляционный материал, состоящий из металлической фольги толщиной 0,4-0,2 мм, покрытой с обеих сторон битумом; применяют как оклеечную гидроизоляцию в подземных и гидротехнических сооружениях.

4.730 Металлопласт: Материал из металлического листа (сталь, титан, алюминий и его сплавы) толщиной 0,3-1,2 мм с одно- или двухсторонним покрытием толщиной 0,05-1 мм из полиолефинов, поливинилхлорида, фторопластов, полиамидов и др. полимеров.

4.731 Металлопокрытия: Покрытия из металлов или металлических сплавов, наносимые на поверхности металлических (иного химического состава) или неметаллических изделий. Металлопокрытия служат для защиты изделий от коррозии, повышения их износостойкости, для декоративных целей.

4.732 Металлополимеры: Материалы на основ термопластов, синтетических смол или каучуков, содержащие наполнитель в виде металлических порошков или волокон.

4.733 Металлы: Простые вещества, обладающие высокой теплопроводностью и электрической проводимостью, ковкостью, блеском и др. характерными свойствами, которые обусловлены наличием в их кристаллической решетке большого числа свободно перемещающихся электронов. Этими свойствами обладают примерно 80 химических элементов и множество металлических сплавов. Все металлы и сплавы делятся на черные (к ним относят железо и сплавы на его основе; на их долю приходится около 95 % производимой в мире металлопродукции) и цветные или, точнее, нежелезные (все остальные металлы и сплавы).

4.734 Металлы цветные: В чистом виде весьма редко используются в строительстве. Значительно чаще находят применение сплавы цветных металлов, которые по плотности разделяют на легкие и тяжелые.

4.735 Металлы черные: Представляют собой сплав железа с углеродом. Кроме того, в них могут содержаться в большем или меньшем количестве и другие химические элементы (кремний, марганец, сера, фосфор) С целью придать черным металлам специфические свойства в их состав вводят улучшающие или легирующие добавки (никель, хром, медь и др.). Черные металлы в зависимости от содержания углерода подразделяют на чугуны и стали.

4.736 Микросваи: Малые железобетонные забивные или набивные сваи круглого, прямоугольного или трапецеидального поперечного сечения площадью до 300 см² и длиной в основном от 2,5 до 5,5 м.

4.737 Микроструктура: Пространственное расположение микрочастиц, имеющих определенные взаимосвязи и порядок сцепления между собой. В зависимости от разновидностей строительных материалов взаимосвязи микрочастиц представлены ионными, ковалентными, молекулярными, водородными или металлическими типами. Различают однородные микроструктуры коагуляционные, конденсационные и кристаллизационные.

4.738 Микроструктура горной породы: Структура минеральных зерен и межзерновых границ в горной породе.

4.739 Микротрещины: Применительно к бетону - в соответствии с механикой разрушения к классу микротрещин относятся трещины, расхождение продольных краев которых не превышает расстояния, при котором они взаимно притягиваются с напряжениями, равными прочности бетона на растяжение.

4.740 Микросферы полые алюмосиликатные: Стеклокристаллические алюмосиликатные шарики, которые образуются при высокотемпературном факельном сжигании угля. Являются самыми ценными компонентами зольных отходов тепловых электростанций. Представляют собой полые, почти идеальной формы силикатные шарики с гладкой поверхностью диаметром от 10 до нескольких сотен мкм, в среднем около 100мкм. Стенки сплошные непористые толщиной от 2 до 10мкм. Внутренняя полость частиц заполнена в основном азотом и двуокисью углерода. Совокупность уникальных свойств микросфер - низкая плотность, малые размеры, сферическая форма, высокая твердость и температура плавления, химическая инертность обуславливают широкий спектр применения микросфер в современной промышленности. В строительной отрасли микросферы алюмосиликатные используются при изготовлении сверхлегких бетонов, известковых и жидких растворов, цементов, штукатурки, кровельных и звукозащитных материалов, при изготовлении керамики (огнеупорные материалы и кирпичи, керамические покрытия, изоляционные материалы), пластинов (нейлоновые, полиэтиленовые, полипропиленовые и другие материалы различных плотностей).

4.741 Минералит: Асбестовый цемент, применяемый для изготовления несгораемых перекрытий, лестниц, полов и пр.

4.742 Минераловатные изделия: Плиты и маты на основе волокон из минеральной ваты, пропитанных связующим или соединенных прошивкой нитями (проволокой) через обкладки из эластичных материалов.

4.743 Минералогический состав клинкера: Содержание основных клинкерных минералов, определяемое расчетным путем на основе данных химического анализа.

4.744 Минеральная добавка к цементу: Материал, вводимый в цемент с целью достижения определенных показателей качества и (или) экономии топливно-энергетических ресурсов.

4.745 Минимальная высота балки: Наименьшая высота балки, при которой прогиб менее предельной нормируемой величины, но при этом прочность материала по расчету используется полностью.

4.746 Минимальное напряжение цикла: Наименьшее по алгебраическому значению напряжение в образце.

4.747 Минимальное расстояние между стержнями арматуры: Минимальное

расстояние в свету между стержнями арматурных стержней, обеспечивающее совместную работу арматуры с бетоном, возможность анкеровки и стыкования арматуры, возможность качественного бетонирования конструкции. Принимается в зависимости от диаметра арматуры, размера крупного заполнителя бетона, расположения арматуры в элементе по отношению к направлению бетонирования, способа укладки и уплотнения бетона. Расстояние между стержнями арматуры следует принимать не менее диаметра арматуры и не менее 25 мм. При стесненных условиях допускается располагать стержни арматуры группами (пучками) без зазора между стержнями. При этом расстояние в свету между пучками следует принимать не менее приведенного диаметра условного стержня, площадь которого равна площади сечения пучка арматуры.

4.748 Мипора: Жесткий пенопласт на основе мочевиноформальдегидной смолы.

4.749 Многослойные стены: Стены облегченной кладки и стены с облицовками, соединенные между собой жесткими или гибкими связями, обеспечивающими распределение нагрузки между конструктивными слоями. При расчете многослойных стен на прочность различаются два случая:

- жесткое соединение слоев. Различную прочность и упругие свойства слоев, а также неполное использование прочности их при совместной работе в стене следует учитывать путем приведения площади сечения к материалу основного несущего слоя. Эксцентриситеты всех усилий должны определяться по отношению к оси приведенного сечения;

- гибкое соединение слоев. Каждый слой следует рассчитывать отдельно на воспринимаемые им нагрузки, нагрузки от покрытий и перекрытий должны передаваться только на внутренний слой. Нагрузку от собственного веса утеплителя следует распределять на несущие слои пропорционально их сечению.

4.750 Модификаторы бетона: Добавки неорганические или органические (вещества природного или искусственного происхождения), за счет введения которых в состав бетона в контролируемых количествах направленно регулируются свойства бетонных смесей и бетонов, либо последним придаются специальные свойства, не характерные для бетона по его природе, либо достигается экономия цемента.

4.751 Модифицирование: Направленное изменение физико-механических, теплофизических, триботехнических, биохимических и других свойств древесины применительно к условиям эксплуатации изделий из нее.

4.752 Мозаика: Орнамент или сюжетная композиция, полностью покрывающая изображение (без использования основы как фона в отличие от инкрустации и интарсии), выполняемая из различных материалов, укрепляемых на растворе или мастике на поверхности стены, сводов или на полу. Материалами для выполнения мозаики могут служить цветные камни, смальта (разноцветные кусочки стеклянных сплавов), цветная керамическая плитка и др.

4.753 Многослойные стены: Стены облегченной кладки и стены с облицовками, соединенные между собой жесткими или гибкими связями, обеспечивающими распределение нагрузки между конструктивными слоями. При расчете многослойных стен на прочность различаются два случая:

- жесткое соединение слоев. Различную прочность и упругие свойства слоев, а также

неполное использование прочности их при совместной работе в стене следует учитывать путем приведения площади сечения к материалу основного несущего слоя. Эксцентриситеты всех усилий должны определяться по отношению к оси приведенного сечения;

- гибкое соединение слоев. Каждый слой следует рассчитывать отдельно на воспринимаемые им нагрузки, нагрузки от покрытий и перекрытий должны передаваться только на внутренний слой. Нагрузку от собственного веса утеплителя следует распределять на несущие слои пропорционально их сечению.

4.754 Молниеотвод: Устройство для защиты зданий и промышленных, транспортных, коммунальных, сельскохозяйственных и других сооружений от прямых ударов молнии.

4.755 Молоко известковое: Взвесь водного раствора $\text{Ca}(\text{OH})_2$ в известковой воде.

4.756 Молоко цементное: Жидкообразная среда, выделяемая из цементного бетона на последней стадии его уплотнения, когда достигнута высокая плотность монолитного элемента конструкции или покрытия.

4.757 Монолит: 1. Цельная каменная глыба; 2. Целое сооружение или часть его, высеченные из цельного камня.

4.758 Мономер: вещество, каждая молекула которого может образовать одно или несколько составных или повторяющихся составных звеньев.

4.759 Монолитные конструкции: Конструкции (главным образом, бетонные и железобетонные), выполненные непосредственно на строительном объекте в виде единого целого (монолита).

4.760 Монтажная поверхность керамической плитки: Поверхность плитки, примыкающая при укладке к стене или полу.

4.761 Монолитный стык: Горизонтальный стык сборных панельных стен с плитами перекрытий, в котором сжимающая вертикальная нагрузка передается через слой монолитного бетона, уложенного в полость между торцами плит перекрытия (замоноличенный стык).

4.762 Монтажное анкерное отверстие: Отверстие в опорной плите металлических колонн, ферм, балок, имеющее диаметр в 2,0-2,5 раза больше, чем диаметр анкера, предусматриваемое для обеспечения установки конструкций в проектное положение при их монтаже с последующим закрытием отверстий прямоугольными шайбами, привариваемыми к опорной плите.

4.763 Монтажные стыки: Стыки в конструкциях, предусматриваемые при невозможности транспортирования элемента в цельном виде или из-за недостаточной длины прокатных профилей. Монтажные стыки делят конструкцию на отдельные части, называемые отправочными элементами или отправочными марками

4.764 Монтажный болт: Металлическая связь в узле контактного соединения деревянных элементов, препятствующая разрушению узла при скалывании древесины

4.765 Монтмориллонит: Слоистый силикат с идеализированной формулой $(\text{Si}_8)^{\text{IV}}[\text{Al}_{3,33}(\text{Mg}_{0,67};\text{Na}_{0,67})]^{\text{VI}}\text{O}_{20}(\text{OH})_4$ и соотношением $\text{SiO}_2 - \text{Al}_2\text{O}_3 = 4,8 - 2,0$. [2]

4.766 Морилка: Краситель естественного происхождения, который изменяет цвет древесины без затемнения естественной структуры

4.767 Морозостойкий профиль: Профиль, предназначенный для применения в районах со средней месячной температурой воздуха в январе ниже минус 20 °С (контрольная нагрузка при испытаниях на долговечность - минус 55 °С).

4.768 Морозостойкость асбестоцементного изделия: Способность асбестоцементного изделия выдерживать в насыщенном водой состоянии нормативное число циклов попеременного замораживания и оттаивания без признаков разрушения.

4.769 Морозостойкость асбестоцементного изделия: Способность асбестоцементного изделия выдерживать в насыщенном водой состоянии нормативное число циклов попеременного замораживания и оттаивания без признаков разрушения.

4.770 Морозостойкость бетона: Способность бетона в увлажненном состоянии сопротивляться разрушающему воздействию многократного замораживания, чередующегося с оттаиванием. Морозостойкость бетона, как правило, определяется экспериментально при замораживании и оттаивании насыщенных водой бетонных образцов по стандартному режиму и характеризуется числом циклов испытания, которое выдержали образцы до нормируемого снижения прочности, массы, изменения внешнего вида. Морозостойкость бетона характеризуется марками от F15 до F 1000.

4.771 Морозостойкость керамической плитки: Способность плитки выдерживать при определенных условиях определенное число циклов замораживания и оттаивания без последующего появления дефектов на глазурованной поверхности и (или) разрушения черепка.

4.772 Морозостойкость цемента: Способность цементного камня противостоять многократному попеременному замораживанию и оттаиванию.

4.773 Мусковит: Породообразующий минерал группы слюд, белая слюда. Используется при изготовлении слюдяного порошка (при изготовлении кровельного толя, слюдяного картона, огнеупорных красок и пр.

4.774 Муфта: Устройство для соединения валов, тяг, труб, канатов, кабелей, арматуры и т.п.

4.775 Набережная: Ограждающее или защитное сооружение вдоль береговой полосы (ГОСТ 19185). Набережные разделяются на городские и портовые.

4.776 Набетонка: Слой бетона поверх каменных или бетонных каменных поверхностей.

4.777 Набрызгбетон: Высокопрочный, быстротвердеющий бетон, получаемый в результате нанесения (набрызгивания) под давлением сжатого воздуха на рабочую поверхность исходной смеси, состоящей из цемента, песка, гравия или щебня, воды и, как правило, специальной добавки-ускорителя схватывания и твердения.

4.778 Набухание: Процесс поглощения жидкости или ее паров твердым телом, сопровождающийся увеличением объема этого тела.

4.779 Наварка: Способ нанесения слоя металла на поверхность изделия посредством сварки. В строительстве наварку используют при электроимпульсной контактной приварке лент к восстанавливаемым поверхностям осей, валов и других деталей строительно-дорожной техники.

4.780 Навес: Одноэтажное бесчердачное неотапливаемое сооружение без стеновых конструкций или с частичным (не более 50 % площади) сплошным стеновым ограждением.

4.781 Нагели пластинчатые: Стальные или деревянные из твердых пород

древесины пластины, имеющие малую податливость, применяемые для соединения элементов деревянных конструкций.

4.782 Нагель: Цилиндрический стержень или пластина, обычно из стали (но может быть и из другого материала, пластмассы или дерева), плотно помещенный в предварительно просверленное отверстие или гнедо и применяемый для передачи нагрузок, действующих перпендикулярно его оси.

4.783 Нагель глухой: Нагель, скрытый в теле соединяемых элементов.

4.784 Нагели цилиндрические: Соединения элементов деревянных конструкций, устанавливаемые в предварительно образованные отверстия, стальные или деревянные из твердых пород древесины, глухие или сквозные

4.785 Нагель пластинчатый: Нагель в виде пластинки из стали или твердой древесины, устанавливаемый между сплавляемыми деревянными брусками.

4.786 Нагель сквозной: Нагель, длина которого равна общей толщине скрепляемых элементов или превышает её.

4.787 Наголовник свайный: Металлическая отливка, надеваемая на голову железобетонной сваи для защиты её от разрушения при забивке молотом.

4.788 Надежность конструкции: Свойство конструкции выполнять заданные функции, сохраняя во времени значения, установленных эксплуатационных показателей в заданных пределах, соответствующих требуемым режимам и условиям использования, технического обслуживания, ремонтов, хранения и транспортировки.

4.789 Наждак: Тонко- и мелкозернистая темноцветная горная порода, состоящая из корунда в смеси с магнетитом, хрупкими слюдами, шпинелью, гранатом, кварцем, гематитом, пиритом и др. минералами. Используется как абразивный материал.

4.790 Накат: Деревянный настил, располагаемый между балками перекрытий или укладываемый поверх балок.

4.791 Накладка: Накладная деталь в виде отрезка доски или металлической пластинки.

4.792 Накладка соединительная (сварные соединения металлических конструкций): Накладка, служащая для соединения элементов конструкций, и обеспечивающая передачу и распределение усилий в соединении.

4.793 Наличник: Декоративная планка, обрамляющая дверной или оконный проем.

4.794 Наплавка: Процесс нанесения слоя металла на поверхность детали при помощи сварки. Наплавку применяют для изготовления новых и восстановления изношенных деталей. Наплавку производят путем нанесения расплавленного металла на поверхность изделия, нагретую до оплавления. Наплавленный слой образует одно целое с основным металлом, при этом его химический состав может значительно отличаться от состава основного металла. Толщина наплавленного металла составляет от 0,5 до 10,0 мм и более.

4.795 Наполнитель: Тонкоизмельченный минерал, добавляемый для удешевления или улучшения свойств сложных материалов на органических вяжущих (красочные составы, асфальтовые бетоны и растворы, битумные мастики, резиновые и пластмассовые материалы).

4.796 Наполнитель для лакокрасочного материала: Вещество в гранулированной или порошкообразной форме, практически нерастворимое в лакокрасочной среде,

используемое в качестве компонента пигментированных лакокрасочных материалов для направленного влияния на определенные физические свойства (ГОСТ 28246).

4.797 Наполнители для полимерных материалов: Неорганические или органические вещества, не растворимые в воде, растворителях и дисперсных средах. По структуре наполнители для полимерных материалов разделяют на три группы:-

- порошкообразные (древесная мука, каолин, тальк и т.д.);
- волокнистые (асбестовые, стеклянные и синтетические волокна) и
- листовые (бумага, ткани, древесный шпон).

4.798 Наполнитель полимерного клея: Твердый нерастворимый компонент полимерного клея, предназначенный для регулирования консистенции и/или эксплуатационных свойств (ГОСТ 28780).

4.799 Направляющая ворот: Неподвижные несущие элементы, по которым перемещаются или опираются полотна ворот.

4.800 Направляющая для роллет: Элемент конструкции, предназначенный для направления движения роллетного полотна, установленный по его торцам и закрепляемый на стене проема.

4.801 Направляющая подъемника: Элемент металлоконструкции мачты либо шахты, который определяет направление перемещения грузонесущего устройства при его подъеме (опускании).

4.802 Нарращивание: Сопряжение по высоте двух или более вертикальных элементов, имеющих общую ось.

4.803 Нарожник: Укороченная стропильная нога, поддерживающая участок ската между наклонной стропильной ногой и свесом крыши.

4.804 Наружный декоративный слой панели: Неосновной слой панели, расположенный со стороны ее наружной (фасадной) поверхности и предназначенный для выполнения только декоративных функций. Наружный декоративный слой панели состоит из отделочного покрытия, наносимого в один или два слоя, или облицовки, придающих поверхности панели требуемый цвет и фактуру и не выполняющих защитных функций.

4.805 Наружный защитно-декоративный слой панели: Неосновной слой панели, расположенный со стороны ее наружной (фасадной) поверхности и предназначенный для защиты в процессе эксплуатации основных слоев панели от внешних климатических воздействий (или уменьшения их интенсивности) и выполнения декоративных функций. Наружный защитно-декоративный слой панели состоит из следующих одного или нескольких слоев - слоя из раствора или бетона, облицовки плитками или листовыми изделиями, отделочного покрытия, гидрофобного покрытия или слоев из других материалов и изделий, выполняющих защитные и декоративные функции.

4.806 Насадка: Горизонтальный брус, уложенный поверх ряда голов свай или шпунтин.

4.807 Насос мембранный: Машина для перекачивания грязевых, абразивных и малоагрессивных суспензий и жидкостей под давлением от 0,01 до 3,00 МПа. Принцип работы насоса мембранного основан на применении резиновой мембраны, которая герметично разделяет клапанную коробку с перекачиваемой жидкостью и рабочую часть насоса (поршневую или плунжерную), заполненную постоянным объемом рабочей жидкости (вода или масло)

4.808 Настил: Элемент перекрытия или покрытия здания, устанавливаемый на опорные несущие конструкции (стены, балки, ригели, прогоны) и предназначенный для устройства полов в многоэтажных зданиях, в промышленных - для устройства кровли или технологических рабочих площадок и т.д.

4.809 Настил диагональный: Настил, обычно деревянный, элементы которого расположены под некоторым углом к опорным конструкциям.

4.810 Насыпь: Инженерное земляное сооружение, устраиваемое из природных и (или) техногенных грунтов, в пределах которых вся поверхность земляного полотна расположена выше уровня земли

4.811 Натяжение арматуры: Технологическая операция при изготовлении предварительно напряженной железобетонной конструкции, обеспечивающая напрягаемой арматуре длительное (на весь период эксплуатации конструкции) усилие растяжения с целью последующего обжата бетона конструкции.

4.812 Нащельник: Узкое погонажное изделие в виде полосовой накладки для прикрытия зазоров между сопрягаемыми элементами конструкций.

4.813 Неволокнистые включения: Застывшие неволокнистые частицы расплава различной формы в вате.

4.814 Недожог красок: Матовость, тусклость краски, вызванная недостаточной температурой обжига.

4.815 Нелинейно упругий материал: Условный материал, характеризующийся одной и той же нелинейной или кусочно-линейной зависимостью между деформациями и напряжениями при нагружении и разгрузке.

4.816 Неорганические полимеры: Полимеры, основная цепь которых не содержит углерода, а также не имеет органических боковых групп. Неорганические полимеры отличаются большей плотностью и высокой длительной теплостойкостью, но они не могут существовать в высокоэластичном состоянии, хрупки и плохо переносят динамические нагрузки. Неорганические полимеры могут иметь природное (асбест) и искусственное (керамика) происхождение.

4.817 Неорганическое волокно: Волокно из неорганических неметаллических веществ

4.818 Ненесущая панель: Панель, не предназначенная для опирания на нее конструкций здания (кроме оконных и дверных блоков и легких межоконных вставок).

4.819 Нерудные строительные материалы, включая плотные заполнители, а также пористые природные заполнители: Неорганические зернистые сыпучие строительные материалы, получаемые из горных пород, в т.ч. из попутно добываемых пород и отходов обогащения горно-обогатительных предприятий, и применяемые в строительстве без изменения их химического состава и фазового состояния.

4.820 Несгораемый материал: Материал, который под воздействием огня или высокой температуры не воспламеняется, не тлеет и не обугливается.

4.821 Несущая панель: Панель, предназначенная для опирания на нее конструкций здания.

4.822 Несущая система: Пространственная конструкция, основа здания, состоящая из стержневых, плоскостных или объемных элементов, обеспечивающая прочность, жесткость, устойчивость и пространственную неизменяемость здания в целом.

4.823 Несущая способность свай: Несущая способность грунта основания одиночной сваи, определяемая расчетом или по результатам полевых испытаний.

4.824 Нижний пояс фермы: Элементы (стержни), расположенные в нижней части стропильных ферм, воспринимающие растягивающие усилия.

4.825 Нитролак: Коллоидный раствор нитроклетчатки в органических растворителях с добавкой разбавителей, смягчителей, смол и красителей. Нитролак погодоустойчив, высыхает быстрее масляных лаков, образует хорошо полирующуюся эластичную пленку.

4.826 Нитроэмаль: Суспензия пигментов и наполнителей в нитролаке.

4.827 Ноги стропильные: Элементы стропильной системы скатной крыши - наклонные балки на двух опорах, верхние концы которых опираются на коньковый прогон, а нижние передают нагрузку на мауэрлат.

4.828 Номинальный диаметр образца: Диаметр, равный:

- номинальному диаметру равновеликих по площади поперечного сечения круглых стержней - для стержневой арматуры;
- номинальному диаметру стержней до их вытяжки - для упрочненной вытяжки стержневой арматурной стали;
- номинальному диаметру проволоки до нанесения на нее периодического профиля - для арматурной проволоки;
- номинальному диаметру арматурных канатов - для арматурных канатов.

4.829 Нормализованная влажность древесины: Равновесная влажность древесины, приобретаемая при температуре $(20 \pm 2)^\circ\text{C}$ и относительной влажности среды $(65 \pm 5)\%$.

4.830 Нормативные сопротивления арматуры: Наименьшие контролируемые значения, принимаемые - для стержневой арматуры, высокопрочной проволоки и арматурных канатов - равными пределу текучести, физическому или условному; для обыкновенной арматурной проволоки - соответствующими напряжению, равному 0,75 временного сопротивления разрыву.

4.831 Нормальная густота: Количество воды, выраженное в процентах к массе минерального вяжущего, необходимой для получения теста определенной пластичности. Величина нормальной густоты характеризует водопотребность вяжущего вещества.

4.832 Нормальные жидкости (чистые и растворы): Макроскопически однородные и изотропные при отсутствии внешнего воздействия жидкости. Их свойства (теплопроводность, вязкость, самодиффузия и др.) при нагревании или уменьшении плотности, как правило, меняются в сторону сближения со свойствами газов. Вблизи же температуры кристаллизации большинство свойств нормальных жидкостей (плотность, сжимаемость, теплоемкость, электропроводность и др.) близки к таким же свойствам соответствующих твердых веществ.

4.833 Нормальный импеданс (сопротивление): Комплексная величина, представляющая собой отношение звукового давления к нормальной колебательной скорости на поверхности образца.

4.834 Нормируемая плотность бетона: Заданное в нормативно-технической или проектной документации значение прочности (в проектном и промежуточном возрасте, отпускная, передаточная).

4.835 Нормируемая прочность раствора: Прочность затвердевшего строительного раствора, заданная в государственных стандартах или нормативно-технической документации, утвержденной в установленном порядке (проектная марка).

4.836 Обвязка: Замкнутая горизонтальная рама по периметру каркасного здания, связывающая опорные сечения (верхние и нижние) вертикальных стоек.

4.837 Обезвоживание бетона: Процесс удаления из твердеющего или затвердевшего бетона свободной или механически связанной воды, находящейся в его порах и капиллярах.

4.838 Облицовка: Внешний декоративный или защитный слой конструкции, устраиваемый из штучных или жестких листовых изделий.

4.839 Облицованная древесноволокнистая (древесностружечная) плита: Древесноволокнистая (древесностружечная) плита, у которой одна или обе пласти облицованы листовыми отделочными материалами.

4.840 Облицовочные профили: Профили для отделки оконных откосов (уголки, наличники, нательники и т.д.). Облицовочные профили могут образовывать различные системы.

4.841 Обогащенный песок: Песок с улучшенным зерновым составом, получаемый с применением специального обогатительного оборудования и поставляемый без разделения на фракции.

4.842 Обои: Отделочный материал (чаще рулонный), обычно на бумажной основе, применяемый для оклейки стен и потолков помещений в жилых и общественных зданиях.

4.843 Обойма бетонная: Слой бетона, охватывающий усиливаемый конструктивный элемент с трех или четырех сторон; при необходимости может быть армированным.

4.844 Оболочка: Пространственная конструкция, ограниченная двумя криволинейными поверхностями, расстояние между которыми (толщина оболочки) мало по сравнению с остальными размерами конструкции.

4.845 Оболочка вогнутая: Оболочка, обращенная выпуклостью вниз.

4.846 Оболочка выпукло-вогнутая: Седловидная оболочка, главные кривизны которой имеют разные знаки.

4.847 Оболочка двоякой кривизны: Оболочка, имеющая поверхность отрицательной гауссовой кривизны.

4.848 Оболочки пологие: Компонуют отдельно стоящими или многоволновыми. Первые получили преимущественное применение в общественных, последние - в промышленных зданиях. В общественных зданиях пологие сборные оболочки типизированы для зданий, квадратных в плане, с размерами сторон от 18х18 до 60х 60м. В практике есть случаи применения пологих оболочек для покрытий пролетами 100-150 м.

4.849 Обработка давлением: Обработка, заключающаяся в пластическом деформировании или разделении материала, причем разделение материала давлением происходит без образования стружки. Применяют как объемную, так и поверхностную обработку давлением. К объемным видам обработки давлением относятся прокатка, волочение, штамповка, прессование и ковка, а к поверхностным — дробеструйный наклеп, накатывание стальным шариком, центробежно-шариковый наклеп, алмазное

выглаживание и др.

4.850 Обработка древесины: Совокупность процессов, в результате которых под действием внешнего воздействия (механического, химического, радиационного и др.) происходит изменение формы или потребительских свойств материала.

4.851 Образец для испытаний: Конструкция в сборе (ее фрагмент) или изделие, пригодные для испытаний, технические характеристики которых полностью соответствуют представленным в испытательный центр (лабораторию) сопроводительной нормативной и конструкторской документации.

4.852 Образование кратеров: Появление в пленках маленьких углублений округлой формы, сохраняющихся после отверждения.

4.853 Образование пузырей: Выпуклая деформация в пленках, возникающая при местном отделении одного или нескольких слоев покрытия.

4.854 Обратная поверхность асбестоцементного изделия: Поверхность асбестоцементного изделия, имеющая отпечатки технического сукна или сетки.

4.855 Обрез: Горизонтальный уступ стены или фундамента, образованный в результате изменения толщины вышележащей части.

4.856 Обрез фундамента: Верхняя плоскость фундамента, на которую опираются надземные конструкции.

4.857 Обрешетка: Основание под кровлю из листовых или штучных материалов, состоящее из параллельно уложенных по скату стропил деревянных брусков или досок.

4.858 Обсидиан: Стеклообразная горная порода вулканического происхождения. В отличие от других разновидностей стекловатых пород, количество воды в обсидиане не превышает 1 % по весу. Промышленное применение получили только обсидиан кислого состава (SiO_2 — 69-73 %). Благодаря способности порошка обсидиана в сочетании с гашённой известью затвердевать под водой, применяется как гидравлическая добавка для портландцемента. Он используется также как добавка к извести как сырьё для изготовления темного стекла и в качестве термоизоляции.

4.859 Обрешетка: Бруски, доски, жерди и т.п., располагаемые поперек стропил для настила по ним кровельного материала.

4.860 Обушок: Продольная кромка уголка

4.861 Обшивка: Облицовочный слой из досок, брусков или листовых материалов на лицевой поверхности конструкции или на поверхности готовых изделий, таких как панели, плиты.

4.862 Общестроительный цемент: Цемент, основным требованием к которому является обеспечение прочности и долговечность бетонов или растворов.

4.863 Объединенная проба: 1.Совокупность рулонов, отобранных от партии. 2. Проба материала, состоящая из точечных проб и характеризующая партию в целом.

4.864 Объединенная проба цемента: Проба цемента, образованная путем тщательного смешивания всех точечных проб, относящихся к партии (части партии).

4.865 Объемные деформации: Деформации, возникающие во всех направлениях конструкции под влиянием усадки, изменения температуры и влажности.

4.866 Объемные элементы: Крупные объемные блоки бескаркасных зданий, изготавливаемые в заводских условиях и монтируемые с помощью подъемных механизмов.

4.867 Огнезащита: Снижение пожарной опасности материалов и конструкций путем специальной обработки.

4.868 Огнезащитная обработка строительной конструкции: Пропитка, облицовка или нанесение защитного покрытия на конструкцию с целью повышения огнестойкости и (или) снижения пожарной опасности.

4.869 Огнезащитная эффективность: Сравнительный показатель средства огнезащиты, который характеризуется временем в минутах от начала огневого воздействия до достижения критической температуры стандартного образца и образца с огнезащитным покрытием.

4.870 Огнезащитное изделие (материал, конструкция): Изделие (материал, конструкция), пониженная пожарная опасность которого является результатом огнезащиты.

4.871 Огнезащитный подвесной потолок: Подвесной потолок, предназначенный для повышения огнестойкости защищаемого перекрытия или покрытия.

4.872 Огнепреграждающая способность: Способность препятствовать распространению горения.

4.873 Огнестойкость конструкции: Состояние конструкции, при котором остаточная прочность или необратимые деформации позволяют обеспечить надежную ее работу после пожара. Расчет огнестойкости после пожара ведется при расчетных нагрузках и расчетных сопротивлениях бетона и арматуры после огневого воздействия.

4.874 Огнестойкость: Способность конструкций и изделий в течение определенного времени выдерживать без разрушения воздействие высоких температур.

4.875 Огнестойкий асбестоцементный плоский лист: Изделие, обладающее повышенным сопротивлением теплопередаче, используемое для защиты строительных конструкций от воздействия огня при пожаре.

4.876 Огнеупоры алюмосиликатные: Группа огнеупоров в системе кремнезем-глинозем.

4.877 Огнеупоры глиноземистые: Группа огнеупоров на основе оксида алюминия. Различают два вида огнеупоров глиноземистых - корундовые с содержанием оксида алюминия свыше 95 % массы и корундовые с добавками - не менее 85 %. Исходным сырьем для получения огнеупоров глиноземистых являются обожженный технический глинозем, а также тонкодисперсные порошки электроплавленного корунда.

4.878 Огнеупоры известковые: Группа огнеупоров на основе оксида кальция с содержанием основного компонента не менее 85 % от массы. Сырьем для производства огнеупоров известковых служат природные горные породы на основе карбоната кальция (мел, известняк), а также химически переработанные материалы.

4.879 Огнеупоры карбидокремниевые: Группа огнеупоров, имеющих в составе карбид кремния (SiC). Различают карбидокремниевые изделия с содержанием SiC свыше 70 % от массы и карбидокремнийсодержащие - с содержанием SiC от 15 % до 70 %.

4.880 Огнеупоры кремнеземистые: Группа огнеупоров на основе кремнезема (диоксид кремния безводный). В зависимости от химико-минерального состава разделены на четыре группы - из кварцевого (кремнеземистого) стекла с содержанием диоксида кремния не менее 98 % от массы; динасовые - свыше 93 %; динасовые с добавками - от 80 % до 93 % включительно; кварцевые - не менее 85 %. Огнеупоры кремнеземистые

изготавливают из природного сырья - кварцитов (кристаллические), кварцевых песков, а также из синтетического - порошка кварцевого стекла, которое получают, расплавляя кварцевый песок или кремнезем.

4.881 Огнеупоры магнезиальные: Группа огнеупоров, получаемых на основе магнийсодержащих соединений. В зависимости от содержания оксида магния и других соединений различают огнеупоры магнезиальные - высокомагнезиальные, магнезиально-известковые, магнезиально-силикатные и магнезиально-шпинелидные.

4.882 Огнеупоры неформованные: Огнеупоры, выпускаемые без определенной формы. Огнеупоры неформованные классифицируют по назначению, типу связующего, максимальному размеру зерен, физическому состоянию при поставке. Отдельные виды дополнительно классифицируют по способам укладки, уплотнения, термической и дополнительной обработки, наличию пластифицирующих добавок, температурным условиям твердения.

4.883 Огнеупоры оксидные: Группа огнеупоров на основе оксидов бериллия, магния, кальция, алюминия, хрома, кремния, циркония, натрия, олова, гафния, тория, урана и др. или соединений, твердые растворы и смеси на их основе. Подразделяются на две группы в зависимости от содержания основного компонента, в процентах от массы - собственно оксидные - не менее 97 %; оксидосодержащие (сиалоны, оксинитриды, оксикарбиды, сикарбиды и другие соединения) - менее 97 %.

4.884 Огнеупоры формованные: Огнеупоры (изделия), имеющие определенную геометрическую форму и размеры. Огнеупоры формованные классифицируют по следующим признакам - способ упрочнения, тип связующего, способ формования, форма и размеры (с учетом массы), способ дополнительной обработки.

4.885 Огнеупоры углеродистые: Группа огнеупоров на основе углеродного сырья. Различают три разновидности огнеупоров углеродистых в зависимости от содержания углерода, в процентах от массы - графитированные - до 98 %, угольные - до 85 % и углеродсодержащие - от 8 % до 82 %. Обычно к собственно углеродистым относят две первые группы.

4.886 Огнеупоры хромистые: Группа огнеупоров на основе оксида хрома. Различают хромоксидные огнеупоры с содержанием хрома не менее 90 % от массы и высокохромистые - от 60 % до 90 %. Сырьем для получения огнеупоров хромистых является синтетический оксид хрома.

4.887 Огнеупоры цирконистые: Группа огнеупоров на основе диоксида циркония. Различают четыре группы огнеупоров цирконистых - оксидциркониевые - с содержанием диоксида циркония свыше 85 % от массы, бадделеито-корундовые (бакор) - с содержанием оксида циркония от 20 % до 85 % и оксида алюминия не более 65 %; циркононовые с содержанием диоксида циркония свыше 50 % и диоксида кремния свыше 25 %; оксидцирконийсодержащие - диоксида циркония до 20 %.

4.888 Оголовок: 1. Верхний конец сваи; 2. Верхняя часть колонны, на которую опирается вышележащая конструкция.

4.889 Оголовок грунтового анкера: Составной элемент анкера, передающий нагрузку от закрепляемого элемента сооружения или грунта на анкерную тягу. Состоит из опорной плиты, передающей нагрузку на конструкцию сооружения, и крепежных элементов (гайка,

шайба, опорная плита, колодка и конус), передающих нагрузку от тяги на плиту.

4.890 Оголовок колонны: Верхняя часть, на которую опирается конструкция, нагружающая колонну.

4.891 Ограждающие конструкции: Вертикальные (или наклонные) конструкции, разделяющие пространства внутри здания на отдельные объемы или ограждающие внутренний объем здания от внешней среды.

4.892 Ограждение котлована: Конструкция, удерживающая от обрушения грунт при возведении фундаментов, подземных и заглубленных сооружений. Различают временное и постоянное ограждение котлованов. Ограждение конструкций стен котлованов устраивается - из железобетонных забивных или буронабивных свай; из сплошной железобетонной стенки, выполняемой способом «стена в грунте» или способом «секущихся» буровых свай. Изготавливаются также из железобетонного или металлического шпунта, из прокатных профилей.

4.893 Ограждение навесное: Предохранительное ограждение, не имеющее несущей конструкции и навешиваемое непосредственно на строительные конструкции здания.

4.894 Ограждение опорное: Предохранительное ограждение, имеющее элемент несущей конструкции (опору, раму и т.д.).

4.895 Ограниченно работоспособное состояние: Категория технического состояния конструкций, при которой имеются дефекты и повреждения, приведшие к некоторому снижению несущей способности, но отсутствует опасность внезапного разрушения, и функционирование конструкции возможно при контроле над ее состоянием, продолжительностью и условиями эксплуатации.

4.896 Одиночное армирование: Армирование изгибаемого железобетонного элемента, при котором рабочая арматура устанавливается только в растянутой зоне.

4.897 Одноосное обжатие: Обжатие бетона в направлении одной, например, продольной оси.

4.898 Односетчатые оболочки: Цилиндрические поверхности покрытий зданий прямоугольного в плане вида, стержни которых образуют сетки ромбической или треугольной системы.

4.899 Однородность: Характеристика совокупности материала, выражающая равномерное распределение определенных частиц, свойств или других величин в его структуре, принятых для исследования однородности.

4.900 Однослойная древесноволокнистая (древесностружечная) плита: Древесноволокнистая (древесностружечная) плита, имеющая по толщине однородную структуру по размерам волокна или древесных частиц, их ориентации, плотности, доле связующего.

4.901 Однослойная деревянная клееная конструкция: Конструкция в виде одного слоя древесины.

4.902 Однослойная панель: Панель, имеющая один основной слой, выполняемый из бетона одного вида.

4.903 Однослойный блок: Блок, состоящий из одного основного слоя, выполняемого из бетона одного вида

4.904 Однослойный пол: Пол, состоящий из покрытия, уложенного

непосредственно на плиты перекрытия или на выравнивающую стяжку.

4.905 Однослойный пол по выравнивающей стяжке: Пол, состоящий из покрытия, уложенного на выравнивающую стяжку

4.906 Озокерит: Горный воск, минерал из группы нефтяных битумов, употребляется для пропитки тканей и древесины.

4.907 Оконный переплет: Конструкция, состоящая из брусков створки, предназначенная для членения поля остекления с целью ее упрочнения или декоративного оформления.

4.908 Окрашиваемая поверхность: Поверхность, на которую наносится или должен наноситься лакокрасочный слой.

4.909 Оксид алюминия (глинозем): Белое кристаллическое вещество, Al_2O_3 , нерастворимое в воде, $t_{пл}$ 2050 °С. Встречается в природе в виде минералов — корундов - бесцветный, красный рубин, синий сапфир. Оксид алюминия - сырье, для получения алюминия; производится из содержащих алюминий руд, преимущественно бокситов. Используется как абразивный материал, адсорбент и катализатор, в производстве огнеупорных материалов. Синтетические монокристаллы — рабочие тела лазеров, детали точных механизмов, ювелирные камни. Пористый алюмогель — адсорбент и катализатор.

4.910 Олигомер: Вещество, молекулы которого содержат составные звенья, соединенные друг с другом повторяющимся образом; комплекс свойств олигомера изменяется при добавлении (или удалении) одного или нескольких составных звеньев.

4.911 Олифа: Жидкое пленкообразующее вещество, получаемое на основе растительных масел или жирных алкидных смол, применяемое для приготовления масляных красок, грунтовок, шпаклевок, замазок, а также для пропитки поверхности дерева.

4.912 Ольха: Дерево с белой древесиной, с пределом прочности при сжатии вдоль волоком 35 МПа. Легкая и мягкая древесина широко применяется для столярных и токарных работ, изготовления фанеры и т.д.

4.913 Ондулин: Волнистый листовой кровельный материал с волокнистым наполнителем. Ондулин не содержит асбеста.

4.914 Опока: Твердая микропористая легкая порода серой или черной окраски. Состоит главным образом из опала (до 90 %) с примесью зерен кварца, полевых шпатов и др. минералов, глинистых частиц, скелетных остатков кремневых микроорганизмов. Содержание аморфного кремнезема 92-98 %. Плотность около 2300-2550 кг/м³. Применяется в строительстве в качестве абсорбента.

4.915 Опорная плита: Стальная пластина, соединяющая базу и элементы стержня колонны и передающая нагрузки, действующие в нижней части колонны, на обрез фундамента.

4.916 Опорная стойка: Вертикальный элемент (стержень) фермы, соединяющий опорный и верхний узел фермы.

4.917 Опорный раскос: Восходящий раскос (стержень) фермы, соединяющий опорный узел с узлом верхнего пояса фермы.

4.918 Опорный столик: Узел сопряжения элементов, выполненный из вертикально приваренного листа или опорной пластины с вертикальными ребрами жесткости.

4.919 Опоры: Отдельно стоящие несущие элементы, передающие нагрузки на фундамент от расположенных выше элементов перекрытий, трубопроводов, водонапорных башен, силосов и т.д. Опоры бывают жесткие и упругие, подвижные и

неподвижные, шарнирные и бесшарнирные и выполняются из различных материалов - железобетона, металла, дерева).

4.920 Опоры глубокого заложения: Инженерные сооружения (оболочки, монолитные буровые опоры и т.д.), предназначенные для передачи значительных нагрузок от надземной части здания или сооружения на залегающие на большой глубине прочные грунты.

4.921 Опоры глубокого заложения: Инженерные сооружения (оболочки, монолитные буровые опоры и т.д.), предназначенные для передачи значительных нагрузок от надземной части здания или сооружения на залегающие на большой глубине прочные грунты.

4.922 Оптимальная высота балки: Высота металлической балки, при которой балка с заданным моментом сопротивления получается с наименьшим расходом металла (суммарный вес поясов и стенки будет минимальным).

4.923 Оптимальная дозировка добавки: Минимальная дозировка, позволяющая получить максимальный (основной) технологический или технический эффект без снижения (или с допустимым уровнем снижения) других показателей качества бетонной смеси или бетона.

4.924 Опускной колодец: Полая цилиндрическая оболочка различной формы в плане, погружаемая в грунт в процессе выемки грунта из внутренней части. Опускной колодец применяется, главным образом, для устройства глубоких опор, передающих давление на нижние более прочные слои грунта, и строительства заглубленных в грунт помещений. Материалом для опускного колодца служит преимущественно железобетон (сборный и монолитный). Стены опускного колодца делают вертикальными гладкими или уступчатыми со скосом снизу изнутри, облегчающим погружение его в грунт. Выемка грунта производится экскаваторами, грейферами, гидроэлеваторами и др.

4.925 Органоминеральная смесь: Искусственная смесь, получаемая смешением щебня, гравия, песка и их смесей, а также минерального порошка (в т.ч. порошковых отходов промышленного производства) с органическими вяжущими (жидкими или вязкими битумами, битумными эмульсиями) и активными добавками или без них или с органическими вяжущими совместно с минеральными.

4.926 Орнамент: Мелкомасштабные лепные и живописные изображения, чаще всего геометрического и растительного характера, на стенах, предметах интерьера и т.п.

4.927 Ортотропность: Свойство материала, обладающего двумя или тремя взаимно перпендикулярно направленными плоскостями симметрии физических характеристик.

4.928 Осевая растягивающая нагрузка: Нагрузка, действующая на образец в данный момент испытания.

4.929 Осина: Дерево с белой, однородной, мягкой древесиной. Предел прочности при сжатии вдоль волокон 40 МПа. Идет на изготовление клепки, кровельного гонта, древесной стружки, фанеры и т.д.

4.930 Основание под кровлю: Поверхность теплоизоляции, несущих плит или стяжек, по которой наклеивают слои водоизоляционного ковра (рулонного или мастичного). В кровлях из асбестоцементных листов и других штучных материалов – опоры для закрепления листов (прогоны или обрешетка).

4.931 Основание под конструкции: Несущая конструкция, на которую крепятся подконструкции навесных фасадных систем, не являющиеся ее элементом. Это несущая, самонесущая, навесная стена из конструкционного материала со средней плотностью не менее 900 кг/м^3 , например, кирпичная кладка из полнотелого керамического кирпича, бетонных и легбетонных блоков, бетона, легкого бетона. В отдельных случаях это может быть металлический каркас для создания архитектурных элементов фасада.

4.932 Основание пола (стяжка): Слой пола, служащий для выравнивания поверхности нижележащего слоя пола или перекрытия, придания покрытию пола на перекрытии заданного уклона, укрытия различных трубопроводов, распределения нагрузок по нежестким нижележащим слоям пола на перекрытии.

4.933 Основание сооружения: Пласты грунта ниже подошвы фундамента, подготовленные для непосредственного восприятия нагрузки от сооружения. Основание сооружения может быть естественным, если подошва фундамента опирается на естественный неукрепленный грунт, и искусственным, если при наличии слабого грунта последний укрепляется каким-либо способом, например, забивкой свай или заменяется более надежным грунтом, бетоном, уплотняется и т.п.

4.934 Основная навеска: Навеска стандартного образца состава вещества в граммах, которой условно соответствует аттестованное значение элемента, приведенное в свидетельстве на образец, и по отношению к которой рассчитывают концентрации серии градуировочных растворов.

4.935 Основной раствор: Раствор с известной концентрацией элемента, приготовленный из основной навески.

4.936 Основной эффект действия добавки: Эффект, определяющий основную функцию добавки, для выполнения которой она предназначена.

4.937 Основные компоненты цемента: Клинкер, гипс или его производные, а также минеральные добавки, содержание которых в цементе составляет свыше 5 % массы.

4.938 Основные напряжения: Напряжения, определяемые от внешних воздействий методами сопротивления материалов, исходя из гипотезы плоских сечений. Определяются по усилиям, установленным для идеализированной расчетной схемы без учета местных, дополнительных и внутренних напряжений.

4.939 Основные слои блока: Все слои по толщине блока, за исключением наружного защитно-декоративного и внутреннего отделочного слоев.

4.940 Основные слои панели: Все слои по толщине панели, в т.ч. теплоизоляционный слой и наружный экран, за исключением наружного декоративного или защитно-декоративного и внутреннего отделочного слоев, слоев из рулонного или пленочного материала и воздушных прослоек.

4.941 Остаточные деформации: Необратимая, за вычетом упругой составляющей, часть общей деформации материала, остающаяся при его разгрузке.

4.942 Отбитость: Механическое повреждение изделия (углов, граней, ребер), не покрытое глазурью.

4.943 Отвердитель для лакокрасочного материала: Вещество, вводимое в лакокрасочный материал для сшивания макромолекул пленкообразующего вещества и образования трехмерной структуры (ГОСТ 28246).

4.944 Отвердитель полимерного клея: Компонент полимерного клея, предназначенный для регулирования прочности полимерного клеевого шва посредством химического взаимодействия с основой полимерного клея (ГОСТ 28780).

4.945 Отгиб арматуры: Наклонные участки стержней рабочей продольной арматуры, образующиеся при отводе ее из растянутой зоны элемента в сжатую зону

4.946 Отжиг: Термическая обработка стекла для снятия или уменьшения до допустимых пределов остаточных внутренних напряжений, возникающих в технологическом процессе выработки изделий.

4.947 Откол глазурованный: Механическое повреждение изделия, покрытое глазурью.

4.948 Отлип: Отслаивание клеящего слоя от поверхности стекла или пленки.

4.949 Отлупная трещина: Трещина, возникающая в ядре растущего дерева и проходящая между годичными слоями

4.950 Отмостка: Искусственное покрытие по грунту по периметру здания, предназначенное для отвода воды от стен и фундаментов.

4.951 Офикальцит: Контактново-метаморфизованный доломитовый известняк с гнездами, пятнами и жилами парасерпентина, возникшего при гидратации новообразований форстерита. Офикальцит нередко содержит также зеленую шпинель, флогопит, брусит. Офикальцит является поисковым признаком на асбестоносные парасерпентиниты и месторождения хризотил-асбеста аспагашского типа.

4.952 Паз: Углубление на поверхности камня, предназначенное для улучшения прочностных свойств кладки.

4.953 Пакля: Волокнистые отходы первичной обработки льна, пеньки и других лубяных культур, непригодные для выработки пряжи. Пакля применяется в качестве прокладочного, изоляционного, набивочного и др. материала.

4.954 Палубашита: Поверхность, непосредственно соприкасающаяся с бетоном.

4.955 Панели декоративные полимерные: Изделия из полистирола и поливинилхлорида (полиформ, полидекор и др.), предназначенные для внутренней отделки стен и потолков помещений культурно-бытовых и административных зданий.

4.956 Панели декоративные поливинилхлоридные «Полидекор»: Панели «Полидекор» получают методом вакуум-формования из жесткой поливинилхлоридной пленки, предварительно сдублированной с поливинилхлоридной отделочной пленкой (или без нее). Панели служат для внутренней облицовки стен общественных зданий.

4.957 Панели декоративные полистирольные «Полиформ»: Панели «Полиформ» изготавливают из ударопрочного полистирола или композиции на его основе методом литья. Плиты предназначены для внутренних стен и потолков общественных зданий, кроме коридоров и холлов, а также для устройства передвижных перегородок и элементов интерьера. Декоративные полистирольные панели выпускают с декоративной отделкой, имитирующей текстуру ценных пород древесины, лепные узоры и другие рисунки. Плиты обладают высокой водостойкостью.

4.958 Панели типа «сэндвич»: Трехслойные пластины для стен и покрытий зданий, состоящие из наружных обшивок, соединенных между собой вспененными пенопластами пенополиуретаном или фенольным пенопластом.

4.959 Панели фермы: Участки верхнего пояса фермы, расположенные между

узлами фермы.

4.960 Панель: Плоскостной элемент заводского изготовления, применяемый при строительстве зданий или сооружений различного назначения и выполняющий несущие, ограждающие или совмещенные функции.

4.961 Панель асбестоцементная: Многопустотное экструзионное изделие с пустотами, заполненными теплоизоляционными материалами (минеральной ватой, пенопластами и др.). Асбестоцементные панели используются для стен и покрытий промышленных и сельскохозяйственных зданий, спортивных сооружений и т.п.

4.962 Панель бетонная: Панель, прочность которой в стадии эксплуатации обеспечивается одним бетоном. Панель бетонная имеет конструктивную арматуру и может иметь расчетную арматуру, предназначенную для восприятий усилий, возникающих при изготовлении и транспортировании панели и при монтаже стены. Панель считается бетонной, если арматура имеется только на ограниченных участках (например, в опорных зонах, зонах концентрации напряжений от местной нагрузки) (ГОСТ 11024).

4.963 Панель вентилируемая: Панель с одной или несколькими полостями для циркуляции воздуха.

4.964 Панель двухслойная: Слоистая панель, имеющая два основных слоя. Панель двухслойная сплошного сечения имеет два армированных бетонных слоя - несущий и теплоизоляционный. Панель двухслойная с экраном имеет внутренний слой из армированного конструкционно-теплоизоляционного бетона и наружный экран (ГОСТ 11024).

4.965 Панель ребристая: Панель, усиленная продольными и (или) поперечными ребрами жесткости.

4.966 Панель составная: Панель, состоящая из нескольких бетонных и (или) железобетонных элементов, соединенных с помощью металлических соединительных изделий или другим способом (ГОСТ 12504).

4.967 Панель сплошная: Панель без воздушных прослоек и пустот (ГОСТ 11024).

4.968 Панель с экраном (панели стеновые наружные бетонные и железобетонные): Слоистая панель с наружным слоем, расположенным на отnose (с воздушной прослойкой) - наружным экраном. Наружные экраны применяют в целях уменьшения климатических воздействий на основную конструкцию стены, для ее водозащиты, вентиляции и повышения теплоустойчивости и выполняют из армированного бетона, листовых и других материалов.

4.969 Панель термоструктурная: Панель, изготовленная из вязкого полистирола методом вспенивания. Образовавшиеся в результате микропоры представляют собой мелкие полости, заполненные воздухом.

4.970 Панель трехслойная: Слоистая панель, имеющая три основных слоя. Трехслойная панель сплошного сечения имеет наружный и внутренний армированные бетонные слои и теплоизоляционный слой, расположенный между ними. Трехслойная панель с экраном имеет внутренний армированный бетонный слой, теплоизоляционный слой и наружный экран.

4.971 Панель цельная: Панель, цельность конструкции которой создается в процессе ее формования (без последующего соединения ее отдельных армированных

бетонных или других основных элементов между собой)

4.972 Панель фермы: Часть фермы, ограниченная смежными верхними или нижними узлами.

4.973 Парапет: Невысокая сплошная стенка, проходящая по краю крыши, террасы, балкона, вдоль набережной, моста (в качестве ограждения); аналогичная стенка над венчающим карнизом архитектурного сооружения.

4.974 Паркет: Материал для покрытия пола в виде небольших строганных планок (клепки). Паркетом называется также само покрытие (лицевой слой) такого пола. Паркетные изготавливают, в основном, из твердых пород древесины (дуб, бук, береза, граб, ясень, клен и др.). Паркетные настилают в жилых и общественных зданиях. Они отличаются красивым внешним видом, малой тепло- и звукопроводностью, высокой износостойкостью. Различают паркетные - штучные, щитовые (паркетные щиты), паркетные доски, наборные (мозаичные).

4.975 Паркет мозаичный: Элемент покрытия пола квадратной или прямоугольной формы, представляющий собой ковер, образованный наклеиванием на бумагу или другой эластичный материал паркетных планок, набранных в элементарные квадраты.

4.976 Паркет наборный: Паркет из заранее подобранных по цвету и рисунку клепок, наклеенных на листы бумаги или эластичного материала, остающегося в конструкции покрытия пола.

4.977 Пароизоляция: Лакокрасочный слой, слой мастики или синтетической пленки, рулонного материала на битумной, битумно-полимерной основе, ограничивающий свободный парообмен между несущими конструкциями и разными слоями кровли, и препятствующий избыточному накоплению влаги в теплоизоляционных и водоизоляционных слоях при длительной эксплуатации кровли.

4.978 Паропроницаемость ограждающей конструкции: Свойство материалов ограждающей конструкции пропускать влагу под действием разности парциальных давлений водяного пара на ее наружной и внутренней поверхностях.

4.979 Паруса: Элементы купольной конструкции, обеспечивающие переход от квадратного в плане подкупольного пространства к окружности купола или его барабана и имеющие форму треугольника, вершина которого обращена вниз. Различают паруса балочно - консольные и арочно-сводчатые.

4.980 Паспорт конструкции: Инструктивно-правовой документ, содержащий проектные решения, параметры безопасности и качества конструкции, указания по строительству (монтажу) и эксплуатации, а также права, обязанности и ответственность сторон (изготовителя и потребителя).

4.981 Патрубок: Небольшой отрезок трубы, служащий отводкой от основного трубопровода, резервуара и т.п.

4.982 Пегматит: Крупнозернистая светлая изверженная горная порода, состоящая в основном из породообразующих минералов (в гранитных пегматитах - из полевого шпата, кварца, слюды) и обогащенная минералами, содержащими редкие металлы и легколетучие вещества (фтор, бор и др.). Используется как керамическое сырье.

4.983 Пек: Твердое или вязкое аморфное вещество твердого цвета со специфическим раковистым изломом, получаемое в остатке от перегонки дегтей;

применяется в строительстве как органическое вяжущее. По происхождению различают пек каменноугольный, торфяной, древесный и буроугольный.

4.984 Пемза: Пористая легкая вулканическая порода, образующаяся при быстром остывании кислых лав, вспененных выделяющимися газами, по внешнему виду похожая на застывшую пену. Цвет белый или светло серый. Твердость по минералогической шкале около 6, пористость около 80 %. Средняя плотность в куске пемзы анийского типа 500-600 кг/м³, литоидной 1300-1400 кг/м³, плотность соответственно, 2350 - 2400 кг/м³. Пемзу анийского типа применяют в теплоизоляционных конструкциях и конструктивно-теплоизоляционных бетонах с прочностью на сжатие от 1,5 до 10 МПа, литоидную - в конструктивных бетонах с прочностью на сжатие от 10 до 40 МПа. Большая пористость пемзы обуславливает хорошие теплоизоляционные свойства, а замкнутость большинства пор - достаточную морозостойкость. Пемза служит заполнителем в легких бетонах. Наличие в пемзе активного кремнезема позволяет использовать ее в качестве гидравлической добавки к цементам и извести. Пемзу используют также как теплоизоляционную засыпку, а в молотом виде - как гидравлическую добавку к портландцементу. Применяется (в кусках) в качестве абразивного материала для шлифования. Может служить легким строительным материалом.

4.985 Пемза шлаковая (термозит): Искусственный пористый заполнитель легкого бетона, получаемый вспучиванием расплавленных металлургических шлаков при их быстром охлаждении. Марки (средняя насыпная плотность кг/м³) щебня из пемзы шлаковой 400, 600 и 800; средняя насыпная плотность песка - не более 1 200 кг/м³. Пемзу шлаковую используют для производства легких бетонов и теплоизоляционных засыпок.

4.986 Пемзобетон: Легкий бетон, заполнителями в котором являются природный пемзовый щебень и какой-либо песок (пемзовый, кварцевый, шлаковый и т.п.), а вяжущим - цемент, иногда известь (для бетонов автоклавного твердения), гипс.

4.987 Пеногипс: Разновидность ячеистого бетона, в котором в качестве вяжущего материала применяется гипс.

4.988 Пенокерамика: Керамические материалы с ячеистой (пористой) структурой. Пенокерамику получают смешиванием керамической шихты с водой и специально приготовленной пеной или вспениванием водной суспензии тонкомолотого керамического материала, в результате чего масса приобретает пористую структуру, закрепляемую последующей сушкой и обжигом.

4.989 Пенообразователь: Вещество, создающее при его добавлении в жидкость устойчивую пену.

4.990 Пенообразующие добавки: Поверхностно-активные органические вещества, обеспечивающие возможность получения технической пены требуемой кратности и стойкости, которые при смешении с компонентами бетонной смеси позволяют получать бетоны ячеистой или поризованной структуры.

4.991 Пенопласт: Легкие пластические материалы с замкнутыми ячейками, заполненными газом или воздухом, применяемые в качестве теплоизоляционных материалов. Наиболее распространены - пенополистирол, пенополивинилхлорид, мипора, пенополиуретан.

4.992 Пенополистирол: Теплоизоляционный поропласт, получаемый вспучиванием

полистирола при нагревании под действием газообразователя. Средняя плотность пенополистирола составляет 14 - 35 кг/м³. Наилучшими характеристиками обладает пенополистирол, изготовленный методом экструзии

4.993 Пенополистирольный гравий: Теплоизоляционный материал, получаемый из полистирола суспензированного вспенивающегося (бисера) марки ПСВ или ПСВ-С.

4.994 Пенополиуретан: Теплоизоляционный поропласт, получаемый из полиэфирной смолы и специальных добавок, реагирующих с полимером и вспучивающих исходную смесь. Отверждение происходит при повышенной температуре. Средняя плотность 20 - 30 кг/м³. Пенополиуретан может быть жестким или эластичным.

4.995 Пеносиликат: Разновидность ячеистого бетона, аналогичный по структуре, свойствам и применению пенобетону, но изготавливаемый с заменой цемента более дешевым вяжущим веществом из извести и молотого песка.

4.996 Пеностекло: Ячеистый строительный материал, получаемый путем спекания тонкоизмельченного стеклянного порошка и пенообразователя. Применяется для наружной облицовки зданий, утепления стен, покрытий, для изоляции трубопроводов, емкостей, холодильников и т.п. Пеностекло с сообщающимися порами используется как звукопоглощающий материал, с закрытыми порами – как теплоизоляционный.

4.997 Пенофенопласты: Газонаполненные полимерные материалы на основе резольной или новолачной фенолоформальдегидной смолы. По методу получения различают заливочные и плиточные пенофенопласты.

4.998 Пеностекло: Материал в виде затвердевшей стеклянной пены с герметически закрытыми порами, заполненными смесью различных газов, изготавливаемый в виде блоков или плит и предназначенный для тепловоздухоизоляции

4.999 Пенька: Грубое лубяное волокно, получаемое из стеблей однолетнего травянистого растения - конопли. Применяется для выработки грубых тканей бытового и технического назначения и крученых изделий - шпагатов, веревок, канатов и т.п.

4.1000 Пепел вулканический: Рыхлая тонкообломочная порода (размер зерен 0,05 - 2 мм), в состав которой входят частицы вулканического стекла, кристаллики породообразующих минералов и обломки различных горных пород, выброшенных из жерла вулкана. Средняя плотность 500 - 1800 кг/м³, пористость 20 - 70 %. Уплотненный пепел вулканический - пепловый туф - применяют в качестве мелкого заполнителя в легких бетонах и штукатурных растворах. Молотые пепловые туфы используют как гидравлическую добавку пуццолановых и сульфатостойких цементов, как отощитель при производстве кирпича, при изготовлении стекла, глазурей и т.п.

4.1001 Первичная защита от коррозии: Защита от коррозии, достигаемая посредством выбора материалов, изменения состава или структуры строительного материала до изготовления или в процессе изготовления конструкции.

4.1002 Пергамин: Кровельный и гидроизоляционный материал, получаемый из тонкого кровельного картона пропиткой его мягкими нефтяными битумами с последующим отжатию излишков битума. Пергамин используется в качестве армирующей части нижних слоев изоляционных покрытий в кровле. Мягкий рулонный беспокровный кровельный материал, получаемый пропиткой кровельного картона марок Б-350 и Б-300 битумом БНК-45/180 или БНК-45/190. Пергамин является армирующей

частью нижних слоев изоляционных покрытий в кровле.

4.1003 **Пергола:** Каменная, кирпичная, деревянная, бетонная или металлическая конструкция с консолями для укрепления разнообразных вьющихся растений.

4.1004 **Перевязка каменной кладки:** Расположение камней (блоков) в кладке в регулярной последовательности по определенным правилам с целью достижения взаимодействия.

4.1005 **Перегородка:** Вертикальная внутренняя ограждающая конструкция, разделяющая смежные помещения в здании.

4.1006 **Перегородка каркасная:** Перегородка, состоящая из каркаса (несущая часть), заполнения и обшивки.

4.1007 **Перегородка противопожарная:** Внутренняя ограждающая конструкция из негорючих материалов с нормируемым пределом огнестойкости, предназначенная для ограничения распространения пожара в горизонтальном направлении.

4.1008 **Перекрестно-стеновая конструктивная система:** Конструктивная система, в которой поперечные и продольные внутренние стены являются несущими, наружные - несущими или ненесущими (навесными), а плиты перекрытий предусматриваются опертыми по контуру или по трем сторонам.

4.1009 **Перекрытие:** Конструктивная часть сооружения, разделяющая его на этажи. По назначению перекрытия бывают цокольные, междуэтажные, чердачные, над проездами и т.д.; по форме - плоские и сводчатые. Несущими элементами плоских перекрытий являются балки и плиты. Перекрытия конструктивно могут быть балочными, безбалочными, кессонными и т. д. Перекрытия воспринимают и передают на стены и другие вертикальные опоры нагрузки от находящихся на них оборудования, перегородок, мебели и т.п. Одновременно перекрытия выполняют роль горизонтальных диафрагм жёсткости здания.

4.1010 **Перемычка:** Конструктивный элемент балочного или арочного типа, перекрывающий проем в стене (оконный, дверной и др.) и воспринимающий нагрузку от вышерасположенных конструкций.

4.1011 **Перемычка клинчатая:** Плоская перемычка арочного типа, выложенная из радиального или клинчатого кирпича. Работает по принципу арки. Также применяется в печном, особенно каминном строительстве.

4.1012 **Перемычки брусковые (ПБ):** Унифицированные сборные железобетонные армированные перемычки (балки) прямоугольного сечения или имеющие опорную полку, применяемые для перекрытия проемов в кирпичных зданиях.

4.1013 **Перлит:** Вулканическое стекло с мелкой концентрически - скорлуповатой отдельностью, раскалывается на мелкие шарики с жемчужным блеском. Раздробленный перлит при нагревании до 1000 - 1200 °С вспучивается, увеличивается в объеме в 10 - 20 раз. Вспученный перлит применяют как заполнитель легких бетонов, в теплоизоляционных и других изделиях.

4.1014 **Перлит вспученный:** Искусственный пористый камнеобразный материал, получаемый вспучиванием вулканических водосодержащих стекол перлита, витрозита, обсидиана и др., путем обжига во вращающихся или шахтных печах по специальному режиму при температуре от 950 °С до 1150 °С. Насыпная плотность обычно составляет от

80 до 450 кг/м³, прочность при сжатии в цилиндре - менее 0,1 МПа.

4.1015 Перлитобетон: Легкий бетон, в котором заполнителем служит вспученный перлит. Вяжущими в перлитобетоне могут быть цемент, известь, гипс, растворимое стекло, синтетические смолы. Перлитобетон применяется главным образом как теплоизоляционный материал (реже как конструкционно - теплоизоляционный).

4.1016 Перфорированный асбестоцементный лист: Плоский асбестоцементный лист, значительную площадь которого занимают отверстия.

4.1017 Песок из гранулированных шлаков: Неорганический зернистый сыпучий материал с крупностью зерен до 5 мм, получаемый при дроблении гранулированных шлаков цветной металлургии с использованием специального дробильно-сортировочного оборудования.

4.1018 Песок из отсеков дробления шлаков: Неорганический зернистый сыпучий материал с крупностью зерен до 5 мм, получаемый путем выделения рассевов из отсеков дробления на щебень шлаков черной и цветной металлургии.

4.1019 Песок нормальный: Кварцевый природный песок с зернами округлой формы размером от 0,5 до 0,9 мм. Предназначен для испытания цементов (определение активности, марки по прочности). Качество песка оценивается содержанием оксида кремния (не менее 98 %), а также глинистых, илистых и пылевидных примесей (не более 1 %), потерей массы при прокаливании при температуре от 950 °С до 1000 °С (не более 0,3 %). Крупность зерен песка должна быть такой, чтобы при просеивании пробы песка через сита с сетками № 09 и № 05 оставалось на сите с сеткой № 09 не более 1 % и проходило сквозь сито с сеткой № 05 не более 8 % массы пробы, подвергаемой просеиванию.

4.1020 Песок природный: Неорганический сыпучий материал с крупностью зерен до 5 мм, образовавшийся в результате естественного разрушения скальных горных пород и получаемый при разработке песчаных и песчано - гравийных месторождений без использования специального обогащательного оборудования (ГОСТ 8736).

4.1021 Песчаник: Зернистая, различно окрашенная (белая, серая, красная, желтая и т.д.), плотная осадочная порода, состоящая из зерен (размером 2,0 - 0,01 мм) кварца, полевого шпата, слюды, хлорита, сцементированных кальцитом, гипсом, глинистым материалом, кремнеземом, фосфатами, гидрогетитом и др. Песчаник образуется в результате накопления обломочного материала в озерах, реках и т.п. и дальнейшей его цементации.

4.1022 Петалит: Минерал, алюмосиликат лития $\text{Li(AlSi}_4\text{O}_{10})$. Цвет белый; часто бесцветный. Твердость по минералогической шкале 6,5. Оптимальное (по содержанию лития и кремния и отсутствию примесей) сырье для литиевой керамики, обладающей рядом уникальных свойств, (например, практически нулевым коэффициентом термического расширения).

4.1023 Петля (для оконных и дверных блоков): Изделие, служащее для соединения дверей и окон с коробками и обеспечивающее открывание и закрывание дверей, окон, фрамуг и форточек (ГОСТ 27346).

4.1024 Петли арматурные строповочные (монтажные): Элементы однократного использования в сборных железобетонных изделиях, обеспечивающие удобство захвата при извлечении из формы, при погрузочно - разгрузочных и монтажных работах.

4.1025 Пехштейн: Черная порода со смоляным блеском, содержащая до 10 % воды. Пехштейн после термической обработки в виде «вспученного перлита», как обладающий малой плотностью, большой пористостью, малыми звуко- и теплопроводностью используется для производства легких бетонов и теплоизоляционных материалов.

4.1026 Пигменты: Природные или синтетические тонко измельченные высокодисперсные порошки различных цветов, не растворимые в воде и окрашиваемых средах, но способные хорошо с ними смешиваться и применяемые для изготовления красок, поверхностного окрашивания материалов.

4.1027 Пиломатериалы: Строительные лесоматериалы, получаемые в основном путем продольной распиловки древесины хвойных (сосны, ели, лиственницы, пихты, кедра) и реже лиственных пород (березы, осины, ольхи, тополя, бука и липы). Различают пиломатериалы радиальной, тангенциальной и смешанной распиловки.

4.1028 Пилопродукция: Продукция из древесины, полученная в результате продольного деления бревен и продольного и поперечного деления полученных частей (ГОСТ 18288).

4.1029 Пирамидальная свая: Железобетонная забивная свая с наклонными боковыми гранями; различают пирамидальные сваи с малыми (от 1° до 4°) и большими (от 4° до 14°) углами наклона боковых граней.

4.1030 Пирофиллит: Минерал, слоистый силикат. Цвет белый, зеленоватый. Твердость по минералогической шкале 1 – 2, плотность 2700 - 2900 кг/м³. Жаростоек, кислотоупорен. Применяется в электротехнической, резиновой, бумажной промышленности, в строительстве.

4.1031 Пихта: Дерево, растет на Кавказе и в Сибири. Достигает высоты 40 - 50 м и диаметра 60 см. Древесина белая, мягкая, легкая; объемный вес 0,37 - 0,44; предел прочности при сжатии вдоль волоком 29 - 34 МПа. Применяется в качестве строевого материала, для выделки кровельной щепы, гонта и кровельного теса.

4.1032 Плавни: Природные и искусственные материалы, содержащие соединения натрия, калия и кальция, применяемые как добавки в керамических массах для ускорения спекания и снижения максимальной температуры обжига.

4.1033 Плагноклазы: Породообразующие минералы группы полевых шпатов, известково-натровые алюмосиликаты. Цвет белый, серый, желтоватый, зеленоватый, бурый, красноватый. Чистая кальциевая разновидность - анортит; чистая натриевая - альбит. Образуют аморфный ряд минералов, промежуточные члены которого имеют самостоятельные названия - олигоклаз, андезин, лабрадор, битовнит. Твердость по минералогической шкале 6 - 6,5; плотность от 2620 (альбит) до 2760 кг/м³ (анортит). Красивые иризирующие разновидности плагноклазов (лабрадор и олигоклаз - беломорит) - поделочный и декоративно - облицовочный материал.

4.1034 Планка паркетная: Деталь из массивной древесины со взаимно параллельными фрезерованными пластинами и профилированными кромками, с помощью которых ее соединяют с такими же соседними планками при устройстве паркетного покрытия пола.

4.1035 Пластбетон: Разновидность бетона, в котором вяжущим служат синтетические полимерные смолы. В качестве мелкого и крупного заполнителя в

пластбетоне используют тяжелые или легкие минеральные материалы - песок, гравий, щебень и тонкомолотые добавки. Пластбетон по структуре может быть плотным, пористым, ячеистым и соответственно этому, тяжелым, легким и особо легким

4.1036 Плиты (панели) перекрытия и покрытия: Сборные элементы несущей системы каркасных зданий, вертикальные нагрузки, непосредственно к ним приложенные, и передающие их на ригели или несущие стены. Воспринимают также сжимающие и сдвигающие усилия, возникающие от горизонтальных нагрузок.

4.1037 Плиты ленточных фундаментов: Сборные железобетонные плиты для ленточных фундаментов зданий и сооружений, предназначенные для применения в сухих и водонасыщенных фунтах при расчётной температуре воздуха до минус 40 °С включительно с расчётной сейсмичностью до 9 баллов. Изготавливаются из тяжёлого бетона класса по прочности на сжатие B10, марки бетона по морозостойкости F75, марки бетона по водонепроницаемости W2. В качестве продольной напрягаемой арматуры применяется сталь АIII; ВI.

4.1038 Пластик бумажно-слоистый декоративный: Листовой облицовочный материал толщиной 1-3 мм, получаемый горячим прессованием бумаг, пропитанных термореактивными полимерами.

4.1039 Пластик древесный слоистый: Слоистая клееная древесина, состоящая из склеенных листов пропитанного бакелитовым лаком лущеного шпона, у которого волокна древесины в смежных листах по отношению друг к другу имеют заданное направление.

4.1040 Пластикат: Полимерная смола, содержащая специально введенный в нее пластификатор, один или несколько. Пластикат широко применяется для производства мягких металлов, обладающих высокоэластичными свойствами при обычных и пониженных температурах.

4.1041 Пластификаторы (смягчители): Жидкие, твердые, нелетучие или труднолетучие органические соединения, не вступающие в химическую реакцию с обрабатываемыми веществами, но сообщающие последним большую эластичность и мягкость.

4.1042 Пластификации цемента: Снижение водопотребности цемента путем введения специальных добавок

4.1043 Пластифицирующие добавки: Вещества, увеличивающие подвижность бетонных смесей.

4.1044 Пластичные материалы и изделия: Материалы и изделия, не обладающие упругостью, сохраняющие приобретенную форму и изменяющие ее только при повторном воздействии нагрузки.

4.1045 Пластмасса: Материал, основой которого являются смолообразные (чаще полимерные) органические вещества с высоким молекулярным весом. Эти вещества придают пластмассе на определенной стадии их переработки свойства пластичности, т.е. способность принимать требуемую форму и сохранять ее после отверждения, охлаждения или снятия давления.

4.1046 Пластоэластичные материалы и изделия: Материалы и изделия, обладающие наряду с пластическими свойствами некоторой упругостью, способные к частичному восстановлению первоначальной формы после снятия нагрузки.

4.1047 Пленки из полиолефинов: Материалы из высокомолекулярных соединений

на основе непредельных углеводов.

4.1048 Пленки поливинилхлоридные отделочные: Строительные материалы, используемые для отделки стен, перегородок, дверей и встроенной мебели. Подразделяются на пленки безосновные и на бумажной, тканевой, стеклохолстовой подосновах без клеевого слоя или самоклеящиеся. К безосновным относятся - пленка поливинилхлоридная декоративная отделочная и поливинилхлоридный отделочный материал винистен. К пленкам с подосновой - линкруст, пеноплен, полиплен, изоплен, девинол. Эти пленки не токсичны.

4.1049 Пленки полимерные: Материалы, получаемые на основе полимерных смол (полиэтиленовые, поливинилхлоридные, фторопластовые, бакелитовые, полистирольные, полиамидные), используемые в строительстве в качестве водо-, газо- и пароизоляционных пленок, антикоррозионных и декоративных покрытий.

4.1050 Пленкообразующее для лакокрасочных материалов: Нелетучая часть лакокрасочной среды, которая образует пленку и связывает пигмент.

4.1051 Плита: Горизонтальный плоскостной элемент (ширина сечения которого преобладает над его высотой или толщиной), применяемый в строительстве зданий и сооружений различного назначения и выполняющий несущие, ограждающие или совмещенные (несущие, ограждающие и др.), теплотехнические, звукоизоляционные, звукопоглощающие и тому подобные функции.

4.1052 Плита анкерная: 1. Металлическая плита в основании анкерного болта, служащая для надежной заделки анкерного (фундаментного) болта в бетоне и уменьшения длины анкера при растягивающих (выдергивающих) усилиях. 2. Железобетонные плиты, предназначенные для закрепления в грунте оттяжек металлических и железобетонных опор ЛЭП и других мачт.

4.1053 Плита бетонная составная на гибких связях: Плоский набор бетонных блоков одного типоразмера, скрепленных между собой в монолитными в них капроновыми канатами, обеспечивающими шарнирное соединение блоков.

4.1054 Плита вермикулитовая: Экологически чистый материал, который одновременно с высокой огнестойкостью и термостойкостью сочетает в себе высокие показатели по звукопоглощению, теплоизоляции, а также обладает прекрасными декоративными свойствами с неограниченным сроком эксплуатации. Плиты вермикулитовые химически нейтральны, инертны, по своему составу имеют неорганическую природу, они не имеют щелочных примесей, не подвержены коррозии. В состав плит входит гидрофобное вещество, благодаря которому полностью исключается капиллярное всасывание воды. При необходимости поверхность плиты можно окрашивать обыкновенной эмульсионной или текстурной краской. Также, поверхности плит могут быть покрыты шпоном, пластиком, как обычным, так и трудно сгораемым. В случае декоративной облицовки потолка или стен применяются плиты с ламинированной поверхностью. Плиты легко обрабатываются.

4.1055 Плита гипсоволокнистая: Плита, изготовленная из гипса с волокнистым наполнителем.

4.1056 Плита из колотого или тесаного камня: Плита, получаемая раскалыванием некондиционных блоков, предназначенная для лицевой кладки цоколей и стен.

4.1057 Плита из природного камня облицовочная пиленая: Плита, изготовленная путем распиловки блоков-заготовок, предназначенная для наружной и внутренней облицовки зданий и сооружений (ГОСТ 9480).

4.1058 Плита облицовочная из древесины: Изделие из древесины, которое покрыто одним или несколькими слоями или пленками, например, пропитанной бумагой, синтетическим материалом, пленкой из синтетической смолы, металлом или декоративной фанерой.

4.1059 Плита (панель) перекрытия и покрытия: Сборный или монолитный горизонтальный железобетонный элемент несущей системы зданий, воспринимающий вертикальные нагрузки, непосредственно к нему приложенные и передающий их на вертикальные несущие конструкции.

4.1060 Плита профилированная древесноволокнистая: Древесноволокнистая плита, лицевой части которой придан установленный профиль (ГОСТ 27935).

4.1061 Плита фанерная: Слоистая клееная древесина, состоящая из склеенных между собой семи и более листов лущеного шпона с заданным направлением волокон древесины в смежных слоях.

4.1062 Плита цементнодревесностружечная (цементностружечная): Строительный материал, изготавливаемый прессованием древесных частиц с портландцементом и химическими добавками. Плиты цементнодревесностружечные отличаются от древесностружечных плит повышенной плотностью, водо- и биостойкостью, нетоксичны, хорошо обрабатываются.

4.1063 Плитка керамическая: Изделие, изготовленное из керамической массы, плоское, как правило, тонкостенное, глазурованное или неглазурованное, применяемое для наружной или внутренней облицовки стен и стеновых панелей, а также для настилки полов (СТ СЭВ 3979).

4.1064 Плитка керамическая для полов и облицовочная, метлахская плитка: Обожженные до спекания плитки из глины с добавлением красителей. Лицевая сторона может быть рифленой, гладкой, с вдавленным рисунком и т.п., внутренняя – с насечкой для лучшего сцепления с раствором или мастикой. Различают фарфоровые, фаянсовые и гончарные плитки. Название «метлахская плитка» произошло от наименования германского города Метлах, в котором было организовано первое промышленное производство.

4.1065 Плитка коврово-мозаичная (стеклянная): Плитка мозаичная из неокрашенного или цветного глушеного стекла, поставляемая наклеенной на бумагу или россыпью, предназначенная для облицовки стен.

4.1066 Плитка стеклянная облицовочная: Плитка из неокрашенного или цветного глушеного стекла определенной формы и размера, предназначенная для облицовки стен.

4.1067 Плиты подоконные железобетонные типа ПОГ: Изделия из бетона на белом или цветном цементе с глянцевой лицевой поверхностью.

4.1068 Плиты подоконные железобетонные типа ПОО: Изделия из бетона на цементном или известковом вяжущем с гладкой поверхностью, предназначенной под окраску.

4.1069 Плиты подоконные железобетонные типа ПОШ: Изделия из бетона на щебне из мрамора с шлифованной мозаичной лицевой поверхностью.

4.1070 Плиты теплоизоляционные на основе перлита: Изделия для теплоизоляции строительных конструкций. Применяют следующие виды плит - перлитобетонные, перлитобитумные, перлитопластобетонные, термоперлитовые.

4.1071 Плиты (панели) перекрытия и покрытия: Сборные элементы несущей системы каркасных зданий, вертикальные нагрузки, непосредственно к ним приложенные, и передающие их на ригели или несущие стены. Воспринимают также сжимающие и сдвигающие усилия, возникающие от горизонтальных нагрузок.

4.1072 Плоская система: Система конструкций, в которой оси симметрии всех элементов и линии действия внешних сил находятся в одной плоскости.

4.1073 Плоские деревянные конструкции: Конструкции и элементы зданий и сооружений, выполненные из стержневых элементов - балочные и арочные фермы и рамы (сквозные), плоские сплошные составные балки, арки и рамы.

4.1074 Плоский асбестоцементный лист: Плоское монолитное прямоугольное изделие, толщина которого, как правило, составляет от 4 до 25 мм.

4.1075 Плоский асбестоцементный калиброванный лист: Лист, калиброванный по длине и ширине путем дополнительной обработки в затвердевшем состоянии.

4.1076 Плоский асбестоцементный некалиброванный лист: Лист, разрезанный в незатвердевшем состоянии.

4.1077 Плоский асбестоцементный непрессованный лист: Лист, не подвергшийся дополнительному уплотнению давлением после снятия с форматного барабана

4.1078 Плоский асбестоцементный прессованный лист: Лист, изготовленный с применением дополнительного уплотнения полуфабриката давлением после снятия с форматного барабана.

4.1079 Плотина: Водоподпорное сооружение, перегораживающее водоток и его долину для подъема уровня воды (ГОСТ 19185).

4.1080 Плотность: Физическая характеристика материала, выражающая количество вещества, слагающего материал, т.е. его массы в единице объема. Величина объема может быть принята либо с учетом пор и других возможных полостей, т.е. как объем материала в его естественном состоянии, либо за вычетом их из объема материала, и тогда в расчете учитывается только объем вещества.

4.1081 Плотность растворной смеси: Плотность, характеризуемая отношением массы уплотненной растворной смеси к ее объему.

4.1082 Пневмобетон: Разновидность торкретбетона с заполнителями крупностью до 7 - 10 мм, применяемая главным образом для замоноличивания стыков.

4.1083 Повреждение конструкций: Событие, заключающееся в нарушении исправности строительной конструкции или ее части вследствие влияния внешних воздействий, превышающих уровни, установленные в нормативно-технической документации на конструкцию.

4.1084 Повреждение углов и кромок гипсокартонного листа: Отбитости (вмятины) углов и кромок совместно с картоном или только одного гипсового сердечника.

4.1085 Подбалки: Расположенные между несущей балкой и опорными стойками отрезки бруса. Предназначены для распределения вертикальной нагрузки.

4.1086 Подвесная дорога: Подъемно-транспортное сооружение с подвесным канатным или однорельсовым (монорельсовым) путем, расположенным на опорах выше уровня земли.

4.1087 Подвесная канатная дорога: Дорога, использующая транспортные средства (вагонетки), подвешенные к канату, расположенному на опорах выше уровня поверхности земли.

4.1088 Поддерживающие элементы: Элементы, применяемые для установки щитов и воспринимающие нагрузки при бетонировании.

4.1089 Подкос: Работающий на сжатие наклонный брус в строительных конструкциях; поддерживает горизонтальные элементы конструкции (балки, перекрытия); опирается на вертикальные элементы (стойки, колонны).

4.1090 Подкрановая балка: Железобетонная или стальная конструкция, предназначенная для устройства рельсовых путей, по которым передвигаются грузовые краны.

4.1091 Подкрановая ветвь: Несущий элемент сквозных колонн переменного сечения, расположенный на одной вертикальной оси с подкрановой балкой.

4.1092 Подоконник: Доска или плита, укладываемая в нижней части оконного проема со стороны помещения и являющаяся составной частью оконного блока.

4.1093 Подсыпки, подушки (основания и фундаменты): Слои (без примесей) песка средней крупности, гравия, щебня или их смесей с песком, которые служат для замещения слабых и техногенных толщ под фундаментами мелкого заложения или поднятия планировочных отметок, а также в качестве дренирующих элементов для ускорения консолидации нижерасположенных водонасыщенных пылеватых песков или пластичных глинистых грунтов.

4.1094 Подъем строительный: Выгиб конструкции в сторону, противоположную действию внешней нагрузки, осуществляемый в процессе изготовления конструкции и необходимый для уменьшения ее прогибов.

4.1095 Покровный материал: Материал, прикрепленный к изоляционному материалу в изделии и закрывающий его поверхность с одной или двух сторон.

4.1096 Покрытие: Функциональный или декоративный материал, наносимый покраской, распылением и т.п. (ГОСТ 31309).

4.1097 Покрытие защитное (кровли): Верхний слой эксплуатируемой кровли из литого асфальтобетона, бетонных или железобетонных мелкогазоперфорированных плит, монолитного бетона, керамической плитки, природного камня, предохраняющий водоизоляционный ковер от механических повреждений, непосредственного воздействия агрессивных выбросов химических производств, распространения огня по поверхности кровли, воспринимающий нагрузки на эксплуатируемые кровли.

4.1098 Покрытие здания: Верхняя ограждающая конструкция, отделяющая помещение здания от наружной среды, защищающая от атмосферных осадков, других внешних воздействий и состоящая из кровли, утеплителя и несущих конструкций (стропил, плит, прогонов и др.).

4.1099 Покрытие здания бесчердачное (крыша совмещенная): Верхняя ограждающая конструкция здания без чердака, совмещающая в себе функции крыши и

чердачного перекрытия.

4.1100 Покрытие керамическое: Тонкие (15 - 150 мкм) пленки, преимущественно на основе огнеупорных оксидов металлов и керметов, получаемые эмалированием, газопламенным или плазменным напылением, химическим осаждением из газовой фазы и другими способами на металлических или иных (например, графитовой) поверхностях с целью повышения их химической, термической и механической стойкости.

4.1101 Покрытие легкобрасываемое: Покрытие здания из легких сборных элементов, брасываемое при взрыве внутри помещения.

4.1102 Покрытие огнезащитное: Поверхностная обработка (окраска, оштукатуривание, обмазка пастами, защита листовым материалом и т.п.) строительных конструкций с целью повышения их сопротивляемости воздействию огня.

4.1103 Покрытие плазменно – дуговое: Газотермическое покрытие, полученное плазменно-дуговым напылением (ГОСТ 28076).

4.1104 Покрытие плазменное: Газотермическое покрытие, полученное плазменным напылением (ГОСТ 28076).

4.1105 Покрытие светопропускающее: Покрытие, состоящее из несущих конструкций и ограждения из светопропускающих элементов или из самонесущих светопропускающих элементов. Имеет различную форму: плоскую, наклонную, сводчатую, купольную, складчатую и др.

4.1106 Покрытия полов на основе асфальтобетона: Разновидность бесшовных покрытий полов, выполненных из горячей смеси битума, минерального порошка, песка, чаще всего с щебнем или гравием.

4.1107 Покрытия полов на основе неорганических вяжущих: Разновидность бесшовных покрытий полов, представляющих собой сплошные слои, получаемые при отверждении смесей, содержащих вяжущее, среду затворения, неорганический или органический заполнитель, а также различные модифицирующие добавки. По составу строительных смесей такие покрытия подразделяют на цементно-бетонные (включая покрытия с упрочненным верхним слоем), цементно-песчаные, мозаичные, ксилолитовые, металлцементные, полимерцементно-бетонные и покрытия из кислотоупорного бетона.

4.1108 Покрытия полов на основе водных дисперсий полимеров: Разновидность бесшовных покрытий полов, представляющих собой сплошные слои из полимерного вяжущего и наполнителя. В качестве вяжущего применяют, главным образом, поливинилацетатную дисперсию и бутадиенстирольный латекс; в качестве минерального порошка используют тонкоизмельченные каменные материалы светлых расцветок (маршалит, молотый кварцевый песок и др.) крупностью не более 0,15 мм.

4.1109 Покрытия полов на основе реакционноспособных олигомеров: Разновидность бесшовных покрытий полов, представляющих собой сплошные слои из полимерных смол холодного отверждения, минеральных наполнителей и пигментов.

4.1110 Покрытия полов на основе химических волокон: Покрытия, образуемые при применении синтетических ковров.

4.1111 Пол: Элемент конструкции здания (сооружения), воспринимающий эксплуатационные нагрузки. В жилых и административных зданиях это воздействия от находящихся в помещении людей, оборудования и мебели, а в промышленности -

динамического воздействия от движущихся транспортных средств, складирования сырья и изделий, удары от падения тяжелых предметов, тепловое воздействие лучистой энергии, контакт с изделиями, имеющими повышенную температуру, воздействия агрессивной среды (охлаждающая жидкость, кислоты и т.д.).

4.1112 Пол «активный теплый»: Пол, в основание которого укладываются обогревающие пол элементы (трубопроводы с горячим теплоносителем, электрокабели и др.).

4.1113 Пол «теплый»: Пол, у которого основание (стяжка) выполнена из материала с низким теплоусвоением ($S_{\text{ув.}}$ - меньше или равно $5 \text{ м}^2 \text{ К/Вт}$).

4.1114 Пол плавающий: Пол, отделенный от перекрытия и стен амортизирующими или изолирующими устройствами в целях повышения звукоизоляции смежных помещений.

4.1115 Пол бесшовный наливной: Монолитные покрытия полов, выполняемые из подвижных полимерсодержащих составов по предварительно подготовленному основанию или стяжке. Бесшовные полы разделяются на: классические наливные полимерные полы (они бывают полиуретановыми и эпоксидными); тонкослойные бесшовные полы - окрасочные покрытия на полимерной основе и пропитки; полимербетонные бесшовные полы - полимерные полы с такими наполнителями, как мрамор, кварц, доломит и др.

4.1116 Пол из рулонных материалов: Пол, материалом покрытия которого, могут быть различные рулонные материалы (линолеумные, каучуковые, пробковые, ворсовые и др. покрытия).

4.1117 Пол модульный съемный (фальшпол): Система, имеющая свободное пространство между черным полом и напольным покрытием, которое специально предназначено для размещения технических коммуникаций – телефонных и электрических проводов, водопроводных труб, воздуховодов и т.п.

4.1118 Пол из штучных материалов: Пол, материалом покрытия которого, могут быть доски, паркет, пластмассовые плитки, ковровые плитки, плитки из пробки, керамические плитки, мозаично-бетонные плитки и т.д.

4.1119 Пол на регулируемых лагах: В отличие от традиционных лаг, которые опираются на основание и выравниваются с помощью клиньев, в современном варианте лаги опираются на ввернутые в них пластиковые резьбовые стержни-стойки или болты-стойки. Полы с регулируемыми лагами используют:

- при новом строительстве и реконструкции;
- когда нужно значительно поднять уровень пола, а допустима лишь небольшая нагрузка на перекрытие;
- при создании многоуровневой конструкции пола;
- в случае размещения под полом труб (коммуникаций).

4.1120 Полезная длина трубы: Длина трубы, фактически учитываемая при монтаже трубопроводов.

4.1121 Полиамиды: Полярные пластмассы на основе кристаллизующегося полимера, содержащего группы CO , MN и CH_2 ; твердые роговидные или прозрачные стеклообразные вещества.

4.1122 Поливинилацетат: Полимер винилацетата $\text{CH}_2\text{-CHOCOSCH}_3$, синтезируемого из

ацетилена и уксусной кислоты. Широко применяется в производстве лаков, красок и клеев.

4.1123 Поливинилхлорид: Полярный, аморфный полимер винилхлорида ($-\text{CH}_2-\text{CHCl}-$). Благодаря высокому содержанию хлора он не воспламеняется и не горит. Пластические массы на основе поливинилхлорида выпускают в виде жестких материалов, не содержащих пластификаторов (винипласт), и мягких, содержащих пластификаторы (пластикат).

4.1124 Поливинилхлорид светопропускающий: Жесткий непластифицированный поливинилхлорид (винипласт), материал на основе сополимеров винилхлорида и метилметакрилата. Поливинилхлорид светопропускающий получают методом экструзии в виде плоских, волнистых или гофрированных листов толщиной от 1,0 до 1,5 мм.

4.1125 Полиизобутилен: Мягкий эластичный полимер, который, в отличие от каучуков, не способен вулканизироваться. Применяют полиизобутилен для гидроизоляции строительных конструкций, герметизации швов в бетонных и железобетонных конструкциях, для изготовления клеев и мастик.

4.1126 Поликонденсация: Процесс синтеза, в результате которого образуются высокомолекулярные соединения (поликонденсаты) с одновременным выделением побочных низкомолекулярных соединений.

4.1127 Поликристаллы: Агрегаты из большого числа отдельных беспорядочно ориентированных мелких кристаллов (кристаллитов), связанных между собой силами сцепления, которые обычно слабее внутркристаллических. Большинство твердых материалов являются поликристаллами.

4.1128 Полимербетон (пластбетон): Бетон, в котором вяжущим служат синтетические полимеры (обычно полиэфирные, эпоксидные, фурановые, фенолоформальдегидные смолы), содержащие в своем составе три фракции химически стойких наполнителей с размером частиц менее 0,15 мм, песок с размером зерен до 5 мм и щебень. Отличается высокими прочностью (при сжатии 50 - 120 МПа, при изгибе 12 - 40 МПа), износостойкостью, универсальной химической стойкостью, хорошей адгезией к другим материалам, деформируется под нагрузкой (ползучесть), горюч. Применяется для покрытия дорог, мостов, полов в производственных помещениях, изготовления тубингов, шахтной крепи, труб, облицовки несущих конструкций промышленных зданий. Полимербетон, армированный металлом (сталеполимербетон) - высокопрочный конструкционный материал.

4.1129 Полимербетон легкий: Полимербетон плотной структуры на синтетическом связующем, на пористом химически стойком крупном заполнителе и химически стойком мелком заполнителе, плотном и пористом, легкий ($1500 - 1800 \text{ кг/м}^3$) или облегченный ($1800 - 2200 \text{ кг/м}^3$) по объемной массе.

4.1130 Полимербетон тяжелый: Полимербетон плотной структуры на синтетическом связующем и плотных химически стойких крупных и мелких заполнителях, тяжелый ($2200 - 2500 \text{ кг/м}^3$) по объемной массе.

4.1131 Полимерсиликатный бетон: Полимерсиликатными называют материалы (растворы, бетоны, замазки) на кислотоупорном цементе, модифицированном полимерными добавками. Кислотоупорный цемент получают, затворяя смесь из тонкодисперсного кислотоупорного наполнителя (молотого кварца, диабаз, андезита и т.

п.) и кремнефтористого натрия жидким стеклом. Основное назначение кислотоупорных бетонов и растворов — защита строительных конструкций от действия кислотных растворов (например, на химических, металлургических и других предприятиях). Поэтому от таких бетонов и растворов помимо кислотостойкости требуется высокая плотность и непроницаемость. С целью повышения плотности бетон содержит карасорский кварцевый песок, а в качестве вяжущей добавки - фурфуриловый спирт. Полимерсиликатный бетон используется при ремонте фундаментов, защитных полимерсиликатных покрытий резервуаров и для изготовления емкостей. Поврежденные места, особенно трещины в стыках элементов емкостей, разделяются, промываются и покрываются полимерсиликатной замазкой с использованием металлической опалубки.

4.1132 Полимеры: Высокомолекулярные соединения, молекулы которых состоят из множества элементарных звеньев одинаковой структуры. Звенья соединены между собой ковалентными связями в длинные цепи или образуют жесткие и пластичные пространственные решетки. Различают полимеры, полученные полимеризацией, поликонденсацией, модификацией природных полимеров, перегонкой органических веществ.

4.1133 Полиспаст: Балочно-канатная система для изменения силы и скорости (ГОСТ 27555).

4.1134 Полистиролбетон: Эффективный теплоизоляционный материал на основе вспененных гранул полистирола и портландцемента.

4.1135 Полиэстер: Металлический лист толщиной 0,5 мм. С внешней стороны на него нанесен слой полимера толщиной 35 мкм, затем слой грунтовки, пассиватора и специального покрытия на основе эпоксидной смолы.

4.1136 Полотна из закаленного стекла: Листы стекла, подвергнутые закалке, с обработанными кромками, отверстиями и вырезами для крепления металлической фурнитуры, используемые для изготовления стеклянных дверей и устройства витрин.

4.1137 Полуфабрикатный лак: Лак, предназначенный для получения лаков, эмалей, грунтовок, шпатлевок.

4.1138 Полые прессованные профили: Профили, форма поперечного сечения которых имеет замкнутые и незамкнутые полости.

4.1139 Полуколонна: Колонна, выступающая из плоскости стены на половину своего сечения, конструктивно выполняющая роль контрфорса, увеличивающего устойчивость сооружения.

4.1140 Полуфермы: Отправные элементы цельных ферм допостроечного изготовления, соединяемые впоследствии между собой монтажными стыками.

4.1141 Полые круглые сваи и сваи-оболочки: Железобетонные сваи с открытым или закрытым нижним концом, погружаемые в грунт забивкой или вибропогружением, имеющие диаметр от 40 до 80 см (полые круглые) и от 80 до 160 см (сваи-оболочки).

4.1142 Полые прессованные профили: Профили, форма поперечного сечения которых имеет замкнутые и незамкнутые полости.

4.1143 Помол вяжущих: Технологическая операция при производстве вяжущих веществ, заключающаяся в механическом измельчении продуктов обжига сырья или сырьевой смеси после остывания и введении дополнительных ингредиентов для

улучшения качества готовой продукции.

4.1144 **Поперечный образец гипсокартонного листа:** Образец, вырезанный из листа, направление длины которого совпадает с шириной листа.

4.1145 **Поризующие добавки:** Вещества, способствующие целенаправленному образованию в теле бетона воздушных или других газообразных пор.

4.1146 **Пористость:** Физическая характеристика материала, выражающая степень заполнения его порами (в процентах).

4.1147 **Порообразователи:** Вещества, образующие ячеистую (пористую) структуру в неорганических материалах или способствующие ее образованию. В зависимости от технологии производства неорганических пеноматериалов используют различные порообразователи.

4.1148 **Поропласт:** Легкая пластмасса, в которой сообщающиеся между собой поры и полости, заполненные газом или воздухом, образуют ячеистую структуру.

4.1149 **Порофор:** Минеральный или органический твердый газообразователь, используемый для производства пластмасс ячеистой структуры. Порофор, введенный в полимерную композицию, при нагревании разлагается и выделяет газ, вспенивая композицию и придавая ей ячеистую структуру.

4.1150 **Порошковая краска:** Сухая композиция пленкообразующего вещества с пигментами и наполнителями, образующая после сплавления, охлаждения и отверждения твердую непрозрачную пленку.

4.1151 **Портал:** Архитектурно выделенный на фасаде вход в здание.

4.1152 **Портик:** Выступающая вперед часть здания, открытая на одну или на три стороны и образуемая колоннами или арками, несущими перекрытие; чаще всего оформляет главный вход и завершается фронтоном.

4.1153 **Портландцемент:** Гидравлическое вяжущее вещество, твердеющее в воде и на воздухе; продукт совместного тонкого измельчения клинкера и гипса. Клинкер получается в результате обжига для спекания сырьевой смеси, состоящей из известняка и глины и содержащей преобладающее количество силикатов кальция (70 - 80 %). Известняк и глина могут быть полностью или частично заменены другими материалами соответствующего химического состава - мергелем, доменным шлаком, нефелиновым шлаком и др.

4.1154 **Портландцемент белитовый:** Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера нормируемого минералогического состава, активных минеральных добавок (до 15 %) и гипса (до 3,5 % по SO_3).

4.1155 **Портландцемент белый:** Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера, содержащего оксиды железа (не более 0,35 % - 0,45 %), гипса (до 3,5 % по SO_3) и активной минеральной добавки (не более 20 %). В строительстве применяют для архитектурно-отделочных работ. Портландцемент белый состоит из алита (от 51 % до 60 %), белита (от 25 % до 28 %), алюминатов кальция (от 12 % до 15 %) и небольшого количества алюмоферритной фазы (от 1 % до 2 %).

4.1156 **Портландцемент быстротвердеющий:** Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое путем помола портландцементного клинкера, содержащего C_3S (от 60 % до 70 %), C_3A (8 %), и гипса (от 1,5 % до 4,0 % по SO_3). В составе допускается содержание активных минеральных добавок не более 10 %, а доменных гранулированных шлаков не

более 15 % массы цемента. Портландцемент быстротвердеющий применяют для получения бетонов повышенных марок.

4.1157 Портландцемент для асбестоцементных изделий: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера и гипса (от 1,5 % до 3,5 % по SO_3). Портландцемент для асбестоцементных изделий содержит, в процентах - C_3A - от 3 % до 9 %, CaO - не более 1 %, MgO - не более 5 %, FeO не более 0,35 %, $\Sigma (\text{K}_2\text{O} + \text{Na}_2\text{O})$ - не более 0,5 %, шестивалентного хрома Cr^{6+} - не более 0,0002 %.

4.1158 Портландцемент высокопрочный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое путем совместного тонкого измельчения портландцементного клинкера и гипса (не менее 1,5 % и не более 3,5 % по SO_3). Портландцемент высокопрочный выпускается без добавок или с добавкой до 5 % опоки, количество MgO в клинкере должно быть не более 5 %. Применяется для получения бетонов повышенных марок.

4.1159 Портландцемент гидрофобный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера, гипса (до 3,5 % по SO_3) и гидрофобизующей добавки (асидол, асидол-мылонафт, мылонафт, олеиновая кислота или окисленный петролатум) в количестве от 0,06 до 0,30 % массы цемента в расчете на сухое вещество.

4.1160 Портландцемент дорожный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера (с повышенным содержанием C_3S и C_4AF , а C_3A не более 8 %), гипса (до 3,5 % по SO_3), пластифицирующих воздухововлекающих или гидрофобно-пластифицирующих добавок (не более 0,3 %). В состав допускается вводить при помоле гранулированный доменный шлак в количестве не более 15 % массы цемента. Портландцемент дорожный предназначен для бетонных покрытий автомобильных дорог.

4.1161 Портландцемент карбонатный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным или раздельным помолом и смешением портландцементного клинкера (от 40 % до 75 %), карбонатных пород - известняка, доломита, мрамора и др. (от 25 % до 60 %) и гипса (от 1,5 % до 3,5 % по SO_3).

4.1162 Портландцемент низкотермичный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое помолом портландцементного клинкера нормируемого минералогического состава и гипса (до 3,5 % по SO_3). Портландцемент низкотермичный содержит не более 50 % C_3S и не более 8 % C_3A . Портландцемент низкотермичный применяют для изготовления бетона наружных зон массивных гидротехнических сооружений, работающих в условиях систематического многократного замораживания и оттаивания в пресной или слабо минерализованной воде.

4.1163 Портландцемент песчанистый: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным или раздельным помолом и смешиванием портландцементного клинкера (от 50 % до 75 %), кварцевого песка (от 25 % до 50 %) и гипса (от 1,5 % до 3,5 % по SO_3). Портландцемент песчанистый используют для производства асбестоцементных листов, в бетонных и железобетонных конструкциях, в гидротехническом строительстве.

4.1164 Портландцемент пластифицированный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера, гипса (до 3,5 % по SO_3) и пластифицирующей поверхностноактивной добавки (от 0,15 % до 0,25 %),

придающей растворным и бетонным смесям на этом цементе повышенную подвижность и удобоукладываемость, а затвердевшим растворам и бетонам - повышенную морозостойкость.

4.1165 Портландцемент пуццолановый: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера с активной минеральной добавкой или тщательным смешением тех же раздельно измельченных материалов.

4.1166 Портландцемент сульфатостойкий: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера нормированного минералогического состава и гипса (до 3,5 % по SO_3). Предназначен для бетонных и железобетонных конструкций, гидротехнических сооружений, эксплуатируемых в условиях сульфатной агрессии, попеременного увлажнения и высыхания, замораживания и оттаивания.

4.1167 Портландцемент тампонажный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое измельчением портландцементного клинкера, гипса с добавками или без них. Без добавок он применяется в условиях нормальных и умеренных температур (от 15 °C до 100 °C) и нормальной плотности цементного теста (от 1650 до 1950 кг/м³).

4.1168 Портландцемент цветной: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое путем совместного тонкого измельчения белого портландцементного клинкера, гипса (до 3,5 % по SO_3), диатомита (не более 6 %) и минералов (до 15 %) или органического красителя (не более 0,5 % массы клинкера). В портландцемент цветной при необходимости вводят пластифицирующие или гидрофобизирующие добавки (не более 0,3 % массы цемента в пересчете на сухое вещество). В строительстве применяют при отделочных работах.

4.1169 Портландцементный клинкер: Клинкер, состоящий преимущественно из высокоосновных силикатов кальция, а также алюминатов и алюмоферритов кальция.

4.1170 Поручень: Верхняя часть перил в виде гладкого профилированного погонного изделия, являющегося опорой для рук.

4.1171 Порфир: Горная порода с крупными кристаллами, вкрапленными в основную мелкокристаллическую массу; применяется как строительный камень. Цвет порфира от красно - бурого до серого с разнообразными оттенками. Плотность 2400 - 2500 кг/м³, предел прочности при сжатии 120 - 220 МПа. Порфир применяют в дорожном строительстве и для изготовления облицовочных плит.

4.1172 Постель: Слой грунта, щебня или иного материала, воспринимающий нагрузку от вышерасположенного инженерного сооружения, например, постель щебня под шпалой железнодорожного полотна.

4.1173 Посыпка защитная (кровли): Слой на поверхности водоизоляционного ковра из рулонных или мастичных материалов из каменной (керамической) крошки заводского изготовления или из слоя гравия на битумно - полимерной мастике построечного изготовления, предохраняющий основной водоизоляционный ковер неэксплуатируемых кровель от атмосферных воздействий, солнечной радиации и распространения огня по поверхности кровли.

4.1174 Потолок клеевой: Потолки клеевые устраиваются приклеиванием на поверхность перекрытия квадратных или прямоугольных плиток из полистирола. На

поверхности плиток часто создается рельеф, имитирующий лепнину или резьбу.

4.1175 Потолок натяжной: Представляет собой тонкую пленку или ткань, натягиваемую на специальный каркас, который закрепляется по периметру стен или на базовом потолке. Натяжные потолки можно устанавливать в помещениях любой конфигурации, под любым наклоном и в разных плоскостях; можно делать резкие и плавные переходы от одной плоскости в другую, создавать формы сводов, шатров и т.п. Подвесные потолки имеют широкую цветовую гамму, позволяют встраивать различные осветительные приборы, системы вентиляции, сигнализации и противопожарной безопасности.

4.1176 Потолок подвесной: Конструкция, состоящая из металлического каркаса, подвешенного к перекрытию, на который укладываются или к которому крепятся либо готовые модульные элементы (плиты, панели, рейки, кассеты, ячеистые модули), либо большиеразмерные листы, формирующие плоскость потолка. По конструктивным признакам подвесные потолки подразделяются на модульные и сплошные.

4.1177 Потолок подшивной: Конструкция, в которой несущие элементы (деревянные бруски, стальные гнутые профили) крепятся непосредственно к базовому потолку. Подшивные потолки устраивают из ДСП, пластиковых и других панелей, металлических реек, гипсокартонных листов.

4.1178 Пояс антисейсмический: Железобетонная замкнутая конструкция с непрерывным армированием, устраиваемая вдоль несущих стен здания и предназначенная для увеличения пространственной жесткости здания при действии сейсмических нагрузок.

4.1179 Пояс жесткости: Армированная монолитная железобетонная балка, предназначенная для увеличения жесткости надземной части здания и уменьшения его чувствительности к неравномерным деформациям основания.

4.1180 Поясок: Карниз, разделяющий по высоте фасадную часть здания.

4.1181 Принцип дробности: Принцип соединения деревянных элементов на нагелях, когда вместо одной сосредоточенной связи предусматривается несколько рассредоточенных податливых связей, расположенных по направлению в плоскости действия усилия.

4.1182 Приемок: Местное углубление, устраиваемое в какой-либо части здания или сооружения в целях обеспечения свободного доступа обслуживающего персонала к расположенным здесь конструкциям и устройствам или улучшения пространственной связи их с окружающей средой.

4.1183 Проволока: Металлическое изделие (полуфабрикат) большой длины с поперечным сечением незначительных размеров, обычно круглой формы. Изготавливается преимущественно прокаткой (на проволочных станах) и волочением; выпускается в виде мотков и прутков. Горячекатаная проволока (катанка) толщиной 5 мм и более является главным образом материалом для получения холодноотянутой (волоченой) проволоки толщиной от 10 мкм до 5 мм.

4.1184 Проволока арматурная стальная: Проволока для армирования железобетонных конструкций, подразделяется на холодноотянутую проволоку из низкоуглеродистой стали и арматурную холодноотянутую проволоку из углеродистой стали.

4.1185 Проволока порошковая (сварные соединения металлических конструкций): Сварочная проволока, состоящая из металлической оболочки,

заполненной порошкообразными веществами.

4.1186 **Прогон:** Горизонтальный конструктивный элемент покрытия здания; прогоны устанавливают на основные несущие конструкции покрытия (балки, фермы), по прогонам укладывают плиты или настилы.

4.1187 **Прогон коньковый:** Элемент скатных крыш, на который опираются верхние концы стропильных ног.

4.1188 **Продух:** Небольшое отверстие для естественной вентиляции покрытия или подполья.

4.1189 **Проем:** Отверстие в ограждающей конструкции зданий и сооружений, устраиваемое в эксплуатационных или монтажных целях.

4.1190 **Прокладка (сварные соединения металлических конструкций):** Вспомогательная деталь, размещаемая в промежутке между сопрягаемыми конструктивными элементами.

4.1191 **Простенок:** Часть стены между смежными оконными или дверными проемами, расположенными на одном уровне.

4.1192 **Простенок угловой:** Простенок между углом здания и ближайшим оконным или дверным проемом.

4.1193 **Противопожарные преграды:** Преграды (стены, перегородки, перекрытия), предназначенные для предотвращения распространения пожара и продуктов горения из помещения или пожарного отсека с очагом пожара в другие помещения.

4.1194 **Профиль металлический:** Длинномерное изделие, полученное прокаткой, прессованием, формовкой. Различают квадратный, круглый, полосовой, угловой, двутавровый и швеллерный профили.

4.1195 **Профнастил:** Металлический профильный лист, на который сверху нанесен слой полимера, затем последовательно - слой грунтовки, пассиватора и цинка.

4.1196 **Пуццоланы:** Горные породы, богатые кремниевой кислотой, слабо сцементированные отложения вулканических материалов (пеплы и т.д.), разновидность вулканических туфов. Светлые разновидности пуццоланов применяются как гидравлические добавки к цементам и растворам для придания им водоустойчивости (гидравлическая известь, пуццолановый цемент). Цемент с пуццолановыми добавками имеет повышенные водо- и сульфатостойкость, но отличается пониженными воздухо- и морозостойкостью по сравнению с портландцементом.

4.1197 **Пушонка:** Гашеная известь, гидроокись кальция.

4.1198 **Разбавитель лакокрасочного материала:** Одно- или многокомпонентная летучая жидкость, которая, не являясь растворителем лакокрасочного материала, может быть использована в сочетании с растворителем, не оказывая вредного воздействия на свойства лакокрасочного материала и лакокрасочного покрытия (ГОСТ 28246).

4.1199 **Разбавитель полимерного клея:** Целевая добавка полимерного клея, предназначенная для изменения технологических свойств или снижения вязкости (ГОСТ 28780).

4.1200 **Разжижитель лакокрасочного материала:** Одно- или многокомпонентная жидкость, испаряющаяся при определенных условиях сушки и добавляемая в лакокрасочный материал для снижения его вязкости (ГОСТ 28246).

4.1201 **Райв:** Теплоизоляционный материал, изготовленный на основе распушенных особым способом древесных волокон хвойных пород. Райв используется в виде ленточного или блочного утеплителя.

4.1202 **Ракушечник:** 1. Вид известняка, состоящий преимущественно из раковин морских животных и их обломков, легко поддающийся распиловке и характеризующийся большой пористостью. Цвет белый, желтый, серый. Ракушечник применяют в виде строительного и облицовочного камня, а щебень и песок из ракушечника – в качестве наполнителя легкого бетона. Ракушечник используют также в производстве извести и др. вяжущих.

4.1203 **Рама:** Геометрически неизменяемая система, элементы которой (стойки и ригели) жестко соединены между собой.

4.1204 **Рама оконная пластиковая:** Состоит из пластиковых профилей, внутри которых находится стальной оцинкованный армирующий профиль, имеющий П-образную форму или форму прямоугольной трубы. Пластиковый и стальной профили соединяются между собой при помощи шурупов - самонарезов. Основное назначение рам состоит в том, что именно они придают конструкции жесткость, поскольку через них осуществляется крепление окна в оконном проеме.

4.1205 **Рампа:** Устройство для сообщения между двумя различными уровнями (например, для подъема грузов на железнодорожную платформу, для перехода транспортных средств на основную автомобильную магистраль в местах развязки движения в разных уровнях и т.д.).

4.1206 **Рандбалка:** Окаймляющая или бортовая балка, опирающаяся на фундамент и передающая на него нагрузку от стенового заполнения.

4.1207 **Раскос:** Строительный элемент, соединяющий два узла каркаса, фермы и т.п. Расположен по диагонали замкнутого контура и обеспечивает жесткость конструкции.

4.1208 **Раскос:** Наклонный стержень решетчатой конструкции.

4.1209 **Раскреповка:** Небольшой вертикальный выступ стены (пилястра, карниза и др. элементов) относительно плоскости фасада.

4.1210 **Распорка:** Стержень между смежными элементами конструкции, препятствующий их сближению или обеспечивающий их боковую устойчивость (СТБ 1723).

4.1211 **Растворы акустические:** Растворы, обеспечивающие требуемое звукопоглощение при нанесении на жесткое основание.

4.1212 **Растворы водонепроницаемые:** Растворы, обладающие способностью пропускать воду в нормируемых пределах.

4.1213 **Растворы водоотталкивающие:** Растворы, имеющие нормированное водопоглощение при кратковременном контакте с водой.

4.1214 **Растворы грунтовые:** Растворы грунта с пластифицирующими добавками (например, извести и др.), а также растворы из бентонитовых глин.

4.1215 **Растворы жаростойкие:** Растворы, обладающие способностью сохранять свойства в нормируемых пределах при длительном воздействии температур выше 300 °С.

4.1216 **Растворы известковые:** Постепенно твердеющие на воздухе смеси извести с песком.

4.1217 **Растворы инъекционные:** Растворы, обладающие способностью заполнить

каналы, трещины и пустоты в бетоне.

4.1218 Растворы кислотостойкие: Растворы, обладающие способностью сохранять свойства в нормируемых пределах при длительном воздействии кислых агрессивных сред.

4.1219 Растворы рентгенозащитные: Растворы, обеспечивающие нормируемую степень защиты смежных помещений от рентгеновского излучения.

4.1220 Растворы строительные: Материалы, получаемые из смеси вяжущего, мелкого заполнителя, растворителя и при необходимости добавок минеральных и химических, в том числе полимерных при содержании полимеров в пересчете на полимерцементное отношение не более 0,1, структура которых формируется вследствие процесса твердения вяжущего.

4.1221 Растворы теплоизоляционные: Растворы, повышающие термическое сопротивление изоляции в ограждающих конструкциях, имеющие среднюю плотность до 1000 кг/м³ и теплопроводность до 0,45 Вт/(м × °С).

4.1222 Растворитель: Жидкость, служащая для придания составам необходимой консистенции. В качестве растворителя для масляных красок используются бензин, уайт-спирит, скипидар, для перхлорвиниловых - ацетон, для клеевых и вододисперсионных - вода.

4.1223 Растворитель лакокрасочного материала: Одно- или многокомпонентная жидкость, испаряющаяся при определенных условиях сушки и полностью растворяющая пленкообразующее вещество лакокрасочного материала (ГОСТ 28246).

4.1224 Растворитель полимерного клея: Жидкий компонент полимерного клея, предназначенный для обеспечения необходимой гомогенности, летучий в условиях склеивания (ГОСТ 28780).

4.1225 Раструб: Расширение на конце трубы или патрубка для соединения с другой трубой или арматурой.

4.1226 Расшивка швов каменной кладки: Процесс создания лицевых швов кладки правильной формы (выпуклой или вогнутой) для стен, где иные отделочные операции не предусмотрены.

4.1227 Ребра жесткости: Элементы конструкций (колонн, балок, плит и т.д.) в виде тонких пластинок, предназначенных для увеличения жесткости отдельных участков конструкций путем повышения сопротивления их выпучиванию.

4.1228 Ребра периодического профиля: Поперечные или наклонные ребра на поверхности арматурного стержня, имеющие постоянную или переменную высоту.

4.1229 Ребро жесткости стены: Стена (контрфорс), находящаяся под прямым углом к другой стене и служащая для нее в качестве опоры для повышения устойчивости при продольном изгибе.

4.1230 Резалит: Часть здания, выступающая за основную линию фасада.

4.1231 Резервуар: Емкостное сооружение для хранения различных жидкостей и газов.

4.1232 Решетка колонны: Соединяющие ветви колонны поперечные планки, распорки, раскосы, обеспечивающие совместную работу ветвей.

4.1233 Решетка фермы: Вертикальные (стойки) и наклонные (раскосы) элементы, образующие внутри контура фермы плоскую стержневую систему.

4.1234 Решетка фермы безраскосная: Решетка фермы, выполненная из стоек.

4.1235 Решетка фермы раскосная: Решетка фермы, состоящая из стоек и системы

нисходящих или восходящих раскосов.

4.1236 Ригель: Линейный несущий элемент строительных конструкций зданий или сооружений, расположенный горизонтально или наклонно и соединяющий (жестко или шарнирно) вертикальные элементы (стойки, колонны); служит опорой для прогонов или плит, устанавливаемых в перекрытиях или покрытиях зданий.

4.1237 Ризалит: Выступающая часть здания на всю его высоту.

4.1238 Ризолин: Самоклеющийся кровельный гидроизоляционный рулонный материал, в основе которого лежит стеклоткань, пропитанная специальным битумно-полимерным составом с целевыми добавками, улучшающими его эксплуатационные свойства. Благодаря стеклоткани в качестве арматуры и особому битумно-полимерному составу, ризолин обладает высокими физико-механическими свойствами, что обеспечивает водонепроницаемость, тепло- и шумоизоляцию, долговечность и гибкость. Это позволяет применять ризолин не только на ровных поверхностях, но и в труднодоступных местах, производить ремонт и укладку на площади любого размера, а также применять технологию лоскутного ремонта. Ризолин производится в двух видах - с самоклеющимся слоем с одной стороны и алюминиевой или медной фольгой на внешней стороне; с самоклеющимися слоями с двух сторон. Рулонный материал с самоклеющимся слоем с одной стороны и алюминиевой или медной фольгой на внешней стороне используется для наружных поверхностей - кровель, труб вентиляции, емкостей. Фольгированная поверхность повышает защиту покрытия от УФ-излучения в несколько раз и гарантирует длительный срок эксплуатации (более 20 лет). Рулонный материал, самоклеющийся с двух сторон идеально подходит для гидроизоляции фундаментов, бассейнов, балконов, лоджий, водостоков, подвалов, железобетонных и металлических емкостей, межэтажной гидроизоляции, примыканий стен, стыков, вентканалов. Благодаря высокой адгезии к стальным поверхностям, применяется при гидроизоляции отдельных частей подземных и наземных трубопроводов, запорной арматуры, теплотрасс, технологического оборудования ТЭЦ.

4.1239 Риолит: Кислая эффузивная порода, излившийся аналог гранита. Риолит сложен в основном богатой кремнеземом стекловатой массой с вкраплениями кварца, полевых шпатов и биотита. Плотность 2600 кг/м³. Прочность на сжатие 60-200 МПа. Используется в качестве заполнителя в бетонах высокой прочности, а также в кислотоупорных бетонах. В виде штучного камня применяется как стеновой и облицовочный материал.

4.1240 Роговик: Контактново-метаморфическая горная порода, образованная при воздействии магматических масс на вмещающие породы. В состав роговика входят кварц, темная слюда, гранат, полевые шпаты, андалузит, силлиманит и другие минералы. В известково-силикатных роговиках присутствуют пироксены, волластонит, кальций и др. Используется как сырье для получения прочного щебня.

4.1241 Романцемент: Гидравлическое вяжущее вещество, продукт тонкого помола обожженных не до спекания (при температуре от 850 °С до 900 °С) известковых и магнезиальных мергелей, содержащих 25 % и более глины. В процессе помола в романцемент нередко добавляют гипс (от 3 % до 5 %) и активные минеральные добавки (от 10 % до 15 %) для регулирования сроков схватывания, повышения прочности и

улучшения других свойств. Схватывание и твердение романцемента обусловлено гидратацией силикатов и алюминатов кальция.

4.1242 Ростверк: Нижняя часть фундамента сооружения, распределяющая нагрузку на основание, в том числе свайное, часть свайного фундамента (плита или балка), объединяющая головные участки свай и служащая опорной конструкцией для возводимых элементов сооружения.

4.1243 Ростверк высокий: Ростверк, подошва которого расположена выше поверхности грунта и не соприкасается с ним.

4.1244 Ростверк низкий: Ростверк, подошва которого опирается на грунт или заглубляется в него.

4.1245 Рубероид: Рулонный кровельный и гидроизоляционный материал из картона, пропитанного мягкими битумами с последующим покрытием обеих поверхностей слоем тугоплавкого битума; применяется для устройства кровель и гидроизоляции подземных частей зданий.

4.1246 Рубероид наплавляемый: Рубероид с утолщенным слоем вяжущего, расплавляемого с помощью специальных горелок при проведении кровельных работ. Его использование заметно снижает трудоемкость работ, повышает их безопасность.

4.1247 Ряд кладки: Ряд кирпичей или камней, уложенных в каменной конструкции в одной горизонтальной плоскости. Ряды кладки могут быть ложковыми и тычковыми.

4.1248 Ряд ложковый: Ряд кирпичей или камней, уложенный длинной боковой гранью (ложком) вдоль лицевой поверхности конструкции.

4.1249 Ряд тычковый: Ряд кирпичей или камней, уложенных короткой боковой гранью (тычком) вдоль лицевой поверхности конструкции.

4.1250 Сайдинг: Прочный облицовочный материал, который используется для обшивки дома. Виды сайдинга разделяют по материалам.

4.1251 Сандрик: Декоративная архитектурная деталь, обычно в виде карниза или фронтона (иногда опирающегося на кронштейны), располагаемая над оконным или дверным проемом на фасаде здания (реже в интерьере).

4.1252 Сваи: Элементы фундамента в виде стержней различной конфигурации поперечного и продольного сечений, погружаемые или устраиваемые в грунте, в т.ч. под наклоном и передающие нагрузку на основание своими боковой поверхностью и торцом — висячие сваи (сваи трения) или только торцом — сваи-стойки. По способу заглубления в грунт различают сваи забивные, буровые, набивные, сваи-оболочки, винтовые.

4.1253 Сваи забивные: Сваи забивные бывают железобетонные и стальные. Сваи забивные погружают в грунт без его выемки с помощью молотов (забивкой), вибровдавливающих (вибрацией) и вдавливающих (вдавливанием) устройств.

4.1254 Сваи буровые: Сваи буровые бывают железобетонные, бетонные, бутобетонные, грунтобетонные. Устраиваются путем заполнения пробуренных скважин бетонной смесью или установки в них железобетонных элементов. Буровые сваи по способу устройства подразделяют на:

- **буронабивные сплошного сечения** с уширениями или без них, бетонируемые в скважинах, пробуренных в пылевато-глинистых грунтах выше уровня подземных вод без крепления стенок скважин, а в любых грунтах ниже уровня подземных вод — с

закреплением стенок скважин глинистым раствором или инвентарными извлекаемыми обсадными трубами;

- **буронабивные полые** круглого сечения, устраиваемые с применением многосекционного вибросердечника;

- **буронабивные с камуфлетной пятой**, устраиваемые путем бурения скважин с последующим образованием уширения взрывом и заполнением скважин бетонной смесью;

- **буронабивные с уплотненным забоем**, устраиваемые путем втрамбовывания в забой скважины щебня;

- **виброштампованные**, устраиваемые путем бурения скважин и уплотнения грунта вокруг ствола сваи виброштампом (специальной металлической трубой) в процессе бетонирования;

- **буроинъекционные**, устраиваемые путем нагнетания (инъекции) мелкозернистой бетонной смеси или цементно-песчаного раствора в пробуренные скважины;

- **винтонабивные**, изготавливаемые винтовой навивкой по стволу скважины путем ввинчивания в нее полого формующего наконечника, последующего его вывинчивания и подачи бетонной смеси в полость;

- **грунтобетонные**, изготавливаемые путем подачи струи цементного раствора через монитор буровой колонны в радиальном направлении с ее вращением и поднятием.

4.1255 Сваи набивные: Сваи набивные бывают железобетонные и бетонные. Устраиваются укладкой бетонной смеси в скважины, образованные в результате принудительного отжатия, вытеснения грунта. Набивные сваи по способу устройства подразделяют на следующие:

- набивные, **устраиваемые раскаткой** (раздвижкой и уплотнением грунта) машинами-раскатчиками без удаления грунта и последующего заполнения полости бетонной смесью;

- набивные **в вытрамбованном ложе**, устраиваемые путем выштамповки в грунте скважин пирамидальной или конусной формы с последующим заполнением их бетонной смесью;

- набивные **в пробитых скважинах** стальными трубчатыми снарядами, порционной подсыпкой и втрамбовыванием щебня в забое скважины, заполнением ее бетонной смесью и уплотнением.

4.1256 Сваи-оболочки (железобетонные): Заглубляются вибропогружателями с выемкой грунта и заполняются полностью или частично бетонной смесью.

4.1257 Сваи винтовые (с металлическими наконечниками): Погружаются в грунт специальными установками (машинами) вертикально или под углом до 45°.

4.1258 Свая-анкер: Разновидность буровых свай. Свая-анкер передает выдергивающее усилие грунтовому основанию по всей длине. Применяются сваи-анкеры для устройства свайных фундаментов зданий и сооружений, для крепления подпорных стен, естественных и искусственных склонов, для усиления существующих фундаментов.

4.1259 Свая-колонна: Свая, которая одновременно выполняет роль сваи и колонны. Разновидность забивных свай (частично заглубленных), наземная часть которых служит колоннами здания или сооружения, а часть, погруженная в грунт — сваями.

4.1260 **Свайный куст:** Группа (несколько) свай под отдельный фундамент.

4.1261 **Сварка (металлов):** Процесс получения неразъемных соединений деталей или конструкций посредством установления межатомных связей между свариваемыми частями при их местном или общем нагреве и (или) пластической деформации (ГОСТ 2601).

4.1262 **Сварка арматуры:** Процесс получения неразъемных соединений между арматурными стержнями или другими элементами при их местном или общем нагреве до оплавления, или пластической деформации.

4.1263 **Сварка давлением (сварка металлов):** Сварка с применением давления, осуществляемая за счет пластической деформации свариваемых частей при температуре ниже температуры плавления (ГОСТ 2601).

4.1264 **Сварка контактная (металлов):** Способ соединения свариваемых элементов под воздействием давления и теплоты, выделяющейся в месте их контакта при прохождении электрического тока.

4.1265 **Сварка контактная стыковая:** Контактная сварка, при которой детали свариваются по всей поверхности стыкуемых торцов.

4.1266 **Сварка контактная точечная (металлов):** Контактная сварка, при которой сварное соединение получается между торцами электродов, передающих усилие сжатия.

4.1267 **Сварка электродуговая:** Сварка, при которой часть изделия разогревается до расплавления теплом электрического дугового разряда.

4.1268 **Свод:** Несущая пространственная конструкция покрытия или перекрытия в виде криволинейной плиты, отличающаяся наличием распора и работающая преимущественно на сжатие.

В зависимости от условий опирания и формы свода разделяют на группы:

- своды с опиранием по двум противоположным сторонам (цилиндрические, стрельчатые, полигональные);
- своды с опиранием по контуру (сомкнутые);
- своды с точечным опиранием по углам (крестовые, парусные).

По материалу своды бывают железобетонными, армоцементными, сталежелезобетонными и деревянными.

4.1269 **Связи:** Конструктивные элементы в виде отдельных стержней или систем, предназначенные для обеспечения пространственной устойчивости основных несущих систем (ферм, балок, рам и т.д.) и отдельных стержней, или пространственной работы конструкции путем распределения нагрузки, приложенной к одному или нескольким элементам, на все сооружение; для придания сооружению жесткости, необходимой для нормальных условий эксплуатации; для восприятия в отдельных случаях ветровых и инерционных нагрузок, действующих на сооружение.

4.1270 **Сетка арматурная:** Плоский арматурный элемент, составленный из продольных и поперечных стержней, соединенных между собой; форма и размер, шаг и сечение, способ соединения составляющих ее стержней должны соответствовать требованиям проектной документации с учетом технологии изготовления.

4.1271 **Сетка драночная:** Решетка, изготавливаемая из тонких деревянных перекрестных планок, прибиваемая к деревянной поверхности для увеличения сцепления

со штукатуркой.

4.1272 Сетки стеклянные: Армирующие элементы штукатурок и стяжек полов. Основа сеток стеклянных — стекловолокнистые нити.

4.1273 Сиениты: Глубинные полнокристаллические изверженные горные породы, отличающиеся от гранитов лучшей обрабатываемостью и состоящие в основном из калиевого полевого шпата, незначительного количества плагиоклаза и цветных минералов — биотита, роговой обманки, пироксена. По минералогическому составу отличаются от гранитов отсутствием кварца (или небольшим содержанием его) и преобладанием щелочного полевого шпата. Плотность по минералогической шкале 2600-2800 кг/м³, пористость и водонасыщение у них незначительны; прочность на сжатие 120-150 МПа. Сиениты, содержащие заметное количество кварца, являются переходными породами между сиенитами и гранитами. Структура сиенитов обычно равномерно кристаллическая, но встречаются и порфировидные разновидности. Окраска сиенитов чаще бывает розовая, серая, красноватая, темно-зеленоватая. По сравнению с гранитами они несколько мягче, лучше полируются и более вязки. Применяется главным образом как декоративный, облицовочный, цокольный камень и камень для памятников.

4.1274 Сиккатив: Металлоорганическое соединение, добавляемое к лакокрасочным материалам окислительного отверждения для ускорения процесса сушки (ГОСТ 28246).

4.1275 Силикаты: Соли кремниевых кислот. Силикаты широко распространены в природе (около $\frac{3}{4}$ массы земной коры), они составляют около $\frac{1}{3}$ всех известных минералов (полевые шпаты, берtrandит, поллукит, циркон и др.). Силикаты - основное сырье при получении керамики, цемента, стекла, асбеста, соды, некоторых металлов.

4.1276 Силос: Саморазгружающееся емкостное сооружение с высотой емкости, превышающей полуторную величину диаметра или меньшего размера в плане; предназначен для длительного хранения и перегрузки сыпучих материалов — цемента, зерна, угля и др. в соответствующих температурно-влажностных условиях.

4.1277 Система несущая: Пространственная конструкция, основа здания, состоящая из стержневых, плоскостных или объемных элементов, обеспечивающая прочность, жесткость, устойчивость и пространственную неизменяемость здания в целом.

4.1278 Складчатые конструкции (складки): Тонкостенные конструкции типа оболочек, состоящие из плоских элементов (пластинок), соединенных между собой под некоторыми углами. Складчатые конструкции из прямоугольных пластинок называются призматическими. В современном строительстве наиболее распространены складчатые конструкции из монолитного или сборного железобетона (в том числе предварительно напряженные конструкции и армоцементные конструкции), применяемые для покрытия промышленных и общественных зданий.

4.1279 Скоба (в деревянных конструкциях): Вспомогательная фиксирующая связь из стали (круглого или квадратного сечения) с заостренными концами в конструкциях и сооружениях из круглых лесоматериалов или брусьев.

4.1280 Сланцы: Горные породы с ориентированным расположением слагающих минералов и хорошо выраженной сланцеватостью (способностью раскалываться на тонкие пластинки). В зависимости от состава различают сланцы глинистые, песчано-глинистые, хлоритовые, тальковые, слюдяные и т.д. Цвет сланцев — темно-серый,

черный, красно-коричневый и т.п. Средняя плотность 2 600-2 900 кг/м³, предел прочности при сжатии от 50 до 200 МПа и пористость — 0,4—3 %. Применяются для изготовления плит для наружной и внутренней облицовки. Кристаллические сланцы применяют в строительстве, а также как сырье для получения динаса. Сланцы — материал для извлечения абразивов (гранатовые, силлиманитовые сланцы), керамического высокоогнеупорного сырья (кианитовые сланцы) и т.д. Графитовые сланцы — ценное графитовое сырье. Горючие сланцы используют главным образом как сырье для перегонки на газ и нефтеподобную смолу, а также в качестве твердого топлива.

4.1281 Слезник: 1. Желобок или выступ на нижней поверхности изделий, защищающий строительные конструкции от увлажнения (устраивают на парапетных плитах, подоконниках и т. д.); 2. Элемент карниза, выносная плита, имеющая на нижней грани борозду или прилив, препятствующий затеканию дождевой воды под плиту.

4.1282 Слой гидроизоляционный: Слой из гидроизоляционных материалов, выполняемый для противодействия проникновению воды.

4.1283 Слюды: Группа широко распространенных порообразующих минералов, алюмосиликаты калия, магния, железа, лития, редко натрия. Главные минеральные виды - мусковит, флогопит и биотит. Особую подгруппу составляют литиевые слюды (лепидолит и др.). Легко расщепляются на тонкие пластинки или чешуйки, обладающие высокими диэлектрическими свойствами и термостойкостью. Благодаря этому слюды имеют широкое техническое применение.

4.1284 Смальта: Цветное непрозрачное стекло в виде небольших кубиков (1-2 см³) и пластинок, применяемое для мозаичных работ. Смальту получают отливкой или прессованием из окрашенного (при варке) глушеного стекла (иногда дополнительно кристаллизующего) или горячим прессованием двух слоев стекла с прокладкой между ними тонкой цветной фольги.

4.1285 Смеси гравийно-песчаные: Неорганические зернистые сыпучие строительные материалы из природных или обогащенных гравийно-песчаных горных пород.

4.1286 Смола: Твердый, полутвердый или псевдотвердый органический материал, который имеет неопределенную относительно высокую молекулярную массу и под воздействием тепла размягчается или плавится в определенном диапазоне температур (ГОСТ 28246). Смолы бывают природные и синтетические.

4.1287 Смола алкидная: Продукт взаимодействия многоатомных спиртов с многоосновными кислотами. Наиболее распространены глифталевые (на основе фталевого ангидрида и глицерина) и пентафталевые (на основе фталевого ангидрида и пентаэритрита) смолы. Алкидные смолы используются как связующее самостоятельно или, в сочетании с другими полимерами, при производстве лакокрасочных материалов.

4.1288 Смола стирольная: Синтетическая смола, полученная полимеризацией стирола или его сополимеризацией с другими мономерами (ГОСТ 28246).

4.1289 Смолы полимерные: Высокомолекулярные соединения, широко применяемые в производстве пластических масс и строительных синтетических материалов (поливинилхлорид, полиэтилен, полистирол, смолы эпоксидные, кремнийорганические и др.).

4.1290 Соединение стыковое: Сварное соединение двух элементов, примыкающих

друг к другу торцевыми поверхностями.

4.1291 Сооружение: Объемная, плоскостная или линейная наземная, надземная или подземная строительная система, состоящая из несущих, а в отдельных случаях и ограждающих конструкций и предназначенная для выполнения производственных процессов различного вида, хранения материалов, изделий, оборудования, для временного пребывания людей, перемещения людей и грузов и т.д.

4.1292 Сооружения гидротехнические: Общее название инженерных сооружений для использования водных ресурсов или предотвращения разрушительного действия воды - подпорные сооружения (плотины, дамбы и др.), водопроводящие (каналы, гидротехнические туннели, лотки, трубопроводы и др.), водотранспортные (судоходные шлюзы, судоподъемники, причалы и др.), гидроэнергетические (здания ГЭС, напорные бассейны и др.), гидромелиоративные (оросительные и осушительные каналы, дренажи, коллекторы и др.), сооружения водоснабжения и канализации (насосные станции, водонапорные башни, резервуары и др.), рыбохозяйственные (рыбоходы, рыбоподъемники, рыбоводные пруды и др.).

4.1293 Сплавы металлов: Материалы с характерными металлическими свойствами, полученные сплавлением двух или более элементов. Металлические сплавы получают сплавлением элементов-металлов или металлов с неметаллами при преимущественном содержании металлов. Сплавы металлов даже при сравнительно простой кристаллической структуре часто обладают более высокими механическими и физическими свойствами, чем составляющие их чистые металлы.

4.1294 Средства антисептические (антисептики): Химические вещества, обладающие антимикробным действием. Антисептические вещества применяются для предохранения от разрушения микроорганизмами различных неметаллических материалов (древесина, текстильные изделия, кожа, пластмасса и др.). Для защиты древесины и изделий из нее используют антисептические средства - водно-растворимые (фтористый и кремнефтористый натрий, медный купорос, динитрофенолят натрия и др.); маслянистые (креозотовое и антраценовое масла, сланцевое шпалопрпиточное масло и др.); пасты (битумные и др.).

4.1295 Стакан фундамента: Специально организованное углубление в фундаменте для последующей установки и замоноличивания сборного элемента (колонны, стойки, столба и т.п.).

4.1296 Сталежелезобетон: Комплексный строительный материал, представляющий собой сочетание железобетона с листовой сталью (мембраной), укрепленной по его поверхности с помощью анкеров различной конструкции. Листовая сталь придает сталежелезобетону водонепроницаемость, а также воспринимает часть рабочей нагрузки. Сталежелезобетон применяется в качестве конструкционного материала.

4.1297 Сталефибробетон: Специальный бетон, состоящий из бетонной матрицы, армированной стальными фибрами, равномерно (хаотически или ориентированно) распределенными по ее объему.

4.1298 Сталь арматурная: Сталь, усиливающая (армирующая) железобетонные конструкции. Используется в строительстве с начала XX века. Наиболее распространена сталь арматурная в виде стержней гладкого и периодического профилей. Кроме того,

применяют арматурную проволоку из углеродистой стали, а также пряди, канаты, сварные тканые сетки. Прочность стали арматурной повышают волочением, вытяжкой, сплющиванием в холодном состоянии, электроупрочнением на автоматических закально-отпускных агрегатах, термоупрочнением с прокатного нагрева. Для улучшения свойств арматурной стали применяют микролегирование титаном.

4.1299 Сталь арматурная горячекатанная: Сталь, прошедшая горячую прокатку и не подвергающаяся после проката упрочняющей обработке.

4.1300 Сталь арматурная термомеханически и термически упрочненная: Сталь, подвергающаяся после прокатки упрочнению путем термомеханической или термической обработки.

4.1301 Сталь арматурная холоднообработанная: Сталь, подвергающаяся после прокатки упрочнению вытяжкой, сплющиванием или скручиванием при нормальной температуре окружающей среды.

4.1302 Сталь легированная: Сталь, содержащая один или несколько специальных элементов (хром, никель, титан, ванадий и др.) в различных комбинациях и количестве, заметно изменяющих её свойства, или содержащая повышенное количество марганца или кремния.

4.1303 Сталь листовая: Вид проката, выпускаемый в соответствии с установленными стандартами металлургическими заводами. Различают виды - сталь толстолистовая толщиной от 4 до 160 мм; сталь тонколистовая от 0,2 до 4,0 мм; сталь широкополосная универсальная толщиной от 4 до 60 мм, имеющая ровные, не требующие резки и выравнивания кромки; сталь горячекатаная рулонная.

4.1304 Ствол: Вертикальная несущая конструкция многих инженерных сооружений, например, ствол водонапорной башни и др.

4.1305 Стекло: Прозрачный твердый аморфный материал, получаемый путем переохладения расплава специально подобранной массы; в строительстве используют оконное стекло, узорчатое, стеклоблоки и т.п.

4.1306 Стекло авантюриновое: Особый род стекла, которое в изломе или на отшлифованной поверхности представляет бесчисленное множество блестящих точек, производящих особенный световой эффект подобно натуральному авантюрину.

4.1307 Стекло органическое: Техническое название оптически прозрачных материалов на основе полиметилметакрилата, полистирола, поликарбонатов. От неорганического стекла отличается относительно небольшой плотностью, меньшей хрупкостью, но значительно более низкой температурой размягчения (теплостойкость до - 140 °С). Из стекла органического. изготавливают 3-слойное безосколочное стекло, используемое как конструкционные материалы. Применяется для остекления куполов, парников, для декоративной отделки зданий и т.д.

4.1308 Стекло ячеистое (пеностекло): Теплоизоляционный материал, получаемый спеканием и вспучиванием при нагревании в печах смеси тонкоизмельченного стеклянного порошка с газообразователем и последующим отжигом изделий.

4.1309 Стеклоблок: Пустотелое стеклянное изделие, получаемое сваркой двух прессованных полублоков. Стеклоблок обладают хорошим светопропусканием (не менее 50 %), тепло- и звукоизолирующими свойствами, достаточной прочностью (предел прочности на сжатие 4 МПа). Выпускаются светорассеивающие, светонаправляющие, солнцезащитные,

цветные стеклоблоки. Применяются для заполнения наружных световых проемов зданий, устройства светопрозрачных перегородок, остекления лестничных клеток и т.п.

4.1310 Стекложелезобетон: Железобетон с включением в него изделий из стекла (плитки, стеклоблоки, фасонные призмы и др.) в зависимости от назначения материала (светопрозрачные внутренние ограждения, перекрытия или кровельное покрытие).

4.1311 Стеклокремнезит: Стеклокристаллический декоративный плиточный материал, получаемый на основе использования практически всех видов стеклобоя и кремнеземистых отходов промышленности.

4.1312 Стекломат: Нетканый мат из стеклянных или непрерывных волокон, скрепленных между собой химическим или механическим способом.

4.1313 Стеклообои: Рулонный материал на основе тисненого стекловолокна. Стеклообои - огнестойкие.

4.1314 Стеклопакет: Строительное изделие из двух или более листов стекла, герметично соединенных по периметру рамкой (обоймой), между стеклами предусмотрены полости с сухим воздухом (газом); применяются для остекления в одиночных переплетах взамен двойного и тройного остекления в обычных переплетах.

4.1315 Стеклопластик: Композиционный материал, состоящий из стеклянных волокон и полимерного связующего; применяется как атмосферо-, водо- и хим-стойкий материал при возведении зданий небольших размеров, бассейнов для плавания, производственных емкостей и др.

4.1316 Стеклопрофилит (стекло профильное): Крупногабаритные строительные изделия из стекла различного профиля. Готовятся в основном методом непрерывного проката из армированного и неармированного бесцветного и окрашенного стекла. По форме сечения бывают коробчатые, швеллерные, уголковые и др. Применяются для устройства светопрозрачных ограждающих конструкций зданий и сооружений.

4.1317 Стеклорубероид: Рулонный гидроизоляционный материал в виде стеклянной ткани, пропитанной и покрытой с двух сторон битумом.

4.1318 Стеклофибробетон: Мелкозернистый бетон (матрица), армированный относительно короткими стеклянными волокнами (фибрами).

4.1319 Стеклоцемент: Материал, получаемый на основе цемента и стекловолокна. В отличие от фибробетона в стеклоцементе отсутствует крупный заполнитель.

4.1320 Стемалит: Листовое стекло толщиной 5-12 мм различной фактуры, покрытое с одной стороны глухой (непрозрачной) керамической краской. Декоративные качества стемалита — яркий невыгорающий цвет, высокое качество поверхности сочетаются с высокой устойчивостью его к атмосферным воздействиям, большой прочностью и поверхностной твердостью. Применяется стемалит для наружной и внутренней облицовки зданий и для изготовления многослойных навесных панелей.

4.1321 Стена: Часть здания, выполняющая функции вертикальной несущей и (или) ограждающей конструкции.

4.1322 Стена в грунте: Инженерное сооружение, предназначенное для устройства глубоких фундаментов и заглубления в грунт сооружений различного назначения.

4.1323 Стена висячая: Стена, опирающаяся на фундаментные балки (рандбалки).

4.1324 Стена многослойная: Стена облегченной кладки и стена с облицовками,

соединенные между собой жесткими или гибкими связями, обеспечивающими распределение нагрузки между конструктивными слоями.

4.1325 Стена навесная: Наружная стена здания, выполненная из легких панелей, опирающихся на каркас здания.

4.1326 Стена подпорная: Стена различного конструктивного исполнения, предназначенная для восприятия напора от бокового давления грунта с пригружающими его поверхность транспортными средствами или складироваемыми материалами.

4.1327 Стена цокольная: Нижняя выступающая часть стены здания или сооружения, расположенная непосредственно над фундаментом.

4.1328 Стенка балки: Вертикальная пластина в металлических балках, соединяющая горизонтальные элементы (полки).

4.1329 Стенка шпунтовая: Сплошная стенка, образованная забитыми в грунт шпунтовыми сваями (деревянными, железобетонными, стальными), служащая водонепроницаемой преградой, и удерживающая от обрушения грунт при возведении гидротехнических сооружений (набережных, камер, шлюзов, перемычек), для ограждения стен котлованов, траншей и прочих выемок.

4.1330 Стены свайные: Вид фундаментов, совмещенных с грунтовой средой — подземные стены, устраиваемые в вертикальных или наклонных буровых скважинах.

4.1331 Стекло авантюриновое: Особый род стекла, которое в изломе или на отшлифованной поверхности представляет бесчисленное множество блестящих точек, производящих особенный световой эффект подобно натуральному авантюрину.

4.1332 Стержень колонны: Основной конструктивный элемент, передающий нагрузку от оголовка к базе колонны.

4.1333 Стойка: Вертикальный или наклонный стержневой строительный элемент, воспринимающий в основном сжимающие усилия.

4.1334 Столб: Конструкция в виде единичного вертикального стержня опорного или декоративного значения.

4.1335 Стропила: Несущая конструкция скатных крыш, состоящая из стропильных ног, конькового прогона, стоек и подкосов, иногда затяжек.

4.1336 Стропила висячие: Стропильная ферма, имеющая только две опоры по концам, конструкция которой образована системой из стропил, раскосов, подкосов и затяжек.

4.1337 Стропила наслонные: Стропила, имеющие более двух опор.

4.1338 Стык: Сочленение двух элементов каркаса, которое является зоной передачи нагрузки от одного элемента каркаса другому.

4.1339 Стяжка: Тонкий прочный слой в конструкциях покрытий и перекрытий, предназначенный для восприятия и передачи нагрузок на нижележащий слой тепло- или звукоизоляционного материала, а также для выравнивания поверхности кровли или пола.

4.1340 Суспензия (взвесь): Дисперсная система, в которой дисперсная фаза является твердой, а дисперсная среда — жидкостью.

4.1341 Сэндвич-панель: Панель, выполненная из теплоизоляционного сердечника, чаще всего из минеральной ваты, пенополистирола и пенополиуретана. Наружные и внутренние поверхности сэндвич-панелей представляют собой обычно жесткие стальные, алюминиевые или пластмассовые листы.

4.1342 **Тальреп:** Толстостенная труба с внутренней резьбой (левой на одном конце и правой на другом), с помощью которой создают натяжение, при необходимости с его контролем, в затяжках арок, нижних поясах металлодеревянных ферм, шпренгельных системах, растяжках и т.д.

4.1343 **Тамбур:** Проходное помещение для входа в здание с последовательно открывающимися в нем наружными и внутренними дверями, препятствующее проникновению в помещение холодного воздуха извне.

4.1344 **Тамбур-шлюз:** Тамбур, оборудованный специальными устройствами, устраняющими возможность проникания огня, дыма, газов, паров, пыли и других вредных веществ из одного помещения в другое, а также для поддержания заданных параметров воздушной среды в помещениях.

4.1345 **Тепловая изоляция (теплоизоляция, термоизоляция):** Совокупность конструктивных элементов, обеспечивающих снижение тепловых потерь здания через наружные стены. Тепловая изоляция обеспечивается устройством специальных ограждений в виде оболочек, покрытий и т.п. из теплоизоляционных материалов.

4.1346 **Теплоизоляция:** Защита зданий, тепловых промышленных установок, холодильных камер, трубопроводов и др. от нежелательного теплового обмена с окружающей средой. Теплоизоляция обеспечивается специальными ограждениями из теплоизоляционных материалов; сами теплозащитные средства также называются теплоизоляцией.

4.1347 **Теплоизоляция (кровли):** Слой засыпного, монолитного или плитного теплоизоляционного материала, обеспечивающий в совокупности с другими элементами кровли требуемую величину сопротивления теплопередаче.

4.1348 **Термоизоляция:** Покрытие или отделка элементов строительных конструкций, сантехнического и прочего оборудования материалами малой теплопроводности с целью уменьшения тепловых потерь, например, шлаковая засыпка чердачных покрытий, обмазка белой глиной с очесом отопительных труб, отделка пробковыми плитами холодильников и т.п.

4.1349 **Термолит:** Материал, получаемый обжигом щебня или подготовленных гранул кремнистых опаловых пород (диатомита, трепела, опок и др.) (ГОСТ 25137).

4.1350 **Терракота:** Неглазурованные керамические изделия с пористым черепком преимущественно красного и желтого цвета. К архитектурной терракоте относятся изделия для устройства поясов, тяг, карнизов, кронштейнов, капителей колонн, барельефов и других элементов фасадов.

4.1351 **Террацо:** Декоративное мозаичное покрытие пола, выполненное на растворе, в состав которого входят компоненты - портландцемент, мраморная крошка, реже гранитная, и пигмент.

4.1352 **Тетива:** Наклонный брус, к которому крепят ступени деревянной лестницы.

4.1353 **Тетрапилон:** Триумфальная арка с двумя взаимно пересекающимися проездами.

4.1354 **Тетрастиль:** Порттик с четырьмя колоннами.

4.1355 **Типовые строительные конструкции, изделия, узлы:** Соответственно строительные конструкции, изделия, узлы зданий и сооружений, отобранные из числа им подобных или специально разработанные для многократного повторения в строительстве,

имеющие, как правило, лучшие по сравнению с аналогами технико-экономические показатели и качественные характеристики и принятые в качестве типовых в установленном порядке.

4.1356 Токретбетон: Высокопрочный бетон, получаемый набрызгиванием (торкретированием) растворной или бетонной смеси на поверхность или в форму под давлением сжатого воздуха через сопло, к которому подводят сухую смесь вяжущего с заполнителем и воду. Высокая скорость истечения смеси из сопла обеспечивает плотную ее укладку.

4.1357 Толь: Кровельный и гидроизоляционный материал, получаемый обработкой кровельного картона каменноугольными или сланцевыми дегтевыми продуктами.

4.1358 Тоннель (туннель): Протяженное подземное сооружение, предназначенное для прокладки железных и автомобильных дорог, пешеходных переходов, коммуникаций и т.п.

4.1359 Траверса: Элемент конструкций, располагаемый в поперечном направлении по отношению к основной конструкции и опирающийся на вертикальные элементы

4.1360 Траверса колонны: Конструктивный элемент в опорной части стальной колонны в виде вертикальных консольных ребер, приваренных к стержню колонны и опорной плите, предназначенный для равномерной передачи нагрузки на опорную плиту.

4.1361 Травертин (Туф известковый): Натечные скопления пористого известняка (плотного туфа), отлагаемые углекислыми источниками. Применяется как декоративный и строительный камень, сырье для обжига на известь.

4.1362 Трахиты: Эффузивные горные породы, состоящие из калиевого полевого шпата в виде порфировых вкрапленников и микролитов, плагиоклаза, иногда также вулканического стекла и цветных минералов. По своему минералогическому и химическому составу аналогичны и с сиенитами, но более пористы. Поэтому предел прочности при сжатии невелик — 60-70 МПа; плотность около 2500 кг/м³, а морозостойкость их ниже, чем у сиенитов. Красиво окрашенный в серые тона строительный и декоративный камень.

4.1363 Трепел: Легкая пористая осадочная порода, землистая или кусковатая, аналогичная по свойствам диатомиту, но почти лишенная скелетных остатков. Средняя плотность (по объему) 600-1000 кг/м³. Цвет белый, светло-серый, желтоватый, иногда темно-серый до черного или пятнистый (окрашен примесью битумов), прилипает к языку и сильно впитывает воду. Содержит 75-90 % аморфного кремнезема в виде сцементированных мельчайших округлых частиц опала. Применяется подобно диатомиту и опоке; используется при изготовлении динамита.

4.1364 Трос: Общее название всех веревок и канатов толще 25 мм (по окружности).

4.1365 Труба стальная электросварная: Труба, изготовленная из штрипсов или листового проката путем формовки и электросварки.

4.1366 Трубы: Детали зданий, сооружений, машин и прочее, имеющие трубчатую форму и предназначенные в основном для транспортирования жидкостей, паров, газов, воздуха, а иногда и сыпучих и твердых тел. Трубы широко применяются также в качестве элементов конструкций в строительстве, горном деле и пр. Делают трубы из черных и цветных металлов, бетона и железобетона, керамики, асбестоцементной массы, пластмасс и других материалов.

4.1367 Туф: Группа горных пород различного происхождения; различают известковый туф — легкие пористые породы, образовавшиеся из отложений углекислых источников; вулканический туф — уплотненные рыхлые продукты вулканических извержений; кремнистый туф — отложения теплых или горячих источников. Все туфы применяются как ценные строительные материалы (заполнители в легких бетонах, стеновые материалы).

4.1368 Туфобетон: Легкий бетон, в котором заполнителем служит туф.

4.1369 Туфы вулканические: Пористые осадочные горные породы обломочного происхождения, состоящие из уплотненных обломков излившихся пород и магматических минералов, сцементированных пепловым материалом. По химическому составу туфы вулканические разнообразны и отвечают составу лавы данного извержения (риолиту, андезиту, базальту и т.п.). Туфы вулканические имеют разнообразную окраску - розовую, оранжевую, красную, коричневую и др., они характеризуются значительной пористостью, малыми плотностью и теплопроводностью, достаточной прочностью и долговечностью и хорошо обрабатываются. Эти свойства позволяют успешно применять их в качестве облицовочного материала для стен зданий, а после дробления и фракционирования — в качестве заполнителей для легких бетонов, а в молотом виде — как активная добавка к вяжущим веществам (пуццолан, трасс).

4.1370 Тюбинг: Элемент сборного крепления подземных сооружений (тоннелей, шахтных стволов и т.п.).

4.1371 Узел строительный: Сопряжение, соединение между собой строительных конструкций, элементов строительных конструкций и их составных частей.

4.1372 Узловая вставка: Элемент соединения деревянных конструкций на механических связях, выполненный в виде пластин, увеличивающих площадь узла и обеспечивающих многосрезность рабочих связей.

4.1373 Упор: Монтажное приспособление, ограничивающее положение элемента конструкций в одном или в двух направлениях (продольном и поперечном).

4.1374 Устойчивость конструкции (здания, сооружения): Способность конструкции (здания, сооружения) противостоять внешним силам, стремящимся вывести ее (их) из исходного состояния статического или динамического равновесия.

4.1375 Устройство: Конструктивно законченная техническая система, имеющая определенное функциональное назначение.

4.1376 Устройство дренажное: Конструкция, обладающая повышенными водопроницаемостью, водопоглотительной способностью или содержащая в своем составе материал с указанными фильтрационными свойствами.

4.1377 Уступ фундамента: Расширение поперечного сечения фундамента в виде ступени.

4.1378 Утеплитель: Материал, применяемый для снижения теплопроводности (утепления) различных конструкций.

4.1379 Фальц: Вид соединения листов металлической кровли. Наиболее герметичным и влагонепроницаемым является двойной стоячий фальц. Это продольное соединение, выступающее над плоскостью кровли между двумя прилегающими кровельными картинами, кромки которых имеют двойной загиб.

4.1380 **Фальш-пол:** Сборно-разборные полы промышленных зданий с вентилируемым подпольем. В фальш-полу прокладываются электротехнические и прочие коммуникации.

4.1381 **Фанера:** Слоистая клееная древесина, состоящая из склеенных между собой трех и более листов лущеного шпона с взаимно перпендикулярным расположением волокон древесины в смежных слоях (ГОСТ 15812).

4.1382 **Фанера бакелизированная:** Фанера, изготовленная с применением фенолформальдегидных спирторастворимых (водорастворимых) смол.

4.1383 **Фанера водостойкая:** Фанера, клееная феноло- и крезолоформальдегидными клеями, применяемая в несущих и ограждающих конструкциях жилых, общественных и промышленных зданий (клееные балки и арки, щиты перекрытий, стеновые панели и щиты, опалубка монолитных и сборных железобетонных конструкций, полы).

4.1384 **Фанера декоративная:** Фанера, покрытая на заводе цветными бумажными пленками, используемая для отделки стен и потолков.

4.1385 **Фанера клееная:** Изделие из древесины, состоящее из склеенных друг с другом слоев, причем направление волокон наложенных друг на друга слоев чаще всего проходит под прямым углом друг к другу.

4.1386 **Фасонка (металлическая):** Деталь фермы в виде металлической пластинки, служащая для крепления в узле стержней решетки и пояса.

4.1387 **Фахверк:** Вид конструкции преимущественно малоэтажных зданий, представляющий собой легкий вспомогательный каркас, образованный системой горизонтальных и вертикальных элементов и раскосов.

4.1388 **Фаянс строительный:** Керамический материал, белый пористый черепок; для уменьшения водопоглощения покрывается легкоплавкой глазурью. В отличие от фарфора содержит больше глины, а также мел или известняк. Широко применяется в производстве санитарно-технических изделий, глазурованных облицовочных плиток и др.

4.1389 **Ферма:** Строительная несущая конструкция, представляющая геометрически неизменяемую стержневую систему, состоящую из прямолинейных стержней, узловые соединения которых, как правило, принимаются условно шарнирными, а нагрузка — передающейся в узлах. Фермы бывают плоскими и пространственными.

4.1390 **Ферма безраскосная:** Ферма, в которой вертикальные стержни решетки жестко соединены с верхним и нижним поясом.

4.1391 **Ферма вантовая:** Разновидность висячей стальной фермы, все стержни которой при заданных группах (постоянной и временной) нагрузок работают только на растяжение.

4.1392 **Ферма плоская:** Ферма, все стержни которой лежат в одной плоскости. Плоские фермы могут воспринимать нагрузку, приложенную только в их плоскости, и нуждаются в закреплении из своей плоскости связями или другими элементами.

4.1393 **Ферма подстропильная:** Ферма с параллельными горизонтальными поясами, треугольной решеткой и стойками, к которым крепят стропильные фермы. Предназначена для опирания промежуточных стропильных ферм при их шаге меньше шага колонн, а также выполняющая роль продольных вертикальных связей между

колоннами или стропильными фермами.

4.1394 Ферма пространственная: Ферма, образующая жесткий пространственный брус, воспринимать нагрузку, действующую в любом направлении. Каждая грань такого бруса представляет собой плоскую ферму. Примером пространственного бруса может служить башенная конструкция.

4.1395 Ферма стропильная: Элемент несущих конструкций кровли, передающий нагрузку на железобетонные или металлические колонны, стены или подстропильные фермы. Различаются по конструктивному решению, очертанию поясов, типу решетки.

4.1396 Фибролит: Теплоизоляционный и конструктивный строительный материал, получаемый из смеси минерального вяжущего (цемента) и специально приготовленных древесных стружек; производят в виде крупноразмерных плит толщиной от 25 до 100 мм.

4.1397 Фибролит акустический: Материал, получаемый из древесной шерсти или синтетического волокна и минерального вяжущего (портландцемента или гипса). Коэффициент звукопоглощения не менее 0,4.

4.1398 Фиксаторы арматуры: Средства фиксации, обеспечивающие расположение арматуры в проектном положении. Фиксаторы имеют различную конструкцию и могут выполняться из стали, раствора, пластмассы и т.д.

4.1399 Фиксация арматуры: Расположение и закрепление арматуры в проектном положении, в формах или опалубке, осуществляемые с помощью арматуры другого направления, устройств однократного использования, остающихся в бетоне, или инвентарных приспособлений, извлекаемых из бетона до или после его твердения.

4.1400 Филенка: Деревянный гладкий, профилированный или резной щит, вставляемый в обвязку дверей, перегородок, панелей.

4.1401 Фитинги: Детали для трубных соединений на резьбе. Основными типами фитингов являются муфты (для прямого соединения труб одинакового или разных диаметров), угольники (для соединения труб под прямым углом), тройники (для присоединения одной трубы), кресты (для присоединения двух труб), пробки и колпаки.

4.1402 Флоат-стекло: Плоское, прозрачное, бесцветное или окрашенное натрий-кальций-силикатное стекло с параллельными огненнополированными поверхностями, изготавливаемое методом непрерывного растекания и протягивания через ванну с расплавом металла.

4.1403 Флюс для дуговой сварки (сварка металлов): Материал, защищающий дугу и сварочную ванну от вредного воздействия окружающей среды и осуществляющий химическую очистку соединяемых поверхностей и улучшение качества шва.

4.1404 Фольга: Тонкие листы или ленты (2-100 мкм) разных металлов и металлических сплавов.

4.1405 Фольгоизол: Кровельный и гидроизоляционный рулонный материал, представляющий собой рифленую алюминиевую фольгу (толщиной 0,1-0,2 мм), покрытую с одной стороны слоем резинобитумной или полимерно-битумной массы.

4.1406 Фонтан: Сооружение со специальным прибором, под напором выталкивающим вверх струю воды, что дает возможность использовать ее, в частности, для декоративных целей.

4.1407 Формопласт: Эластичное вещество, состоящее из полихлорвиниловой

смолы, пластификатора, смазочного материала; предназначено для изготовления форм при отливке архитектурно-строительных деталей (кессонные панели перекрытий, офактуренные панели стен и др.), скульптуры, керамических изделий и т.п.

4.1408 Форточка: Створчатый элемент с размерами, как правило, не превышающими 350 x 450 мм, соединенный посредством шарнирной связи с бруском створки или коробки, предназначенный для проветривания помещения (ГОСТ 23166).

4.1409 Фронтон: Завершение (обычно треугольное) фасада здания, портика, колоннады, ограниченное двумя скатами крыши и карнизом; поле фронтона — тимпан — часто украшено скульптурой.

4.1410 Фторопласт: Пластмасса на основе фторсодержащих полиолефинов и (или) сополимеров (ГОСТ 24888).

4.1411 Фундамент: Часть здания и сооружения (преимущественно подземного), которое служит для передачи нагрузок от зданий (сооружений) на естественное или искусственное основание. Выбор типа фундамента определяется инженерно-геологическими и гидрогеологическими условиями строительной площадки, назначением и конструктивными особенностями здания или сооружения, величиной нагрузки, передаваемой на фундамент.

4.1412 Фундамент абсолютно жесткий: Фундамент, перемещение которого вследствие деформирования конструкции мало по сравнению с перемещениями основания. К абсолютно жестким относятся отдельно стоящие фундаменты под колонны, ленточные фундаменты большого поперечного сечения и сравнительно малой длины, нагруженные колоннами при небольших расстояниях между ними, массивные фундаменты под оборудование и др.

4.1413 Фундамент анкерный: Фундамент, работающий на выдергивающие усилия.

4.1414 Фундамент в вытрамбованных котлованах: Фундамент, устраиваемый в котлованах, образованных сбрасыванием трамбовки с последующим бетонированием враспор или установкой сборных элементов.

4.1415 Фундамент в пробитых скважинах: Конструкция, изготавливаемая бетонированием пробитых штампом или трамбовкой или выбуренных полостей разной конфигурации в плане и по высоте глубиной от 3 до 6 м (в том числе повторно пробитых после их предварительного заполнения крупным песком, щебнем) или установкой в полости сборных элементов.

4.1416 Фундамент гибкий: Фундамент, работающий на сжатие с изгибом, т.е. могущий воспринимать растягивающие усилия.

4.1417 Фундамент ленточный: Конструкция в виде полосы (в т.ч. прерывистой) или перекрестных лент. Изготавливается в монолитном, сборном и комбинированном вариантах из типовых или индивидуальных элементов и материалов, обеспечивающих надежность и долговечность (бетон, кирпич, бут).

4.1418 Фундамент комбинированный свайно – плитный (КСПФ): Фундаментная плита, в которой для уменьшения осадок и их неравномерности предусматриваются сваи, располагаемые на расстоянии не менее 57 диаметрам и более между осями свай. Метод расчета осадки КСПФ основан на совместном учете жесткости свай и плиты. При этом нормами проектирования предусматривается, что когда в работу включается плита, на

сваи принимается приблизительно 85 % общей нагрузки на фундамент, на плиту - 15 %.

4.1419 Фундамент малозаглубленный: Фундамент, глубина заложения которого не превышает расчетную глубину промерзания грунта, а вертикальная нагрузка от сооружения передается на основание только его подошвой.

4.1420 Фундамент-оболочка: Фундамент глубокого заложения в виде трубы с тонкими стенками.

4.1421 Фундамент плитный: Фундамент в виде плоской или ребристой плиты, устанавливаемый под всей площадью здания или сооружения.

4.1422 Фундамент прерывистый: Сборный фундамент мелкого заложения, выполняемый из крупных блоков-подушек, укладываемых на основание с промежутками, заполняемыми песком или гравием.

4.1423 Фундамент рамный: Сборный или сборно-монолитный фундамент, представляющий собой ряд поперечных рам, которые опираются на нижнюю плиту или ростверк и связаны поверху между собой продольными балками, либо верхнюю плиту, которая опирается на стойки, заделанные в нижнюю плиту, или на сваи-колонны.

4.1424 Фундамент свайный ленточный: Фундамент с однорядным или многорядным продольным расположением свай, объединенных по верху жесткой балкой (ростверком) в виде ленты или перекрестной ленты. Применяется под стены сооружений, под оборудование, под ряды стоек каркасов.

4.1425 Фундамент стаканый: Столбчатый сборный фундамент с углублением под колонну в его верхней части.

4.1426 Фундамент столбчатый (отдельный): Фундамент в виде отдельных опор небольших размеров в плане, поддерживающих колонны или фундаментные балки. Изготавливается в монолитном, сборном или комбинированном вариантах.

4.1427 Фундаменты с анкерами: Плитные фундаменты с жесткими, как правило, монолитными железобетонными сваями - анкерами диаметром от 150 до 300 мм и длиной от 4 до 6 м, (в том числе с напрягаемой арматурой и уширенной пятой), воспринимающими выдергивающие нагрузки и составляющими одно целое с плитным фундаментом. Применяются в сооружениях со значительными моментными горизонтальными и выдергивающими нагрузками, а также при устройстве фундаментов в стесненных условиях.

4.1428 Фундамент щелевой: Конструкция, устраиваемая в неводонасыщенных устойчивых грунтах из армированного бетона в разработанных неглубоких траншеях любой конфигурации глубиной до 6 м, шириной (толщиной) от 100 до 1000 мм.

4.1429 Фундаменты свайные: Фундаменты, распределяющие нагрузку от сооружений боковой поверхностью и (или) через нижний торец свай.

4.1430 Фундаменты, совмещенные с грунтовой средой: Подпорные стены и стены в грунте, составляющие, как правило, одно целое с основанием и которые не могут быть выделены в самостоятельную отдельную конструкцию фундамента.

4.1431 Фундаменты специальные: Фундаменты, к которым относятся глубокие опоры, столбы, сваи-оболочки, опускные колодцы, кессоны, анкерные, щелевые, используемые в особых случаях и условиях и обеспечивающие частичную или полную передачу нагрузки боковой поверхностью и (или) торцом.

4.1432 **Хибинит:** Магматическая щелочная горная порода светлого тона серовато-зеленого цвета, имеющая крупнозернистую структуру. В природе встречается в виде крупных массивов. Используется в строительстве как одноименный облицовочный материал.

4.1433 **Хомут:** Арматурное изделие в виде гнутого стержня, имеющего три стороны, согнутых под прямым углом – открытый хомут, или четыре стороны – закрытый хомут. Хомуты используются для поперечного армирования вязанных каркасов в монолитных железобетонных балках, колоннах и др.

4.1434 **Хризотил–асбест:** Минерал, волокнистая разновидность серпентина, является важнейшим промышленным типом асбеста (свыше 95 % его мировой добычи). Отличается высокой прочностью при растяжении вдоль волокон, большой адсорбционной способностью, щелочестойкостью, низкой теплопроводностью, жаропрочностью, диэлектрическими свойствами и др. Хризотил-асбест служит для производства асбоцемента, асбестобетонных, асбестобитумных и текстильных изделий, а также для выработки асбестового картона, бумаги, войлока, фильтров, теплоизоляционных материалов, асбесторезиновых листов.

4.1435 **Цанга:** Деталь приспособлений для зажима цилиндрических или призматических предметов.

4.1436 **Цемент:** Собирательное название неорганических порошкообразных вяжущих материалов, обладающих способностью при взаимодействии с водой образовывать пластичную массу, которая со временем затвердевает и превращается в прочное камневидное тело; предназначен для изготовления бетонов и строительных растворов.

4.1437 **Цемент ангидритовый:** Воздушное вяжущее вещество, состоящее из сульфата кальция. Получают совместным помолом обожженного при температуре от 600 °С до 700 °С гипсового камня и сульфатных или щелочных активизаторов (от 0,5 % до 15,0 %). Применяют для приготовления кладочных и штукатурных растворов, устройства бесшовных полов, изготовления декоративных изделий и др.

4.1438 **Цемент безусадочный:** Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое помолом портландцементного клинкера, гипса и пятидесятипроцентной кремнеорганической эмульсии. При затворении в состав цемента безусадочного вводят вместе с водой молотую негашеную известь (от 5 % до 10 % массы цемента). Используют цемент безусадочный для замоноличивания вертикальных нерабочих и горизонтальных стыков крупнопанельных зданий.

4.1439 **Цемент быстросхватывающийся:** Цемент особобыстротвердеющий. Гидравлическое, вяжущее вещество, получаемое помолом специальных фторированных или сульфоалюминатно-белитовых клинкеров с гипсом или без него. Применяют в скоростном строительстве, при аварийных работах, для получения специальных цементов.

4.1440 **Цемент водонепроницаемый расширяющийся:** Гидравлическое быстросхватывающееся и быстротвердеющее вяжущее вещество, получаемое совместным помолом глиноземистого шлака (от 67 % до 76 %), гипса полуводного (от 20 % до 22 %) и гидроалюминатов кальция ($4\text{CaO} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$ - от 10 % до 11 %). Цемент водонепроницаемый расширяющийся применяют для зачеканки швов чугунных тубингов в метростроении

4.1441 Цемент высокоглиноземистый: Гидравлическое вяжущее вещество, являющееся продуктом тонкого измельчения обожженной до спекания (1500 °С) сырьевой смеси, составленной из чистых Al_2O_3 и $CaCO_3$. Цемент высокоглиноземистый подразделяют на виды в зависимости от содержания Al_2O_3 , в процентах - ВГЦ-I- 60 %, ВГЦ-II - 70 %, ВГЦ-III - 80 %. Цемент высокоглиноземистый применяют для приготовления жаростойких растворов и бетонов.

4.1442 Цемент гидротехнический: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое помолом портландцементного клинкера, активных минеральных добавок (до 80 %) и гипса (от 1 % до 4 % по SO_3). Цемент гидротехнический применяют при строительстве гидротехнических сооружений.

4.1443 Цемент гипсоглиноземистый расширяющийся: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом высокоглиноземистого шлака (до 70 %) и гипса (до 30 %).

4.1444 Цемент известково-зольный: Гидравлическое вяжущее, получаемое совместным помолом сухой топливной золы с известью (негашеной или гашеной) или тщательным смешением этих отдельно измельченных компонентов. Цемент известково-зольный как и известково-пуццолановый, можно применять для кладки стен подвальных помещений.

4.1445 Цемент кладочный низкомарочный: Гидравлическое вяжущее вещество, получаемое совместным помолом портландцементного клинкера, активных минеральных добавок и гипса (до 3,5 % по SO_3). Цемент кладочный низкомарочный применяют при изготовлении штукатурных растворов и бетонов низких марок.

4.1446 Цемент напрягающий: Минеральное вяжущее вещество, обеспечивающее при твердении в условиях упругого ограничения регулируемое увеличение объема, приводящее к самонапряжению.

4.1447 Цемент нефелиновый: Гидравлическое вяжущее, получаемое тонким измельчением нефелинового шлака, активаторов твердения (извести или портландцемента) и гипса, добавляемого для регулирования сроков схватывания. Предел прочности при сжатии 15-30 МПа. Цемент нефелиновый отличается малым тепловыделением, стойкостью в агрессивных средах, морозостойкостью, что позволяет использовать его для изготовления бетона в гражданском, промышленном и гидротехническом строительстве. Особенно эффективно применение цемента нефелинового в производстве силикатных строительных изделий с автоклавной обработкой.

4.1448 Цемент расширяющийся: Разновидность портландцемента, которую получают совместным помолом портландцементного алитового клинкера (от 60 % до 65 %), высокоглиноземистого шлака или глиноземистого клинкера (от 5 % до 7 %), гипса двуводного (от 7 % до 10 %) и активной минеральной добавки (от 20 % до 25 % трепела, опоки, бентонита). Цемент расширяющийся применяют для изготовления высокопрочных бетонных и железобетонных конструкций.

4.1449 Цемент серный: Вяжущее вещество, получаемое путем расплава серы (при температуре (150 ± 5) °С) с введением тщательно перемешанных до однородного состояния и отдозированных наполнителей (кварцевой муки, золы-уноса, талька), стабилизаторов (красного фосфора, йода, стирола, дициклопентадиена) и пластификаторов. В

строительстве цемент серный применяют для изготовления стойких покрытий полов, фундаментов, дорог и облицовочных плит.

4.1450 Цемент сореля: Воздушное магнезиальное вяжущее вещество, тонкоизмельченный каустический магнезит, затворяемый для образования твердеющего теста на водном растворе хлористого магния.

4.1451 Цементное тесто: Однородная пластичная смесь цемента с водой (ГОСТ 30515).

4.1452 Цемянка: Мелкоизмельченная керамика или кирпич, применяемая как добавка в строительный раствор для придания ему розовой окраски.

4.1453 Цепь: Гибкое изделие, состоящее из отдельных шарнирно-соединенных жестких звеньев.

4.1454 Цинкование: Покрытие поверхности железных и стальных изделий (кровельного железа, подводных свай, проволочных изделий и др.) слоем цинка с целью защиты против атмосферной, подводной и подземной коррозии.

4.1455 Цоколь: Нижняя часть наружной стены здания или сооружения, лежащая непосредственно на фундаменте и подвергающаяся частым механическим, температурным и другим воздействиям.

4.1456 Черепица: Кровельный штучный керамический материал из обожженной глины (глиняная черепица), из цементно-песчаного раствора (цементная черепица) или из известково-песчаного раствора с обработкой изделия в автоклаве (силикатная черепица). Кровля из черепицы должна иметь крутой скат (30° и более) для стока воды.

4.1457 Черепица стеклянная: Изделие, изготовленное методом прессования, предназначенное для светопрозрачных покрытий зданий (СТ СЭВ 2439).

4.1458 Черное дерево: Древесина различных тропических пород, черного цвета, очень плотная, тяжелая (об. вес 0,90-1,25), обладает весьма высокими механическими качествами, большой однородностью строения и хорошо поддается обработке. Применяется в виде пиленой фанеры, нарезных и токарных изделий.

4.1459 Чугун: Сплав железа и углерода, содержащий больше 2 % С и обычно не подвергающийся ковке. Выплавляемые в доменных печах чугуны можно в основном разделить на передельные, специальные и литейные. Передельные и специальные чугуны применяются главным образом для выплавки стали. Литейные чугуны применяются в машиностроении, строительстве (например, для отливки труб и вспомогательных деталей к ним).

4.1460 Шайба: Крепежное изделие с отверстием, подкладываемое под гайку или головку болта либо винта для увеличения опорной поверхности и (или) предотвращения их самоотвинчивания (ГОСТ 27017).

4.1461 Шайба клеестальная: Стальная пластина, приклеиваемая к соединяемым деревянным элементам и передающая усилие поверхностью шайбы.

4.1462 Шамот: Обожженная до спекания огнеупорная глина или каолин. Измельченный шамот применяют для отощения (уменьшения пластичности и усадки в сушке и обжиге) огнеупорной глины при производстве из нее шамотных огнеупоров, а также раствора для огнеупорной кладки.

4.1463 Шарнир: Подвижное соединение двух тел, допускающее их вращение вокруг оси (цилиндрический шарнир) или вокруг точки (шаровой шарнир).

4.1464 Шатер (шатровое покрытие): Тонкостенное покрытие, имеющее форму

пирамиды либо представляющее собой совокупность нескольких пирамидальных или конических поверхностей.

4.1465 Шахта: Конструктивный элемент здания, предназначенный для вертикальной разводки инженерных сетей, обеспечения мусороудаления, вентиляции, размещения лифтового оборудования и т.д.

4.1466 Шахта вентиляционная: Магистральный вертикальный канал в системах вентиляции для сбора наружного или выброса отработанного воздуха.

4.1467 Шахта подъемника: Вертикальная несущая конструкция грузового подъемника, служащая для перемещения внутри нее грузонесущего устройства.

4.1468 Швеллер: Изделие коробчатого П-образного сечения, обычно металлическое. Металлические швеллеры бывают прокатные и гнутые.

4.1469 Шип: Элемент соединения деревянных конструкций, деревянный или металлический, применяемый в местах примыкания стойки к насадке или лежню.

4.1470 Шифер: Кровельные плиты небольшого размера глинистых фланцев, а также профилированные и плоские листы из асбестоцемента.

4.1471 Шлак: 1. Отходы, получаемые в жидком (расплавленном) и твердом состоянии при плавке металлов при переделе чугуна в железо или сталь, представляющие собой при остывании каменистую или стекловидную массу (ГОСТ 30772). Может использоваться в качестве строительного материала. 2. Продукты химических и термических преобразований горных пород, образующиеся при сжигании.

4.1472 Шлак вулканический: Излившаяся вулканическая крупнопористая сыпучая горная порода с ноздреватой структурой и темной окраской, состоящая из вулканического стекла нейтрального или основного. В отличие от пемзы шлак вулканический образуется из более легкоплавкой магмы, имевшей при извержении более жидкую консистенцию.

4.1473 Шлак гранулированный: Материал, получаемый быстрым охлаждением расплава шлаков металлургического и химического производства. Гранулированные доменные шлаки используются главным образом при производстве шлакопортландцемента, но в значительном объеме они используются также в качестве заполнителя для бетонов.

4.1474 Шлакобетон: Легкий бетон, заполнителем в котором служат металлургические или топливные шлаки.

4.1475 Шлаковая пемза: Материал, получаемый поризацией расплава шлаков переработкой их в стеклянные волокна.

4.1476 Шлакопортландцемент: Цемент, полученный совместным помолем портландцементного клинкера, гранулированных доменных шлаков (30-60 % от общей массы) и небольшой добавки гипса.

4.1477 Шлакоситал: Стеклокристаллический материал, получаемый при кристаллизации стекол, изготовленных на основе доменных шлаков. Применяется в химической и коксохимической промышленности для футеровки аппаратуры, емкостей для кислот и т.п.

4.1478 Шлам: Рыхлый осадок в виде разуплотненного грунта, осыпавшийся со стенок скважины и грунтозаборного устройства в процессе бурения и остающийся в ее забое.

4.1479 Шлам нефелиновый: Белитовый шлам— отход производства оксида

алюминия из нефелинов, сиенитов и др. горных пород. Состоит в основном из двухкальциевого силиката алюминия (белита). Используется для получения нефелинового цемента, как сырьевой компонент портландцемента.

4.1480 **Шликер**: Густая тестообразная масса из смеси тонкоразмолотых замешанных на воде силикатных материалов, применяемая для изготовления изделий тонкой керамики.

4.1481 **Шлиц**: Углубление специальной формы в торце головки болта, винта или шурупа.

4.1482 **Шов**: Место соединения частей, например, горизонтальные и вертикальные соединения между смежными стеновыми панелями или между плитами перекрытий.

4.1483 **Шов деформационный**: Служит для разделения зданий, сооружений и конструкций на отдельные части и элементы с целью уменьшения влияния усадки материалов конструкций, осадки опор или смещений отдельных частей сооружения, температурных или иных воздействий на их напряженное состояние. Различают деформационные швы температурные, усадочные и осадочные; температурные и усадочные швы обычно совмещают.

4.1484 **Шов кладки**: Конструктивно оформленное место примыкания кирпичей или камней кладки.

4.1485 **Шов клеевой**: Клеевой слой между поверхностями склеенных материалов.

4.1486 **Шов сварной (сварка металлов)**: Участок сварного соединения, образовавшийся в результате кристаллизации расплавленного металла или в результате пластической деформации при сварке давлением или сочетания кристаллизации и деформации.

4.1487 **Шов стыковой (сварка металлов)**: Сварной шов стыкового соединения.

4.1488 **Шов угловой (сварка металлов)**: Сварной шов углового, нахлесточного или таврового соединений.

4.1489 **Шпатлевка**: Пастообразный или жидкий лакокрасочный материал, который наносят на окрашиваемую поверхность перед окрашиванием для выравнивания незначительных неровностей и (или) получения гладкой ровной поверхности (ГОСТ 28246).

4.1490 **Шпиль**: Вертикальное заостренное завершение башни, крыши храмовой или общественной постройки.

4.1491 **Шпилька**: Крепежное изделие в форме цилиндрического стержня с наружной резьбой на обоих концах или на всей длине стержня (ГОСТ 27017).

4.1492 **Шплинт**: Крепежное изделие в форме проволочного стержня полукруглого сечения, сложенного вдвое с образованием головки (ГОСТ 27017).

4.1493 **Шпон**: Тонкие листы древесины определенной толщины (обычно в диапазоне 0,35-4 мм), используемые для производства слоистой клееной древесины (фанеры, древеснослоистых пластиков, клееных заготовок) и для облицовывания изделий или сборочных единиц из древесины и древесных материалов с целью улучшения их механических свойств и внешнего вида. Различают шпон лущеный и строгальный.

4.1494 **Шпренгель**: Вспомогательная конструкция треугольной, трапециoidalной или многоугольной формы, присоединяемая к основной конструкции с целью ее усиления.

4.1495 **Шприцбетон**: Разновидность торкретбетона с зернами заполнителей крупностью не свыше 25 мм, применяемая главным образом для закрепления горных

выработок, создания обделок при подземном строительстве, а также для усиления и восстановления бетонных и железобетонных конструкций.

4.1496 Шпунт: Свая, имеющая с одной стороны гребень и с другой — паз, служит для устройства шпунтовой стенки.

4.1497 Штукатурка акустическая: Специальная штукатурка, в состав раствора которой входят легкие заполнители определенного гранулометрического состава, повышающего ее звукопоглощающие свойства.

4.1498 Штукатурка гипсовая сухая (лист гипсокартонный): Отделочный строительный материал в виде плоского гипсового листа, облицованного с двух сторон картоном.

4.1499 Штукатурка под шубу: Декоративная штукатурка, выполняемая набрасыванием на незатвердевший грунт накрывочного слоя из цветной цементной растворной смеси с каменными зернами для образования рельефной фактуры, имитирующей колотый камень.

4.1500 Штукатурка простая: Штукатурка, выполняемая нанесением обрызга и слоя грунта и грубой его затирки соколом.

4.1501 Штукатурка рентгенозащитная: Специальная штукатурка, приготовленная из растворных смесей, в число компонентов которых входят материалы, поглощающие рентгеновские лучи.

4.1502 Штукатурка рустами: Декоративная штукатурка, на поверхности которой делаются глубокие борозды, имитирующие швы каменной кладки из крупных блоков.

4.1503 Штукатурка сграффито: Декоративная штукатурка, выполняемая нанесением нескольких слоев строительных растворов различных цветов и последующим частичным снятием или выскабливанием одного или двух вышележащих слоев для создания рельефного рисунка.

4.1504 Штукатурка терразитовая: Декоративная штукатурка, выполняемая из штукатурных растворных смесей, состоящих из мраморной крошки, слюды, вяжущих веществ и красителей.

4.1505 Штукатурка торкретная: Специальная штукатурка высокой плотности из цементной растворной смеси, наносимой под давлением сжатого воздуха через сопло на обрабатываемую поверхность.

4.1506 Шуруп: Крепежное изделие в форме стержня со специальной наружной резьбой, резьбовым коническим концом и головкой на другом конце, образующее резьбу в отверстии соединяемого деревянного или пластмассового изделия (ГОСТ 27017).

4.1507 Щебень: Остро-реберные обломки твердого прочного камня размером 5-150 мм. Природный щебень является продуктом разрушения коренных пород при выветривании; залегает в виде рыхлых или слабо связанных скоплений. Также щебень получают путем специального дробления твердых горных пород или искусственных каменных материалов. Используется в качестве наполнителя бетонных смесей, железнодорожного балласта, при устройстве дорожных покрытий.

4.1508 Щебень шлаковый: Неорганический зернистый сыпучий материал с крупностью зерен св. 5 мм, получаемый дроблением шлаков черной (доменных и ферросплавных) и цветной (никелевых и медеплавильных) металлургии (ГОСТ 5578).

4.1509 **Щека:** Передняя и задняя плоскости арки.

4.1510 **Щепа:** Измельченная древесина установленных размеров, получаемая в результате измельчения древесного сырья рубильными машинами и специальными устройствами, используемая в качестве технологического сырья или топлива (ГОСТ 17462).

4.1511 **Щипец:** Верхняя часть торцевой стены здания, ограниченная двумя скатами крыши и не отделенная снизу карнизом в отличие от фронтона.

4.1512 **Эковата (целлюлозный утеплитель):** Теплозвукоизоляционный рыхлый легкий волокнистый материал. Состоит примерно на 80 % из газетной бумаги (макулатуры) и на 20 % - из нелетучих антипиренов (в основном борная кислота и бура).

4.1513 **Экран:** Устройство в виде щита для защиты от атмосферных воздействий, теплового излучения, шума и т.д.

4.1514 **Эластичные материалы и изделия:** Материалы и изделия, обладающие упругими свойствами, способные восстанавливать первоначальную форму после снятия нагрузки.

4.1515 **Эластобит:** Наплавляемый битумно-полимерный материал, используемый для устройства и ремонта кровель с малым уклоном, для гидроизоляции строительных конструкций, для устройства пароизоляции в системах плоских кровель.

4.1516 **Электрод:** Металлический или неметаллический стержень, предназначенный для подвода тока во время сварки, наплавки или резки.

4.1517 **Электрообои:** Тонкие низкотемпературные панельные приборы электрического отопления, укрепляемые в основном на стенах в виде обоев. Используются также в качестве греющих ковриков. Относятся к отопительным приборам радиационно-конвекторного типа. Электрообои изготавливаются в виде резиновых или пластмассовых листов с нагревательными элементами, замкнутыми в теплопроводную массу и покрытыми электроизоляционными слоями.

4.1518 **Элементы архитектурного декора:** Дополнительные архитектурные элементы фасадов и кровли зданий, которые не имеют иного функционального назначения, кроме декоративного.

4.1519 **Элементы здания:** Конструкции и инженерные системы, составляющие здание, предназначенные для выполнения заданных функций.

4.1520 **Элементы легирующие в стали:** Элементы, вводимые специально в сталь в определенных количествах для придания ей определенной структуры и требуемых свойств. Легирующими могут быть также и постоянные примеси в сталях, например, марганец и кремний, если их количество превышает обычное содержание в углеродистых сталях. Стали, в которые для получения требуемых свойств специально вводят легирующие элементы, называются легированными.

4.1521 **Элур:** Высокотехнологичный двухкомпонентный полиуретановый герметик, предназначенный для долговременной герметизации стыков и швов строящихся и эксплуатируемых зданий и сооружений, а также для капитального ремонта межпанельных швов. Полимеризуется при естественной температуре окружающей среды, превращаясь в резиноподобный, эластичный, водостойкий, безусадочный материал.

4.1522 **Эмали:** Летучесмоляные краски, изготавливаемые на основе перхлорвиниловых, поливинилхлоридных, нитроцеллюлозных и других смол. Используют для наружных и внутренних работ по металлу, древесине и штукатурке

4.1523 Эмульсии: Группа связующих и разбавителей для водных и лакокрасочных составов, улучшающие их качество и способствующие экономии олифы. Применяется вместо олифы для приготовления шпаклевок и грунтовок. Битумная и дегтевая эмульсия используется для огрунтовки оснований под гидроизоляцию, для приклеивания рулонных кровельных материалов, а также при изготовлении асфальтовых растворов.

4.1524 Эстакада: Надземное или надводное сооружение мостового типа, служащее для пропуска транспортных средств и пешеходов, обеспечения погрузочно-разгрузочных работ, прокладки инженерных коммуникаций. Обычно состоит из значительного числа пролетов.

4.1525 Эстрих-гипс: Высокообжиговое ангидритовое вяжущее, получаемое обжигом двухводного гипса при 800-950 °С с последующим измельчением. Эстрих-гипс применяют для изготовления бесшовных полов, в качестве подготовки под линолеум, в растворах для кирпичной кладки и штукатурки, для производства изделий из искусственного мрамора.

4.1526 Этажерка: Многоярусное каркасное сооружение (без стен) в производственном здании, свободностоящее внутри здания или вне его, предназначенное для размещения и обслуживания технологического оборудования.

4.1527 Этажное сопряжение балок: Сопряжение балок в балочных клетках, при котором балки, непосредственно поддерживающие настил, укладываются на главные или второстепенные балки.

4.1528 Ядровая гниль: Гниль, возникающая в ядре растущего дерева, характеризующаяся пониженной твердостью. Наблюдается на торцах в виде пятен различной величины и формы.

4.1529 Ядро жесткости: Пространственная часть несущей системы, состоящая из диафрагм и имеющая поперечное сечение в виде открытого или замкнутого профиля.

БИБЛИОГРАФИЯ

- [1] Большая советская энциклопедия. Третье издание. Главный редактор А.М. Прохоров. «Советская энциклопедия». М., 1978
- [2] Большой юридический словарь. Под редакцией А.Я. Сухарева и В.Е. Крутских. Второе издание. «Инфра-М». М., 2001
- [3] Современный экономический словарь. Под редакцией Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. Третье издание. «Инфра-М». М., 2002
- [4] Научно-технический консультационный журнал по строительным работам «Технологии строительства». № 3, 2013. Ард-центр, М.
- [5] Англо-русский словарь по сейсмостойкому строительству. Под ред. Килимника. 1980
- [6] Терминологический русско-англо-казахский словарь для строительно-архитектурных специальностей. Алматы 2003

ДЛЯ ЗАМЕТОК

УДК[69+72] (038)

МКС 01.040.93

Ключевые слова - конструкции, строительные материалы, терминология

Ресми басылым

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИНДУСТРИЯ ЖӘНЕ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫҚ ДАМУ
МИНИСТРЛІГІ ҚҰРЫЛЫС ЖӘНЕ ТҰРҒЫН ҮЙ-КОММУНАЛДЫҚ ШАРУАШЫЛЫҚ
ІСТЕРІ КОМИТЕТІ

**Қазақстан Республикасының
ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ**

ҚР ЕЖ 1.01-104-2014*

**ҚҰРЫЛЫСТЫҚ ТЕРМИНОЛОГИЯ.
ҚҰРЫЛЫС КОНСТРУКЦИЯЛАРЫ. ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН
БҰЙЫМДАРЫ**

Басылымға жауаптылар: «ҚазҚСҒЗИ» АҚ

050046, Алматы қаласы, Солодовников көшесі, 21
Тел./факс: +7 (727) 392-76-16 – қабылдау бөлмесі

Издание официальное

КОМИТЕТ ПО ДЕЛАМ СТРОИТЕЛЬСТВА И ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО
ХОЗЯЙСТВА МИНИСТЕРСТВА ИНДУСТРИИ И ИНФРАСТРУКТУРНОГО РАЗВИТИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

**СВОД ПРАВИЛ
Республики Казахстан**

СП РК 1.01-104-2014*

**СТРОИТЕЛЬНАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ. СТРОИТЕЛЬНЫЕ КОНСТРУКЦИИ.
СТРОИТЕЛЬНЫЕ МАТЕРИАЛЫ И ИЗДЕЛИЯ**

Ответственные за выпуск: АО «КазНИИСА»

050046, г. Алматы, ул. Солодовникова, 21
Тел./факс: +7 (727) 392-76-16 – приемная